T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BİR GÜVENLİKLEŞTİRME ÖRNEĞİ: İRAN'IN SURİYE POLİTİKASI

DOKTORA TEZİ

Ali KOÇER

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI

Ankara, 2022

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BİR GÜVENLİKLEŞTİRME ÖRNEĞİ: İRAN'IN SURİYE POLİTİKASI

DOKTORA TEZİ

Ali KOÇER

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

Tez Danışmanı
Dr. Öğretim Üyesi Merve SEREN

Ankara, 2022

ONAY SAYFASI

Ali KOÇER tarafından hazırlanan "Bir Güvenlikleştirme Örneği: İran'ın Suriye Politikası" adlı tez çalışması, aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/oy çokluğu ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi		Kurumu	İmza
Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Merve SEREN		Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Kabul [X]	Red [ ]		
Prof. Dr. Poyraz GÜRSON		Kocaeli Üniversitesi	
Kabul [X]	Red [ ]		
Doç. Dr. Arif BAĞBAŞLIOĞLU		Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	
Kabul [X]	Red [ ]		
Doç.Dr. Bayram SİNKAYA		Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Kabul [X]	Red [ ]		
Doç.Dr. Sevinç ÖZCAN		Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Kabul [X]	Red [ ]		

Tez Savunma Tarihi: 17/01/2022

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda Doktora Tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. Seyfullah YILDIRIM

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim. (16/02/2022)

İmza

Ali KOÇER

İTHAF

Kızlarım Ceren ve Yaren’e

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın yürütülmesi sırasında verdiği destek, tavsiye, tenkit ve gösterdiği rehberlik için danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Merve SEREN'e ve ilgilerini ve önerilerini esirgemekten kaçınmayan Prof. Dr. Ali Poyraz GÜRSON ile Doç. Dr. Bayram SİNKAYA'ya sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Çalışmalarım boyunca maddi manevi destekleriyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan aileme de sonsuz teşekkürler ederim.

ÖZET

Bir Güvenlikleştirme Örneği: İran'ın Suriye Politikası

Soğuk Savaş sonrası dönemde değişime uğrayan güvenlik anlayışına farklı bir boyut kazandıran Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme teorisi, Türkçe anlam itibarıyla pozitif olarak algılanmasına rağmen uygulama sürecinde normal kuralların dışına çıkılması nedeniyle olumsuz bir anlama sahiptir ve günümüzde "korku siyaseti"ni çağrıştırmaktadır. Ayrıca güvenlikleştirme teorisi; hedef kitlenin yetersiz analizi, teorinin Soğuk Savaş dönemi için geçerli olduğu, bağlamın dikkate alınmaması ve söz-edimin yetersizliği gibi konularda eleştirilere de maruz kalmıştır.

Bu çalışmada; güvenlikleştirme teorisinin temel unsurları, teoriye yönelik eleştiriler ve günümüzde meydana gelen özellikle teknolojik gelişmeler çerçevesinde "örnek bir güvenlikleştirme süreci" ortaya konmakta ve İran'ın Suriye politikası, oluşturulan bu süreç bağlamında eleştirel bir bakış açısıyla incelenmektedir. Çalışma sonucunda İran'ın Suriye'yi güvenlikleştirme sürecinin başarılı olup olmadığı ve İran rejiminin otoriter-totaliter yapısının hedef kitlenin iknasında ne derecede etkili olduğu irdelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kopenhag Okulu, Güvenlikleştirme, Aktör, Kitle, Tehdit, Referans Nesne.

ABSTRACT

Iran's Security Policy as an Example of Securitization

Although the securitization theory of the Copenhagen School, which added a different dimension to the security understanding that underwent a change in the post-Cold War period, It is perceived as positive in terms of Turkish meaning but nevertheless it has a negative meaning due to going beyond the normal rules in the implementation process, and today it evokes the "politics of fear". In addition, securitization theory has also been subjected to criticism on issues such as insufficient analysis of the target audience, the validity of the theory for the Cold War period, the disregard of the context and the inadequacy of speech-act.

This study reveals "an exemplary securitization process" within the framework of the basic elements of the securitization theory, criticisms of the theory and technological developments occurring today. Iran's Syria policy is examined from a critical point of view in the context of this process set out. As a result of the study, it is analyzed whether Iran's process of securing Syria is successful and to what extent the authoritarian-totalitarian structure of the Iranian regime is effective in persuading the target audience.

Keywords: Copenhagen School, Securitization, Actor, Audience, Threat, Reference Object

İÇİNDEKİLER

ÖZET i
ABSTRACT ii
İÇİNDEKİLER iii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ vi
ŞEKİLLER DİZİNİ vii
TABLOLAR DİZİNİ viii
GİRİŞ 1
1. ULUSLARARASI GÜVENLİK YAKLAŞIMLARININ TARİHSEL DÖNÜŞÜMÜ 11
1.1. Soğuk Savaş Dönemi Güvenlik Yaklaşımları 13
1.1.1. Realizm Güvenlik Anlayışı 13
1.1.2. Güvenlik Çalışmalarının Rönesansı ve Neorealizm Güvenlik Anlayışı 14
1.2. Geçiş Dönemi Güvenlik Yaklaşımları 17
1.2.1. Liberalizm 17
1.2.2. Fonksiyonalizm 17
1.2.3. Pluralizm ve Transnasyonalizm 18
1.3. Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Yaklaşımları 19
1.3.1. Eleştirel Kuram Güvenlik Anlayışı 19
1.3.2. Konstrüktivist Kuram Güvenlik Anlayışı 23
1.4. Kopenhag Okulu ve Güvenlikleştirme Teorisi 24
1.4.1. Bölgesel Güvenlik Kompleksi 25
1.4.2. Sektörel Güvenlik 26
1.4.3. Güvenlikleştirme/Güvenlik-dışılaştırma Teorisi 29
1.4.3.1. Fikri Temelleri 36
1.4.3.2. Güvenlikleştirme Teorisinin Temel Unsurları 37
1.4.3.2.1. Referans Nesnesi 38

1.4.3.2.2. Varoluşsal Tehditler 39
1.4.3.2.3. Güvenlikleştirici Aktör 40
1.4.3.2.4. Hedef Kitle ve Hedef Kitlenin İknası 41
1.4.3.2.5. Meşruiyetin Sağlanması ve Güvenlikleştirme 42
1.4.3.3. Temel Eleştiriler 43
1.4.3.3.1. Söz-Edimin Önceliği ve Alternatifleri 43
1.4.3.3.2. Hedef Kitlenin Yetersiz Analizi 45
1.4.3.3.3. Güvenlikleştirmenin Gerçekleştiği Şartların (Bağlamın) Yetersiz Analizi 49
1.4.3.3.4. Rejim Sorunsalı 53
1.4.3.3.5. Tehdit Olgusu/Algısı Çelişkisi 55
2. ÖRNEK GÜVENLİKLEŞTİRME SÜRECİ MODELİ 59
2.1. Analiz Seviyeleri 59
2.2. Güvenlikleştirme Sürecinin Aşamaları 60
2.2.1. Güvenlikleştirme Sürecinde Bağlam 60
2.2.2. Referans Nesnesi 61
2.2.3. Varoluşsal Tehditler 61
2.2.4. Güvenlikleştirici Aktör 61
2.2.5. Hedef Kitlenin Tespiti ve İknası 63
2.2.5.1. Hedef Kitlenin Tespiti 63
2.2.5.2. Hedef Kitlenin İknası 63
2.2.5.2.1. Algı Yönetimi 64
2.2.5.2.2. Medya ve Sosyal Medya 72
2.2.5.2.3. Sivil Toplum Kuruluşları 74
2.2.5.2.4. Kamu Diplomasisi 74
2.2.6. Meşruiyetin Sağlanması ve Güvenlikleştirme 76
2.3. Örnek Güvenlikleştirme Süreci Modeli 78

3. İRAN'IN DIŞ POLİTİKASI VE SURİYE'Yİ GÜVENLİKLEŞTİRME SÜRECİ 82
3.1. İran'ın Dış Politikası 82
3.1.1. İran Dış Politikası (1979 Devriminden Günümüze) 82
3.1.2. Arap Baharı ve Suriye İç Savaşı'nda İran'ın Dış Politikası 85
3.1.3. İran'ın Karar Alma Süreci ve Velayet-i Fakih 91
3.2. İran'ın Suriye'yi Güvenlikleştirme Süreci 95
3.2.1. Güvenlikleştirme Sürecinde Bağlam 95
3.2.1.1. Şiilik ve Direniş Ekseni 95
3.2.1.2. Kültürel ve Tarihî Değerler 96
3.2.2. Güvenlikleştirici Aktör ve Söylemler 97
3.2.2.1. Güvenlikleştirici Aktör 97
3.2.2.2. Söylemler 99
3.2.3. Varoluşsal Tehdit ve Referans Nesnesi 116
3.2.3.1. Varoluşsal Tehdit 116
3.2.3.2. Referans Nesnesi 120
3.2.4. Olağanüstü Tedbirler 124
3.2.5. Hedef Kitle ve Hedef Kitlenin İknası 129
3.2.5.1. Hedef Kitle 129
3.2.5.2. Hedef Kitlenin İknası 130
3.2.5.2.1. Algı Yönetimi 130
3.2.5.2.2. Medya, Medya ve Siyaset, Sosyal Medya 136
3.2.5.2.3. Muhalefetin Sesi 140
3.2.5.2.4. Sivil Toplum Kuruluşları 143
3.2.5.2.5. Kamu Diplomasisi 144
3.2.6. Meşruiyetin Sağlanması 150
SONUÇ 158
KAYNAKÇA 165

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ABT	Arap Birliği Teşkilatı
BGK	Bölgesel Güvenlik Konsepti
BM	Birleşmiş Milletler
BMGK	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
DMO	Devrim Muhafızları Ordusu
SG	Sektörel Güvenlik
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyet Birliği
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
USDG	Uluslararası Suriye Destek Grubu

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Güvenlik kum saati şekli 3

Şekil 2. Sorunların güvenlikleştirme süreci 35

Şekil 3. Örnek güvenlikleştirme süreci modeli 81

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Tezin metodolojisi 9

Tablo 2. Güvenlik sektörleri 27

Tablo 3. Güvenlikleştirme spektrumu..... 30

Tablo 4. Hedef kitle, referans nesnesi, varoluşsal tehdit 122

Tablo 5. İran'ın Suriye'yi güvenlikleştirme süreci 159

GİRİŞ

Uluslararası İlişkiler disiplininde çok önemli bir kavram olan güvenlik, zamanla gelişen olaylar çerçevesinde değişik zamanlarda ve şartlarda meydana gelen "tehdit ve risklere göre" değişime uğrayarak uluslararası teoriler bağlamında, güvenlik kavramının anlamı ve kapsamı ile güvenliği meydana getiren etkenler, "zaman, yer ve dönemin koşulları" gibi değişkenlere göre farklılık göstermiştir.[1]

Dünya tarihine baktığımızda en büyük kırılganlıkların ve gelişmelerin, 20. yüzyılda meydana geldiği görülmektedir. İki büyük dünya savaşı, birçok devletin dünya tarih sahnesinden silinmesi, bütün dünyayı etkileyen siyasi ve ekonomik krizler, ideolojik ve jeopolitik kutuplaşma ve komünizmin çökmesi, teknolojinin hayatın merkezine yerleşerek yeni bir yaşam biçimini ortaya çıkartması gibi önemli olaylar, bu yüzyılı şekillendiren dönüm noktaları olmuşlardır.[2] I. Dünya Savaşı sırasında yaşanan büyük yıkımdan sonra idealizmin felsefi temelini oluşturduğu güvenlik anlayışı, uluslararası ilişkilerde hâkim olmuş ve etki alanını genişletmiştir. Ancak gelişen süreç içerisinde idealizmin güvenlik ortamını sağlamakta yetersiz kalarak II. Dünya Savaşı'na engel olamaması ve II. Dünya Savaşı'nı müteakip Soğuk Savaş dönemi süresince güvenlik sorunsalına yeterli cevap bulamaması nedenleriyle realist yaklaşımın güvenlik tanımlaması temel düşünce ekolü haline gelmiş ve uluslararası ilişkilerde güç kazanmıştır.

Soğuk Savaş döneminde birçok akademisyen, savaşları ve çatışmaları yeniden devletler arası ilişkilerin değişmeyen özelliği olarak değerlendirmiştir. Ancak "düşmanın belirli, tehditlerin açık ve net, alınacak tedbirlerin tahmin edilebilir olduğu" Soğuk Savaş döneminin[3] bitişiyle birlikte güvenlik sorunsalına yönelik tartışmalar yeniden başlayarak farklı bir boyuta evrilmiştir; bir taraftan Soğuk Savaş sürecinde iki kutba ayrılmış bloklar arasında "biz ve sizin" hâkim olduğu ideolojik bölünmenin ve çatışmanın ortadan kalkması, diğer taraftan söz konusu hususların bir yansıması olarak ülkeler arasında ortaklıkların kurulacağı faraziyesi "yeni bir paradigmanın" meydana gelmesine sebep

---

[1] **Bakan, Selahaddin / Şahin, Sonay** (2018) "Uluslararası Güvenlik Yaklaşımlarının Tarihsel Dönüşümü ve Yeni Tehditler" The Journal of International Lingual, Social and Educational Sciences 4 (2), ss.135-152, s.138.

[2] **İnaç, Hüsamettin / Güner, Ümit** (2006**)** "Avrupa ve Amerikan Güvenlik Çatışmaları Bağlamında Türk Dış Politikası" Ankara, Avrupa Çalışmaları Dergisi 6 (1), ss.139-152, s.139.

[3] **Dalby, Simon** "Contesting an Essential Concept: Reading the Dilemmas in Contemporary Security Discourse" : Krause, Keith / Williams, Michael (Editors) (1997) Critical Security Studies, Concepts and Cases, London, UCL Press, ss.3-31, s.18-22.

olmuştur. Bununla beraber realizm, uluslararası güvenlik meselelerinde en iyi yaklaşım olmaya devam etmiştir. Şöyle ki ülkeler arasındaki iş birliği geçiciydi nihayetinde uluslararası güvenliğin realiteleri, kısa bir süre içerisinde yeniden güvenliğe yönelik gündem konuları olarak belirmiş ve söz konusu durum, bütün dünyayı dehşet içerisinde bırakan 11 Eylül saldırılarını müteakip yerini daha da sağlamlaştırmıştır.[4]

Özellikle 1980'lerde başlayan ve 1990'larda Sovyetler Birliği (SSCB)'nin dağılmasıyla yaygınlaşarak dünya siyasi coğrafyasını önemli bir şekilde değiştiren olaylar ve bu olayların uluslararası ilişkilerin teorik çerçevesine olan etkileri, güvenlik kavramının yeniden ayrıntılı bir şekilde incelenmesini gerektirmiştir.[5] Çünkü SSCB'nin dağılmasını müteakip "biz" ve "öteki" dengesi üzerine kurulu, tehdit tanımlamalarının daha kolay yapılabildiği ve benzer algı ve beklentideki aktörlerin olduğu Soğuk Savaş'ın statik yapısı evrilerek dinamik bir yapıya dönüşmüştür. Bu gelişmenin bir sonucu olarak "uluslararası ilişkilerin doğasında bulunan çatışma kavramı" ve bununla ilgili güvenlik çalışmaları da her geçen gün mevcut konjonktürün koşullarına uygun bir biçimde değişime uğramıştır.[6] Nihayetinde ülkeler arasındaki fiziki sınırların aşınmasını içeren küreselleşmenin hızlanması ile beraber "uluslararası sistemde belirsizlikler ile zamanı ve şekli tahmin edilemeyen asimetrik ve çok boyutlu tehditler" dünya genelinde meydana gelmiştir.[7] Bu süreçte tehditler, çok farklı boyutlara evrilmiş ve değişen tehdit algısı, 11 Eylül saldırıları ile dönüm noktasına ulaşmıştır.[8] 11 Eylül terör saldırıları, başta ABD olmak üzere dünyanın güvenliğe yönelik tehdit algılarında da büyük değişimlere sebep oldu ve güvenlik sorunları, çok boyutlu bir ortamda nitel ve nicel boyutta yerini aldı. Güvenlik ve güvensizliğin kaynağının, sonuçlara ilave olarak sebepler üzerinden de sorgulanmaya başlanması[9] ve küreselleşmenin de etkisi ile güvenliğin kapsamının genişleyerek

---

[4] **Baylis, John** (2008) "Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı" (Çeviren: Yavuz, Burcu) Uluslararası İlişkiler Akademik Dergi 5 (18), ss.69-85, s.71.

[5] **Öztürk, Zerrin** "Uluslararası İlişkilerde Güvenliği Yeniden Düşünmek: Geleneksel ve Alternatif Yaklaşımlar": Arı, Tayyar (Editör) (2014) Postmodern Uluslararası İlişkiler Teorileri-2, Bursa, Dora Yayıncılık, s.s.149-178, s.149.

[6] **Güntay, Vahit** (2015) "Uluslararası İlişkiler Bağlamında Güvenlik Algısı ve Siber Güvenlik; Akdeniz, Karadeniz ve Avrupa Bölgeleri Üzerine Bir Değerlendirme" The Journal of Academic Social Science Studies, No.Autumn I, ss.477-489, s.479-481.

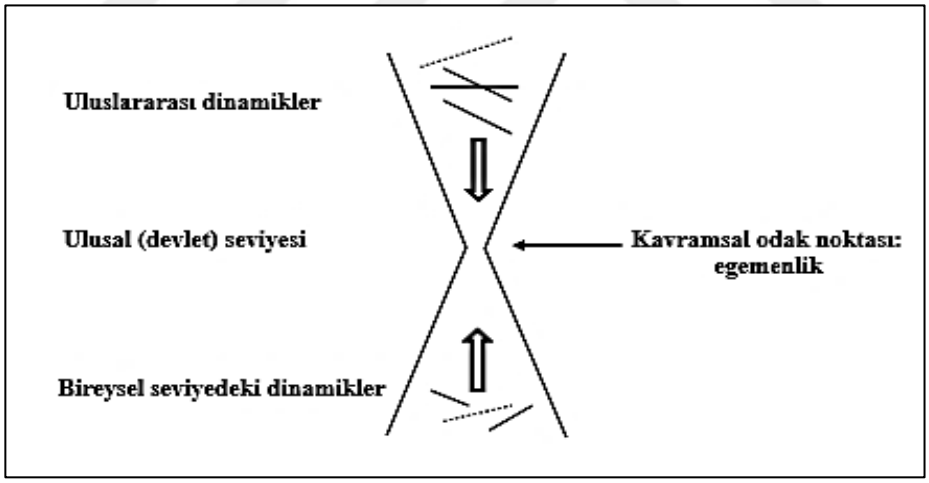
[7] **Dalby, Simon** (1997) s.18-22.

[8] **Tepebaş, Ufuk** (2006) "Soğuk Savaş ve 11 Eylül Sonrası Uluslararası Sistemdeki Değişimin Güvenlik Algılamalarına Etkisi ve Türkiye" 14.12.2006 <https://tasam.org/tr-TR/Icerik/205/soguk_savas_ve_11_eylul_sonrasi_uluslararasi_sistemdeki_degisimin_guvenlik_algilamalarina_etkisi_ve_turkiye> s.e.t.11.08.2019.

[9] **Dedemen, Fatih** (2019) "Güvenlikleştirme Pratiklerinin Değişen Doğası: ABD ve İran Örneği" (Doktora) Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.1.

geleneksel yaklaşımın askeri boyutuna ilave olarak sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel boyutlarının genişlemesiyle beraber bilimsel nitelikteki eleştirel güvenlik çalışmalarının ivmesi de artmıştır.

Güvenliğe yönelik bir diğer yaklaşım ise güvenliğin bireyler ve küresel seviyedeki dinamikler tarafından çok fazla etkilendiğidir. Buzan'a göre birey, devlet ve uluslararası seviyede olmak üzere üç seviyede güvenlik analizi bulunmaktadır. Ulusal güvenliği diğer seviyelerde birleştiren unsur, temel olarak bireysel ve uluslararası güvenlik değildir, söz konusu seviyelerdeki farklı siyasi süreçler ve dinamiklerdir. Buzan, ulusal güvenliğin sadece devlet ile sınırlı olan bir perspektiften gerçekçi bir şekilde başarılamayacağını ve yeteri şekilde anlaşılamayacağını savunmaktadır. Bununla ilgili olarak Waever, ulusal güvenliğin, esas olarak özellikle bölgesel dinamikler başta olmak üzere uluslararası dinamiklere bağlı olduğu ama bu hususun, ulusal güvenlik ile uluslararası güvenlik arasındaki ilişkinin aynısı olmadığı dolayısıyla güvenliğin üç seviyede belirlenemeyeceğini ve aşağıda Şekil 1'de gösterilen güvenlik kum saati şeklinin merkezinde olduğunu iddia etmiştir.[10]

Şekil 1. Güvenlik kum saati şekli

Güvenlik; güvenlikte ve emniyette olma, tehdit altında olmama gibi sıradan anlamlardan farklı olarak ulusal güvenliğin, güvenlik politikası gibi hususların uluslararası tartışmalarından kaynaklanan birçok çağrışıma, varsayıma ve imaja sahiptir. Güvenlik, özel bir uygulama alanıdır. Diğer bir ifadeyle güvenlik, bilindik terimlerle devletlerin

[10] **Waever, Ole** "Securitization and Desecuritization": Lipschutz, Ronnie D. (Editor) (1995) On Security 5, New York, Columbia University Press, ss.46-86, s.49.

birbirini tehdit ettiği, birbirlerinin egemenliklerine meydan okudukları, birbirlerine isteklerini empoze etmeye çalıştıkları ve bağımsızlıklarını savundukları yerde bulunmaktadır. Buna ilave olarak güvenlik, sabit bir alan değildir; II. Dünya Savaşı'ndan beri değişmiş ve bu değişim sürecinde egemenliğe meydan okuma ve savunma betimlemeleri merkezi konumda kalmalarına rağmen eski zamanlardaki güçlü askeri tanımlamalar, yerini kimlik gibi çok daha fazla mecazi biçimler içerisinde bulmuştur.[11]

Uluslararası ilişkilerde böyle bir ortamda ortaya çıkan Kopenhag Okulu, "güvenliği, özneler arasındaki ilişki sonucu inşa olan bir kavram olarak ele alarak güvenlik çalışmalarına neorealist ve konstrüktivist çerçevede bir analiz modeli" sunmuştur.[12] Kopenhag Okulu, güvenlik yazınına öncelikli olarak güvenlikleştirme teorisi olmak üzere Bölgesel Güvenlik Kompleksi (BGK) ve Sektörel Güvenlik (SG) yaklaşımları ile katkıda bulunarak farklı bir bakış açısı sunmuştur. Çalışmanın temelini teşkil eden güvenlikleştirme teorisi, bir kamusal sorunun niçin ve nasıl güvenlik sorunu haline geldiğini açıklamaya çalışmaktadır. Güvenlikleştirme sürecinde güvenlikleştirici aktör, bir sorunu referans nesnesine yönelik bir varoluşsal tehdit addederek söz-edim aracılığıyla ilgili kitleye sunduğu takdirde söz konusu durum, artık güvenlik sorunu olarak "etiketlenmiş"tir. İlgili kitle tarafından, güvenlikleştirici aktörün güvenlik sorunu olarak etiketlediği durum kabul edilirse ve bu durumun bertaraf edilmesi için güvenlikleştirici aktör tarafından kendisine sunulan olağanüstü tedbirler onaylanırsa güvenlikleştirme süreci meşruiyet kazanır[13] diğer bir ifadeyle başarılı olarak addedilir.

Bununla birlikte Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme kavramı, birçok akademisyen tarafından; bir sorunun sadece söz-edim yoluyla özel bir alana taşınması, güvenlikleştirme teorisinin Soğuk Savaş dönemi için geçerli olduğu, rejim sorunsalı bulunduğu, hedef kitlenin nitelik ve nicelik olarak kimlerden meydana geleceği, bağlamın dikkate alınmaması, rıza sürecinin ve söz-edimin muğlaklığı gibi hususlara ilave olarak günümüz şartlarının da dikkate alınması gibi yoğun eleştirilere maruz kalmıştır. Dolayısıyla güvenlikleştirme teorisinin, müteakip aşamada ayrıntılı olarak analiz edilecek olan söz konusu eleştiriler ile küreselleşmeye ve teknolojideki gelişmelere bağlı olarak

[11] **Waever, Ole** (1995) s.50.
[12] **Dedemen, Fatih** (2019) s.1.
[13] **Buzan, Barry / Weaver, Ole / Wilde, Jaap De Wilde** (1998) Security: A New Framework for Analysis, Colombia, Lynne Rienner Publishers, s.26.

içinde bulunduğumuz mevcut konjonktürde güvenlikleştirme uygulamalarının analizinde yetersiz kaldığı ve güncelleştirilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

Niteliksel araştırmada araştırmacı, araştırmanın başlangıcında hipotezler ortaya koymak yerine araştırma süreci içerisinde belirli noktalara odaklanarak bu noktalara yönelik olarak "sorular tespit etmekte ve bu soruların yanıtlarını bulmak için araştırmasını yönlendirmektedir."[14] Bu bağlamda; güvenlikleştirme teorisine yapılan eleştiriler ve küreselleşme ile teknolojide meydana gelen gelişmelere ilave olarak süreci etkileyen diğer hususlar çerçevesinde söz konusu teorinin eksik/zayıf kalan yönleri analiz edilerek tez çalışmasına "Örnek bir güvenlikleştirme süreci nasıl olmalıdır?" araştırma temel sorusu ile başlanmış ve örnek bir model ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu tez çalışmasında "algıların ve olayların bulundukları şartlarda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde açıklanmasına ilişkin nitel bir sürecin takip edildiği" nitel araştırma yöntemi kullanılmış ve elde edilen veriler, analiz edilerek yorumlanmaya çalışılmıştır.[15]

Genellemenin öncelikli amaç olmadığı nitel araştırmada temel amaç; "insanın içinde yaşamakta olduğu sosyal ve fiziksel alanı, nasıl algıladığını ve yorumladığını anlamaktır"[16] ve bu araştırmalarda "niçin, nasıl, ne şekilde" vb. gibi sorulara cevap aranmaktadır.[17] Ayrıca nitel araştırmada bu tez çalışmasında da olduğu üzere toplanan verilerin "bütüncül" olması, temel ilkelerden birisidir ki söz konusu düşüncenin temelinde insan davranışlarının, birbirinden bağımsız daha küçük davranışlara kolaylıkla bölünemeyecek şekilde karmaşık bir yapıya sahip olduğu teorik düşüncesi bulunmaktadır. Bundan dolayı tez çalışmasında ele alınan değişkenlerin birlikteliği ön plana çıkarılmaya ve araştırma sonuçları, bu bütüncül yaklaşımla yorumlanmaya çalışılmıştır.[18]

Nitel yönelimli araştırma desenlerinden birisi, özel bir durumun derinlemesine ayrıntılı olarak incelendiği örnek olay araştırması (case study) diğer bir ifadeyle vaka çalışmasıdır. Vaka çalışmasında, bir veya birden fazla husus "bütüncül bir yaklaşımla" detaylı olarak incelenmekte ve bu hususların, özel durumu "nasıl etkiledikleri ve bu

---

[14] **Uzuner, Yıldız** "Niteliksel Araştırma Yaklaşımı" : Bir, Ali Atıf (Editör) (1999) Anadolu Üniversitesi, ss.175-193, s.189.
[15] **Yıldırım, Ali** (1999) "Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi" Eğitim ve Bilim 23 (112) s.10, 12.
[16] **Sayın, Hüdayi / Çırakoğlu, Ahmet** (2019) "İran'da Siyasal Ekoller Üzerine Bir Değerlendirme" Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi 6 (1) ss.85-112, s.9.
[17] **Aksoy, Hüseyin / Altındağ, Murat** (2005) "Eğitimde Araştırma Yöntemleri/Nitel Araştırma Teknikleri" <http://eytepe.com/2016/05/20/egitimde-arastirma-yontemleri-nitel-arastirma-teknikleri> s.e.t.15.10.2019.
[18] **Aksoy, Hüseyin / Altındağ, Murat** (2005).

durumdan nasıl etkilendikleri"ne ilişkin ayrıntılı bir çalışma yapılmaktadır.[19] Bu kapsamda; bu tez çalışmasında örnek olay/vaka çalışması olarak "İran'ın Suriye'yi güvenlikleştirme politikası" süreç olarak ele alınıp araştırma sonuçları, bütüncül bir yaklaşımla yorumlanmaya çalışılmıştır. Vaka çalışmasında İran'ın Suriye'yi güvenlikleştirme politikasının ele alınmasının birçok sebebi bulunmaktadır: Bunlardan birincisi İran yönetiminin, Arap Baharı'nda "İslami Uyanış" olarak adlandırdığı ve tabandan gelen isyanları Tunus, Mısır, Libya, Yemen ve Bahreyn gibi ülkelerde desteklerken Suriye'de farklı bir tutum içerisine girerek desteklememesidir. Diğer temel sebebi ise "Kopenhag Okulu güvenlikleştirme teorisinin, Avrupa kıtası siyasetinin baz alınarak oluşturulması nedeniyle söz konusu ekolü farklı bir yerde uygulamanın sıkıntılarının mevcut olması"dır.[20] Bundan dolayı, vaka çalışmasında ülke olarak hem Batılı anlamda demokratik olmayan hem de bir Avrupa ülkesi olmayan İran seçilmiş ve "İran'ın Suriye'yi güvenlikleştirme politikası" oluşturulacak güvenlikleştirme süreci modeli çerçevesinde incelenmiştir. Bu noktadan hareketle tez çalışmasında "Başarılı bir güvenlikleştirme süreci nasıl olmalıdır?" temel sorusuna ilişkin olarak İran'ın Suriye politikası bağlamında yapılacak vaka çalışmasında İran, Suriye politikasında tümevarım tekniği ile "nasıl bir güvenlikleştirme süreci izlemiştir" ve tümdengelim tekniği ile "güvenlikleştirme süreci başarılı olmuş mudur?" alt sorularına yönelik hususlar, sebep-sonuç ilişkisi içerisinde detaylı bir şekilde analiz edilerek bu sorulara ilişkin cevap aranmıştır.

Güvenlikleştirme çalışmalarının analizinde araştırmacının görevi; bir sorunun gerçek bir güvenlik sorunu olup olmadığının tespiti yerine güvenlikleştirici aktör, hedef kitle, referans nesnesi ve varoluşsal tehdit gibi unsurlardan oluşan temel unsurların neler veya kimler olduğu, sürecin nasıl ve ne zaman gerçekleştiği ile hedef kitlenin ikna edilerek meşruiyet sağlanıp sağlanamadığı gibi hususları detaylı bir şekilde analiz etmektir. Diğer bir ifadeyle güvenlikleştirme çalışmalarında analizcinin görevi, güvenlikleştirme uygulamasının başarılı olup olmadığını ortaya koymak değil güvenlikleştirme sürecinin detaylı bir şekilde incelenerek sonuçların tespit edilmesidir. Dolayısıyla tez çalışmasında, İran'ın Suriye politikasına yönelik hedefinin veya amacının gerçekleşip gerçekleşmediğini tespit etmek yerine güvenlikleştirme sürecinin temel unsurları çerçevesinde sürecin

[19] **Gürbüz, Sait / Şahin, Faruk** (2008) Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, 5.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınları, s.413-414.
[20] **Alagöz, Bilgehan** (2017), "2003 Irak Savaşı Sonrası Basra Körfezi'nde Etkili Bir Unsur Olarak Güvenlikleştirme Siyaseti" Avrasya İncelemeleri Dergisi 2, ss.233-272, s.235.

analizinin yapılmasını müteakip bir sonuca ulaşılmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Tez çalışmasında nitel araştırmada veri toplama teknikleri olan anket ve doküman incelemesi[21] yapılacaktır. Araştırma, yabancı literatür öncelikli olmak üzere yerli literatür dâhil ayrıntılı bir incelemeyi müteakip olaylar ve değişkenler arasında neden-sonuç ilişkisi kurularak çıkan sonuçların değerlendirilmesine dayandırılmıştır. Bu bağlamda doküman incelemesine ilişkin yapılan literatür araştırmasında Türkçe literatürde Bayram Sinkaya'nın "Arap Baharı Sürecinde İran'ın Suriye Politikası"[22] "Suriye Krizi Karşısında İran'ın Tutumu ve Şam-Tahran İttifakının Temelleri"[23] ve "İran'ın Suriye Stratejisi"[24] ile Cenk Tamer'in "İran'ın Suriye'deki Güvenlik Stratejileri"[25] makaleleri; Fatih Dedemen'in "Güvenlikleştirme Pratiklerinin Değişen Doğası: ABD ve İran Örneği"[26] ve Bilgehan Alagöz'ün "İran İslam Cumhuriyeti Dış Politikasında Etkili Bir Unsur olarak Güvenlikleştirme Siyaseti: 2003 Irak Savaşı Sonrası İran'ın Basra Körfezi Politikası"[27] doktora tezleri ile Başar Baysal'ın "Persuasion by Fear: Securitization of Iraq by the US Administration between 2001 and 2003"[28] yüksel lisans tezine ilave olarak güvenlikleştirme politikasına yönelik olmamakla beraber "İran'ın Yumuşak Güç Geliştirme Gayretleri: İran Suriye Bölgesel İttifakının Arap Baharı Sürecine Etkileri"[29] ve "İran-Suriye Bölgesel İttifakı ve Arap Baharı Sürecine Yansıması"[30] yüksek lisans tezlerinin olduğu tespit edilmiştir. Yabancı literatürde ise genelde Suriye, Irak ve Afganistan'a yönelik ayrıntılı çalışmalar bulunmaktadır. Uluslararası İlişkilerde güvenlik çalışmalarına ilişkin olarak güvenlik kavramının değinildiği eserler genel olarak değerlendirildiğinde "kim için, kim tarafından ve hangi tehditlere karşı güvenlik"

---

[21] **Şimşek, Hasan / Yıldırım, Ali** (2003) Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
[22] **Sinkaya, Bayram** (2012) "Arap Baharı Sürecinde İran'ın Suriye Politikası" SETA Analiz, ss.1-37.
[23] **Sinkaya, Bayram** (2015) "Suriye Krizi Karşısında İran'ın Tutumu ve Şam-Tahran İttifakının Temelleri" Akademik ORTA DOĞU 10 (1) ss.131-160.
[24] **Sinkaya, Bayram** (2017) "İran'ın Suriye Stratejisi" Akademik Ortadoğu 11 (2), ss.49-64.
[25] **Tamer, Cenk** (2018) "İran'ın Suriye'deki Güvenlik Stratejileri" ANKASAM, Bölgesel Araştırmalar Dergisi 2 (1), ss.178-202.
[26] **Dedemen, Fatih** (2019).
[27] **Alagöz, Bilgehan** (2013) "İran İslam Cumhuriyeti Dış Politikasında Etkili Bir Unsur olarak Güvenlikleştirme Siyaseti: 2003 Irak Savaşı Sonrası İran'ın Basra Körfezi Politikası" (Doktora) Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü.
[28] **Baysal, Başar** (2013) "Persuasion by Fear: Securitization of Iraq by the US Administration between 2001 and 2003" (Yüksek Lisans) Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
[29] **Bayazıt, Emre** (2018) "İran'ın Yumuşak Güç Geliştirme Gayretleri: İran Suriye Bölgesel İttifakının Arap Baharı Sürecine Etkileri" (Yüksek Lisans), İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
[30] **Korkmaz, Yusuf Salih** (2014) "İran-Suriye bölgesel ittifakı ve Arap Baharı Sürecine Yansıması" (Yüksek Lisans), Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü.

sorularına cevap aranırken[31] mevcut konjonktürde güvenlikleştirme sürecini etkileyen özellikle bağlam ve algı yönetimi ile hedef kitlenin rızasının alınması gibi hususlara yönelik cevap aranmadığı ve güvenlikleştirme sürecinin analizinin sistematik bir şekilde yapılmadığı görülmektedir.

Tez çalışmasında en önemli sınırlılıklardan birisi İran'a yönelik anket ve mülakat araştırma metotlarının uygulanamaması olmuştur. Yapılacak olan anket ve mülakata yönelik olarak gerek Türkiye'deki gerekse İran ve diğer ülkelerdeki İranlı akademisyenler, öğrenciler ve normal vatandaşlar ile irtibata geçilmiş ancak konunun kendileri açısından duyarlı olması nedeniyle görüşülen kişiler her seferinde hiçbir şekilde cevap vermek istemediklerinden planlanan anket ve mülakatlar yapılamamıştır. Bununla birlikte yabancı araştırma kurumlarının İran'a yönelik yapmış oldukları anket sonuçları ile bu sınırlılığın dikkate alınamayabileceği değerlendirilmektedir. Araştırmaya yönelik ikinci bir sınırlılık Farsça dilinin bilinmemesi olmakla beraber Farsçanın bilinmemesinin, tez konusu ile ilgili Türkçe ve yabancı dilde yeteri kadar kaynak olması nedeniyle çok sınırlı olacağı ve çalışmada göz ardı edilebileceği değerlendirilmektedir. Tezin diğer bir sınırlılığı ise meşruiyetin sağlanması sürecinde hedef kitlenin onayının alınması hususunun muğlak olması nedeniyle bu onay sürecinin kendi içerisinde bir başka sorunsalı barındırmasıdır. Şöyle ki güvenlikleştirme süreci, meşruiyet bağlamında söz konusu onayın sadece hedef kitlenin kendi isteği ile zorlama olmaksızın mı veya zorlama olduğu takdirde de gerçekleşebileceği hususu, Kopenhag Okulu tarafından tam olarak açıklanmamıştır.

Özet olarak Kopenhag Okulu tarafından geliştirilen güvenlikleştirme teorisi, bütüncül bir yaklaşımla geliştirilen "örnek güvenlikleştirme süreci" modeli temel alınarak İran, Suriye politikasında "nasıl bir güvenlikleştirme süreci izlemiştir" ve "güvenlikleştirme süreci başarılı olmuş mudur?" soruları detaylı olarak incelenmiştir. Söz konusu tez çalışmasının metodolojisi, aşağıda (Tablo 1. Tezin metodolojisi) sunulmuştur.

[31] **Açıkmeşe, Sinem Akgül** (2011) "Algı mı, Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni Klasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri" Uluslararası İlişkiler 8 (30) ss.43-73, s.45.

Tablo 1. Tezin metodolojisi

1	Problemin Niteliği	Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme kavramı, eleştiriler ile küreselleşmeye ve teknolojideki gelişmelere bağlı olarak içinde bulunduğumuz mevcut konjonktürde güvenlikleştirme uygulamalarının analizinde yetersizdir ve güncelleştirilmesi gerekmektedir.
2	Problemin Kavramsal Çerçevesi	Tez çalışmasında, nitel yönelimli araştırma desenlerinden birisi olan vaka çalışması yapılmıştır. Bu süreçte günümüz şartlarına yönelik örnek bir güvenlikleştirme süreci modeli ortaya konularak temel ve alt sorulara cevap aranmış ve araştırma sonuçları, bütüncül bir yaklaşımla yorumlanmaya çalışılmıştır.
3	Problemin Soru Olarak İfadesi	Temel soru, "başarılı bir güvenlikleştirme süreci nasıl olmalıdır?" Alt sorular, İran, Suriye politikasında; "nasıl bir güvenlikleştirme süreci izlemiştir" ve "güvenlikleştirme süreci başarılı olmuş mudur?"
4	Araştırma Alanının Tespiti	İranlı vatandaşların tez konusuna duyarlı olmaları nedeniyle görüşme ve anket yapılamamıştır. Araştırma kurumlarının önceden yapmış olduğu anket sonuçları kullanılmıştır.
5	Araştırmacının Rolünün Belirlenmesi	Bu çalışmada analizcinin görevi, güvenlikleştirme uygulamasının başarılı olup olmadığını ortaya koymak değil güvenlikleştirme sürecinin detaylı bir şekilde incelenerek sonuçlarının tespit edilmesidir.
6	Verilerin Toplanması	Doküman incelemesi yapılmıştır.
7	Verilerin Analizi	Veriler sebep-sonuç ilişkisi içerisinde ve bütüncül bir yaklaşımla analiz edilmiştir.
8	Sonuçların Sınırlandırılması ve Analitik Genellemelere Ulaşılması	Tümevarım ve tümdengelim teknikleri ile analitik genellemelere ulaşılmaya çalışılmıştır.
9	Sonuç ve teklifler	Oluşturulan "örnek güvenlikleştirme süreci modeli" çerçevesinde, güvenlikleştirme sürecinin temel unsurlarına ilişkin bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

Sonuç olarak bu tez çalışmasının temel amacı; Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme teorisinin temel unsurları ve güvenlikleştirme süreci çerçevesinde "İran'ın Suriye politikası"nın ayrıntılı bir şekilde analiz edilmesidir. Bu bağlamda akademisyenlerce teoriye yapılan eleştiriler ve mevcut konjonktürün değişmesi - özellikle teknolojideki değişim- kapsamında örnek bir güvenlikleştirme süreci modeli ortaya konularak bu model çerçevesinde nasıl bir süreç izlendiği, eleştirel bir bakış açısıyla detaylı bir şekilde incelenmiştir. Tez çalışmasının amacı gerçekleştirildiği takdirde güvenlikleştirme süreçleri mantıki bir sıra dahilinde ve çok daha rasyonel bir şekilde analiz edilip değerlendirilebilecektir.

Çalışmanın birinci bölümünde Kopenhag Okulu güvenlikleştirme teorisine temel teşkil eden neorealizm ve konstrüktivizm güvenlik anlayışı öncelikli olmak üzere diğer önemli güvenlik yaklaşımlarına değinilmiş; ikinci bölümde güvenlikleştirme teorisinin fikri temellerine, temel unsurlarına ve eleştirilere değinilerek örnek bir güvenlikleştirme modeli oluşturulmuş ve üçüncü bölümde ise İran'ın dış siyaset ve Suriye politikasına değinilerek oluşturulan örnek bir güvenlikleştirme modeli çerçevesinde İran'ın Suriye'yi güvenlikleştirme süreci incelenmiş ve sonuç bölümünde oluşturulan bu model çerçevesindende bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

1. ULUSLARARASI GÜVENLİK YAKLAŞIMLARININ TARİHSEL DÖNÜŞÜMÜ

Güvenlik çalışmaları, I. Dünya Savaşı'nı müteakip önem kazanmakla beraber bu konuda yapılan çalışmalar, askeri hususların dışına çıkarılamamış ancak II. Dünya Savaşı'nı izleyen süreçte kapsamı nispeten genişletilerek yeni bir çalışma çerçevesi oluşturulmuştur.[32] Ancak bağımsız siyasi otoritenin sürekliliğini sağlama amacı, hep askeri nitelikte olmuş ve diğer kavramlar göz ardı edilmiştir. Bunun bir sonucu olarak güvenliğin sadece askeri boyuta indirgenmesi, II. Dünya Savaşı'nı müteakip realizmin güvenliğe ilişkin temel yaklaşım olduğu Soğuk Savaş'ın yaşanmasına sebep olmuştur.[33]

Çatışmaya dayalı Soğuk Savaş döneminde birçok bilim adamı tarafından; "savaşlar ve şiddetli çatışmalar, insanlık tarihi süresince süregelen devletler arası ilişkilerin değişmeyen özelliği" olarak değerlendirilmiş bununla birlikte Doğu ile Batı arasındaki yoğun ideolojik çatışmaların sona erdiği Soğuk Savaş'ın bitimini müteakip güvenlik kavramı yeniden tartışılmaya başlanmıştır. Bu yeni süreç, bazıları için devletler arası çatışmaların geçmişte kalacağı ve birçok konuda daha geniş bir iş birliğinin sağlanabileceği yeni bir paradigmanın "yeni" idealizmin ortaya çıkmasına sebep olan daha iyimser görüşleri yansıtırken diğerleri için "klasik" realizm, hala geçerliliğini korumaktaydı. Çünkü "klasik" realizmi savunanlara göre iş birliği geçiciydi ve uluslararası ilişkilerde güvenliğin en sert gerçekleri yakın bir süreçte yeniden ortaya çıkacaktı.[34]

Uluslararası sistemde siyasi otoritenin olmadığı yapı çerçevesinde tanımlanan "devlet merkezli ve askeri odaklı geleneksel güvenlik anlayışı" Batı ve Doğu arasında ideolojik kutuplaşmaların bitmesi ve siyasal, kültürel, sosyal ve ekonomik alanda meydana gelen büyük değişiklikler sonucunda meydana gelen küreselleşme sürecinin de tesiriyle[35] birlikte değişime uğramıştır. Müteakip aşamada klasik güvenlik anlayışındaki devlet merkezli ve askeri odaklı tehditler; ekonomik krizler, iklimlerin değişmesi ve göçler gibi çok daha farklı boyutlara evrilmiştir.

---

[32] **Walt, Stephen M**. (1991) **"**The Renaissance of Security Studies", International Studies Quarterly 35 (2), ss.211-239.
[33] **Sheehan, Michael** (2005) International Security: An Analitic Survey, London, Lynne Rienner Publishers, s.6.
[34] **Baylis, John** (2008) s.84-85.
[35] **Ağır, Bülent Sarper** (2015) "Güvenlik Kavramını Yeniden Düşünmek: Küreselleşme, Kimlik ve Değişen Güvenlik Anlayışı" DergiPark, Güvenlik Stratejileri Dergisi 11 (22), ss.97-141, s.97.

Stratejik çalışmalar adı altında 1940'larda ortaya çıkarak gelişen süreç içerisinde Uluslararası İlişkilerin alt disiplinine dönüşen ve günümüzde pek çok teoriye ev sahipliği yapan güvenlik, güvenlik çalışmalarında çok önemli bir kavram olmasına rağmen şimdiye kadar ortak tek bir tanımı yapılamamıştır. Güvenlik, Türkçe sözlükte "kişilerin korkusuzca yaşayabilmeleri durumu ve emniyet hali" olarak tanımlanırken Terriff vd."zarar ve tehlikeye karşı emniyette olma veya hissetme" Wolfers ise "tehditlerin olmaması durumu" ya da "güvensizlik derdinin bulunmaması hali"olarak tarif etmişlerdir. Aynı zamanda güvenliğin McSweeney'e göre "barış, adalet, şeref ve doğruluk gibi tarifi zor bir ilişkiyi" Morgan'a göre ise "sağlık ya da statü gibi" bir durumu anlatması nedeniyle tanımlanması zor bir kavramdır.[36]

Hemen hemen yaşadığımız her anımız, güvenlik kavramı ile ilgili olmasına rağmen bu kavramın türetilmiş bir kavram olması nedeniyle herkesin kabul edebileceği bir tanımı yoktur çünkü "kişiler ve toplumlar, kendi siyasi ve felsefi dünya görüşleri çerçevesinde güvenliği tanımlamaktadırlar" dolayısıyla güvenlik, muğlak bir kavramdır.[37] Söz konusu muğlaklığın temel nedeni, güvenliğin "zamana, mekâna ve dönemin koşullarına göre farklılık göstermesi"[38] ve tehdit algılamalarındaki farklılıklardır. Ancak bununla beraber "güvenlik kavramının tanımlanmasındaki muğlaklığın bilinçli bir tercih olduğu ve karar alma sürecindeki yetkililerin izleyecekleri politikalarda inisiyatif kazanmak için böyle bir yaklaşımı tercih ettikleri düşüncesi de göz ardı edilmemelidir."[39] Bu bağlamda sözü edilen tehdit, Dedeoğlu'na göre "gerçek olgu ve olayların yanında gerçek olmayan algı ve tahminlere de dayanabilmektedir." Diğer bir ifadeyle "güvenlik kavramının tanımlanmasında, objektif kriterlere ilave olarak sübjektif yaklaşımların da etkili olduğu" ifade edilebilir.

Wolfers, güvenliği "kazanılmış değerlere karşı tehditlerin ya da bu tehditlerin varlığına dair korkuların bulunup bulunmaması" olarak tanımlamıştır. Baldwin'e göre tanım, "kim ve hangi değerler için, hangi tehditlere karşı, hangi araçlarla, ne pahasına, ne kadar sürede, ne ölçüde güvenlik" hususlarının da hepsini veya bir kısmını içermelidir fakat

---

[36] **Akgül-Açıkmeşe / Sinem** (2011) s.44-45.
[37] **Bilgin, Pınar** (2010) "Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Çalışmaları" Stratejik Araştırmalar Dergisi 14, ss.69-96, s.76.
[38] **Bakan, Selahaddin / Şahin, Sonay** (2018) s.136.
[39] **Sancak, Kadir** (2017) "Güvenlik Kavramı Etrafındaki Tartışmalar ve Uluslararası Güvenliğin Dönüşümü" Sosyal Bilimler Dergisi, ss.123-134, s.124 <www.ktu.edu.tr/dosyalar/sbedergisi_69519.pdf > s.e.t 12.09.2019.

"tehdit, özne, değerler ve güvenlik düzeyi" konularına dair referans gösterilmelidir. Nye ve Lynn-Jones, güvenliğin "tehdit-politika" ikileminde[40] Rotschild ise "özne-tehdit-politika" üçgeninde tarif edilebileceğini ifade etmektedirler.[41] Böyle bir iklimde yeşeren ve Barry Buzan ile Ole Wæver tarafından geliştirilerek güvenlik çalışmalarında kendine yer edinen Kopenhag Okulu, realist güvenlik kavramının "aktör-tehdit-politika üçlemesinin eleştirisi" olarak ortaya çıkmıştır. Diğer bir ifadeyle Kopenhag Okulu, "devletin yegâne güvenlik aktörü olarak vasıflandırılmasına, devletlerin sadece askeri kuvvet kullanımı ile tehdit edildiği anlayışına" tepki olarak doğmuştur.[42]

Müteakip bölümde Soğuk Savaş dönemi, geçiş dönemi ve Soğuk Savaş sonrası güvenlik yaklaşımlarına değinilmiştir. İlk olarak Soğuk Savaş dönemine hakim güvenlik anlayışları olan realizm ve neorealizm güvenlik anlayışlarına değinilmeyi müteakip detant döneminin hakim olduğu ve Bati ile Doğu arasındaki gerilimlerin azaldığı geçiş dönemi yaklaşımlarından liberalizm ile diğer güvenlik anlayışlarına ve Soğuk Savaş sonrası güvenlik anlayışları olan eleştirel kuram ve konstrüktivist güvenlik anlayışlarına değinilmiştir. Son olarak ise çalışmanın ana konusu olan Kopenhag Okulu güvenlik yaklaşımları olan başta güvenlikleştirme/güvenlik-dışılaştırma olmak üzere bölgesel güvenlik konsepti ve sektörel güvenlik anlayışları detaylı olarak açıklanmıştır.

1.1. Soğuk Savaş Dönemi Güvenlik Yaklaşımları

1.1.1. Realizm Güvenlik Anlayışı

Uluslararası ilişkilerde devleti ana aktör olarak gören realizm, uluslararası ilişkileri ise "devletler arasındaki mücadele süreci olarak görmektedir."[43] Uluslararası ilişkilerde devletin ana aktör olmasının sebebi, toplumsal düzeni temin ve muhafaza edebilecek "yegâne organizasyon" olmasıdır.[44] Ashley'e göre realizm, uluslararası ilişkiler bağlamında "güç politikaları, güç dengesi, anarşi, ulusal çıkar ve güvenlik ikilemi" gibi

[40] **Nye, Joseph / Lynn-Jones, Sean** (1988) "International Security Studies: A Report of a Conference on the State of the Field" International Security 12 (4), ss.5-27, s.7.
[41] **Rothschild, Emma** (1995) "What is Security?" Daedalus: Journal of the American Academy of Arts and Sciences 124 (3), ss.53-98, s.55.
[42] **Akgül-Açıkmeşe / Sinem** (2006) s.46.
[43] **Arı, Tayyar** (2013a) Uluslararası İlişkiler Teorileri: Çatışma, Hegemonya İşbirliği, Bursa, MKM Yayıncılık, s.140.
[44] **Başaran, Doğacan** (2017) "Realizm-İdealizm İkilemi Bağlamında İran'ın Dış Politika Yönelimlerine Teorik Bir Bakış" Bölgesel Araştırmalar Dergisi, İran Özel Sayısı 1(2), ss.220-244, s.221.

hususlara odaklanmaktadır.[45] Realizm güvenlik anlayışına göre insanların dolayısıyla devlet adamlarının öncelikli hedefi/amacı, gücü elde etmektir ve bunun için mücadele ederler ki bu husus, özellikle siyasette ve uluslararası ilişkilerde çok daha açıktır.[46] Arı'ya göre devlet adamlarının tutum ve davranışlarını belirleyen unsurlar ise "korku, kuşku, güvensizlik, güvenlik ikilemi ve çıkar" gibi insan doğasının negatif hususlarıdır.[47]

Realistler, ulus devletten daha üst seviyede bir otorite olmamasından dolayı uluslararası siyasetin bir doğa durumunda yani anarşi ile karakterize edildiğini savunmaktadırlar. Bu çerçevede anarşik uluslararası sistem, ulus devletlerin kendi başlarının çaresine baktığı ve kendi ulusal çıkarlarını dikkate alarak siyasetlerini buna göre şekillendirdiği bir durumdur.[48]

1.1.2. Güvenlik Çalışmalarının Rönesansı ve Neorealizm Güvenlik Anlayışı

Soğuk Savaş'ın gelişen süreci içerisinde neorealist analizlerle olgunlaşıp şekillenen güvenlik çalışmalarında, 1970'lerin ortalarında dramatik bir canlanma meydana gelmiş ve bu konuda yapılan çalışmalarda güvenlik çalışmaları; daha özenli ve metodolojik olarak daha sofistike olmuştur.[49] Güvenlik çalışmalarının çoğu realist paradigma ile adeta özdeşleşmiştir. Stephen Walt, "The Renaissance of Security Studies" eserinde, II. Dünya Savaşı'ndan önce stratejiye ve askeri işlere olan ilginin genel olarak profesyonel askerlikle sınırlı olduğunu belirterek güvenlik çalışmalarının gelişimini, 1955-1965 dönemini "Altın Çağ", 1965-1975 dönemini "Altın Çağın sona ermesi" ve 1970'lerin sonları ile müteakip dönemi ise "Rönesans dönemi" olmak üzere üç devrede kavramsallaştırmıştır:[50]

I. Dünya Savaşı'nın korkunç maliyeti, "Savaşın generallere bırakılamayacak kadar önemli" olduğunu ispatlamasına rağmen strateji çalışmasında sivillerin katkısı yok denecek kadar azdı ve siviller, ilk kez güvenlik çalışmalarının "Altın Çağ"ında (1955-1965) askeri planlamaya dâhil oldular. Ancak nükleer devrimin, güvenlik çalışmalarının gelişimini

---

[45] **Ashley, Richard** (1981) "Political Realism and Human Interests" International Studies Quarterly 25 (2), ss.204-236, s.204.
[46] **Aydın, Mustafa** (2004) "Uluslararası İlişkilerin "Gerçekçi" Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği" Uluslararası İlişkiler 1 (1), ss.33-60, s.39.
[47] **Arı, Tayyar** (2013a) Uluslararası İlişkiler Teorileri: Çatışma, Hegemonya İşbirliği, Bursa, MKM Yayıncılık, ss.140.
[48] **Heywood, Andrew** (2007) Politics, 3rd Edition, Macmillan Publishers (Çeviren: Yıldız, Mete / Şahin, Bican (2013) Siyaset, 8.Baskı, Ankara, Liberte Yayınları) s.178.
[49] **Walt, Stephen M**. (1991) s.212.
[50] **Walt, Stephen** (1991) s.211-239.

gölgelemesi nedeniyle bu dönemin analistleri, çabalarının büyük bir bölümünü nükleer devrimin olası sonuçlarını anlamaya harcadılar. Altın Çağ, bilim adamlarının ulusal güvenlik problemlerine daha geniş bir askeri perspektiften bakmasına imkân sağlamış olmasına rağmen ilk güvenlik çalışmaları, genel olarak siyasetin dar bir tanımını sağlamış ve güvenlik alanı, uluslararası gerginlikte askeri olmayan unsurları göz ardı ederek sadece askeri dengelere odaklanmak eğiliminde olmuştur. Bundan dolayı SSCB'nin genişleme arzusu hafife alınarak söz konusu genişleme arzusunun kökenlerini açıklamaktan ve faraziyeyi doğrulamaktan ziyade SSCB'yi caydırmaya daha fazla dikkat harcanmıştı.[51]

Güvenlik çalışmalarının ilk dalgası, 1960'ların ortasında sona erdi ve düşüş dönemine-Altın Çağın Sona Ermesi (1965-1975) - girdi ki bunun için birçok farklı sorun mevcuttu; ilk olarak artan savaş riski caydırıcılığı ile ilk vuruş seçeneklerine yönelik sorunlar, ikinci olarak bilim adamlarının önemli miktarda akademisyen yetiştirmedeki başarısızlıkları ve üçüncü olarak Vietnam Savaşı idi.[52]

Güvenlik çalışmalarının Rönesansı, Vietnam Savaşı'nın sonunu ifade eden 1970'lerin ortalarında başladı. Bu dönemdeki güvenlik çalışmaları, gerçek dünya sorunlarına yönelik olarak yakın bir ilişki ve disiplinler arası bir karakter kazandı. Bu gelişmelere ilave olarak spesifik teorik ve ampirik sorunlar ile yeni siyaset problemlerinin ortaya çıkışı, güvenlik çalışmalarının rönesansını başlatmada temel bir rol oynadı. 1970'lerin sonları ile 1980'lerin başlarında Amerika-SSCB ilişkilerinin bozulması, güvenlik ilişkilerine olan ilgiyi yeniden canlandırdı. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) nin uluslararası pozisyonuna yönelik kamuoyunun endişesi abartılı olmasına rağmen İran ve Nikaragua devrimleri, SALT II Anlaşması ve SSCB'nin Afganistan'a müdahalesi, uluslararası sorunların kamunun ve akademik çalışmaların gündemine tekrar gelmesine katkı sağladı.[53] Özetle güvenlik çalışmalarının Rönesansı, ulusal güvenlik probleminin artan bir şekilde önemli hale geldiği ve akademik kuruluşların bu alanda daha fazla çalışmak için alıcı olduğu bir ortam yarattı. Bilgiye ve sivil uzmanlığa artan erişimle beraber güvenlik çalışmaları ile sosyal bilimler arasında oluşan çok yakın bağ, hem sebep hem de etki idi.[54]

---

[51] **Walt, Stephen**, s.214-215.
[52] **Walt, Stephen**, s.216.
[53] **Walt, Stephen**, s.216-220.
[54] **Walt, Stephen**, s.216-233.

Waltz'un çalışmaları ile önderlik ettiği neo-realizm diğer bir ifadeyle yapısal realizm, realizmin insan doğasıyla ilgili muhafazakâr varsayımlarını göz ardı ederek uluslararası sistemdeki anarşik yapıyı esas alıp güç politikasının mantığını yeniden tanımladı. Neo-realizm, uluslararası ilişkilerde başta büyük güçler olmak üzere devletlerin karşılıklı olarak bağımlı olduğunu savunmaktadır.[55] Klasik realizmi savunan Morgenthau'ya göre güç, uluslararası ilişkilerde devletin veya siyasetin esas gayesi iken neorealizmi savunan Waltz'a göre ise güç, devletin bekasını ve güvenliğini muhafaza etmesinin bir aracıdır.[56] Devletin bekası için gücün amaç olmaktan çıkıp araç olduğu uluslararası bir sistemde devletlerin, sürekli olarak güçlerini maksimize etme maksatları da olmayacaktır. Devletler arasında iş birliği sayesinde ortak menfaatler elde edilebilecektir ancak bu durumda mahkumun ikilemi örneğinde olduğu gibi "herkes kazançlı mı çıkacak?" yerine "kim daha kazançlı çıkacak?" diye sormak zorunda kalabileceklerdir, dolayısıyla karşılıklı iş birliği ile ortak menfaatlerin elde edilebilmesi olasılığı, bu menfaatlerin "nasıl paylaşılacağı sorusunun devletler tarafından sorgulanmasına" sebep olabilecektir.[57]

Neo-realizm, savunmacı (defensive) ve saldırgan (offensive) realizm olmak üzere ikiye ayrılmaktadır: Savunmacı realizmde dengeleme siyaseti, yayılma veya saldırı siyasetine oranla daha fazla tercih edilen bir hareket tarzı veya siyasi tercihtir. Aynı şekilde yayılmacı realizmde merkezi bir hegemonun bulunmamasından dolayı devletler uluslararası sistemde denge siyaseti izlemekte ve birbirleri ile ittifak kurmaktadırlar. Saldırgan realizmde ise nispi güç maksimum seviyeye çıkarılmaya çalışılmaktadır, buradaki temel felsefe elinde daha az güç olan devletlerin kendilerine oranla daha fazla güce sahip devletlerin saldırılarını bertaraf etmek için onlardan daha çok güce sahip olmalarıdır. Burada devletlerin temel hedefi, uluslararası sistemde hegemon rolünü almaktır.[58]

---

[55] **Buzan, Barry** "The Timeless Wisdom of Realism" : Smith, Steve / Booth, Ken / Zalewski, Marysia (Editors) (1996) International Theory: Pozitivism and Beyond, ss.47-65, s.49.
[56] **Arı, Tayyar** (2013a) s.142-143.
[57] **Waltz, Kenneth / Quester, George** Uluslararası İlişkiler Kuramı ve Dünya Siyasal Sistemi (Çeviren: Onulduran, Ersin (1982) A. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, s.46.
[58] **Arı, Tayyar** (2013b) Uluslararası İlişkilere Giriş, 4.Baskı, Bursa, MKM Yayıncılık, s.28-29.

1.2. Geçiş Dönemi Güvenlik Yaklaşımları

Soğuk Savaş dönemindeki Batı ve Doğu Blokları arasındaki gerilimli ilişkilerin karşılıklı olarak ve iyi niyet çerçevesinde yumuşaması güvenlik literatürüne de yansımıştır. Buna paralel olarak Soğuk Savaş dönemi hakim anlayışı olan geleneksel güvenlik anlayışı da akademisyenlerce sorgulanmış ve bunun sonucunda güvenliğe ilişkin alternatif bakış açılarıyla liberalizm, fonksiyonalizm ve pluralizm/transnasyonalizm yaklaşımlar güvenlik ajandasında yerlerini almışlardır.

1.2.1. Liberalizm

Siyaset biliminin başat kavramlarından birisi olan liberalizmi Heywood, "insanı odak noktası yapan, rasyonalizmi ve kişinin özel hayatının dokunulmazlığını dikkate alan ve kamusal hayata sınırlı bir şekilde devlet müdahalesi"nin olduğu bir kavram olarak tanımlamıştır. Söz konusu teori; Soğuk Savaş'taki iki kutuplu sistemin detant dönemine girmesi, realizmin temel aktörü olan devletin dışında farklı aktörlerin ortaya çıkması, karşılıklı bağımlılığın artması ve askeri güvenlik konuları haricindeki hususların da tartışma konusu olmasıyla birlikte gerek düşünce gerekse uygulama bağlamında ön plana çıkmıştır.[59]

Liberalizm, bireyin özgür yaratıldığını dolayısıyla özgür kalması gerektiğini ve sebebi ne olursa olsun bireyin özgürlüğünün engellenemeyeceğini savunur.[60] Liberalizm; temelde birey olmak üzere eşitlik, rasyonellik, özgürlük ve mülkiyet kavramları üzerine tesis edilmiştir.[61]

1.2.2. Fonksiyonalizm

Fonksiyonalizme göre ulus-devletler, artık kendi vatandaşlarına karşı barış ve güvenlik gibi temel görevlerini yerine getirmede yetersiz kalmaktadırlar. Aynı zamanda uluslararası ve uluslarüstü örgütlenmeler bulunmaktadır ve uluslararası ilişkileri bu örgütlenmeler olmaksızın düşünmek olası değildir.[62] Bundan dolayı fonksiyonalizm, ulus-

[59] **Oğuzlu, Tarık** "Liberalizm": Kardaş, Şaban / Balcı Ali (Editörler) (2015) Uluslararası İlişkilere Giriş: Tarih, Teori, Kavram ve Konular, 4.Baskı, İstanbul, Küre Yayınları, s.147-148.
[60] **Arı, Tayyar** (2013b) s.33.
[61] **Arı, Tayyar** (2013a) s.293.
[62] **Arı, Tayyar** (2013a) s.342.

devletler arasında savaşa sebep olan sübjektif koşulların ortadan kaldırılarak barışın sağlanmasına ilişkin küresel bir entegrasyona yönelik örgütlenmelere gidilmesini, devletlerin kısmen de olsa egemenliklerinden vazgeçerek topluluk halinde yaşamasını savunmaktadır.[63] Uzun bir süre birbirlerini tehdit olarak gören Fransa ve Almanya'nın AB çatısında bir araya gelerek işbirliğine yönelmeleri bu duruma verilebilecek en somut örneklerden birisidir.

Güvenlik çalışmalarını entegrasyon düzleminde ele alan fonksiyonalizm, savaşın önlenmesine yönelik olarak üç varsayımda bulunmaktadır: Bunlardan birincisi, savaşların insanların birlikte yaşamalarının bir ürünü olduğu; ikincisi, savaşların ulus-devlerlerin tek başlarına yetersiz kalmalarının bir sonucu olduğu ve son olarak savaşların, nesnel olmayan şartların eseri olduğudur.[64]

Ayrıca uluslararası sistemde, bir sorunu ortadan kaldırmak için uluslararası örgütler kurulmadır ve bu örgütlenmelere, ulus-devletler yetkilerini devretmelidir. "Dallanma" - ramifikasyon - teorisi çerçevesinde bir alanda başlayan fonksiyonel örgütlenme, diğer alanları da tetikleyerek bir "dünya toplumu" tesis edilecek ve sürekli bir barış muhafaza edilecektir.[65]

1.2.3. Pluralizm ve Transnasyonalizm

Pluralizm ve transnasyonalizm kavramları birbirleri yerine kullanılan kavramlardır ve ikisi de uluslararası ilişkileri çok aktörlü bir yapı olarak görmektedirler. Her iki kavram, "karşılıklı bağımlılık ve uluslaraşırıcılık ekseninde yapılan tartışmalarda ifadesini bulmaktadır." Pluralizm; uluslararası ilişkilerin çok aktörlü yapı olduğu, devletin üniter bir yapı olmadığı, devletlerin karar alma süreçlerinin akılcı bir süreç olmadığı ve uluslararası politikanın realistlerin üzerinde yoğunlaştıkları güvenlik konuları dahil birçok alanı kapsadığı varsayımlarında bulunmaktadır.

Transnasyonalizm ise ulus devletlerin varlığı kalkmamakla beraber uluslararası politikanın aktörlerinin arttığı, uluslararası politikanın gündeminin çeşitlendiği,

---

[63] **Arı, Tayyar** (2013a) s.347.
[64] **Arı, Tayyar** (2013a) s.347.
[65] **Açıkmeşe, Sinem Akgül** (2006) "Uluslararası İlişkiler Işığında Avrupa Bütünleşmesi" Uluslararası İlişkiler 1(1), ss.1-32, s.5-6.

uluslararası karşılıklı bağımlılığın arttığı ve savaşların öneminin azaldığı varsayımlarında bulunmaktadırlar. [66]

1.3. Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Yaklaşımları

Tehdit tanımlamasının kolaylıkla yapılabildiği ve iki kutuplu düzenin hakim olduğu Soğuk Savaş'ın statik yapısının sona ermesiyle uluslararası sistemler dinamik bir yapıya kavuşmuş, "tehdit algılamaları çeşitlenmiş ve güvenlik kavramının genişleme ve derinleşme süreci hızlanmıştır." Değişen güvenlik algılamaları, 11 Eylül terör saldırıları ile çok daha farklı bir boyuta ulaşmıştır.[67] Artık bundan sonra risk ve tehditlerin muğlak olduğu bir güvenlik ortamı hakim olmuş, bu durum ise karar mekanizmalarındaki aktörlerin tehdit ve risklere yönelik farklı algılara sahip olmalarına sebep olmuştur. Soğuk Savaş sonrası dönemde ülkeler, "etnik sorunlar, ekonomik güvenlik, çevrenin korunması, göç ve kaçakçılığın önlenmesi" gibi sorunları öne alarak bu sorunları devlet merkezli sorunların önüne geçirmeye başlamışlar ve bu sorunlara yönelik tedbirler almayı amaçlamışlardır.[68]

Soğuk Savaş sonrası dönemde tehdit ve risklerin arttığı ve o ölçüde de belirsizleştiği yeni güvenlik ortamında, güvenlikte refreans olarak bireyi ve özgürleşmeyi alan ve güvenlik literatürüne çok farklı bir bakış açısı sunan eleştirel kuram; siyasette kimlik ve kültür gibi hususları kapsayan sosyolojik bir bakış açısını dikkate alan konstrüktivist kuram ile güvenliğin kapsamını genişleten Kopenhag Okulu güvenlik anlayışları olan sektörel güvenlik, bölgesel güvenlik kompleksi ve güvenlikleştirme kavramları, önemli güvenlik yaklaşımları olarak ön plana çıkmışlardır.

1.3.1. Eleştirel Kuram Güvenlik Anlayışı

Eleştirel teori, güvenlik çalışmalarına farklı yaklaşımlarla yeni ufuklar açarak güvenlik literatürüne çok büyük katkıda bulunmuş ve güvenlik çalışmalarının kapsamını genişletmiştir. Eleştirel teorinin bakış açısını anlayabilmek için teorinin kökenini oluşturan

---

[66] **Arı, Tayyar** (2013a) s.277292.
[67] **Yorulmaz, Murat** (2014) "Değişen Uluslararası Güvenlik Algılamaları Bağlamında Türkiye-Yunanistan İlişkilerinde Değişmeyen Güvenlik Paradoksu" Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi 3 (1), ss. 103-135, s.103.
[68] **Küçükşahin, Ahmet** "Güvenlik Bağlamında, Risk ve Tehdit Kavramları Arasındaki Farklar Nelerdir ve Nasıl Belirlenmelidir?" <https://docplayer.biz.tr/10572521-Guvenlik-baglaminda-risk-ve-tehdit-kavramlari-arasindaki-farklar-nelerdir-ve-nasil-belirlenmelidir.html> s.e.t.20.07.2021.

Frankfurt Okulu'nu, Gramşiyan Ekolü ve Aberystwyth/Galler Ekolü'nü anlamak büyük öneme haizdir.[69]

Frankfurt Okulu düşünürleri tarafından geliştirilen eleştirel teori, köken olarak Neo-Marksist felsefesine dayanmaktadır.[70] Frankfurt Okulu'nun kurucularından Horkheimer eleştirel teoriyi, "*toplumu bir bütün olarak görüp eleştiren, değiştiren ve baskıdan kurtarıp özgürleştiren bir sosyal teori*" olarak tanımlamıştır.[71]

Eleştirel teori; her türlü hususun içinde bulunulan "tarihi, sosyo-ekonomik ve siyasi yapının etkileri" de göz önünde bulundurularak ayrıntılı bir şekilde incelenmek suretiyle "hangi bağlamda ve neden ortaya çıktığını ve kime hizmet ettiğini" araştırmış ve "güvenlik kavramını özgürleşmeye bağlayarak" klasik güvenlik anlayışına çok farklı bir boyut kazandırmıştır.[72] Eleştirel okulun en önemli temsilcilerinden olan Booth'a göre güvenlik "tehditlerin bulunmaması veya yokluğudur."[73] Bu noktadan hareketle eleştirel kuram bağlamında "insanları tehdit eden her şeyin" güvenlikle ilgili olduğu söylenebilir.[74] Diğer bir ifadeyle güvenlik "bireyleri ve grupları normal koşullar altında yapabileceklerinden alıkoyan sosyal, fiziki, ekonomik, siyasi ve diğer kısıtlamalardan özgür kılmak olarak tanımlanan birey özgürleştirmesi ile sağlanabilir."[75] Booth, özgürleşme ve güvenlik arasındaki ilişkiyi madalyon örneği ile açıklayarak bu kavramların madalyonun farklı yüzlerinde bulunmakla beraber birbirlerinin karşıtı olmaktan ziyade birbirlerinin tamamlayıcıları olduklarını ifade etmektedir. Dolayısıyla özgürlük ve güvenlik aynı ortamda bulunmaktadır, birisinin olduğu yerde diğeri de vardır, birisinin olmadığı yerde ise diğeri de yoktur.[76]

Eleştirel teoriye göre "insan güvenliği" kavramı, bireylerin ve toplumların güvenliğinin zorunlu olarak vatandaşı oldukları devletin güvenliğinden

---

[69] **Heywood, Andrew** (2011) Gobal Politics, 3rd Edition, Macmillan Publishers (Çeviren: Uslu, Nasuh / Özdemir, Haluk (2013) Küresel Siyaset, 8.Baskı, Ankara, Liberte Yayınları) s.102.
[70]**Çetinkaya, Şeref** (2012) "Güvenlik Algılaması ve Uluslararası İlişkiler Teorilerinin Güvenliğe Bakış Açıları" 21.Yüzyılda Sosyal Bilimler Dergisi 2, ss.241-260, s.250.
[71] **Çetinkaya, Şeref** (2012) s.250.
[72] **Kolasi, Klevis** "Eleştirel Teori ve Güvenlik: Kimin İçin Güvenlik?" : Çıtak, Emre / Şen, Osman (Editör) (2014) Uluslararası İlişkilerde Güvenlik: Teorik Değerlendirmeler, İstanbul, Tarcan Matbaası, ss.121-154, s.122-123.
[73] **Booth, Ken** (1991) "Security and Emancipation" Cambridge University Press, Review of International Studies 17 (4), ss.313-326 s.319.
[74] **Açıkmeşe, Sinem Akgül** (2011) s.50.
[75] **Baylis, John** (2008) s.81.
[76] **Booth, Ken** (1991) s.319.

kaynaklanmadığının kabul edilmesinden doğmuştur. Örneğin bazı devletlerin soykırım kayıtları ve diğerlerinde kaynak dağılımındaki büyük adaletsizlikler, devletlerin de kendi vatandaşlarının refahına yönelik büyük bir tehdit oluşturabileceğini göstermektedir. Bu bağlamda güvenliğe yapılan referans devletten ziyade birey olmalıdır.[77]

Aberystwyth/Galler Ekolünün öncülerinden Booth, eleştirel teori çerçevesinde güvenliğin farklı bir boyutta nasıl kavramsallaştırılabileceği konusu ile ilgilenmiştir. Bu bağlamda; Aberystwyth/Galler Ekolünün üç temel ilkesi bulunmaktadır: "Güvenliğin temel nesnesi olarak bireyi almak, güvenliği derinleştirmek veya onun türetilmiş bir kavram olduğunu kabul etmek ve güvenliği özgürleşmeye bağlamaktır." Bu ilkelerden son ilke olan güvenliği özgürleşmeye bağlamak unsuru, Aberystwyth/Galler Ekolünü diğer eleştirel yaklaşımlardan ayırmaktadır. [78]

Aberystwyth ekolünün türev bir kavram olan güvenliğe ilişkin derinleştirme (deepining), genişletme (broadening), uzatma (extending) ve odaklanma (focusing) olmak üzere dört analitik hamlesi bulunmaktadır: Bunlardan ilki olan güvenlikleştirmeyi derinleştirme, siyasetin doğası ve siyasetle ilgili olan her şeyle ilgili olarak güvenliğin daha derin anlamlar taşıdığıdır. Güvenlikleştirmeyi genişletme, güvenlik çalışmalarında askeri gücün güvenliğe tek potansiyel tehdit olmadığı ve diğer tehditlerin de eşit derecede öneme ve değere sahip olduğudur. Güvenlikleştirmeyi uzatma, referans nesnesinin devlete ilave olarak bireyleri de kapsamasıdır. Son analitik hamlesi olan güvenlikleştirmeye odaklanma ise gerek teorik açıdan gerekse güvenliğin uygulamasında insanlığın özgürleştirilmesinin çok kritik bir öneme veya amaca sahip olmasıdır. [79]

Aberystwyth ekolünün, sorunları "güvenlik dışına çıkarma" yerine "güvenliğin siyasiliğini ortaya koyma"yı tercih etmesi, stratejik, etik-politik ve analitik olmak üzere üç temel iddiaya dayanmaktadır: Analitik iddiaya göre sorunlar, güvenlik dışına çıkarıldığı takdirde güvenlik sorunu, bireylerin güvenlik endişelerine hassasiyet göstermeyebilen seçkinlerin tekelinde bırakılabilecektir. Etik-politik iddiaya göre politik tercihlere bağlı olarak güvenlik hususu, bireylerin endişelerini içerecek biçimde genişletilebilecektir. Analitik iddiaya göre ise herhangi bir sorunu, "güvenlik dışına çıkarmanın mı yoksa siyasi

---

[77] **Bilgin, Pınar** (2003) "Individual and Societal Dimensions of Security", International Studies Review 5 (2), ss.203-222, s.203, 208.
[78] **Kolasi, Klevis** (2014) s.142.
[79] **Wyn Jones, Richard** (1999) Security, Strategy, and Critical Theory, Boulder, Lynne Rienner Publishers, s.127.

boyutunu ortaya çıkarmanın mı daha akılcı olacağı sorusu; ampirik, tarihsel ve söylemsel olarak yanıtlanması gereken" bir sorudur. [80]

Eleştirel kuram, uluslararası sistemin "hegemonya, güç ve güvenlik" bağlamında hegemon aktör tarafından belirlendiğini ve uluslararası sisteme empoze edilen hususların, hegemon aktörün menfaatlerine meşruluk kazandırdığını iddia etmektedir. Gramsci'ye göre hegemonya, egemenlerin kendi ayrıcalıklı durumlarını karşılıklı mutabakatla korudukları bir durumdur. Söz konusu egemenler, diğer grupların onayını alarak bir ideoloji gelişmesini sağlamakta ve bunun sonucunda meşruiyet sağlamaktadırlar.[81] Hegemonyayı diğer hâkimiyet şekillerinden farklı kılan ana husus, ikincil konumdaki devletlerin, hegemon devletin egemenliğini maddi güç unsurlarının yaratmış olduğu zorlama ile değil ortak çıkar paydasında iş birliğinin sonucu olarak kabul etmeleriyle meşruiyetin sağlanmasıdır. Hegemon; hâkimiyet veya liderlik görevini, kendi menfaatlerine yönelik olarak değil de ikincil devletlerin menfaatlerini dikkate alarak onların onaylarını almaya olanak sağlayacak bir evrensellik içerisinde sunabildiği takdirde baskıya başvurma gereksinimi duymayacak[82] dolayısıyla bu durum kendisine meşruiyet sağlayacaktır.

Özetle eleştirel kuram; klasik güvenlik anlayışının yegâne referans nesnesi olan devlet güvenliğine ilaveten birey ve toplum güvenliğini de ön plana çıkararak[83] sadece devletin güvenliğinin insanların güvenliğini sağlayamayabileceği, özgürlük ve güvenliğin aynı yapı içerisinde olması gerektiği, güvenliğin sübjektif bir kavram olması nedeniyle algılara göre değişebileceği ve evrensel ölçekte güvenliğe yönelik politikalarda hegemonların etkin rol oynadıkları ancak bunun rıza ile gerçekleşmesi gerektiği argümanlarını savunmaktadır.

---

[80] **Bilgin, Pınar** (2010) s.84-85
[81] **Arı, Tayyar** (2013a) s.464-465.
[82] **Okur, Mehmet Akif** (2012) Emperyalizm-Hegemonya-İmparatorluk, 2.Baskı, İstanbul, Ötüken Yayınları, s.53.
[83] **Ergüven, Nasıh Sarp** (2016) "Uluslararası Hukuk Açısından Güvenlik Kavramının Teorik Temelleri" Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 65 (3), ss.771-835, s.809.

1.3.2. Konstrüktivist Kuram Güvenlik Anlayışı

Uluslararası politikanın oluşumunda kimlik, norm ve düşüncelerin yerini irdeleyen konstrüktivizm, dünya siyasetinde içinde kimlik ve kültür gibi hususları kapsayan "sosyolojik bir bakış açısını dikkate almakta ve normatif ve materyal yapılara odaklanarak kimliğin, çıkar ve eylemlerin oluşumunda" belirleyici rolü üzerinde durmaktadır.[84] Diğer bir ifadeyle konstrüktivizm, dünya siyasetini maddi şartlarla tasvir etmek yerine "normlar ve fikirler" bağlamında tanımlamaktadır.[85]

Konstrüktivist kuram, güvenlik kavramını özneler arası bir süreç olarak açıklamaya ve kimlik merkezli bir güvenlik anlayışı tesis etmeye çalışmaktadır. Söz konusu kurama göre uluslararası ilişkilerde devletleri, çatışma veya uzlaşmaya iten temel faktör kendi kimliklerinin yanında diğer devletlere yönelik algıladıkları kimliktir ve bu kimlik, devletler arası güven ilişkilerini şekillendirmektedir. Bu durumu bir örnekle açıklamak gerekirse Wendt'in "İngiltere'nin sahip olduğu 500 nükleer silah, ABD için Kuzey Kore'nin sahip olduğu 5 nükleer silahtan daha az tehlikelidir" açıklamasıdır. Burada devletlerin birbirlerini dost veya düşman olarak algılama şekli paylaşılan anlayışların bir fonksiyonudur.[86]

Konstrüktivist kuram, Wendt'in örneğinde olduğu üzere özneler arası bir süreçte "kimlik ve güvenlik" arasındaki ilişkiyi tanımlamaya çalışmış ve dost veya düşman tanımlamasında aktörlerin birbirlerini algılama şekillerine vurgu yapmıştır. 11 Eylül terör saldırılarından sonra Batı'nın Müslümanları "biz ve siz" şeklinde ötekileştirmesi ve bunun yansıması olarak İslamofobi'nin yükselmesi, kimlik ve algı arasındaki ilişkiyi açıklamaktadır. Dolayısıyla devletler, siyasetlerini kimlik ve algı üzerinden meydana getirdikleri sübjektif korkularla veya tehditlerle şekillendirerek gerek ulusal gerekse uluslararası kamuoyunda meşruiyet aramaktadırlar.

---

[84] **Arı, Önder / Kıran, Abdullah** (2011) "Uluslararası İlişkilerde Sosyal İnşacılık" EKEV Akademi Dergisi 15 (46), ss.49-64, s.49-50.
[85] **Arı, Tayyar** (2013a) s.499.
[86] **Wendt, Alexander** (1995) "Constructing International Politics" International Security 20 (1) ss.71-81, s. 73.

1.4. Kopenhag Okulu ve Güvenlikleştirme Teorisi

Kopenhag Okulu, statik yapıdaki iki kutuplu dünya düzeninin olduğu Soğuk Savaş'ın sona ermesini müteakip değişime uğrayan devlet merkezli geleneksel güvenlik anlayışına "söz-edime dayanan sübjektif bir düşünce sistematiği" ile katkıda bulunmuştur.[87] Okul'un en önemli öncülerinden olan Buzan, "New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century" makalesinde askeri sektöre ilave olarak siyasi, ekonomik, çevre ve sosyal çevreyi de güvenlik kapsamına almış ve güvenlik sorunsalını farklı bir bakış açısı ile somutlaştırmıştır. [88] Ancak "bir şeyi güvenlik meselesi yapan nedir?" sorusu, hâlen güvenlik çalışmalarının odağında bulunmaya devam etmiştir.[89]

Çalışmanın bu bölümünde, ilk olarak Kopenhag Okulu'nun BGK teorisi ile SG yaklaşımı açıklanmış; ikinci olarak güvenlikleştirme teorisi ve temel unsurları ayrıntılı olarak incelenmiş ve son olarak Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme teorisine yönelik teorisyenler tarafından yapılan eleştiriler analiz edilmiştir.

Kopenhag Okulunun temeli, 1985 yılında Buzan ve Waever başta olmak üzere Kopenhag'da bulunan "Centre for Peace and Conflict Research'te Avrupa Güvenliği Çalışma Grubunun, Avrupa Güvenliğinin Askeri Olmayan Boyutları konulu projesinin" uygulama sürecine başlanması ile atılmıştır.[90] Huysmans, Okul'un mobilizasyonunda "güvenlik kavramını, dar askerî siyasi perspektiften kurtarmak ancak kavramın tutarsız olmamasını da sağlama" düşüncesinin etkili olduğunu ifade etmiştir.[91] Kopenhag Okulu, uluslararası güvenlik çalışmalarına BGK, SG yaklaşımı ve güvenlikleştirme/güvenlik-dışılaştırma teorisi olmak üzere üç temel katkıda bulunmuştur:

---

[87] **Baysal, Başar** (2013).
[88] **Buzan, Barry** (1991) "New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century" International Affairs 67 (3), s.433; **Karacasulu, Nilüfer** (2007) "Avrupa Entegrasyon Kuramları ve Sosyal İnşacı Yaklaşım" Uluslararası Hukuk ve Politika 3(9), ss.82-100, s.97.
[89] **Waever, Ole** (1995) s.54.
[90] **Akgül-Açıkmeşe** (2011) s.57.
[91] **Huysmans, Jef** (2007) "Revisiting Copenhagen: Or, on the Creative Development of a Security Studies Agenda in Europe" International Security 4, s.46.

1.4.1. Bölgesel Güvenlik Kompleksi

Buzan ve Waver, gerek realist gerekse yapısalcı unsurları uluslararası siyasette birleştirme ve ilave olarak devlet seviyesi ile uluslararası dünya düzeni arasında üçüncü bir seviye yani alt sistemlerden oluşan "güvenlik kompleksleri"nin toplanmasından oluşan bölgesel seviyede bir teori oluşturma gayreti içerisinde olmuşlardır. Bu BGK'lar, sosyal olarak inşa edilmiş oluşumlar olmalarına rağmen genellikle coğrafi sınırlarla özdeştirilmişler ve bu güvenlik yaklaşımında, karşılıklı bağımlılığın derecesini analiz etmek kadar "bölgesel sistemleri, aktörlerin davranış ve anlamlandırmalarına (yorumlarına) bağımlı hale getiren sistemdeki oluşumlar arasındaki dostlukları ve düşmanlıkları analiz etmenin çok önemli[92]" olduğunun altı çizilmiştir.

Buzan ve Waver tarafından 2003 yılında ortaya atılan BGK, Soğuk Savaş sonrası dönemin çok kutuplu ve küreselleşme ile birlikte tahayyül edilemeyecek gelişmelerin olduğu ortamda meydana gelen "bölgesel güvenlik sorunlarının ve rejimlerinin" detaylı bir şekilde incelenmesine imkân sağlamıştır. Ancak güvenliğe yönelik olarak "bölge tarifini yapabilmek için" BGK'yı meydana getiren/getirecek devletler arasında, "ortak güvenlik öncelikleri ve dinamikleri"ni kapsayan konular olmalıdır.[93] Böyle bir BGK, "birincisi sınırlar, ikincisi iki veya daha fazla unsurdan meydana gelen anarşik yapı, üçüncüsü BGK içerisinde gücün dağılımını ifade eden kutuplaşma ve son olarak BGK'nın meydana geldiği unsurlar arasında dostluk ve düşmanlıkları kapsayan sosyal yapı" olmak üzere dört yapısal unsurdan meydana gelmektedir. Bu çerçevede bir BGK; birincisi ülkelerin duyarlılıkları ve ülkeler tarafından yaratılan tehdit algıları; ikincisi ülkeler arasındaki ilişkiler; üçüncüsü komşu bölgelerle söz konusu bölgenin ilişkisi ve son olarak bölgede rol oynayan küresel güçlerin rolü olmak üzere dört seviyede analiz edilebilmektedir.[94]

Bu bağlamda; Ortadoğu BGK, en karmaşık sistemlerden birisidir çünkü bu bölge, kutuplaşmanın bir hayli yüksek olduğu küresel seviyede olduğu kadar bölgesel seviyede de rekabet eden yirmiye yakın ülkeden meydana gelmektedir. Bu çerçevede, askeri olduğu

---

[92] **Westermayri, Josef** "Realpolitik in Iran: Opportunities and Challenges": Bagby, Cait (Editor) (2015) IAPSS Political Science Journal 28, ss.138-161, s.142.
[93] **Coşkun, Bezen** "Kopenhag Okulu ve Güvenlikleştirme Teorisi" : Arı, Tayyar / Toprak, Elif (Editörler) (2015) Uluslararası İlişkiler Kuramları-II, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2954, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1909, ss.137-147, s.136.
[94] **Westermayri, Josef** (2015) s.142-143.

kadar ideolojik ve politik sektörde Sünni-Şii çizgisinde bölgesel hâkimiyet üzerine Suudi Arabistan ile İran arasında yükselen bir kutuplaşma bulunmaktadır. Ortadoğu'nun muazzam boyutundan dolayı, bu kompleks bir tarafta Levant ve Basra Körfezi'nin diğer tarafta Mağrip/Mağreb'in olduğu üç alt komplekse bölünmüştür. Buzan ve Waver bu kompleksi, aşağıda olduğu üzere tanımlamışlardır:

"Arap milliyetçiliği ve İslami düşüncelerin yanında, Siyonist ve Batı karşıtı düşüncelere ilave olarak devlet merkezli kaygı ve rejim çıkarlarının bir kesişimi ve karışımı, hem bölgesel devletler hem de müdahaleci devletler için yönetilmesi olağanüstü zor olan ve ülkelerin güç diplomasilerinin dengesini gerektiren Ortadoğu'da devlet merkezli ve askeri-politik tipin mükemmel bir örneği." [95]

1.4.2. Sektörel Güvenlik

Soğuk Savaş'ın bitmesi müteakip dinamik bir süreç olan yeni güvenlik ortamının ortaya çıkışı, geleneksel güvenlik çalışmalarının sınırlarındaki uyumsuzluklarını da beraberinde getirdi. Bunun sonucunda Kopenhag Okulu, güvenlik konseptinin "genişletilmesi"ni incelemeyi amaçlayan alternatif bir yaklaşım olarak ortaya çıktı.[96] Buzan ve meslektaşları; güvenlik çalışmalarının daha geniş bir ajanda ile geleneksel askeri ve politik sektörlere ilave olarak ekonomik, sosyal ve çevre sektörleri ile nasıl uyum sağladığı sorusuna cevap aradılar. Geleneksel güvenlik kompleks teorisi, hem uluslararası ilişkilerin sağlam bölgesel paternlerini hem de bu bölgelerdeki dış müdahalelerin paternlerini açıklamak ve öngörüde bulunmak için çok önemli bir güce sahiptir. Bu bağlamda Buzan vd. aynı mantığın Soğuk Savaş sonrasında azalan askeri-siyasi güvenliğin öneminden dolayı daha yeni sektörlere genişletilip genişletilemeyeceği sorusuna da cevap bulmaya çalıştılar. Buzan ve meslektaşlarına göre sektörleri gözden geçirmenin bir yolu, spesifik etkileşim şekillerine göre tanımlamaktır. Genel olarak askeri güvenlik, devletlerin askeri kapasiteleri ile birbirlerinin niyetlerine yönelik algılarını; siyasi güvenlik, devletlerin, hükümet sistemlerinin ve ideolojilerin istikrarını; ekonomik güvenlik, kabul edilebilir bir refah seviyesini sürdürmek için kaynaklara, finansa ve piyasalara erişimi ve devletin ekonomik gücünü; sosyal güvenlik, dil, kültür, din, ulusal kimlik ve geleneği;

---

[95] **Buzan, Barry / Wæver, Ole** (2003) Regions and Powers. The Structure of International Security. Cambridge. Reelpolitik Cambridge University Press, s.217.

[96] **Kaunert, Christian / Yakubov, Ikrom** (2017) "Securitization" The Routledge of Justice and Home Affairs Research, ss.30-39, s.30.

çevresel güvenlik ise insan aktivitelerinin bağlı olduğu yerel ve gezegenin biyosferini kapsamaktadır. [97] Bu çerçevede güvenlik sektörlerininim aşağıda Tablo 2'de sunulduğu gibi olabileceği değerlendirilmektedir.

Tablo 2. Güvenlik sektörleri

Güvenlik Sektörleri	Kapsamı
Askeri Sektör	Askeri kapasite/yetenek
Siyasi Sektör	Devletler, hükümet sistemleri ve ideolojiler
Ekonomik sektör	Ticaret, üretim ve finans ilişkileri
Sosyal sektör	Ortak kimlik (dil, kültür, din, ulusal kimlik ve gelenek)
Çevresel sektör	İnsan aktiviteleri ile biyosfer arasındaki ilişkiler

Akademisyenler, genellikle geleneksel güvenlik çalışmaları olarak tanımlanan askeri-siyasi sektörlere ilaveten ekonomik, sosyal ve çevresel sektörlerde referans nesneleri ve sorunlar için güvenlik durumu iddiasında bulunmuşlar dolayısıyla, daha geniş bir güvenlik ajandası oluşturma gayreti içerisinde olmuşlardır. Bu bağlamda; güvenlik gündeminin genişletilmesi tartışmalarının akademik temeline bakıldığında 1983'te yayınlanan Buzann[98] ve Ullman'ın[99] eserlerinde, güvenlik kavramının askeri tehditlerin ötesinde kavramsallaştırıldığı görülmektedir. Güvenlik tehdidini Ullman, "bir devlette yerleşenlerin yaşam kalitesini düşüren veya daraltan tehdit" olarak tanımlamıştır.[100] İlave olarak Mathews, çevresel ve demografik unsurları; Moran ekonomiye ilişkin hususları; Roberts ise insan hakları, uluslararası güvenlik ve demokratikleşme sorunları ile insan hakları konularını güvenlik gündemine dâhil etmişlerdir.[101] Buzan vd. "Security, A New Framework for Analysis" adlı eserlerinde, askeri, politik, çevre, sosyal ve ekonomik sektör olmak üzere toplam beş sektörde güvenlikleştirme analizinin yapılmasını önermektedirler:

Güvenlikleştirme ve güvenlik çalışmaları için en açık olan sektör, içerisinde güvenlik çalışmalarının ve klasik güç siyasetinin referans nesnelerinin ve alanlarının bulunacağı

[97] **Buzan, Barry / Weaver, Ole / Wilde, Jaap De Wilde** (1998) s.7-8.
[98] Bknz. **Buzan, Barry** (1983) People, States, and Fear: The National Security Problem in International Relations, Brighton, Harvester Wheatsheaf.
[99] Bknz. **Ullman, Richard** (1983) "Redefining Security" International Security 8(1), ss.129-153.
[100] **Ullman, Richard** (1983) s.146-151.
[101] **Mathews, Jessica Tuchman** (1989) "Redefining Security" Council on Foreign Relations 68(2), ss.162-177, s.163-172
Roberts, Brad (1990) "Human Rights and International Security" Washington Quarterly 13, ss.65-75, s.65.

askeri sektördür. Referans nesneleri, toprak bütünlüğünü kapsayabilmektedir, Buzan vd. açık bir şekilde askeri sektör için "İslam'ın Batı korkusu, Hindu milliyetçiliğinin yükselişi ve 'medeniyetler çatışması'na yönelik teorilerin" bir sonucu olarak dini referans nesnesi olarak ifade etmektedirler. Ancak devletin bekasını tehdit eden tehlikeler, sadece dışarıdan gelmeyebilmektedir, ayrıca ayrılıkçılar, devrimciler ve mevcut hükümetin otoritesini sorgulayan tüm asiler ile organize suçlar ve milisleri kapsayan yurt içindeki zorluklarla da mücadele etmek zorunda kalınabilmektedir çünkü onlar, hükümetin bazı zorlukların üstesinden gelmek kapasitesinden şüphe duymaktadırlar.[102]

İkinci sektör, Buzan vd. ifade ettiği üzere referans nesnesi yine kendisi olan çevresel sektördür. Çevresel sektörde olası referans nesneleri, oldukça somut hususlardan (aslanlar, balinalar ve insanlık gibi bazı bireysel türlerin veya yağmur ormanları ve göller gibi doğal ortamların hayatta kalmasından) çok daha muğlak olan dünya ikliminin ve biyosferin düzenlenmesi gibi büyük ölçekli sorunlara kadar değişmektedir ve çok fazla miktardadır.[103]

Üçüncü sektör, referans nesnesinin siyasi statü (bir iktisadi alanda egemenliğin azalması vb.), siyasi nüfuz (petrol vb.) veya askeri kapasite gibi ülke çıkarlarının söz konusu olduğu ekonomik sektördür. Bu örnekler, askeri veya siyasi sektör içerisinde görünebilmektedir ancak alınan önlemler, ekonomik sektörde olduğu sürece bunlar, bu sektörde analiz edilmelidir. Son yıllarda Avrupa ve ABD, "batmayacak/batırılmayacak kadar güçlü (too big too fail)" bankaların güvenlikleştirilmesine tanıklık ettiler çünkü bu bankaların geleceği, tüm ülkenin ekonomisi için çok önemli idi.[104]

Dördüncü sektör; kimlik, bir benlik kavramını vurgulama ve bazı durumlarda din gibi fikir ve pratikleri kapsayan sosyal sektördür. Bu referans nesneleri, siyasi ufuklardan/anlayışlardan üstündür çünkü onlar ulusal sınırlar içerisinde kalmazlar ama gerek çok küçük gerekse çok büyük ölçeklerde ve hatta bazen mekânsal boyutlara baskın sosyal grupları ve fenomenleri kapsamaktadırlar. Otoriteler, sadece uluslara değil toplumlara verilen bir kimliğe referans nesnesi olarak atıfta bulunabilmektedirler; bu durum, Irak'taki Asuriler gibi ulus altı gruplar kadar Kürtler gibi milletler üstü grupları kapsayabilmektedir. Tipik olarak sosyal sektördeki güvenlikleştirme, göç korkusunu veya daha spesifik bir şekilde Kanadalıların Amerikanlaşma korkusu (Canadian Fears of

[102] **Buzan, Barry / Weaver, Ole / Wilde, Jaap De Wilde** (1998), s.52-55.
[103] **Buzan, Barry / Weaver, Ole / Wilde, Jaap De Wilde** (1998) s.8, 23.
[104] **Westermayri, Josef** (2015) s.146.

Americanization) gibi kültür ve dil etkisini veya İspanya'daki Katalonya gibi ayrılıkçı hareketleri kapsamaktadır.[105] Söz konusu sektörde temel güvenlikleştirme kavramlarının, "kimlik ve bizin inşası veya yeniden inşası" olduğu görülmektedir.[106]

Son sektör olan siyasi sektörde tipik referans nesnesi, ulus devlettir[107] ancak bahse konu referans nesnesi; Avrupa Birliği gibi uluslar üstü oluşumları, Ortaçağ'daki Katolik Kilisesi gibi "destekleyenlerin yüksek sadakatlerini harekete geçirebilen uluslaraşırı hareketleri" ve Pan-Arabizm veya Komünizm gibi ideolojik hareketleri de kapsayabilir. Genellikle siyasi sektördeki referans nesnesi, hükümettir, olağanüstü hareketlilik/devinimlerin olduğu zamanlarda Orta Çağ'daki Papa gibi hareketin tanınan lideri veya gerekli otoriteye sahip bir hareketin lideridir. Hassasiyetler, genellikle milliyetçilik veya bir politik ideoloji gibi fikirleri kapsamaktadır çünkü bu kavramlara yönelik bir tehdit meydana geldiğinde tüm siyasi düzenin istikrarı, çok büyük zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Genellikle referans nesnesi, ülke içinde sorgulanan veya dışarıdaki düşman aktörler tarafından zayıflatılan meşruiyettir. Bir ülke, bir ideolojiye ne kadar bağımlı ise siyasi sektörde bir o kadar hassastır.[108]

1.4.3. Güvenlikleştirme/Güvenlik-dışılaştırma Teorisi

Uluslararası İlişkiler ve siyaset biliminde bir meseleyi, "güvenlik sorunu hâline getiren şeyin aslında ne olduğu" sorusudur ki - güvenlik hayatta kalmayla/varlığını sürdürmeyle (survival) ilgilidir - [109] güvenlikleştirme yaklaşımının temel çıkış noktası budur. Güvenlikleştirme ekolü, ilk kez Waever'ın 1995 yılında yayınlanan "Securitization and Desecuritization" makalesinde ana hatları belirlendikten sonra Uluslararası İlişkiler literatürüne girmiş[110] ve 1998'de Buzan vd.nin yazmış olduğu "Security: A New Framework for Analysis"[111] kitabında detaylı olarak tartışılmıştır. Müteakip dönemdeki teorik çalışmalar, söz konusu yaklaşımın üzerine tesis edilmiştir.[112]

---

[105] **Westermayri, Josef** (2015) s.146.
[106] **Buzan / Wæver / Wilde**, s.120.
[107] **Buzan, Barry / Weaver, Ole / Wilde, Jaap De Wilde** (1998) s.75.
[108] **Westermayri, Josef** (2015) s.146-147.
[109] **Buzan, Barry** (1997) "Rethinking Security after the Cold War" Cooperation and Conflict, 32 (1), ss.5-28, s.13-14.
[110] **Waever, Ole** (1995).
[111] **Buzan, Barry / Weaver, Ole / Wilde, Jaap De Wilde** (1998).
[112] **Pınar, Bilgin** (2010) s.82.

Waever, 1995'te güvenliği söz-edim olarak belirterek güvenlikleştirme kavramını "spesifik bir hususu varoluşsal bir tehdit konumuna yerleştiren sözel sunum"[113] olarak tanımlamıştır. Diğer bir ifadeyle güvenlikleştirme, "bir siyasi topluluğun, bir hususu değerli bir referans nesnesine varoluşsal bir tehdit olarak değerlendirdiği ve bu tehditle başa çıkmak için acil ve olağanüstü önlemler çağrısını söylemsel olarak yaptığı" bir süreç olarak ifade edilmiştir.[114]

Güvenlikleştirme; bir sorunun, "söz-edim yoluyla değerli olduğu kabul edilen bir referans nesnesinin varlığına yönelik varoluşsal bir tehdit olarak tasarlanması ve bu tasarımın, siyasete yön veren kuralların dışına çıkılarak alınan istisnai tedbirleri desteklemek için kullanılmasıdır." Güvenlikleştirme süreçleri, başarılı olarak süreklilik sağlayabileceği gibi sınırlı ölçüde başarılı veya tamamen başarısız da olabilmektedirler. Bu hususu bir örnekle açıklamak gerekirse Soğuk Savaş süresince SSCB tehdidi, NATO devletleri için başarılı olarak süreklilik sağlayabilirken Vietnam Savaşı'nda ABD halk desteğinin sürekliliği yönünden başarı sağlayamamıştır. Diğer taraftan "ABD'nin Irak'ı güvenlikleştirme girişimi ise arzu edilen ölçüde bir başarı kazanamamıştır."[115]

Buzan vd., güvenlikleştirmeyi, siyasetin farklı bir çeşidi yada siyaset üstü olarak sorunları şekillendiren ve mevcut kuralların ötesindeki siyaseti ele alan hareket/hamle olarak tanımlamışlar ve güvenlikleştirmeyi bir spektrum (Tablo 3) yardımıyla açıklamışlardır: Bu spektruma göre her konu, politize edilmemiş, politize edilmiş ve güvenlikleştirilmiş şeklinde sınıflandırılmış ve bu spektrumdaki yerini almıştır.[116]

Tablo 3. Güvenlikleştirme spektrumu

Politize edilmemiş ←	**Politize edilmiş**	→ **Güvenlikleştirilmiş**
Devlet siyasetinin bir parçası olmayan ve karar almayı gerekli kılan	Devlet siyasetinin bir parçası olan ve devletçe karar alma ve kaynak kullanımını gerekli kılan	Normal siyasetin dışına çıkılmasını ve referans nesneye varoluşsal bir tehdit olarak telaffuz gerektiren

[113] **McDonald, Matt** (2008) "Securitization and the Construction of Security", European Journal of International Relations 14(4), ss.563-587, s.566.
[114] **Buzan, Barry / Wæver**, **Ole** (2003) s.491.
[115] **Buzan, Barry** (2008) "Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi" (Çeviren: Yavuz, Burcu, Uluslararası İlişkiler 5 (18) ss.107-123, s.108.
[116] **Buzan, Barry** (1997) s.13.

Politize edilmemiş durumda, devlet ilgi alanına girmeyen sorunla ilgilenmemekte ve sorun kamusal tartışmaya dâhil edilmemektedir; politize edilmiş durumda, sorun mevcut siyasi sistem içerisinde yönetilerek çözülmektedir; güvenlikleştirilmiş durumda ise sorun, güvenlikleştirici aktör tarafından referans nesneye varoluşsal bir tehdit olarak telaffuz edilmektedir. Bu spektruma göre prensipte sorunların yerleştirilmesi şartlara bağlı olarak spektrumun herhangi bir bölümünde sonlanabilmektedir ancak pratikte sorunların bu spektruma yerleştirilmesi devletten devlete zamana da bağlı olarak önemli ölçüde değişiklik göstermektedir. Bu konuyu bir örnekle açıklamak gerekirse İran ve Suudi Arabistan gibi bazı devletler, dini siyasileştirirken diğerleri siyasallaştırmayabilmekte; bunun yanında İran ve SSCB gibi bazı devletler, kültürü güvenlikleştirirken bazı devletler güvenlikleştirmeyebilmektedirler.[117]

Herhangi bir hususun siyasetin gündemi haline getirilmesi, halkın tercihidir ancak güvenlikleştirme süreci, siyasi ve askerî mekanizmalarda karar vericilerin yönlendirmesi ile başlamaktadır. Güvenlikleştirme sürecinde hedef kitle söz-edimi kabul ettiği zaman sürece dâhil olmaktadır. Bununla birlikte güvenlikleştirme süreci sonunda ulaşılan olağanüstü durum, normal siyasetten bir sapmadır ki özellikle demokratik rejimlerde "demokratik prensiplerin bir süre için dahi olsa göz ardı edilmesi" anlamına gelmektedir. Bundan dolayı söz konusu durumun hedef kitle tarafından onay alması çok zorlu bir ikna sürecini içermektedir.[118] Ancak güvenlikleştirici aktörün, soruna ilişkin olarak varoluşsal bir tehdit retoriğini kullanarak bunu "normal siyaset"in dışına çıkardığında "güvenlikleştirme"den ve hedef kitlenin bu konuyu bir güvenlik sorunu olarak kabul etmesiyle yani rıza göstermesiyle "başarılı güvenlikleştirme" den bahsedilebilir. [119]

Güvenlikleştirme eyleminde bir sorunun, varoluşsal bir tehdit olarak sunulması ayırt edici bir özelliktir, dolayısıyla varoluşsal tehdit olarak sunulan sorun, "diğer konular üzerinde mutlak öncelik kazanmaktadır." Söz konusu sorun çözülemediği takdirde her şeyin anlamsız olacağı algısı oluşacağından ilgili aktörler, bu konuyu güvenlik sorunu olarak etiketleyerek olağanüstü önlemlerin alınmasını gerektiren acil bir durum olduğunu belirterek konuyu çözmek için ihtiyaç olan tüm önlemleri kullanmayı hedef kitleye sunarak

[117] **Buzan, Barry / Weaver, Ole / Wilde, Jaap De Wilde** (1998) s.23-24.
[118] **Coşkun, Bezen** (2015) s.137.
[119] **Buzan, Barry / Weaver, Ole / Wilde, Jaap De Wilde** (1998) s.24-26.

bunu hedef kitleden istemektedirler.[120] Bundan dolayı güvenlik, kendi kendine referans verilen bir uygulamadır zira sorun, gerçek varoluşsal bir tehdidin olmasından ziyade sorunun olağanüstü tedbirler alınmasını gerektiren bir tehdit olarak sunulmasından kaynaklanmaktadır. Söz konusu durumu bir örnekle açıklamak gerekirse ABD, 11 Eylül saldırılarını terör bağlamında güvenlik sorunu haline getirerek bir güvenlikleştirme örneği uygulamıştır. Bu süreçte ABD güvenlikleştirici aktörler tarafından 11 Eylül saldırılarının ABD ve dünya için bir güvenlik sorunu haline getirilmesi, ABD askeri müdahalesinin gerekli olduğunun gerek hedef kitleye sunulmasında gerekse hedef kitlenin onayının alınarak konunun meşru duruma getirilmesinde önemli etkide bulunmuş, müteakiben acil tedbirler tatbik edilmiştir.[121] Diğer taraftan ABD'nin terör eylemlerini güvenlik sorunu haline getirerek varoluşsal bir tehdit olarak sunması, "korku siyaseti" uygulamasına da çağrışım yapmaktadır. Çünkü Sancar'ın da ifade ettiği gibi korkunun insanları motive etmek ve biçimlendirmek maksadıyla meşrulaştırıcı bir işlevle kullanılmasına korku siyaseti denmektedir. Korku siyaseti, insanların kendilerine doğru gelmekte olan bir tehlikenin olası kurbanı olarak görmelerini sağlayacak bir ortam yaratmaktadır ve bunu genellikle algı yönetimi ile insanın en zayıf noktalarından yararlanarak yapmaktadır.[122] Otoriter rejimlerin en belirgin özelliği olarak bilinen korku siyasetine örnek verecek olursak Latin Amerika'daki askerî diktatörlüklerin, kendilerini komünizm tehlikesiyle meşrulaştırmaları bunun en iyi örneklerinden birisidir.[123] Korku siyasetinde gerek korkunun ve gerekse siyasi iktidarların amaçları, 'toplumsal birlik ve dirliği sağlamak' noktasında kesişmektedir. Bundan dolayı korku siyaseti, siyasi iktidarlar için amaçlarını gerçekleştirme yolunda bir araçtır. Söz konusu korkular, ne kadar güçlü olursa devlete olan bağlılık (biz) ve "korku unsuru olarak ilan edilen öteki/yabancı/düşman (siz) olan unsurlara karşı tepki" o kadar güçlü olmaktadır.[124]

Buzan ve Waever'a göre söz-edime dayanan ve özneler arası bir niteliğe sahip olan güvenlikleştirme, güvenlikleştirici aktörlerce; bir hususun, değerli olarak kabul edilen referans nesnenin varlığına varoluşsal bir tehdit olarak sunulması ve bu tehdide yönelik

---

[120] **O'Reilly, Ciaran** (2008) "Primetime Patriotism: News Media and the Securitization of Iraq" Journal of Politics and Law, 2008, Volume 1, No 3, ss.66-72, s.68-69.
[121] **Karacasulu, Nilüfer** (2007) s. 97.
[122] **Sancar, Mithat** (2007) "Korku Siyaseti" Birikim Dergisi, <https://birikimdergisi.com/guncel/162/korku-siyaseti> s.e.t.20.12.2021.
[123] **Sancar, Mithat** (2007).
[124] **Çetin, Halis** (2012) Korku Siyaseti ve Siyaset Korkusu, İstanbul, İletişim Yayınları, s.10.

olağanüstü tedbirler alınması sürecini kapsamaktadır.[125] Buradaki "referans nesnesi" kavramı, aktörlerin kendisine referans yapabileceği, hayatta kalması gereken ve bundan dolayı sürece meşruluk kazandıran şey; "güvenlikleştiren aktör" bir hususun, referans nesnesine yönelik "varoluşsal tehdit" olduğunu ve acil tedbirler alınmasını ileri süren yani "söz-eylem (speech-act)" vasıtasıyla sunandır. Özneler arası bir süreç olan güvenlikleştirmede etken ve edilgen olmak üzere iki taraf bulunmaktadır. Bunlardan etken taraf, güvenlikleştirmeyi söz-edim yoluyla hedef kitleye sunan güvenlikleştirici aktörken edilgen taraf ise referans nesnesine varoluşsal tehdide yönelik acil tedbirlerin alınabilmesi maksadıyla rızasının alınması gereken kamuoyu yani hedef kitledir.[126] Ancak burada dikkat edilmesi gereken önemli hususlardan birisi, başarılı bir güvenlikleştirmeye etken taraf olan güvenlikleştirici aktör tarafından değilde edilgen taraf olan hedef kitle tarafından (referans nesnesine yönelik varoluşsal bir tehdit var mı?) karar verilmesidir.

Buzan da bir konunun güvenlik konusu olarak tanımlanarak konuya çok fazla ehemmiyet ve aciliyet verilmesini ve politik sürecin dışında yöntemler kullanılması stratejisini yasal ya da meşru bir zemine dayandırmaya çalışmaktadır. Ancak bununla beraber güvenlik kapsamına alınan konuların bazıları, hem güvenlik yazınını "biz" ve "siz" çalışmaları haline getirmekte hem de alınan olağanüstü tedbirleri sorgulanamaz kılarak "bazı hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına" meşruiyet kazandırmaya çalışmaktadır. Waever'ın güvenlik çalışmalarına kattığı ve güvenlikleştirme kavramının "anti-tezi" olarak düşünülebilecek diğer bir kavram ise "daha önce tehdit olarak kabul edilen bir şeyin ya da bir konunun artık tehdit olarak inşa edilmemesi" yani "güvenlik-dışılaştırma"dır. Güvenlik, her zaman için iyi bir şey olarak düşünülmemelidir, güvenlik-dışılaştırmada amaç, sorunları aciliyet modunun dışına taşımak ve normal prosedürlerin işlediği bir siyasi ortamda görüşülmesine imkân sağlamak olmalıdır.[127] Güvenlik-dışılaştırma sürecinde, "önceden tehdit olarak algılanan bir konunun sahip olduğu özel konum sonlandırılarak konunun normalleşmesi" sağlanmaktadır. Bundan dolayı güvenlik-dışılaştırma kavramı, istenilen bir politika haline gelmektedir. Buradaki temel sorun, aktörlerin mevcut bir

[125] **Waewer, Ole** (2008) "Toplumsal Güvenliğin Değişen Gündemi" Uluslararası İlişkiler 5(18), ss.151-178, s.152.
Buzan, Barry / Weaver, Ole / Wilde, Jaap De Wilde (1998) s.31.
[126] **Waewer, Ole** (2008) s.152.
Buzan, Barry / Weaver, Ole / Wilde, Jaap De Wilde (1998) s.31.
[127] **Buzan, Barry / Weaver, Ole / Wilde, Jaap De Wilde** (1998) s.4.

sorunu çözmek maksadıyla olağanüstü tedbirleri içeren bir süreci mi yoksa bunun yerine yavaş işleyen prosedürlerin geçerli olduğu demokratik siyaseti mi istediğidir.[128]

Güvenlikleştirmeyi çalışmak, söylem ve politik seçkinleri çalışmaktır. Özgün bir retoriğe ve semiyotik (işaret ilmine ait) yapıya sahip bir argüman, ne zaman kuralların ihlalini hoş görmesini sağlayan –aksi takdirde itaat etmek zorunda kalacağı- kitleyi yeterli şekilde etkiler? Güvenlikleştirici aktör, varoluşsal bir tehdidin önceliği ve ivediliğine yönelik bir argüman vasıtasıyla uyulmak zorunda olan kuralları veya prosedürleri ihlal ederek bunu başarır, bu durumda güvenlikleştirme eylemi gerçekleşir. Güvenlikleştirmenin genel mantığı belirgin olsa bile onun sınırları hakkında hassas olunmalıdır. Diğer bir ifadeyle bir referans nesneye varoluşsal bir tehdit olarak bir şeyi hedef kitleye sunma olan söylem, tek başına güvenlikleştirmeyi meydana getirmez, bu bir güvenlikleştirme girişimidir. Dolayısıyla hedef kitle, bu sorunu kabul ettiği zaman güvenlikleştirme gerçekleşmektedir.[129] Güvenlikleştirme, güvenlikleştirici aktörce sadece kuralları ihlal ederek gerçekleşmez aynı zamanda varoluşsal tehdidin kuralların ihlalinin hedef kitle tarafından onaylanarak meşru kılınmasını da gerektirir.

Güvenlikleştirmenin ayırt edici bir özelliği, kendine özgü retorik yapısının olmasıdır (beka, eylemin önceliği "çünkü sorun şimdi çözülmezse çok geç olacaktır ve başarısızlığa çözüm bulmak imkânsız hale gelecektir"). Güvenlikleştirme söyleminde bir sorun, en önemli önceliğe sahip bir sorun olarak sunularak dramatize edilmektedir böylece bir aktör, onu güvenlik sorunu olarak etiketleyerek olağanüstü tedbirlerle onu çözme hakkını ve ihtiyacını talep etmektedir. Güvenlikleştirme süreci, dil teorisinde söz-eylem olarak ifade edilmektedir. Burada önemli olan husus, acil müdahalelerin veya özel tedbirlerin alınmasını gerektiren varoluşsal bir tehdidin tasarlanması ve önemli (anlamlı) bir kitle tarafından bunun kabul edilmesidir.[130]

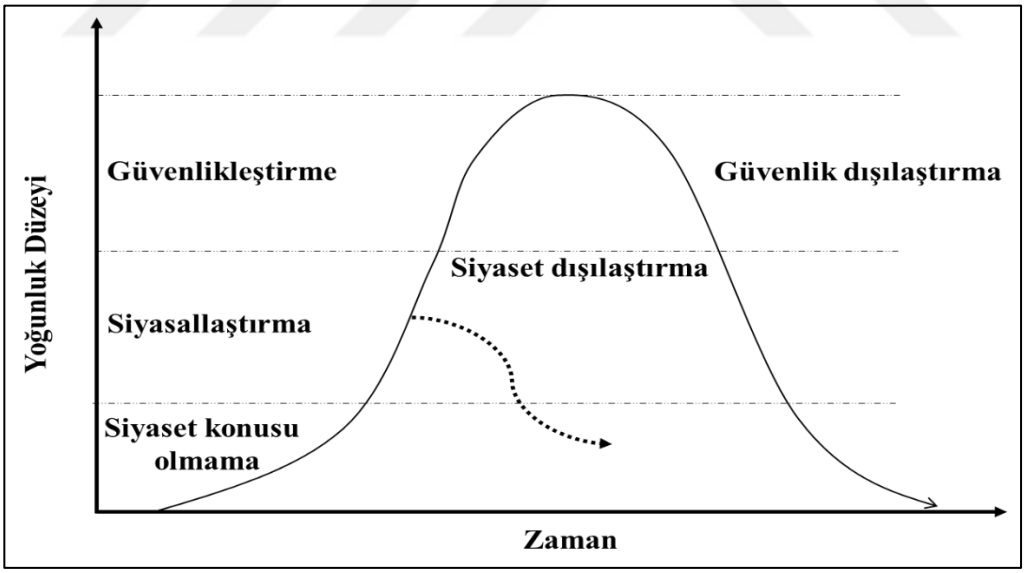
Siyasallaşma, bir seçenektir ve sorun, mevcut siyasi sistem içerisinde yönetilerek çözülmektedir ancak güvenlikleştirme, bir sorunu varoluşsal ve acil olarak sunmaktır ve bu sorun o kadar önemlidir ki siyasetin normal işleyişine maruz bırakılmayarak üst seviyedeki liderler tarafından diğer sorunlara göre öncelikli olarak ilgilenilmeli ve sorun

---

[128] **Aradau, Claudia** (1994) "Security and The Democratic Scene: Desecuritization and Emancipation" Journal of International Relations and Development 7(4), ss.1-26, s.6.
[129] **Buzan, Barry / Weaver, Ole / Wilde, Jaap De Wilde** (1998) s.25.
[130] **Buzan, Barry / Weaver, Ole / Wilde, Jaap De Wilde** (1998) s.26-27.

çözülmelidir. Ulusal güvenliğin idealize edilmesi karşı görüşte olan muhalefeti susturmak için etkili yöntemlerden birisidir ve iktidara, amaçlarını gerçekleştirmesine yönelik "bir şeyi daha az demokratik kontrol ve sınırlama ile ele alma hak talebi"ne fırsat vermektedir. Bundan dolayı Kopenhag Okulu, "daha fazla güvenlik daha iyidir" inancında değildir. Esasında güvenliğe, sorunları normal siyaset ile çözmede başarısızlık olarak yani negatif anlam yüklenmemelidir. İdeal olarak siyaset, normal prosedüre göre yapılmalıdır ancak ülkelerin acımasız saldırılara maruz kaldığı gibi bazı durumlarda sorunların güvenlikleştirilmesi de kaçınılmazdır. Güvenlikleştirmeye başvurmanın, kitlelerin ilgisinin çekilmesi, o konuya odaklanmasının ve harekete geçirilmesinin sağlanması gibi avantajlarının yanında sorunlu olan yan etkileri de dikkate alınmalıdır. Bundan dolayı kavramsal olarak güvenlik-dışılaştırma ideal olmasına rağmen bazı özel durumlarda güvenlikleştirme tercih edilebilir ancak bu durumun güvenliğe yönelik tehdit olarak görülen bir sorunun masum yansıması olmadığı da bilinmelidir çünkü güvenlikleştirmek veya güvenlikleştirmeyi kabul etmek, her zaman bir siyasi tercihtir.[131]

Bu noktadan hareketle sorunların, güvenlikleştirme ve güvenlik-dışılaştırılması süreci ile siyasallaşması ve siyaset dışılaştırma süreci Şekil 2'de gösterilmiştir.[132]

Şekil 2. Sorunların güvenlikleştirme süreci

[131] **Buzan, Barry / Weaver, Ole / Wilde, Jaap De Wilde** (1998) s.29.
[132] **Atlant, Kristian / Bruusgaard, Kristin Ven** (2009) "When Security Speech Acts Misfire: Russia and the Elektron Incident" Security Dialogue 1 (40), ss.333-353, s.336.

Kopenhag Okulu, "güvenlikleştirme sürecinde özgürlüklerin kısıtlanması veya şiddet içeren yöntemlerin meşrulaştırılması gibi araçların uygulanması sonucunu doğurabilmesi nedeniyle güvenlikleştirmeyi istenmeyen bir süreç olarak görmekte" ve bu nedenle güvenlikleştirmeye konu olabilecek hususların, güvenlik ajandasının dışına çıkarılmasını yani güvenlik-dışılaştırılarak "normal politik süreçte" tartışılmasını ve bu hususlara ilişkin akılcı çözümler bulunmasını savunmaktadır. Dolayısıyla güvenlik-dışılaştırmada asıl gaye, güvenliğin kapsamını genişletmek yerine kapsamını minimize etmeye çalışmak olmalıdır.[133]

Kopenhag Okulu, siyasa inşasında sorunların alışılagelen siyasi süreçler içerisinde, demokratik süreçleri engellemeyecek biçimde güvenlik gündemi dışında tutulmasını yani 'güvenlik-dışılaştırma' pratiğini savunmaktadır. Başka bir bakış açısıyla Wæver'ın "daha çok siyaset ve daha az güvenlik yaklaşımı" olarak da tanımlanabilir. Güvenlik-dışılaştırmaya verilecek en somut örnek, iki kutuplu ve statik bir dünya düzeninin egemen olduğu Soğuk Savaş'ın bitmesidir. Bu dönemde varoluşsal tehdit olarak kamuoyuna sunulan ve buna yönelik olağanüstü önlemler alınan yani "güvenlikleştirilen birçok tehdit" SSCB'nin dağılmasıyla güvenlik sorunu olmaktan çıkmış yani güvenlik-dışılaştırılmıştır.[134]

1.4.3.1. Fikri Temelleri

"Güvenlikleştirme teorisi, esas olarak dil felsefesinin söz-edim teorisine dayanmaktadır ve edimsellik içeren özneler arası bir sosyal bir inşa sürecidir."[135] Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme kavramını Uluslararası İlişkiler ve siyaset bilimi literatürüne kazandıran Waever olmasına rağmen fikirlerinden esinlendiği başta Austin olmak üzere Schimitt ve Agamben gibi bazı sosyal bilimciler de katkıda bulunmuşlardır.

Austin tarafından "How to Do Things with Words"[136] eseriyle yazına kazandırılan ve ayrıntıları tezin birçok bölümünde yer alan söz-edim teorisine göre dilin çok farklı kullanım şekilleri ve işlevleri bulunmaktadır:

---

[133] **Dedemen, Fatih** (20019) s.35.
[134] **Buzan, Barry** (2008) s.108.
[135] **Dedemen, Fatih** (2019) s.21-22.
[136] Bknz. **Austin, John Langshaw** (1962) How to Do Things with Words, Cambridge, The William James Lectures.

"Söylem; fiilin edimsel niteliğinin hayata geçişini simgelemektedir ve edimsel eylemler, söylem (söz-edim) oluştuğu andan itibaren gerçekleşmektedir. Bu kapsamda Austin'in başvurduğu örneklerden birisi evlenme törenleridir. Söz konusu törenlerde gelin ve damadın evlendirme görevlisine verdikleri evet veya hayır cevapları, evlenme eylemi için yeterlidir ve evet veya hayır cevaplarının telaffuz edilmesi, eylemin gerçekleşmesiyle aynı anlama gelmektedir."[137]

Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme ekolü çerçevesinde, bir hususun güvenlik sorunu olarak etiketlenerek hedef kitleye sunulabilmesi için referans nesnesine yönelik olağanüstü tedbirlerin alınmasını gerektiren varoluşsal bir tehdit olması gerekmektedir. Schmitt'in ifadesiyle söz konusu durum "*Egemen, olağanüstü hale karar verir ve olağanüstü hal, normal halin dışında alınması gereken birtakım olağanüstü tedbirler alınmasını gerektirir. Olağanüstü hal ise normal siyasi sürecin kesintiye uğradığı andır ve bu anda, hukuk askıya alınmasına rağmen devlet baki kalmaktadır*." şeklinde açıklanmaktadır.[138] Agamben, önemli siyasi istikrarsızlıkların olduğu durumlarda tehditlerin yok edilmesi ve kamu düzeninin tekrar oluşturulması maksadıyla "hukukun askıya alınması olan olağanüstü hal durumunun"[139] günümüzde tedrici olarak artan bir şekilde normalleşip asıl siyasi yapıya dönüştüğünü öne sürmektedir.[140]

1.4.3.2. Güvenlikleştirme Teorisinin Temel Unsurları

Buzan'a göre söz-edime dayanan başarılı bir güvenlikleştirme sürecinde "varoluşsal tehdide maruz kalan ve hayatta kalmasına yönelik meşruluk iddiasına sahip referans nesnesi, bu referans nesnesinin varoluşsal bir tehdide maruz kaldığını deklare eden güvenlikleştirici aktör ve buradan hareketle güvenlikleştirme hareketi ve işlevsel aktörler: referans nesnesi olmaksızın sektör dinamiklerini etkileyen aktörler ya da güvenlikleştirme

[137] **Dedemen, Fatih** (2019) s.23.
[138] **Schmitt, Carl** (2002) Schmitt, Carl (1986) Political Theology: Four Chapters on the Concept of Sovereignty, The MIT Press (Çeviren: Zeybekoğlu, Emre (2002) Siyasi İlahiyat: Egemenlik Kuramı Üzerine Dört Bölüm, Ankara, Dost Kitabevi) s.14-20.
[139] **Agamben, Giorgio** (1998) Homo Sacer: Sovereign Power and Bare Life, California, Stanford University Press (Çeviren: Türkmen, İsmail (2001) Kutsal İnsan: Egemen İktidar ve Çıplak Hayat, İstanbul, Ayrıntı Yayınları) s.15.
[140] **Agamben, Giorgio** (2005) State of Exception, London, The University of Chicago Press, Ltd. (Çeviren: Atakay, Kemal (2008) Olağanüstü Hal, İstanbul, Varlık Yayınları) s.9-23.

alanında kararları önemli bir şekilde etkileyen güvenlikleştirici aktörler" den oluşan üç öğe bulunmaktadır.[141]

1.4.3.2.1. Referans Nesnesi

Günümüzde güvenliğin daha geniş bir kavram olarak tanımlanmasıyla sadece klasik güvenlik çalışmalarındaki askeri ve siyasi sektörleri kapsayan referans nesnelerine ilave olarak global ekonomik krizlerce tehlikeye atılan ulusal ekonomiler, göçler tarafından tehlikeye atılan ulusal kimlikler ve kirlenme tarafından tehlikeye atılan çevre gibi herhangi bir sektördeki referans nesnelerini güvenlikleştirmek mümkündür. Böyle bir güvenlikleştirme için gerekli olanlar, güvenlikleştirici aktörün sosyal sermayesi (güvenlikleştirmeyi yapabilmek için gerekli meşruiyet gibi) ve referans nesnesine güvenlikleştirme ihtiyacı olduğunu kabul eden hedef kitledir. Ancak bu durum, özneler arası tasarımı ve güvenlikleştirmenin sosyal açıdan inşasını da zorunlu kılar: "Aktörlerin ona referans yapabilmesini ve bir tehdit olarak işaret edebilmesini gerektiren ve hayatta kalmasına yönelik genel bir meşruiyeti elinde tutan, böylece diğerlerinin takip etmesini sağlayan en azından eylemleri hoş gören aksi takdirde meşruluğun sağlanamadığı referans nesnesi." [142]

Kopenhag Okulu'na göre referans nesnesi, hayatta kalması zorunlu olan ve bundan dolayı gerekli olandır. Ayrıca; büyüklük veya ölçek, güvenlikleştirme sürecindeki başarılı bir referans nesnesinin oluşturulmasında çok önemli bir değişkendir.[143] Bu bağlamda, güvenlikleştirme analizinde aşağıda sunulan mikro, makro ve orta düzeyler olmak üzere üç ayrı seviye öngörmektedirler:

Mikro seviyedeki referans nesneleri, bireyler veya küçük gruplardır ki bu düzeydeki referans nesneleri, genelde onları dinleyecek ve onların etki edebileceği kitlenin sınırlı olması nedeniyle nadiren güvenlikleştirilebilecek meşruiyete sahip olabilmektedirler. Makro düzeyde küresel ısınma gibi tüm insanlığı ya da Soğuk Savaş zamanındaki nükleer tehdit gibi dünya barışını ilgilendiren konular referans nesnesi olabileceklerdir. Ancak söz konusu referans nesneleri ile ilgili olarak günümüze kadar olan gelişmeler dikkate alındığında, gerek mikro gerekse makro seviyede referans nesnesi tesis etmenin zor olması

[141] **Westermayri, Josef** (2015) s.143.
[142] **Westermayri, Josef** (2015) s.143.
[143] **Buzan, Barry / Weaver, Ole / Wilde, Jaap De Wilde** (1998) s.36.

nedeniyle söz konusu seviyelerde başarılı bir güvenlikleştirme yapmanın zor olduğu değerlendirilmektedir. Kopenhag Okulu'na göre başarılı güvenlikleştirme, orta seviyede gerçekleşmektedir ki devletler ve uluslar, bu seviyede yer almaktadır çünkü böyle bir ilişki onların "biz" duygusunu güçlendirmekte ve referans nesnesi olarak bizi almaktadırlar. Ancak referans nesnesi bağlamında orta seviye diğer iki seviyeye göre daha kolay güvenlikleştirilebilen bir seviye olmakla birlikte, mikro ve makro düzeyde de başarılı güvenlikleştirme girişimleri olmaktadır.[144] Ayrıca bir güvenlikleştirme sürecinde güvenlikleştirici aktörler tarafından, düzeyleri farklı birden fazla referans nesnesi de varoluşsal bir tehditlere maruz kaldığı ilan edilebilmektedir. Bu duruma ilişkin en iyi örneklerden birisi, 2003 Irak Savaşı'na yönelik yapılan güvenlikleştirmedir. Bu güvenlikleştirme sürecinde Bush yönetimi; Saddam yönetiminin, makro seviyede "dünya barışına" mikro seviyede "Irak'ta, ABD'de ve Batı'da yaşayan insanlara" orta seviyede ise "ABD'ye ve Batı'ya" bir tehdit olduğunu iddia etmiş ve bunu hedef kitleye sunmuştur.[145]

Herhangi bir nesnenin güvenlikleştirilip güvenlikleştirilmemesine hiçbir aktör yalnız başına karar vermemektedir, aktör bunu söz-eylem vasıtasıyla belli bir nesneye - referans nesnesine atıfta bulunarak ve belli bir kitleye seslenerek yapmaktadır. Söz-eylemin başarısı bazı koşulların gerçekleşmesine bağlıdır: Belli referans nesnesine tehdidin olduğunu beyan eden aktörün kitleyi harekete geçirme enerjisi - ki hiç kimse aynı meşruiyet derecesi ile bir nesneyi güvenlikleştiremez; tehlikeli olduğu varsayılan bir şeyin güvenlik tehdidi olduğunun açıklanması (bazı şeyleri tehlikeli olarak inşa etmek kolaydır, örneğin sınırdaki tanklar veya çok büyük miktardaki mülteciler); güvenlikleştirme hareketinde bu iddiayı kabul eden bir kitlenin olması ve son olarak hedef kitle tarafından, referans nesnesini emniyete almak/savunmak için olağanüstü tedbirlerin alınmasının kabul edilmesi.[146]

1.4.3.2.2. Varoluşsal Tehditler

Önceki bölümlerde de ayrıntılı bir şekilde açıklanan güvenlikleştirme; bir konunun bir referans nesnenin varlığına yönelik "varoluşsal bir tehdit" iddiasıyla "özneler arası süreçte" inşa edilen ve söz konusu varoluşsal tehdide karşı "acil ve olağandışı önlemler" alınmasını gerektiren bir süreci ifade etmektedir. Güvenlikleştirme aynı zamanda

[144] **Buzan, Barry / Weaver, Ole / Wilde, Jaap De Wilde** (1998) s.39.
[145] **Baysal, Başar** (2013) s.54, 195.
[146] **Westermayri, Josef** (2015) s.144.

güvenlikleştirici aktör tarafından kurgulanan "başarılı bir söz-edimi ve buna bağlı olarak kazanılan meşruiyet sürecini" de kapsamaktadır. Bu bağlamda; bir sorunun hedef kitleye "varoluşsal tehdit" şeklinde takdim edilebilmesi maksadıyla hedef kitle üzerinde olmaya ya da olmamaya" yönelik bir sorun olduğu açıklanmaktadır..[147]

1.4.3.2.3. Güvenlikleştirici Aktör

Güvenlikleştirici aktör, "güvenlik söz-edimini gerçekleştiren kişi ya da gruptur ki bunlar siyasi liderler, bürokratlar, lobiciler ve baskı gruplarıdır." Bir güvenlikleştirme sürecinde, her topluluğun bireye kadar daha küçük alt öğelere bölünebilmesi nedeniyle "güvenlikleştirici aktörün kim veya ne olduğunun belirlenmesi" bazen çok karmaşık olabilmektedir. Bundan dolayı aktörleri belirlemek, referans nesnelerini belirlemekten çok daha zordur ki nihayetinde güvenlikleştirici aktörün kim olduğunun belirlenmesi araştırmacının görevidir.[148] Ayrıca herkes güvenliğe ilişkin alternatif açıklamaları yapabilmekle beraber güvenlik alanındaki güç yapısının bir sonucu olarak devlet elitleri gibi bazı aktörler, güvenlik tehditlerini açıklamada avantajlı bir pozisyona sahiptirler. [149]

Bireylerin güvenlikleştirici aktör olarak alınması başlangıçta daha kolay gibi görünmekle beraber eğer bireyler; kendilerini güçlü rollere adarlarsa bireylerin yetkili temsilciler olarak belirlendiği partiler veya baskı grupları gibi topluluklarda "konuşmacı" olarak görülmesi daha uygundur. Nihayetinde "söz-edimin örgütsel mantığına odaklanma" kimin veya neyin güvenlikleştirici aktör olduğunu tespit etmede rasyonel bir hareket tarzıdır.[150] Bu duruma ilişkin olarak örnek verecek olursak 2003 Irak Savaşı'nda kimin güvenlikleştirici aktör olduğunun tespiti çok zor olmuştur. Bu güvenlikleştirme sürecinde, güvenlikleştirici aktör olarak ABD (devlet olarak) ye ilaveten hükümet veya direkt olarak Başkan Bush ve Savunma Bakanı gibi siyasette etkili olan karar alıcılar (açıklamaların çoğu bu kişilerce yapılmıştır) alınabilir. Ancak güvenlikleştirmenin genel mantığı çerçevesinde ABD Başkanı'nın ve Başkan'a bağlı Savunma Bakanı gibi temsilcilerin gerek

---

[147] **Waever, Ole** "Insecurity, Security, and Asecurity in the West European Non-war Community": Adler Emanuel / Barnett, Michael (Editors) (1998) Security Communities, Cambridge University Press, ss.69-118, s.69-71.

[148] **Baysal, Başar / Lüleci, Çağla** (2015) "Kopenhag Okulu ve Güvenlikleştirme Teorisi" Güvenlik Stratejileri, Yıl: 11, Sayı: 22, ss.61-95, s.79, <http://repository.bilkent.edu.tr/bitstream/handle/11693/54485/Kopenhag_Okulu_ve_G%C3%83%C2%BCvenlikle%C3%85%C2%9Ftirme_Teorisi.pdf?isAllowed=y&sequence= 1> s.e.t.12.03.2021.

[149] **Buzan, Barry / Weaver, Ole / Wilde, Jaap De Wilde** (1998) s.31-32.

[150] **Baysal, Başar / Lüleci, Çağla** (2015) s.79.

Bush hükümetini temsil etmeleri gerekse yaptıkları konuşmalarla Bush hükümetinin düşüncelerini dile getirmeleri nedenleriyle Bush hükümetinin güvenlikleştirici aktör olarak tespit edilmesinin uygun olacağı değerlendirilmekle beraber Kongre'de Irak Savaşı'nı desteklemeyen muhalif kesimler olması sebebiyle ABD'nin güvenlikleştirici aktör olarak belirlenmesi uygun değildir.[151]

Ancak unutulmamalıdır ki devletin, güvenlikleştirici aktör ve aynı zamanda referans nesnesi konumunda bulunması örneğinde olduğu gibi bazı güvenlikleştirme süreçlerinde referans nesnesi ile güvenlikleştirici aktör aynı olabilmektedir. Söz konusu durumda güvenlikleştirici aktörün, referans nesnesi olan kendisini de tehdit eden bir hususu güvenlikleştirmesi, ona daha fazla meşruiyet kazandıracak ve güvenlikleştirme eyleminin başarılı olma olasılığı çok daha fazla olacaktır. Diğer taraftan aynı şey referans nesnesi ile hedef kitle için de geçerli olabilmektedir yani hedef kitle ile referans nesnesi aynı olabilmektedir. Bu durumda da güvenlikleştirme eyleminin başarı ihtimali artacaktır çünkü kendisini varoluşsal bir tehdit altında olduğu açıklanan hedef kitlenin güvenlikleştirici aktör tarafından olağanüstü tedbirlerin alınmasına rıza göstermesi daha kolay olacaktır.[152]

1.4.3.2.4. Hedef Kitle ve Hedef Kitlenin İknası

Başarılı bir güvenlikleştirme sürecinde, güvenlikleştirici aktör tarafından söz-eylem vasıtasıyla olağanüstü tedbirlerin alınmasını gerektiren varoluşsal bir tehdidin tanımlanmasına ilave olarak söz konusu tehditten etkileneceği düşünülen hedef kitle de bu tehdidin varlığı konusunda ikna edilmelidir ancak, Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme teorisi, hedef kitle ikna edilemediği takdirde güvenlikleştirme sürecinin başarılı olup olamayacağına dair muğlaklığa sahiptir. Dolayısıyla dinleyici/hedef kitle bağlamında yapılacak güvenlikleştirme analizleri yetersiz kalabilecektir.

Söz konusu sürecin başarısı açısından hedef kitlenin, kimlerden meydana geldiği ve "iknanın, demokratik yollarla rızaya dayalı mı olacağı yoksa baskı yoluyla mı gerçekleşeceği" önemlidir ki Kopenhag Okulu bu noktada, her iki durumda da iknanın

[151] **Baysal, Başar** (2013) s.44-46.
[152] **Baysal, Başar / Lüleci, Çağla** (2015) s.80.

gerçekleşebileceğini belirtmekle beraber bu durumun kısmen de olsa tartışılması gerektiğini belirtmiştir.[153]

1.4.3.2.5. Meşruiyetin Sağlanması ve Güvenlikleştirme

Güvenlikleştirme sürecinde, askeri veya askeri olmayan birçok farklı alanda ortaya çıkan tehditler, normal prosedürün dışında acil tedbirlerin alınması için onay alan güvenlikleştirici aktör tarafından, referans nesneye varoluşsal tehdit olarak sunulmalıdır. Başka bir ifadeyle liderler (siyasi, toplumsal veya entelektüel), önemli referans nesnelerine karşı varoluşsal tehditler bağlamında kamuoyu ve devletin dikkatini çekerek onlar hakkında konuştuklarında sorunlar güvenlikleştirilmiş olmaktadır. Güvenlikleştirme kuramı, bu tehditlerin olağanüstü tedbirleri ve bu tehditlerin üstesinden gelmek için acil müdahale gerektirir. Ancak bu sürecin başarılı olabilmesi için güvenlikleştirici aktör tarafından hedef kitle, varoluşsal tehdit söylemine ikna edilmeli ve aynı zamanda bu tehdidin bertaraf edilmesi için normal prosedürün dışında olağanüstü tedbirlerin alınmasına onay vermelidir. Güvenlikleştirme sürecinin başarı ölçütlerinden birisi de hedef kitle ile güvenlikleştirici aktör arasındaki yapılandırılan sürecin başarılı olmasıdır. Güvenlikleştirme, klasik olarak gücün kullanımını meşru kılmakta ama daha geniş anlamda sorunu normal siyasetin dışına ve normal siyasi prosedürden ayrılan "panik siyaseti" alanına taşımaktadır.[154]

Bir konunun "varoluşsal tehdit" olarak sunulabilmesi için güvenlikleştirici aktör tarafından, hedef kitle üzerinde "eğer bu sorun, ivedi olarak görüşülüp çözülemezse bunun dışındaki tüm konular önemsiz hale gelecektir" hissiyatı yaratılarak bir problem olduğu ortaya konulmalı[155] ve olağanüstü araçların kullanımı meşrulaştırılmaya çalışılmalıdır.

---

[153] **Buzan, Barry / Weaver, Ole / Wilde, Jaap De Wilde** (1998) s.23.
[154] **Buzan, Barry** (1997) s.13-14.
[155] **Waever, Ole** (1998) s.69-71.

1.4.3.3. Temel Eleştiriler

Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme teorisi, Uluslararası İlişkiler ve siyaset bilimi alanındaki çalışmalara yeni bir perspektif kazandırmasına ve güvenlik çalışmalarına çok önemli katkıda bulunmuş olmasına rağmen birçok akademisyen tarafından aşağıda açıklanan yoğun eleştirilere de maruz kalmıştır.

1.4.3.3.1. Söz-Edimin Önceliği ve Alternatifleri

Bir devlet temsilcisinin, güvenlik söylemini söyleyerek bir konuyu spesifik bir alana taşıyarak bu konuya yönelik olağanüstü tedbirleri gerektiren her şeyi yapabilme hakkını istemesi olan Kopenhag Okulu'nun söz-edim kuramı[156] birçok akademisyence, yapılan bu aşırı vurgu nedeniyle abartılı bulunmaktadır.[157] Bu bağlamda Austin'in söz-edimi kuramı, dil felsefesine çok önemli bir katkıda bulunmasına rağmen bu kuram, birçok akademisyen tarafından çok fazla eleştiriye de maruz kalmıştır.[158] Austin'in söz-edimi kuramına ilişkin olarak Derrida, kuramın konuşmaya tanıdığı önceliğe yönelik eleştirilerde bulunarak yazının ikincil konuma itilmesini eleştirmektedir. [159]

Williams, görüntülerin/görsellerin günümüzdeki önemine odaklanarak günümüz güvenlik politikalarının, söz-edim vasıtasıyla tesis edilmesine ilave olarak görsel anlatımın da çok etkin bir rol oynadığını ifade etmektedir.[160] Bu çerçevede 11 Eylül saldırılarının, çok ayrıntılı ve sürekli olarak hedef kitleleri etkileyecek şekilde televizyon ekranlarında yayınlanmasının ve bunun insanlar üzerinde etkisi dikkate alındığında, meşrulaştırmada sözel olarak yapılan anlatımın yanında görsel anlatımın da etkili olduğu dolayısıyla Williams'ın savının doğru olduğu değerlendirilmektedir. Bununla beraber görsel medyanın güvenlikleştirme sürecine olan etkisinde bir amaç sorunu da bulunmaktadır çünkü görsel medyanın kullanılmasındaki amaç, bir taraftan güvenlikleştirme söylemine siyasi açıdan

---

[156] **Waever, Ole** (1995) s.55.
[157] **McDonald, Matt** (2008) s.568.
[158] **Tsohatzidis, Savas L.** (1994) Foundations of Speech Act Theory: Philosophical and Linguistic Perspectives, London, Taylor & Francis Routledge.
[159] **Derrida, Jacques** (1988) "Signature, Event, Context": Evanston, Gerald Graff (Editor) Limited Inc., IL, Northwestern University Press, ss.1-23. **Derrida, Jacques** (1976) Of Grammatology (Çeviren: Spivak, Gayatri Chakravorty, Baltimore, The Johns Hopkins University Press) s.158.
Derrida, Jacques (1976) Of Grammatology (Çeviren: Spivak, Gayatri Chakravorty, Baltimore, The Johns Hopkins University Press) s.158.
[160] **Williams, Michael** (2003) "Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics" International Studies Quarterly 47(4), ss.511-531, s.527.

ilave fayda temin etmek olabilirken diğer taraftan ticari maksatla daha fazla izleyici tarafından izlenerek daha fazla kazanç sağlamak da olabilecektir.

Güvenlikleştirme teorisindeki söz-edim kuramına ilişkin olarak Gusfield, temel problemin güvenlikleştirme sürecinde söylemsel eylemin, aşırı derecede durağan ve değişmez uygulama esasları ile formaliteye sahip olduğu[161] daha açık bir ifadeyle Balzacq'ın da ifade ettiği gibi söz-eylem yaklaşımı varsayımının, güvenliği nihayetinde evlilik gibi geleneksel bir prosedüre dönüştürmesi konusunda eleştiride bulunmaktadır. Ayrıca Balzacq, güvenlikleştirmenin mevcut şartlar, kitlenin psiko-kültürel eğilimi ile konuşmacıyı ve dinleyiciyi karşılıklı harekete geçiren güç dâhil koşulların konfigürasyonundan meydana gelen pragmatik bir eylem olduğu savını ileri sürerek söz-edim kuramına yönelik ampirik ve teorik imalarda bulunmaktadır: Ampirik açıdan güvenlikleştirmenin söz-edim kuramı, dünya siyasetinin gerçek dinamiklerinden kopuk olması nedeniyle sorunludur. Teorik açıdan ise güvenliği söz-edim olarak açıklamak sorunsalıdır ki söz-eylem, anlatış tarzı ve gücü ile dolaylı etkilemeyi kapsamaktadır, ilave olarak birkaç istisna hariç politik elitler, başarılı bir söz-eylemin temel kuralı olan samimiyeti kullanmamaktadırlar. Bu açıdan söz-edim kuramı, güvenlikleştirici aktör ile hedef kitlenin davranışına eşlik eden döngü arasındaki ilişkiyi açıklamamaktadır.[162] Diğer bir ifadeyle güvenlikleştirme sürecini güvenlikleştirici aktörün, "söz-eylemde bulunması ve hedef kitlenin buna olumlu veya olumsuz tepki göstermesi ile açıklamak mümkün değildir."[163] Dolayısıyla güvenlikleştirme sürecinin doğru olarak anlaşılabilmesi için bu süreçteki gerek güvenlikleştirici aktörün niçin böyle bir eylemde bulunduğunun gerekse hedef kitlenin niçin olumlu veya olumsuz tepki verdiğinin bilinmesi için bazı sosyal faktörler de değerlendirilmelidir.[164]

Özetle Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme kuramına ilişkin olarak en yoğun eleştiri, söz-edime yönelik olmuştur. Waever güvenliği "söz-edim" olarak tanımlarken McDonald güvenlikleştirmeyi "bir konuyu, bir tehdit konumuna sokan sözel takdim"[165]

---

[161] **Gusfield, Joseph R.** (1981) the Culture of Public Problems: Drinking-Driving and the Symbolic Order. Chicago, IL: The University of Chicago Press, s.9.
[162] **Balzacq, Thierry** (2005) "The Three Faces of Securitization: Political Agency, Audience and Context" European Journal of International Relations, 11(2), ss.171–201, s.172, 176.
[163] **Şöhret, Mesut** "Kopenhag ve Aberystwyth Ekolleri Çerçevesinde 21. Yüzyılda Güvenliğin Değişen Kapsamı ve Boyutu": Çomak, Hasret / Gökalp Kutlu, Ayşegül (Editörler) (2013) International Security Conference Proceedings Book, ss.657-713, s.695.
[164] **Balzacq, Thierry** (2005) s.178-179.
[164] **Balzacq, Thierry** (2005) s.184.
[165] **McDonald, Matt** (2008) s.15-16.

olarak tarif etmiştir. Ancak söz-edime bu kadar vurgu yapılarak icra edilecek bir güvenlikleştirme eyleminin, günümüz şartlarında çok da akılcı olmadığı değerlendirilmektedir.

1.4.3.3.2. Hedef Kitlenin Yetersiz Analizi

Birçok akademisyen tarafından; Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme teorisinde hedef kitlenin güvenlikleştirme eylemine onay vermesinin, güvenlikleştirmenin başarısı için şart olmasına rağmen bu onay durumunun muğlak olduğu ifade edilmektedir.

Balzacq'a göre hedef kitlenin rolünün muğlaklığının nedeni, "güvenlikleştirme teorisinin esas olarak Austin'in dil teorisine dayanmasıdır" ancak güvenlikleştirmenin uygun şekilde gerçekleşmesi için dinleyiciler/hedef kitlenin onay şartı olmasına rağmen bunların durumu ve özellikleri gereği kadar incelenmemiştir. Diğer bir ifadeyle güvenlikleştirmenin başarısı, tehdit algısındaki belirsizliklere rağmen güvenlikleştirici aktörce, "hedef kitlenin duygularının, ihtiyaçlarının ve çıkarlarının yeterli ve doğru şekilde analiz edilebilmesine bağlıdır." Ayrıca Balzacq, güvenlikleştirici aktörün resmi ve ahlaki desteğe duyarlı olduğunu ve bunlar arasında ne kadar fazla uyum varsa kamusal sorunun başarılı bir şekilde güvenlikleştirilmesinin daha olası olduğunu ancak resmi ve ahlaki desteğin farklı statülere haiz olduğunu ve hedef kitlenin resmi bir kurum olup olmamasına da bağlı olduğunu ifade etmektedir.[166]

Dolayısıyla güvenlikleştirici aktörün, olağanüstü tedbirleri alabilmek için gerek resmi kurumların gerekse mümkün olduğu kadar fazla kamuoyunun desteğini alması, güvenlikleştirme sürecine daha fazla meşruiyet kazandırmaktadır. Güvenlikleştirici aktör, özellikle kamuoyunu ikna etmek için hedef kitle ile sosyal bir bağ oluşturmak ihtiyacı içerisindedir, ayrıca kamuoyunun ahlaki desteğinin yanında kendi parlamentosunun da resmî desteğini kazanmak zorundadır ki bunun sonucunda güvenlikleştirme sürecine ahlaki ve resmî meşruiyet kazandırabilmektedir.[167] İlaveten Balzacq, güvenlikleştirme sürecinde hedef kitlenin niteliği ve statüsünün açıklanmamış olduğunu ve güvenlikleştirme teorisinin, hem hedef kitleyi ihmal etmesi hem de kendi içinde atıfta bulunmaya (self-referentiality) eğilimli olması nedenleriyle gerek söz-eylem gerekse özneler arası bir süreç

[166] **Balzacq, Thierry** (2005) s.173 ve 184-185.
[167] **Balzacq, Thierry** (2005) s.184.

olarak sorunlu olduğunu vurgulamaktadır.[168] Dolayısıyla güvenlikleştirme sürecinde güvenlikleştirici aktör tarafından, yukarıda bahsedilen eleştiriler çerçevesinde hedef kitlenin belirlenmesini müteakip söz konusu kitlenin özelliklerine uygun söz-edim oluşturulmalı ve hedef kitlenin onayı alınmalıdır. Aynı zamanda Balzacq, hedef kitleye yönelik olarak; referans nesneye ilişkin hedef kitlenin duyarlılığı, güvenlikleştirici aktörün güvenilir olup olmamasına ve sorunu biliyor olup olmamasına bağlı olarak hedef kitlenin ikna edilmeye hazır olma durumu ve son olarak resmi bir zorlamayı onaylama ve kabul etmeme gücü/ehliyeti olmak üzere hedef kitlenin üç bileşenden oluştuğunu ifade etmektedir.[169]

O'Reilly'ye göre hedef kitle kavramı, güvenlikleştirici aktörün hedef kitleden "kimin ne kadarını ikna etmesi gerektiği" konusunda yeterli değildir. O'Reilly, bu eksikliği gidermek maksadıyla; "ikna edildiği zaman güvenlikleştirmenin başarılı olacağı kitle" diğer bir ifadeyle "doğru kişilerin yeteri kadarı", "kritik kitle" (critical mass) kavramı ile güvenlikleştirme literatürüne katkıda bulunmuştur. Bu kavramın ise meşruiyet kazanmak için genellikle hedef kitlenin yeteri kadarı (yarısından fazlasının) "hacim (volume)" ve hedef kitlenin uygunluğu ile konuya olan ilgisi "çap (kaliber)" olmak üzere iki temel öğesi bulunmaktadır. [170] Bununla birlikte Dedemen'in de ifade ettiği üzere bazı önemli önemli konularda toplumun onayını almak maksadıyla yapılan referandum örneğinde olduğu gibi bir hususa yönelik olarak halkın kullanmış olduğu oyların "yarısından fazlasını (hacim) kazanmak, halkın ikna durumu olmayabilmektedir, zira halkı meydana getiren bireylerin, toplumun karar verme mekanizmalarına ve etkinliğine olan tesirleri (çap), hacimleri ile doğru orantılı" olmayabilmektedir. Bu durumda ise "çoğunluk" kavramının yerini "etkinlik" kavramının almasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.[171] Konuya ilişkin olarak Irak Savaşı'ndan örnek verecek olursak; az miktardaki ABD senatörü ile kamuoyunu ikna etmek savaşa sebep olmamıştır. ABD halkının ahlaki desteğini ve Senato'nun resmi desteğini kazanmak savaşı desteklemede beraber yürütülmüş ve her iki destek birbirlerini tartışmasız bir şekilde etkilemiştir. Bunun sonucunda resmi ve kamuoyu

[168] **Balzacq, Thierry** (2005) s.179.
[169] **Balzacq, Thierry** (2005) s.192.
[170] **O'Reilly, Ciaran** (2008) s.67.
[171] **Dedemen, Fatih** (2019) s.85.

desteğinin beraber yürütülmesi, güvenlikleştirici aktöre savaş ilanı için resmî bir meşruiyet kazandırmıştır.[172]

Balzacq vd. güvenlikleştirme teorisinde hedef kitle kavramının çok daha farklı bir perspektifle tekrar tarif edilmesinin gerekli olduğu konusunun altını çizmişlerdir. Bu kapsamda; Balzacq vd. güvenlikleştirme sürecinde onayının alınması gereken "hedef kitlenin, daima demokratik toplumlardan meydana gelmeyebileceğini, dolayısıyla hedef kitlenin güvenlikleştirme sürecine meşruiyet kazandırıp kazandırmadığının hedef kitleyi oluşturan toplumların özellikleri dikkate alınarak hedef kitle öğesinin incelenmesinin uygun olduğunu" ifade etmişlerdir.[173] Nitekim Helle de söz konusu eleştiri ile aynı doğrultuda, otoriter sistemlerin olduğu ülkelerde 2011 yılında başlayan Arap Baharı'nda bir hususa ilişkin "kamuoyu eğilimlerinin" ülkelerin karar vericilerince çok daha fazla dikkate alınmasının zorunluluğuna vurgu yapmıştır.[174]

Hedef kitleye ilişkin olarak Balzacq, hedef kitlenin rolündeki kaçamak formülasyonu; Salter, hedef kitlenin tanımındaki belirsizliği ve Leonard ile Kaunert ise süreçteki hedef kitlenin marjinalleşmesini eleştirmişlerdir. Akademisyenler, söz konusu hususlara çözüm bulmak için ampirik durumlarda farklı rollere sahip kitlelerin varlığının, güvenlikleştirici aktör ile hedef kitle arasındaki ilişkiyi tanımlamada ortamın rolünün ve hedef kitlenin süreçte nasıl tepki gösterdiğini tanımlamada kültürel ve sosyal faktörlerin önemini göstererek güvenlikleştirme teorisindeki hedef kitleyi genişletmişler veya yeniden kavramsallaştırmışlardır. [175]

Bazı bilim adamları, güvenlikleştirici aktörlerin ikna etmek ve yakın ilişki kurmak zorunda oldukları farklı kitlelerin varlığına dikkat çekmektedirler.[176] Vuori, hedef kitlenin güvenlikleştirme eyleminin amacına bağlı olduğunu vurgulayarak güvenlikleştirme eylemlerinde birbirinden farklı ve benzer kitleler olabileceğini, dolayısıyla bazı durumlarda bütün ulusu kapsayabilen kitleler olabileceği gibi bazı zamanlarda ise sosyal ve tarihi şartlara bağlı olarak siyasi elitler veya bir grup köktendinciler gibi dar bir kitle ile

---

[172] **O'Reilly, Ciaran** (2008) s.67.
[173] **Balzacq, Thierry / Léonard, Sarah / Jan Ruzicka** (2015) "Securitization Revisited: Theory and Cases" International Relations 30 (4), ss.1-38.
[174] **Helle, Malmvig** (2014) "Power, Identity and Securitization in Middle East: Regional Order after the Arab Uprisings" Mediterranean Politics 19 (1) ss.145-148, s.146-147.
[175] **Ghincea, Marius** (2017) **"**The Audience(s) in Securitization Theory" <https://www.academia.edu/34902335/The_Audience_s_in_Securitization_Theory> s.e.t.12.08.2019.
[176] **Ghincea, Marius** (2017).

sınırlandırılabileceğini vurgulamaktadır.[177] Salter'a göre güvenlikleştirme eylemleri, hedef kitlelerin içinde bulundukları psiko-kültürel hususlar ile sosyal bağlamdan dolayı bazı hedef kitleler ile başarı ile gerçekleştirilebilirken diğerleri ile başarısız olabilecektir.[178]

Roe, güvenlikleştirici aktörlere farklı kitlelerin farklı şekillerde destek verebileceklerini iddia etmektedir. Bu hususa yönelik İngiltere'nin Irak'ı işgaline yönelik vaka çalışmasında, güvenlikleştirme sürecindeki işgal kararına kamuoyunun ahlaki destek verirken siyasi elitin (parlamento) resmi destek verdiğini ifade etmektedir. Söz konusu durum, bir güvenlikleştirme sürecinde birçok kitlenin rol almasının yanında kitlelerin farklı durumlarda farklı roller oynayabileceklerine bundan dolayı aktör ile kitle arasındaki etkileşimin önemli ölçüde o anki şartlara bağlı olarak değişebileceğini açıklamaktadır. Güvenlikleştirme sürecini iki aşamalı bir süreç olarak gören Roe'ya göre birinci aşama, güvenlikleştirici aktörün bir sorunu tehdit olarak tanımlamasını ve hedef kitlenin ahlaki desteğine gerek duyduğu "tanımlama aşaması" ikinci aşama ise olağanüstü tedbirleri onaylayan hedef kitlenin gerek ahlaki gerekse resmi desteğini gerektiren "mobilizasyon aşaması"dır. [179]

Murphy ise güvenlikleştirme sürecinde güvenlikleştirici aktör ile referans nesneye odaklanıldığını ancak güvenlikleştirici aktörün istemini kabul ederek veya reddederek güvenlikleştirme eyleminin meşruiyetini belirleyen hedef kitlenin dikkate alınmadığı yani hedef kitlenin pasifize edildiği yönünde eleştiride bulunmaktadır.[180]

Başarılı bir güvenlikleştirme süreci, öncelikle güvenlikleştirici aktörün normal şartlarda meşru sayılmayacak eylemlerini kabullenecek bir hedef kitlenin varlığına bağlıdır. Ancak böyle bir kabulün tüm şartlarıyla gerçekleştiğini varsaymak için hedef kitlenin rızasını açıkça ifade etmesinin gerekli olup olmadı muğlaktır çünkü Kopenhag Okulu bu duruma ilişkin olarak tatmin edici bir açıklamada bulunmamaktadır. Kopenhag Okulu "güvenlikleştirme fiilinin zora veya rızaya dayanarak ve güvenlikleştirici aktörle ile

---

[177] **Vuori, Juha (2008)** "Illocutionary Logic and Strands of Securitization: Applying the Theory of Securitization to the Study of Non-Democratic Political Orders" European Journal of International Relations 14 (1), ss. 65-99, s.72.

[178] **Salter, Mark B.** (2008) "Securitization and Desecuritization: a Dramaturgical Analysis of the Canadian Air Transport Security Authority" Journal of International Relations and Development 11 (4), ss.321-349, s.325.

[179] **Roe, Paul** (2008) "Actor, Audience(s) and Emergency Measures: Securitization and the UK's Decision to Invade Iraq" Security Dialogue 39 (6), ss.615-635, s.620.

[180] **Murphy, Michael P. A.** (2019) "The Securitization Audience in Theologico-political Perspective: Giorgio Agamben, Doxological Acclamations, and Paraconsistent Logic" <https://www.academia.Edu/36515353/ISP _Ontology_2017_Programme> ss.1-17, s.1, s.e.t.20.05.2021.

hedef kitle arasındaki müzakereler yoluyla gerçekleştiğini" belirtmiş olmasına rağmen hedef kitlenin rızasının alınması gereken "bu müzakere süreçlerinin doğası ve nasıl işlediği hakkında" bizlere yeterli veri sunmamıştır. Örneğin hedef kitlenin rızasının alınmasına ilişkin olarak zorlamanın, medya ve iletişim araçlarıyla yürütülen siyasi manipülasyonların, yasal yaptırım ve sınırlamaların rolünü istenilen seviyede tartışmamışlardır.[181]

1.4.3.3.3. Güvenlikleştirmenin Gerçekleştiği Şartların (Bağlamın) Yetersiz Analizi

Güvenlikleştirme yaklaşımının eleştirilen bir diğer yönü ise nesnel ve dışsal gelişmelerin yaşandığı şartlara gereken önemin verilmeyerek güvenliğin söz-eylemlere indirgenmesidir yani "güvenlik söz-eylemleri, neden ve hangi koşullar altında ortaya çıkar" sorusunun dikkate alınmamasıdır.[182] Ancak burada dikkate alınması gereken en önemli husus, gerçek bir tehdidin varlığı veya yokluğu değil tehdit algısına yönelik söz-eylemin nasıl ve ne zaman uygulanabileceği konusudur.

Buzan vd. kolaylaştırıcı koşulları, üç şekilde tanımlamışlardır: Birinci olarak güvenliğin söz-eylem olarak ifade edilişini müteakip içsel/doğal istek, ikinci olarak güvenlikleştirici aktörün otorite konumu ile ilgili sosyal şartlar yani konuşmacı ve dinleyiciler arasındaki ilişki ve bu suretle güvenlikleştirme girişimindeki iddiaları dinleyicilerin kabul etme ihtimali ve son olarak güvenlikleştirmeyi kolaylaştıran veya engelleyen sözde/iddia edilen tehdidin özellikleri.[183]

Günümüz ortamında yaşanan sosyal gelişmeler, bazı güvenlikleştirici aktörler tarafından tehdit olarak değerlendirilirken diğerleri tarafından tehdit olarak değerlendirilmeyebilmektedir. Bunun sebebi güvenlikleştirici aktörlerin sahip oldukları "tarihi birikim, kimlik ve kültür" gibi hususlardan dolayı farklı algılara sahip olabilmeleridir. McDonald'a göre, söz-eylem yoluyla tehdidi inşa veya dizayn etmek için geleneksel bir çerçeve geliştirmede Kopenhag Okulu, kimliğin baskın anlatısı gibi bağlamsal faktörlerin önemini göz ardı eder ki bu daha geniş bir güvenliğin inşası için

---

[181] **Kaliber, Alper** (2005) "Türkiye'de Güvenlikleştirilmiş Bir Alan Olarak Dış Politikayı Yeniden Düşünmek: Kıbrıs Örneği" Uluslararası İlişkiler 2 (7), ss.31-60, s.38.
[182] **Aras, Bülent / Karakaya, Polat** (2008) "From Conflict to Cooperation: Desecuritization of Turkey's Relations with Syria and Iran" Security Dialogue 39 (5), ss.495-515, s.512.
[183] **Buzan, Barry / Weaver, Ole / Wilde, Jaap De Wilde** (1998) s.33.

şarttır. [184] Bourdieu ise başarılı bir söz-edimin toplumun dil yetisi ve konuşmayı kabul eden ve onaylayan dinleyicilerin ve konuşmanın içsel/yapısal özelliklerinin birleşimi olduğunu ifade etmektedir.[185]

McDonald'a göre güvenliğin inşası ile ilgilenen teorisyenler, söylemlerin gerçekleştiği sosyal, politik ve tarihi şartları dikkate almak zorundadırlar. Niçin bazı insan toplulukları, bazı aktörleri ve gelişmeleri tehdit olarak görmeye daha eğilimliler? Kimliğin, tarihin ve kültürün anlatısı, belirli güvenlikleştirme formlarının yasallaştırılmasında veya desteklenmesinde ne tür rollere sahiptir? Niçin bazı kişilerin konuşmaları, tehdit ve güvenlik inşasında büyük öneme haiz veya önemsiz olabiliyor? McDonald'a göre söz konusu bağlamsal faktörler, hedef kitlenin içinde bulunduğu koşullara bağlı olarak güvenliğin algılanma şeklini anlamada çok büyük öneme sahiptir.[186] Ayrıca yazara göre güvenlikleştirmenin içerisinde geliştiği şartlar, güvenlikleştirmenin yapılacağı sektörlere göre de dikkate alınmalıdır. Bu doğrultuda tehdidin dizaynında, farklı sektörlerdeki güvenlik dinamikleri örneğin ekonomik sektördeki güvenlik dinamikleri siyasi sektördeki güvenlik dinamiklerinden farklıdır.[187]

Salter ise "the Canadian Air Transport Security Authority" analizinde, hedef kitlenin kapsamına ilişkin olarak ortama bağlı olarak her birinin kendine özgü özellikleri bulunan ve halktan, elitlerden, teknokratlardan ve bilim adamlarından oluşan en az dört çeşit kitle olduğunu ileri sürmektedir. Bu farklı kitlelerin her birinde sosyal bağlam ve başarının derecesi için temel kurallar farklıdır ve bu kurallar, lenguistik kuralların çok ötesinde grup kimliği, toplumsal hafıza ve kişisel çıkarlara göre şekillenmektedir.[188] Bu noktadan hareketle hedef kitle, güvenlikleştirme eyleminin gerçekleştiği ortama bağlı olarak farklı unsurlardan meydana gelebilecektir ve bu kitleyi oluşturan unsurlar da kendi grup kimlikleri, toplumsal hafıza ve kişisel çıkarlarına göre farklı davranış modelleri içerisinde olabileceklerdir.

Balzacq'a göre Kopenhag Okulu, güvenlik kavramının söz-edimin temel kurallarının başarılı bir şekilde uygulanmasıyla düzenleneceği konusunda ısrar etmesine rağmen hedef

---

[184] **McDonald, Matt** (2008) s.570-571.
[185] **Bourdieu, Pierre** "Language and Symbolic Power": Thompson, John (Editor) (1991) Cambridge, Polity Press, ss.37-42.
[186] **McDonald, Matt** (2008) s.573.
[187] **McDonald, Matt** (2008) s.571.
[188] **Salter, Mark B.** (2008) s.322.

kitleyi kazanmak isteyen bir güvenlikleştirici aktörün, güvenliğe yönelik söylemlerini hedef kitlenin özelliklerini ve algılarını dikkate alarak şekillendirmesi gerekmektedir.[189] Balzacq'ın yapmış olduğu bir diğer önemli eleştiri ise güvenlikleştirme teorisinin hedef kitlenin etkileşimde bulunduğu bağlam ve psiko-kültürel eğilimi ihmal ettiğidir. Bundan dolayı Balzacq, söz-eylemden farklı olarak içinde bağlamı, hedef kitlenin psiko-kültürel yapısını ve güvenlikleştirici aktör ile hedef kitlenin etkileşimini de kapsayan bir bütünlük içerisinde "pragmatik yaklaşım" önererek iletişimin temel prensiplerine odaklanmakta ve düşüncelerine özgün bağlamda yer bulmaktadır.[190] Aslında söz konusu eleştiriyle vurgulanmak istenen, güvenlikleştirme sürecinin, sadece güvenlikleştirici aktör tarafından söz-eylemle bir hususun, referans nesnesine yönelik varoluşsal tehdit olarak hedef kitleye sunulması ve hedef kitlenin onayının alınması ile izah etmenin olası olmadığıdır.[191] Ayrıca Balzacq, güvenlikleştirme analizini daha anlaşılır hale getirmek için bağlama ilişkin olarak güvenlikleştirici aktörün argümanlarına hedef kitlenin duyarlılığına bağlamsal etkilerin yani güvenlikleştirici aktörün argümanlarının hedef kitle tarafından yorumlanma şeklinin önemini vurgulamıştır.[192]

Bağlamın yetersiz analizine yönelik olarak Floyd, Kopenhag Okulu'nun tersine güvenlikleştirme ve güvenlik-dışılaştırmanın her ikisinin de pozitif veya negatif bir anlam içermediğini iddia etmektedir. Floyd, güvenlikleştirmenin ahlaki doğruluğunun veya yanlışlığının nihayetinde güvenlikleştirme eyleminin sonuçlarına bağlı olduğunu ileri sürerek araştırmacının; söz konusu güvenlikleştirmenin (veya güvenlik-dışılaştırma), sorunun sadece siyasallaştırmada (veya güvenlik-dışılaştırma) yapılacak olandan daha fazla ve/veya daha iyi sonuçların elde edilip edilemediğini ortaya çıkarmak zorunda olduğunu ifade etmektedir.[193] Floyd, "Security and the Environment: Securitization Theory and US Environmental Security Policy" eserinde Kopenhag Okulu tarafından bir güvenlik sektörü olarak tanımlanan ABD'nin çevresel güvenlik sektörü üzerine odaklanmış ve bu sektörün Clinton yönetimi esnasında güvenlikleştirilmesi ile Bush yönetimi esnasında güvenlik-dışılaştırılmasını ve her iki durumda da sonucun ulusal güvenliğin tesisi olduğunu

[189] **Balzacq, Thierry** (2005) s.182.
[190] **Balzacq, Thierry** (2005) s.172-173.
[191] **Aktaş, Altan** (2011) "Güvenlikleştirme Yaklaşımı ve Türkiye'nin Ulusal Güvenlik Anlayışındaki Dönüşüm" Sosyal Bilimler Dergisi 1 (2), ss.7-47, s.25.
[192] **Balzacq, Thierry** (2005) s.192.
[193] **Floyd, Rita** (2007) "Towards a Consequentialist Evaluation of Security: Bringing Together the Copenhagen and the Welsh Schools of Security Studies" Review of International Studies, 33 (2) ss.327- 350, s.337.

açıklamaktadır. İlk durumda Clinton yönetimi, askeri sahalar içerisindeki çevresel sorunları çözmek için Savunma Bakanlığına finansal destek sağlayarak çevreyi güvenlikleştirirken ikinci durumda Bush yönetimi, çevresel sektörü sadece güvenlik-dışılaştırmamış aynı zamanda siyaset dışına da çıkarmıştır. [194] Bu örneğe ilişkin olarak Floyd, Cinton yönetiminin güvenlikleştirme eyleminde temel faydanın ABD halkı yerine devletin olduğunu, Bush yönetiminin güvenlik-dışılaştırma ve siyaset dışına çıkarma eyleminin ise ne insanlara ne de doğaya faydasının olmaması nedeniyle daha da kötü olduğunu iddia etmiştir. [195]

Bununla birlikte Floyd, bir güvenlikleştirme eyleminin ahlaki açıdan doğru olarak değerlendirilebilmesi için üç kriterin yerine gelmesi gerektiğini belirtmektedir: Birincisi, bir aktörün veya düzeninin bekasını tehdit eden somut bir tehdidin varlığı, ikincisi referans nesnesinin ahlaki olarak mantıklı olması (meşruluğu) ki bu durum sadece referans nesnesinin insanlığın iyiliğine imkân sağlaması durumudur ve son olarak güvenlik müdahalesinin söz konusu tehdide uygun olma zorunluluğu yani saldırganın yetenekleri ile uyumlu olması ve güvenlikleştirici aktörün eylemlerinde samimi olmasıdır.[196] Floyd'un geliştirdiği güvenlikleştirme ile ilgili revizyona ilişkin olarak Mearsheimer, Floyd'un kendi güvenlikleştirme eyleminde hedef kitleyi ayırarak bunun yerine güvenlik uygulamasına odaklandığını ifade etmektedir. Floyd'a göre güvenlikleştirici aktör tarafından gerçekleştirilen ikaz ve/veya söz-eylemde, referans nesnesini koruma adına yapılan söz (vaat), uygun bir davranışla sürdürüldüğü takdirde güvenlikleştirme eylemi mükemmel seviyede gerçekleşmiş olmaktadır. Floyd'un revizesinin avantajı, güvenlikleştirici aktörün hedeflere ulaşmak için gerek kendi gerekse uluslararası kamuoyuna karşı samimi olup olmadığının (yalan söyleyip söylemediğinin) incelenmesine imkân vermesidir.[197] Dolayısıyla Kopenhag Okulu güvenlikleştirme teorisinin aksine Floyd'un revize teorisi, güvenlikleştirme analizcilerine güvenlikleştirici aktörlerin gerçekten referans nesneyi

[194] **Floyd, Rita** (2010) Security and the Environment: Securitization Theory and US Environmental Security Policy, Cambridge, Cambridge University Press, s.84-86.
[195] **Floyd, Rita** (2010) s.166.
[196] **Floyd, Rita** (2011) "Can Securitization Theory Be Used in Normative Analysis? Towards a Just Securitization Theory" Security Dialogue 42, ss.427-439, s.428.
[197] **Mearsheimer, John** (2011) Why Leaders Lie: The Truth about Lying in International Politics, New York, Oxford University Press.

korumak veya farklı nedenlerden dolayı belirli amacı güvenlikleştirip güvenlikleştirmediklerini incelemelerine imkân vermektedir.[198]

Bu noktadan hareketle, siyasi sektör başta olmak üzere askeri, çevresel, ekonomik ve sosyal sektörlerdeki güvenlik değişkenleri de göz önüne alındığında, her güvenlikleştirme süreci, sektörlere bağlı ve aynı zamanda diğer güvenlikleştirme süreçlerinden farklı olarak birtakım özelliklere de sahip olacaktır. Bunun yanında, güvenlikleştirme sürecinin gerçekleştiği ortamın tarihi ve kültürel arka planın da etkili olduğu güvenlikleştirme sürecinde; farklı aktörlerin ve hedef kitlelerin farklı geçmişleri, kişisel özellikleri ve çıkarları ve olaylara karşı farklı algıları olacaktır. Ayrıca güvenlikleştirme sürecindeki aktörlerce, referans nesne ve hedef kitleye bağlı olarak ulusal ve hatta uluslararası toplumun bağlamı da dikkate alınmalıdır. Araştırmacının güvenlikleştirme sürecini rasyonel bir şekilde tahlil edebilmesi, bu hususların da dikkate alınmasını gerektirir.

1.4.3.3.4. Rejim Sorunsalı

Güvenlikleştirme teorisine ilişkin bir diğer eleştiri ise güvenlik çalışmaları için çok önemli olan bazı hususların ya görmezden gelinmesine ya da bilinçli bir şekilde önemsiz gösterilmesine dair kaygısı olan Knudsen'ın "Bir Soğuk Savaş fenomeni/olgusu olan güvenlikleştirmenin en parlak dönemi bitti ve olaylar, artık Soğuk Savaş dönemindeki gibi değildir. Soğuk Savaş sonrası dönemde ajanda oluşturmak çok daha kolaydır. Güvenlikleştirme, Soğuk Savaş yıllarının güvenlik politikalarına daha uygundur ancak sonrası için çok da uygun değildir"[199] eleştirisidir. Zira iki kutuplu bir anlayışın egemen olduğu Soğuk Savaş döneminde[200] güvenliği etkileyen parametreler, çok daha somut ve sınırları belirgin olmasına rağmen müteakip dönemde çok daha muğlak, karmaşık ve değişken olmuştur.

Ayrıca Knudsen, güvenlikleştirme sürecini harekete geçirerek acil tedbirler alınmasını gerektiren tehditlere yönelik olarak "aciliyet" (urgency) kavramının, güvenlik konusunun görünmeyen temel sorumlusu ve "acil" konumu nedeniyle aslında

---

[198] **Dışkaya, Ali** (2013) "Towards a Critical Securitization Theory: The Copenhagen and Aberystwyth Schools of Security Studies" <https://www.e-ir.info/pdf/32981> s.e.t.15.10.2019.
[199] **Knudsen, Olav Fagelund** (2001) "Post-Copenhagen Security Studies: Desecuritizing Securitization, Security Dialogue", 32(3), ss.355-368, s.359.
[200] **Aykın, Hasan** "Jeopolitikten Jeoekonomiye: Ekonomik Güvenliğin Yükselişi" <https://studylibtr.com /doc/2624992/jeopolitikten-jeoekonomiye-ekonomik-g%C3%BCvenli%C4%9Fin> s.18, s.e.t.10.08.2021.

"demokrasiye bir meydan okuma" özelliğinde olduğunu ve parlamenter demokrasilerde güvenlik siyasetinin yapılması sürecinde sorunun odağında olduğu savını ileri sürmektedir.[201] Çünkü güvenlikleştirme sürecinde, parlamenter demokrasilerin gereği olan karar alma sürecindeki mekanizmalarının birçoğu, acil tedbirler alınması gerektiği öne sürülerek "devre dışı bırakılıp demokratik yöntemlerden vazgeçme refleksiyle hareket edilebilecektir."[202] Aradau ise Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme yaklaşımı bağlamında başarılı bir güvenlikleştirme sürecine dâhil olan spesifik tedbirlerin olağanüstü politikalara karşı normal politika sorununu ortaya çıkardığını ve liberal-demokratik rejimlerin kurallarına dayalı olarak açıklanan güvenlikleştirme sürecinin demokratik siyasette karar alma sürecinin katı yöntemsel kurallar içermesi nedeniyle sorunlu olduğunu ifade etmektedir. Çünkü liberal-demokratik rejimlerde tehdide yönelik olarak "aciliyet" psikolojisi, olması gereken normal süreç yerine olağanüstü prosedür ve önlem alınmasını gerektirmesinden dolayı sorun içermektedir. [203] Dolayısıyla bir güvenlikleştirme sürecinde varoluşsal bir tehdide ilişkin olağanüstü tedbirlerin alınmasını gerektiren aciliyet, normal yöntemsel kuralların işlediği demokratik sistemler üzerinde negatif yönde etkiler yaratacaktır.

Stritzel, güvenlikleştirmenin başarısı için ikna edilmesi gerekli olan hedef kitlenin nasıl ve gerçek anlamda ikna edilmiş olduğuna yönelik belirsizlik ve eksiklikler bulunduğuna, diğer bir ifadeyle "ilgili kitle, zorlama ve baskı yoluyla mı yoksa gönüllü olarak mı ikna olmuştur?" konusuna yönelik eleştirilerde bulunmuştur. Demokrasi ile yönetilen devletlerde alınacak olan olağanüstü önlemleri alma konusunda kimin yetkili olduğu belirli olmasına rağmen bu husus, otoriter sistemlerde net bir şekilde belli değildir. Demokratik devletlerde, vatandaşların –hedef kitlenin- devletin siyasetine onay vermesi önemli bir faktördür, ancak demokrasinin olmadığı otoriter-totaliter sistemlerde hedef kitlenin devlet siyasetine onay vermesi o kadar belirleyici değildir, çünkü bu sistemlerde diktatörün veya cunta yönetiminin fikri belirleyicidir. Dolayısıyla bu durum; anti demokratik yönetimlerde güvenlikleştirme sürecinde hedef kitleyi oluşturan kamuoyunun

[201] **Knudsen, Olav Fagelund** (2001) s.360.
[202] **Dedemen, Fatih** (2019) s.46.
[203] **Dedemen, Fatih** (2019) s.47. Bknz. **Aradau, Claudia** (2004) 'Security and the Democratic Scene: Desecuritization and Emancipation' Journal of International Relations and Development 7, ss.388-413, s.392.

dikkate değer bir önemi olmadığını ortaya koymakta ve nihayetinde Kopenhag Okulu'nun benimsemiş olduğu hedef kitle kavramı ile çelişmektedir.[204]

Kaliber ise bazı sorunların "güvenlikleştirici aktörlerce yasal ve politik mekanizmalar kullanmak suretiyle rıza olmaksızın halk kitlelerinin zorla sessiz kalması sağlanarak da" güvenlikleştirilebileceğini iddia etmiştir. Bu çerçevede; rejim sorunsalına ilişkin olarak Kaliber'in aşağıdaki açıklamaları dikkate değerdir: Güvenlikleştirmenin birincil amacı, meselelerin siyaset alanının dışına itilmesi olmasına rağmen güvenlikleştirme, güvenlikleştirici aktörlerce "belirli ve kendi çıkarlarına hizmet eden amaçları gerçekleştirmek maksadıyla" uygulamaya konulur. Bunun bir yansıması olarak güvenlikleştirme uygulamaları, genelde siyasal tartışma süreçlerinin önünü tıkar ve güvenlikleştirici aktörlerin, mevcut iktidar ilişkileri içindeki ayrıcalıklı konumlarını muhafaza etmelerine imkân tanır.[205]

1.4.3.3.5. Tehdit Olgusu/Algısı Çelişkisi

Kopenhag Okulu'na göre güvenliğin nesnel bir durum olmaktan ziyade güvenlikleştirici aktörlerin tehdit algısına göre şekillenmesi nedeniyle güvenliğin, karar mekanizmalarındaki güvenlikleştirici aktörler tarafından sosyal bağlamda tesis edilen bir kavram olduğu kıymetlendirilmektedir. Bu çerçevede güvenlikleştirme yaklaşımı; Krause ve Williams'a göre "bireylerin, toplulukların ve tehditlerin 'sosyal gerçekler' olarak inşa edildikleri süreçlere" dikkat çekmektedir. [206]

Knudsen, Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme kavramında güvenlik olgusunun nesnel bir gerçeklik olarak ele alınmadığını belirterek Okul'un güvenlik olgusundaki tehditlerin, genellikle aktörlerin kendi korkuları ile bireylerin korkularının paranoyak siyasi eyleme dönüştüğü zamanda meydana gelen hususlardan oluştuğunu belirtmektedir. Ancak Knudsen'a göre "öznel olan bu vurgu, tehdidin yanıltıcı bir algılanma şeklidir" ve Kopenhag Okulu, "tehdit olarak algılanan nesnenin bağımsız varlığını" dikkate almamaktadır.[207] Söz konusu hususu, uluslararası sistemde devletlerin silahlanma yarışına

---

[204] **Alagöz, Bilgehan** (2017), s.58. Bknz. **Stritzel, Holger** (2007) "Towards a Theory of Securitization: Copenhagen and Beyond" European Journal of International Relations 13(3), ss. 357-383, s.363.
[205] **Kaliber, Alper** (2005) s.38-39.
[206] **Aras, Bülent / Karakaya, Polat Rabia** (2008) s.497. Bknz. **Krause, Keith / Williams, Michael C.** (1996) "Broadening the Agenda of Security Studies: Politics and Methods" Mershon International Studies Review 40 (2), ss.229-254, s.242.
[207] **Knudsen, Olav Fagelund,** s.359.

yönelik bir örnekle açıklayacak olursak aktörlerin bu yarışa yönelik algısı, nasıl olursa olsun -pozitif veya negatif yönde- söz konusu silahlanma yarışı, insanlığın geleceği için kesin bir tehdittir ve bu husus, değişmez bir realitedir. Dolayısıyla "silahlanmayı güvenlik açısından bir tehdit haline getiren unsur, güvenlikleştirici aktörün bu yöndeki söylemi değil, onun bağımsız varlığıdır."[208]

Knudsen'a göre Soğuk Savaş zamanındaki "gerçek" olgulara referans gösterilen tehditler, günümüzde de vardır ancak referans nesneleri farklıdır. Bu bağlamda tehditler, "gerek algılar gerekse tehdit olarak algılanan olaylar açısından ilgili" olmalıdır. Güvenlikleştirme yaklaşımında, nesnel faktörler kasti olarak ihmal edilmiş ve bunun bir sonucu olarak güvenlik olgusu, iç siyasetin bir malzemesi haline dönüştürülmüştür. [209]

Buzan da güvenlikleştirmede ayırt edici bir özelliğin, özneler arası özel bir retoriğin kullanılarak aciliyet vurgusu yapılmak suretiyle olağanüstü tedbirlerin alınmasına yönelik iddiada bulunulması olduğunu ifade etmektedir ki "düşman tanklarının sınırı geçmesi gibi tehdidin açık ve yakın olduğu durumlar haricinde nesnel bir yaklaşımın nasıl kabul edilebileceği muğlaktır."[210] Ülkeye gelen göçmenlere duyulan kaygıya ilişkin olarak Finlandiyalılarda oran % 0,3 iken İsviçrelilerde % 14,7 örneğinde olduğu gibi farklı devletler ve uluslar, bir tehdidi tanımlamada farklı düzeylere/eşiklere sahiptirler. Dolayısıyla güvenlikleştirici aktör tarafından, varoluşsal tehdit olarak sunulan bir sorunun gerçekten tehdit olup olmadığına dair bazı ölçütler kullanmak mümkün olmasına rağmen hiçbir teori, söz konusu nesnel ölçütü net bir şekilde ortaya koyamamıştır. [211]

Tehdit olgusuna yönelik olarak Watson, insancıllığın (humanitarianism), güvenliğin farklı bir sektörü olarak kendi mantık ve sürecine sahip olduğunu iddia etmektedir: Bunlardan birincisi, referans nesnesi (insan hayatı/itibarı) için varoluşsal bir tehdit olarak nitelendirilen hususun, güvenlikleştirici aktöre bağlı olmasıdır ve bu tehdidin, adaletsizlikten insan hayatının kaybına kadar çok farklı boyutlarda değişebilmesidir. İkincisi, olağanüstü tedbirlerin uygulanmasında uygun araçlar, tarafsız yardımlardan askeri müdahalelere kadar değişebilmektedir.[212] Bu bağlamda güvenlikleştirme sürecinde her bir

---

[208] **Dedemen, Fatih** (2019) s.44.
[209] **Knudsen, Olav Fagelund,** s.360.
[210] **Aktaş, Altan** (2011, s.29.
[211] **Buzan, Barry** (1997) s.18.
[212] **Watson, Scott** (2011) "the 'Human' as Referent Object? Humanitarianism as Securitization" Security Dialogue 42 (1), ss.3-20, s.6-12.

güvenlik sektörü, kendi ortamına bağlı olarak kendine özgü mantık ve sürece sahiptir ve alınması gereken tedbirler, uygun araçlarla yönetilmelidir.

Sonuç olarak; Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme teorisi, tehdit tanımlamasının kolaylıkla yapılabildiği ve statik bir güvenlik ortamın egemen olduğu Soğuk Savaş yıllarını kapsamaktadır ancak günümüz güvenlik ortamı, Soğuk Savaş dönemine kıyasla çok daha dinamik ve karmaşık bir yapıya sahiptir. Bundan dolayı güvenlikleştirme teorisinin, yeniden incelenerek söz konusu teorinin yapılan eleştiriler çerçevesinde güncellenmesi gereken hususlarının belirlenmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme süreci temel varsayımları dikkate alındığında, güvenlikleştirmeyi gerçekleştirecek olan aktörün "kim ya da ne olduğunun" tespit edilmesi hem karmaşık hem de tartışmalıdır. Bundan dolayı güvenlikleştirici aktörleri belirlemek, referans nesnelerini belirlemekten çok daha zordur ki nihayetinde güvenlikleştirici aktörün kim olduğunun belirlenmesi araştırmacının görevidir.

Hedef kitleye ilişkin olarak güvenlikleştirici aktörün hedef kitleden kimin ne kadarını ikna etmesi gerektiği ve hedef kitlenin kimlerden meydana geleceği ile hedef kitlenin ne zaman ve "nasıl tam anlamıyla ikna edilmiş olduğu gibi hususlar da belirsizlik ve eksiklikler bulunmaktadır." [213]

Söz-edime ilişkin olarak ise bir konuyu hâlihazırda bir tehdit konumuna sokan sözel takdim olan söz-edim kuramı, bir konuyu özel bir alana taşımaktadır. Ancak sadece söz-edim yoluyla bir gelişmenin özel bir alana taşınarak meşruiyet sağlanması, günümüz koşullarındaki teknolojideki gelişmeler dikkate alındığında gerek yazılı gerekse görsel medyaya ilave olarak alternatif medyanın da çok kısa bir sürede çok büyük kitlelere ulaşması ve bu kitleleri etkilemesi nedeniyle çok zordur.

[213] **Dedemen, Fatih** (2019) s.68.

Güvenlikleştirme sürecinde, farklı sektörlerdeki güvenlik dinamikleri dikkate alındığında her sürecinin, kendine özgü diğer süreçlerden farklı birtakım özellikleri bulunabilecektir. Bundan dolayı varoluşsal tehditlere bağlı olarak güvenlikleştirici aktörler ile rızası alınacak olan hedef kitlenin kapsamında da değişiklikler olabilecektir. Aynı zamanda güvenlikleştirme sürecine dâhil olan güvenlikleştirici aktörler ile hedef kitleler; farklı geçmişlere, çıkarlara, algılara ve özelliklere de sahip olabileceklerdir, dolayısıyla gerek güvenlikleştirme sürecinde güvenlikleştirici aktörler tarafından gerekse güvenlikleştirmenin analizinde araştırmacı tarafından, psikolojik faktörler ışığında kültür, tarih ve kimlik gibi sosyolojik gerçekliklerin de dikkate alınmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

2. ÖRNEK GÜVENLİKLEŞTİRME SÜRECİ MODELİ

Bu bölümde çalışmanın başında ifade edildiği üzere güvenlikleştirme teorisinin temel unsurları, bu konuda yapılan ve önceki bölümde açıklanan temel eleştirilere ilave olarak bütüncül bir yaklaşım ve eleştirel bir bakış açısıyla analiz seviyeleri dâhil özellikle küreselleşme ve teknoloji alanındaki gelişmeleri de kapsayacak şekilde analiz edilmiştir. Müteakip aşamada ise başarılı bir güvenlikleştirme sürecinin nasıl olması gerektiği hususuna yönelik altyapı oluşturularak bir güvenlikleştirme modeli sunulmaya çalışılmıştır.

2.1. Analiz Seviyeleri

Bütün güvenlik analizlerinde kendine yer bulan referans nesnesinin ne olması gerektiği veya savaşın sebepleri gibi analizlerde analiz seviyelerinin ne olması gerektiği hususları, uluslararası teorilerin merkezinde yer almaktadır. Analiz seviyeleri; aktörleri, referans nesnelerini ve güvenlik ortamında karşılıklı etkileşimden meydana gelen dinamiklerini açıklamada yaygın bir biçimde kullanılan parametrelerdir.

Uluslararası ilişkiler güvenlik analizlerinde "uluslararası sistemler, uluslararası alt sistemler, birimler, alt birimler ve bireyler" olmak üzere en çok kullanılan beş seviye bulunmaktadır: *Uluslararası sistemler*, onların üzerinde başka sistemlerin olmadığı birbirini etkileyen veya birbirine bağlı en büyük sistemlerdir ki mevcut durumda bu seviye tüm gezegeni kapsamaktadır. *Uluslararası alt sistemler,* kendilerine özgün doğaları veya birbirleri ile olan yoğun ilişkileriyle veya etkileşimleriyle ayırt edilebilen uluslararası sistem içerisinde bulunan bloklardır, gruplardır. Alt sistemler, bir taraftan ASEAN (Güneydoğu Asya Uluslar Birliği Ülkeleri) gibi aynı bölgede olabilirken OPEC (Petrol İhraç Eden Ülkeler) gibi farklı bölgelerde olabilir ama sonuçta alt sistemlerdir. *Birimler,* farklı alt gruplardan, organizasyonlardan, toplumlardan ve bireylerden meydana gelir, diğerlerinden ayırt edilebilecek kadar birbirlerine bağlı en üst seviyede bulunan aktörlerdir (devletler, uluslar, ulus aşırı şirketler vb.). *Alt birimler,* bir birimin davranışını etkileyebilen birimler içerisinde bireylerden oluşan teşkilatlanmış gruplardır (bürokrasiler, lobiler vb.). *Bireyler* ise sosyal bilimlerde analiz edilen en alt veya son sınırdır.[214]

[214] **Buzan, Barry / Weaver, Ole / Wilde, Jaap De Wilde** (1998) s.5-6.

2.2. Güvenlikleştirme Sürecinin Aşamaları

Kopenhag Okulu'nun temel ekolü olan güvenlikleştirme kavramı, birçok konuda eksik kalan yönlerine yönelik eleştirilere maruz kalmıştır. Çalışmanın amaçlarından birisi de örnek bir güvenlikleştirme süreci modeli ortaya koymaktır. Bundan dolayı bu bölümde güvenlikleştirme sürecinin temel unsurları detaylandırılarak müteakip aşamada oluşturulacak olan "örnek bir güvenlikleştirme süreci modeli"ne katkıda bulunulmaya çalışılmıştır.

2.2.1. Güvenlikleştirme Sürecinde Bağlam

Günümüz güvenlik değişkenleri, "biz ve sizin" var olduğu iki kutuplu Soğuk Savaş döneminin güvenlik değişkenlerine oranla farklılıklar içermektedir. Daha önceki bölümlerde de açıklandığı üzere Kopenhag Okulu tarafından; güvenlikleştirme sürecinde, sürecinin gerçekleştiği ortamdaki sosyal ve siyasal olaylar göz ardı edilerek sürecin dışına çıkarılmış ve buradaki eksikliği tamamlamak için kolaylaştırıcı koşullar (facilitating conditions) hususu kavramsallaştırılmıştır.

Güvenlikleştirme analizi yapan akademisyenler; güvenlikleştirici aktör ile hedef kitle arasındaki ilişkiyi tanımlamada, ortamın rolüne ve hedef kitlenin süreçte nasıl tepki gösterdiğine yönelik olarak kültürel ve sosyal faktörlerin önemine vurgu yapmışlar ve bağlama dikkat çekmişlerdir.[215] Bunun bir kanıtı olarak güvenlikleştirme sürecinin gerçekleştiği ortamdaki tarihi, kültürel ve kimlik gibi hususlara ilaveten içinde bulunulan psiko-sosyal faktörlere bağlı olarak çıkar, geçmiş ve kişisel özellikler gibi hususlar çerçevesinde bazı kitleler tarafından referans nesnesine varoluşsal bir tehdit olarak algılanan hususlar, diğer kitleler tarafından varoluşsal bir tehdit olarak algılanamayabilmektedir. Dolayısıyla gerek güvenlikleştirme sürecinde gerekse bu sürecin analizinde, söz konusu sürecin gerçekleştiği ortamın özellikleri de dikkate alınarak bu süreçte hedef kitle yönlendirilmeli ve analizlerde bağlama gereken önem verilmelidir.

[215] **Ghincea, Marius** (2017).

2.2.2. Referans Nesnesi

Kopenhag Okulu'nca hayatta kalması zorunlu olan ve bundan dolayı gerekli olan olarak ifade edilen referans nesnesi, mikro, makro ve orta düzey olmak üzere üç ayrı düzeyde tespit edilmektedir.

Mikro düzeydeki referans nesneleri, nadiren güvenlikleştirilebilecek meşruiyete sahip olan bireyler veya küçük gruplardır. Küresel ısınma ve nükleer tehdit gibi dünya barışını ilgilendiren hususlar makro düzeydeki referans nesneleri olabileceklerdir ancak söz konusu referans nesnelerinin kendi içinde birçok sorunsalı barındırması nedeniyle makro düzeyde referans nesnesi inşa etmenin zor olduğu değerlendirilmektedir. Kopenhag Okulu'na göre başarılı güvenlikleştirme süreçleri, orta düzeyde olmaktadır ki devletler, uluslar ve medeniyetler gibi topluluklar bu seviyede yer almaktadır çünkü böyle bir ilişki "biz" duygusunu güçlendirmektedir.

Sonuç olarak orta düzeydeki referans nesneleri, mikro ve makro düzeydeki referans nesnelerine oranla daha kolay bir şekilde güvenlikleştirilebilen düzey olmakla birlikte, son zamanlarda mikro ve makro düzeyde de başarılı güvenlikleştirme örnekleri gerçekleştirilmiştir.

2.2.3. Varoluşsal Tehditler

Güvenlikleştirme sürecinde güvenlikleştiri aktörler tarafından kendi algı ve amaçlarına bağlı olarak herhangi bir sorun, söz-edim aracılığı ile hedef kitleye varoluşsal bir tehdit olarak sunulabilmektedir. Ancak burada dikkate alınması gereken en önemli hususlardan birisi, bir sorunun hedef kitleye "varoluşsal tehdit" olarak sunulabilmesi maksadıyla bağlamın da dikkate alınarak hedef kitle üzerinde "eğer bu sorun, acilen ele alınmadığı takdirde bunun dışındaki tüm konular anlamsız hale gelir" hissiyatı yaratılmalıdır.

2.2.4. Güvenlikleştirici Aktör

Kopenhag Okulu'na göre güvenlikleştirme, her zaman güvenlikleştirici aktörün iktidar olduğu aktörler tarafından gerçekleştirilmeyebilir, dolayısıyla diğer bazı sosyal gruplar da tehdit teşkil ettiklerine inandıkları bazı hususların, güvenlik gündemine

alınmasını sağlayabilirler.[216] Vuori'ye göre güvenlikleştirmenin "inşa edilmiş bir alan" olması nedeniyle kanaat önderleri, dini liderler ve lobiler gibi bazı toplumsal aktörler ve şahıslar, güvenliğin tesis edilmesinde diğerlerine oranla daha ayrıcalıklı bir konuma sahip olabilmektedirler.[217]

Kopenhag Okulu tarafından ayrıntılı bir şekilde incelenmemiş olmasına rağmen genel olarak güvenlikleştirici aktörler; "siyasi liderler, bürokratlar, hükümet üyeleri, lobiler, baskı grupları ve bunlar adına konuşma edimini gerçekleştirecek aktörler" olarak tanımlanmıştır.[218] Diğer bir ifadeyle Hansen'e göre "güvenlikleştirici aktör, hedef kitle üzerinde etki ederek başarılı bir güvenlikleştirme gerçekleştirme kapasitesi olan aktörler" dir[219] ki bu durumda akademisyenler, siyasetçiler, gazeteciler gibi gruplara[220] ilave olarak kanaat önderlerinin ve sendika gibi örgütlenmelerin güvenlikleştirici aktörlere dâhil edilebileceği değerlendirilmektedir.

Diğer taraftan güvenlikleştirme sürecinde sivil toplum kuruluşlarının konumlarına ve rolüne yönelik yapılan akademik çalışmalarda sivil toplum kuruluşları (STK) nın da önemli bir güvenlikleştirici aktör olabileceği tespit edilmiştir. Bu bağlamda, STK'nın güvenlikleştirmede aldığı role yönelik olarak Thorsten, "The Concept of Securitisation as a Tool for Analysing the Role of Human-Rights-Related Civil Society in Ethno-Political Conflicts" eserinde [221] sivil toplumların varoluşsal bir tehdit için olağanüstü tedbirlerin alınması iddiasında bulunabilecekleri ve hedef kitlenin bir parçası olarak siyaseti destekleyebilecekleri veya karşı çıkma çağrısında bulunabilecekleri hususlarına vurgu yapmıştır.

---

[216] **Buzan, Barry / Weaver, Ole / Wilde, Jaap De** (1998) s.27, 39.
[217] **Vuori, Juha** (2008) s.70.
[218] **Buzan, Barry / Weaver, Ole / Wilde, Jaap De Wilde** s.40.
[219] **Hansen, Lene** (2000) "The Little Mermaid's Silent Security Dilemma and the Absence of Gender in the Copenhagen School" Millennium: Journal of International Studies 29 (2), ss.285-306, s.289.
[220] **Miş, Nebi** (2011) "Güvenlikleştirme Teorisi ve Siyasal Olanın Güvenlikleştirilmesi" Akademik İncelemeler Dergisi 6 (2), ss.345-381, s.371-372.
[221] **Kaliber, Alper / Tocci, Nathalie** (2010) "Civil Society and the Transformation of Turkey's Kurdish Question" Security Dialogue 41 (2), ss.191-215, s.198-200.

2.2.5. Hedef Kitlenin Tespiti ve İknası

Güvenlikleştirme, güvenlikleştirici aktör ile hedef kitle arasında söz-edimi vasıtasıyla meydana gelmektedir ancak referans nesnesine yönelik bir hususun, acil tedbirler alınmasını gerektiren bir tehdit olarak hedef kitleye takdim edilmesi güvenlikleştirme için yeterli değildir, bu süreç, "güvenlikleştirme adımı"dır. Dolayısıyla bir sorun, ancak hedef kitle tarafından varoluşsal tehdit olarak kabul edilirse bu süreç, güvenlikleştirmedir.[222]

2.2.5.1. Hedef Kitlenin Tespiti

Kopenhag Okulu'na göre güvenlikleştirme sürecinin başarılı olabilmesi, ancak (muğlak olmakla beraber) hedef kitlenin rızası ile mümkün olabilmesine rağmen hedef kitlenin kimlerden ve bunların ne kadarından oluşacağına dair bir açıklama bulunmamaktadır. Güvenlikleştirici aktörün hedef kitleden kimin ne kadarını ikna etmesi gerektiğine yönelik olarak "doğru kişilerin yeteri kadarı" kavramı ortaya konmuştur.[223] Bununla birlikte "çoğunluk" kavramının yerini "etkinlik" kavramı da alabilmektedir. Çünkü o toplumun "çoğunluğu ile etkinliği arasındaki ilişki" doğru orantılı olmayabilmektedir.

Ayrıca güvenlikleştirme eyleminin hedefine bağlı olarak Vuori'ye göre "güvenlikleştirme eylemlerinde birbirinden farklı ve benzer kitleler olabilecekken[224] bazı durumlarda ise bütün ulusu kapsayabilen kitleler olabileceği gibi diğer zamanlarda ise hedef kitle, sosyal ve tarihi şartlara bağlı olarak siyasi elitler veya hatta bir grup köktendinciler gibi dar bir kitle ile de sınırlandırılabilecektir."[225]

2.2.5.2. Hedef Kitlenin İknası

Eleştiriler bölümünde açıklandığı gibi güvenlikleştirmenin başarısı, tehdit algısındaki bütün belirsizliklere rağmen güvenlikleştirici aktör tarafından hedef kitlenin duygularının, ihtiyaçlarının ve çıkarlarının yeterli ve doğru şekilde analiz edilebilme

---

[222] **Buzan, Barry / Weaver, Ole / Wilde, Jaap De Wilde** (1998) s.27, 31.
[223] **O'Reilly, Ciaran** (2008) s.67.
[224] **Vuori, Juha** (2008) s.72.
[225] **Ghincea, Marius** (2017).

kabiliyetine bağlıdır ki bu durumda güvenlikleştirmenin başarı ihtimali daha fazla olacaktır.

Bazı akademisyenler, hedef kitlenin sürekli demokratik toplumlardan oluşmayabileceğini, bundan dolayı güvenlikleştirme eyleminde meşruiyet sağlanıp sağlanamadığının bu toplumların niteliklerini göz önünde bulundurarak incelemenin gerekli olduğunu vurgulamışlardır. Bunun yanında güvenlikleştirici aktör, hedef kitlenin resmi ve ahlaki desteğine duyarlıdır ve bunlar arasında ne kadar fazla uyum varsa kamusal sorunun, başarılı bir şekilde güvenlikleştirilmesi daha olasıdır. Dolayısıyla güvenlikleştirici aktörün, olağanüstü tedbirleri alabilmek için gerek resmi kurumların gerekse mümkün olduğu kadar fazla kamuoyunun desteğini alması güvenlikleştirme sürecine meşruiyet kazandıracaktır. Ayrıca güvenlikleştirme eylemlerinin, hedef kitlelerin içinde bulundukları psiko-kültürel hususlar ile sosyal bağlamdan dolayı bazı hedef kitleler ile başarı ile gerçekleştirilebilirken diğerleri ile başarısız olabilecekleri hususları da göz ardı edilmemelidir.

2.2.5.2.1. Algı Yönetimi

Algı yönetimi, insanlık tarihi süresince her zaman kullanılmış olmasına rağmen ABD Savunma Bakanlığı tarafından 20. yüzyılda kavramsallaştırılmıştır. Teknolojide yaşanan inanılmaz ölçüdeki değişim sayesinde insanlar, bilgiye hızlı ve kolay bir şekilde erişebilirken aynı zamanda bu durumun negatif bir yansıması olarak bilgi kirliği de ortaya çıkmıştır. Birçok değişkenden etkilenen algılar, dış müdahalelere açık hale gelmiş ve söz konusu durumun sonucu olarak "algılar çok kolay bir şekilde dış faktörler tarafından "etkilenerek yönlendirilebilmiş, kitle hareketleri meydana getirilebilmiş ve toplumsal olaylar rahatlıkla manipüle edilebilmiştir."[226]

Algı; duyu organları aracılığı ile "alınan uyarıların yorumlanması, anlamlandırılması ve kavramlaştırılması"[227] diğer bir ifadeyle duyu organları vasıtasıyla alınan verilerin yeniden adlandırılması[228] sürecidir. Algı yönetimi planlayıcıları; hedef kitlenin kültür, inanç ve geçmişini de dikkate alarak hedef kitlelerin farklı durumlara farklı tepkiler

[226] **Tunç, Ahmet / Atılgan, Ali** (2017) "Algı Üzerine Kurulu Yönetsel Bir Anlayış: Algının Yönetimi" İDEA Studies 3 (3), ss.228-238, s.228.
[227] **Callamari, Peter / Reveron, Derek** (2003) "China's Use of Perception Management" International Journal of Intelligence and Counter Intelligence 16 (1), ss.1-15, s.2.
[228] **Tunç, Ahmet / Atılgan, Ali** (2017) s.229.

vereceğini hesaba katmalıdırlar[229] çünkü bu süreçte hedef kitle, o anda yaşadıklarını geçmişte yaşadığı deneyimler ile beraber değerlendirerek "yeni bir bütüne" ulaşmaya çalışmaktadır.[230]

Algı ve gerçeklik arasındaki çizginin her zaman birbiriyle kesişmemesi nedeniyle bazen algılar bazen gerçekler insanların davranışlarını etkileyebilmektedir. Algıyı belirleyen unsurlar ise "kişisel özellikler ve duygular, kalıtımsal yapılar, psikolojik etkenler, ailevi ve çevresel nedenler, tecrübeler, mevcut konjonktür, sorumluluk ve idealler, din, milliyetçilik, çıkar ve hırs" gibi faktörlerdir ve bu faktörler, insanın gerçekliği "görmek istediği" şekilde görmesine neden olmaktadır. [231] Bu faktörlerin bileşkesi, insanları bir hedefe ulaşmak için organize etmektedir.[232] Söz konusu durum, güvenlik olduğunda da benzer bir durumla karşılaşılmakta ve algıyı belirleyen faktörler doğrultusunda insanın akıl ve duygularına hâkim olan sübjektif korkular, nesnel korkuların önüne geçebilmektedir. Bu çerçevede insanların güvenliğe yönelik tehdit algılamaları da objektif gerçeklikten ziyade sübjektif ön yargılara dayalı olabilmektedir. Bu bağlamda; algı yönetimi stratejileri kullanılarak "inşa edilmiş korku veya tehditler, gerçek korku ve tehditlerin önüne geçebilir" ki burada amaçlanan husus, güvenliğin siyasal bir araç haline getirilerek siyasal çıkar elde edilmesidir.[233]

Algı yönetimi, Çevik'e göre "hedef kitlenin davranış ve düşüncelerinin istenilen şekilde yönlendirilmesi" [234] yani hedef kitlede istenilen düşünce ve davranış değişikliği gerçekleştirmek maksadıyla hedef kitlenin içerisinde bulunduğu bağlamın da dikkate alınarak verilmek istenen mesajların biçimlendirilmesidir. Siegel'e göre algı yönetimi, hedef kitlenin davranış ve tutumlarını istenilen doğrultuda etkileyerek meşruiyet kazanmak ve bunu muhafaza etmek için ülke içinde ve dışında kamuoyu oluşturmak maksatlarıyla icra edilmektedir.[235] Bu bağlamda; II. Dünya Savaşı'ndaki Hitler'in Propaganda Bakanı olan Goebbels'un "insanın algıları kendi haline bırakılamaz" yaklaşımı, savaşta tatbik

---

[229] **Callamari, Peter / Reveron, Derek** (2003) s.3.
[230] **Tunç, Ahmet / Atılgan, Ali** (2017) s.230.
[231] **Karabulut, Bilal** "Algı Yönetimi ve Uluslararası Güvenlik: Güvenlikleştirme Teorisi Örneği": İmil, Muhittin (Editör) (2019) Propaganda ve Algı Yönetimi, Ankara, Orion Kitabevi, ss.11-25, s.11.
[232] **Eren, Erol** (1993) Yönetim Psikolojisi, İstanbul, Beta Baskı, s.316.
[233] **Karabulut, Bilal** (2019) s.11.
[234] **Çevik Ersaydı, Senem** (2011)"Psikolojik Operasyon, Algı Yönetimi ve Propaganda" 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, <https://21yyte.org/tr/merkezler/islevsel-arastirma-merkezleri/milli-guvenlik-ve-dis-politika-arastirmalari-merkezi/psikolojik-operasyon-algi-yonetimi-ve-propaganda> s.e.t.11.08.2020.
[235] **Siegel, Pascale Combelles** (2005) **"**Perception Management: IO's Stepchild?" Low Intensity Conflict & Law Enforcement, 13(2), ss.117-134, s.118.

edilen "propaganda yöntemleri ve algı yönetimi konularının dayandığı fikri arka plan" hakkında önemli emareler vermektedir. Müteakip aşamada Soğuk Savaş sürecinde ABD, SSCB'ne yönelik antikomünizm ideolojik konseptin benimsenmesini sağlamak maksadıyla, ilgili hedef kitleye/ülkelere algı yönetimi tekniklerini uygulamıştır.[236] Sonraki dönemde ise algı yönetimi; Körfez Savaşı, Afganistan müdahalesi, Irak Savaşı ve son olarak Arap Baharı dâhil Ortadoğu bölgesi başta olmak üzere bütün dünyayı etkileyen birçok olaydaki meşrulaştırma girişiminde çok fazla kullanılmıştır ve müteakip zamanlarda da etkin bir şekilde kullanılacaktır.

Algı yönetimi, ülke içinde ve dışındaki hedef kitlelerin görüşlerini etkilemek için icra edilen bütün faaliyetleri kapsamaktadır ve gerek iç politikada gerekse dış politikada kullanılmaktadır. Bu çerçevede ABD'de savaşta ölen bir askerinin konulduğu tabutun üzerine bayrak yerleştirilmesi, artık askerin rahat ve güven içinde uyuduğu izlenimi vermek maksadıyla yapılırken kendi halkına verdiği mesaj ise "tüm bunlar sizin rahatınız ve güvenliğiniz için yapılıyor" şeklindedir.[237] Dış politikaya ilişkin olarak Irak Savaşı'na yönelik bir örnek vermek gerekirse ABD, Irak savaşında kendisinin Iraklı isyancılara yönelik uyguladığı savaşı "terörle mücadele" Saddam Hüseyin'in Iraklı isyancılara karşı yürüttüğü mücadeleyi ise kendi destekçilerini acımasızca öldürmüş gibi "vahşi bir diktatörün yaptıkları" şeklinde hedef kitleye yaymaya çalışmıştır.[238]

Sonuç olarak algı yönetimi, güvenlikleştirici aktörün amacı veya istekleri çerçevesinde hedef kitleyi etkileyerek hedef kitlede istenilen davranış ve düşüncelerin yönlendirilmesidir. Söz konusu bakış açısıyla güvenlikleştirme sürecine bakılacak olursa güvenlikleştirici aktörün temel ağırlık noktalarından birisinin, hedef kitlenin algıları dolayısıyla güvenlikleştirici aktörün algı yönetimi olduğu görülmektedir. Ancak günümüzde teknolojik gelişmeler sayesinde kitle iletişim araçlarının sayısının ve bunların ulaştığı kitlelerin büyüklüğünün hayal edilemeyecek seviyelere ulaşması nedeniyle bilgi akışı da kontrol edilemeyecek düzeye ulaşmış dolayısıyla hedef kitleden gerçekleri saklamak imkânsız hale gelmiştir. Bu bağlamda; günümüzde algı yönetimi sürecini etkin bir şekilde uygulayabilmek maksadıyla, "söz konusu süreci tamamen gerçek olmayan

---

[236] **Dedemen, Fatih** (2019) s.94.
[237] **Özer, Mehmet Akif** (2012) "Bir Modern Yönetim Tekniği Olarak Algılama Yönetimi ve İç Güvenlik Hizmetleri" Karadeniz Araştırmaları 33, ss.147-180, s.162-164.
[238] **Moore, Stan** (2004) "Examples of Perception Management" <https://www.mediamonitors.net/ examples-of-perception-management-instruction-by-omission/> s.e.t.15.12.2020.

hususların üzerine kurgulamak yerine güvenlikleştirici aktörlerce, gerçeklerin arzu edilen bölümünün hedef kitleye iletilmesi uygun bir hareket tarzı olarak ortaya çıkabilmektedir."[239]

Propaganda

Ülkeler, meşruiyet kazanmak ve daha güçlü görünmek için ülke içinde veya dışında hedef kitlelerine yönelik olarak "farklı ve yaratıcı yaklaşımlara, algı yönetimine ve stratejik iletişime ihtiyaç duymaktadırlar." Bu bağlamda; ülkelerin, kitle iletişim araçları vasıtasıyla hedef kitleleri istenilen noktalara getirebilmek maksadıyla kullandıkları en önemli araçlardan birisi de propagandadır. Propaganda, bilinçli bir girişimdir ve propaganda teknikleri insana "nasıl düşünmesi gerektiği" yerine "ne düşünmesi" gerektiğini empoze etmeye çalışır. Dolayısıyla propaganda, hedef kitleyi bilgilendirmek yerine onların dikkatini belirli olaylar ve hedefler üzerine çekmektedir.[240] Siyasetin temel rasyonalitesinde "ikna" ve "değişim" hedefi bulunmaktadır ve bu durumda algı yönetimine dayalı propaganda vasıtaları kilit rol oynamaktadırlar. Bu çerçevede propaganda, propagandayı planlayan ve yürüten aktörlerin, kendi çıkarları ve amaçlarına yönelik olarak hedef kitlenin "gördüğü, duyduğu ve inandığı hususları bilerek değiştirme ve şekillendirme"[241] yani "bilginin –gerçeklerin, iddiaların, söylentilerin, yarı gerçeklerin veya yalanların- kamuoyunu etkilemek maksadıyla yayılması faaliyetidir."[242]

Propagandayı en etkin bir şekilde kullanan liderlerden birisi olan Hitler, propagandayı "*Savaş süresince bir amaca ulaşmak maksadıyla kullanılan bir vasıta*" ve "*kullanılmasını bilen birisinin elinde dehşet verici bir silah*" olarak tanımlamıştır. Nitekim Hitler'in Propaganda Bakanı olan Joseph Gobbels, II. Dünya Savaşı öncesi ve savaş sırasında Nazi idealinin gerçekleşmesi maksadıyla; kitle iletişim araçlarını yönlendirme amaçlı olarak gerçekleri çarpıtarak amansız bir şekilde kullanmıştır.[243]

---

[239] **Dedemen, Fatih** (2019) s.94.
[240] **Türk, Mehmet Sezai** (2012) "Propaganda" <https://www.academia.edu/32530155/propaganda_pdf> s.e.t. 10.06.2021.
[241] **Seren, Merve** "Siyaset ve Propaganda": İmil, Muhittin (Editör) (2019) Propaganda ve Algı Yönetimi, Ankara, Orion Kitabevi, ss.197-224, s.220.
[242] **"What is propaganda?"** the Britannica <https://www.britannica.com/topic/propaganda> s.e.t.21.03.2021.
[243] **Türk, Mehmet Sezai** (2012).

Algı veya kamuoyu oluşturmada en önemli propaganda tekniklerinden birisi de manipülasyon ve dezenformasyondur. Gürson'a göre "*Manipülasyon; haberin ve bilginin siyasal, dinsel ve etnik vb. çıkar çevrelerinin veya kişisel beklentilerinin doğrultusunda kullanılması iken dezenformasyon, bireyleri ve toplumu bilgiyi ve haberi kasıtlı olarak yanlış işleyip aktararak yanıltmaktır."* Devletlerin kamuoyu oluşturmak maksadıyla yaptıkları dezenformasyon faaliyetlerinin örneklerinden birisi de Bush yönetiminin 2003 yılında Irak işgali sırasında savaş esiri er Jessica Lynch'in kahramanvari kurtarışıdır. Bu kurtarma operasyonundan sonra ABD askerlerince kurtarılan Jessica'nın özgürlüğe kavuşma operasyonunun görüntüleri dağıtılmış ancak daha sonra bu operasyonun bir senaryodan ibaret olduğu anlaşılmıştı.[244] Aynı şekilde MÖ 480 yılında gerçekleşen Salamis Deniz Muharebelerinde de düşmana bir propaganda aracı olarak yanlış bilgilerin aktarılması görülmektedir. Bu savaşta, Pers İmparatorluğu, Atina'yı işgal etmesine rağmen Grek ittifakının yapmış olduğu yanlış ve empoze edici haberlere inanarak mağlup olmuştur. Burada "olasılıklar veya gerçekler" olasılığı temeli üzerine kurulan propagandanın, diğer bir ifadeyle "insan zihinlerinin ele geçirilmesinin" hedef kitleyi bir amaç doğrultusunda etkilemede, etkili ve önemli bir enstrüman olduğu görülmektedir.[245]

Sinema

Kitlelerde istenilen davranış ve düşünce değişikliğini sağlamak maksadıyla yararlanılan iletişim ve propaganda araçlarından birisi de sinemadır. Sinemanın gerek kültürel ve sosyal gerekse siyasal alanda önemli bir role sahip olması nedeniyle düşüncelerin, hedef kitleye ifade ve empoze edilmesinde etkisi oldukça fazladır. Sinema, silahlı kuvvetlerin yapabileceğinden çok daha fazlasını, daha etkin ve daha ekonomik şekilde yapabilmesi ve kısa zamanda daha büyük kitlelere erişebilmesinden dolayı kitleleri etkilemek maksadıyla sık olarak yararlanılan bir vasıta olmuştur.[246] Bu görüşe paralel olarak Özdemir de ateşli silahların hedefinin "imha" propagandanın ise "ikna" olduğunu ifade etmiştir.[247]

---

[244] **Gürson, Poyraz** (2021) "DİPAM Akademisi 2021: Algı Oluşturma ve Silahsız Savaş Teknikleri" <https://www.youtube.com/watch?v=XOK56sKXe4I&t=8s> s.e.t.03.06.2021.
[245] **Jowett, Garth / O'Donnell, Victoria** (2006) Propaganda and Persuasion, 5th Edition, London, SAGE Publications, s.116.
[246] **Elhan, Nail** (2019) "Savaşın Propaganda Cephesi: İran Sinemasında Suriye İç Savaşı" Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi 6 (2), ss.71-100, s.77.
[247] **Özdemir, Seçil** "İran'ın Bir Dış Politika Enstrümanı olarak Propaganda": Başar, Umut (Editör) (2018) İran Araştırmaları Merkezi (İRAM), Ankara, ss.3-20, s.5.

Gelişen süreç içerisinde ülkeler, kitleleri bir amaç doğrultusunda harekete geçirme potansiyeli olan sinemayı bir propaganda aracı olarak kullanmaya başlamışlardır. Bu bağlamda; Sovyetler Birliği tarafından sinemadan, istenilen bir fikri hedef kitleye empoze etmek maksadıyla iç ve dış siyasette bir propaganda unsuru olarak yararlanılması ve ABD tarafından, Hollywood film endüstrisinin aynı amaçla dış siyasette kullanılması[248] bunun en bariz örneklerindendir.[249]

Kültür, Ulusal Güvenlik Kültürü ve Siyasal Kültür, Tarih

Algı yöneticilerince, güvenlikleştirme sürecinin başarısı açısından hedef kitlenin değerlerine uygun olarak hareket etmek ve örf, adet ve gelenek gibi hususlardan oluşan kültürüne özen göstermek gibi unsurlar, algı sürecinin olmazsa olmaz koşullardan birisidir. Kültürel farklılıklar; gerek bireylerin ve toplumların gerekse devletlerin herhangi bir hususa yönelik algılamalarında farklılıklara sebep olmaktadır. Dolayısıyla algı yönetimi uygulayıcıları; hedef kitlede istenilen davranış ve düşünce değişikliğini gerçekleştirebilmek maksadıyla, "hedef kitlenin demografik ve kültürel özelliklere göre uygun mesajlar, imgeler ve araçlar" seçerek bunları hedef kitleye iletmek durumundadırlar.[250]

Algı yönetiminde çok önemli hususlardan birisi olan ve milli güvenlik siyasetini biçimlendiren güvenlik kültürü "bir toplumun sahip olduğu inanç ve değerler bütünü ile dış dünyayı algılama biçimidir." Siyasal kültür; içinde bulunulan toplumun demokrasi, kurumsal kimlik, ahlak, bireysellik/toplumsallık anlayışı ile askeri gücün kullanımı konusuna yönelik anlayışı tarafından şekillendirilmektedir.[251] Bundan dolayı devletlerin milli güvenlik siyaset ile siyasal kültürü arasında çok yakın bir ilişki vardır. Bu ilişkiye yönelik bir örnek vermek gerekirse çatışmacı toplumlarda güvenlik, askeri güç ile

---

[248] **Robb, David** (2004) Operation Hollywood: How the Pentagon Shapes and Censors the Movies, New York, Prometheus Books, s.244.
[249] **İnceoğlu, Çağrı** (2013) "Sovyet Propaganda Animasyonlarında Batı ve Batılı İmgesi" Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi 19, ss.23-40, s.27-29.
[250] **Tunç, Ahmet / Atılgan, Ali** (2017) s.235-236.
[251] **Birdişli, Fikret** (2016) "Güvenlik Kültürü Üzerine Bir İnceleme: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Öğrencilerinin Güvenlik Algısı" Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi 9 (43), Nisan 2016, ss.641-655, s.641.

sağlanırken uzlaşmacı toplumlarda güvenlik, menfaatlerin karşılıklı olarak uyumlaştırılması ile sağlanmaktadır.[252]

Genel anlamıyla devletlerin temel varlık nedeninin kendi bekasını korumak olması sebebiyle bu amacı gerçekleştirmeye yarayan her şey ulusal çıkar bağlamında düşünülebilmektedir.[253] Ancak güvenlikleştirici aktörün çıkarlara yönelik tehdit algısı, somut bir gerçekliğin tersine kendi tehdit algısına göre soyut bir gerçekliğe de dayandırılabilmekte yani güvenlikleştirilebilmektedir. Zira devletlerin güvenlik politikalarına ilişkin önemli olan tehditler, öncelikli olarak somut veya soyut gerçekler bağlamında dış dünyanın nasıl algılandığıyla ilgilidir.[254]

Siyasal kültür, güvenlik politikalarına ilişkin tehditlerin algılanmasında büyük öneme sahiptir. Bundan dolayı mevcut konjonktürde tehdit potansiyeli olma özelliğini kaybetmiş bir husus, "tarihsel ve başka nedenlerden dolayı algı boyutundaki kültürel kodlamalara bağlı olarak" yerini hala muhafaza ediyor olabilmektedir. Ayrıca politikacıların, iç ve dış siyasette politik meşruiyet sağlamak maksadıyla toplumun örtülü onayına ihtiyaç duymaları sebebiyle söz konusu rızanın, "toplumun normatif değerleri, dil, din, adet ve görenek gibi antropolojik kökenlere ve geçmişte yaşanmış tecrübeler gibi tarihsel kökenlere dayalı olarak" bizzat devlet tarafından tasarlanarak tesis edilmesi de olasıdır. Bu konuyu ABD'nin Irak'a yönelik Körfez Savaşı ve İran'ın İsrail politikası ile örneklendirecek olursak; ABD'nin kendisine direkt olarak tehdit olmayan Irak'a yönelik operasyonu, "Amerikan halkının demokrasinin ve özgürlüklerin savunucusu olduğu" tezine dayanan bir siyasal kültür üzerine tesis edilirken İran'ın İsrail'e yönelik tehdit algısı, "İslami kültür ve geleneğe dayandırılarak 'kurgusal bir siyasal bilinç' kullanılmak suretiyle" kendi rejimine yönelik toplumsal desteği güçlü tutmak maksadıyla tesis edilmiştir. Bu bağlamda, ülkelerin güvenlik politikalarının dayandırıldığı tehditler; çıkar algıları ile reel politikanın kültürel inşa boyutuna da sahiptir ki bundan dolayı güvenlik çalışmalarında siyasal kültür analizleri büyük önem taşımaktadır.[255]

---

[252] **Birdişli, Fikret** (2016) s.653.
[253] **Birdişli, Fikret** (2016) s.643.
[254] **Emmers, Ralf** "Securitization": Collins, Alan (Editior) (2013) Contemporary Security Studies, 3rd Edition, New York, Oxford University Press, ss.131-144, s.141-144.
[255] **Birdişli, Fikret** (2016) s.643-644.

Yumuşak Güç

"Uluslararası ilişkilerde istenilen hedefe ulaşmak için ötekinin davranışları üzerinde etkide bulunma kabiliyeti" olarak tanımlanan güçlerden birisi olan yumuşak güç kavramı[256] Joseph Nye tarafından kavramsallaştırılmıştır.[257] Yumuşak güç, uluslararası ilişkilerde bir politika enstrümanıdır ve *"*kültür, siyasi değerler ve dış politikadaki olumlu yaklaşımlardan" meydana gelmektedir. Diğer bir ifadeyle yumuşak güç; "uluslararası kültür, ideoloji, idealler ve ahlaki değerler" gibi unsurlardan oluşmaktadır. Dolayısıyla yumuşak güç, kültürel güçten çok daha fazlasını ifade etmektedir ve sert güçte olduğu üzere tamamıyla devlete tabi değildir.[258] Yumuşak güç, kimin tarafından kullanıldığına bağlı olarak bir taraftan devletlerin çabalarını zorlaştırabilir ve engelleyebilirlerken diğer taraftan devletlerin amaçlarına ulaşmalarına yardım edebilmektedir.[259]

Küreselleşme sürecinde eskiden devletler arasında (devletten-devlete) uygulanan diplomasi ile ilgili faaliyetler, artık toplumlar arasında (toplumdan-topluma) uygulanan bir faaliyet şekline evrilmiştir. Bunun bir sonucu olarak mevcut konjonktürde artık "kitlelerin dikkatini çekerek onları ikna edebilecek uygun mesajları iletmek ve kendi politikalarımız çerçevesinde yönlendirmek" her geçen gün daha da zorlaşmıştır.[260]

Özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra ortaya çıkan karmaşık ortamda, "medya, kamuoyu, insan hakları ve hükümet dışı organizasyonlar" gibi yeni aktörler, Soğuk Savaş'ın temel aktörlerine dâhil oldular. Söz konusu yeni aktörler, uluslararası sistemin "daha dinamik, çok boyutlu ve daha az kontrol edilebilir" olmasına sebep olarak karar alıcıları doğrudan etkilemeye başladılar.[261] Ayrıca sınırların ortadan kalktığı günümüz dünyasında devletler; sahip oldukları yumuşak güç unsurlarını kullanarak diğer devletleri etkileyip onlar için "cazip ülke" durumuna gelebilmekte ve kendi politikalarının başka devletlerce onaylanmasını sağlayabilmektedirler. Yumuşak gücün kullanıldığı ortamın temelini ise "iletişim, etkileşim, ikna ve iş birliği" oluşturmaktadır. Uluslararası ilişkilerde

---

[256] **Yegin**, **Abdullah** (2015) "İran'ın Yumuşak Gücü" SETA, Analiz, Sayı 118, ss.7-17, s.7-10.
[257] **Nye, Joseph S.** (2004) Soft Power: The Means to Success in World Politics 1st Edition, New York, Public Affairs (Çeviren: Aydın, Rayhan İnan (2005) Dünya Siyasetinde Başarının Yolu: Yumuşak Güç 1.Baskı, Ankara, Elips Kitap) s.7.
[258] **Yegin**, **Abdullah** (2015) s.7-10.
[259] **Nye, Joseph S.** (2004) s.31-32.
[260] **Özkan, Abdullah** (2014) "Ülke Markası İnşasında Kamu Diplomasisinin Stratejik Rolü" <https://baskanlikreferandumu.siyasaliletisim.org/blog/2014/10/09/ulke-markasi–insasinda-kamudiplomasisinin stratejik-rolu/> s.e.t.06.06.2021.
[261] **Kalın, İbrahim** (2011) "Soft Power and Public Diplomacy in Turkey" Perceptıons 16 (3), ss.5-23, s.6.

gerek kültürel ilişkilerin gerekse diplomasinin ve etkileşimin öneminin sürekli olarak artması, dış politikanın uygulanmasında yumuşak gücün dikkate alınarak kullanılmasına da meşruiyet kazandırmaktadır.[262]

2.2.5.2.2. Medya ve Sosyal Medya

Teknolojik gelişmelerin ve bilgi paylaşımının çok hızlı bir şekilde yaşandığı günümüzde, beşinci güç dediğimiz sosyal medya, insanların fikirlerini paylaşmada ve birbirlerini etkilemede hiçbir şekilde göz ardı edilememektedir.

Günümüzde televizyon, radyo ve gazete gibi geleneksel kitle iletişim araçlarına ilave olarak teknolojideki gelişmeler sayesinde iletişim imkânları çok farklı boyutlara evrilerek çeşitlenmiş ve zenginleşmiştir. İletişim araçlarının çeşitlenmesi ve çok büyük kitlelere ulaşması ise siyasal iktidarlara, spesifik durumlara ilişkin hedef kitlenin onayının alınması sürecinde diğer bir ifadeyle meşruiyet kazanma çabalarında kolaylıklar sağlamıştır."[263] Ancak bu süreçte siyasal iktidarlar, bir taraftan kendi fikirleri ve uygulamalarıyla uyumlu olan medya ile kendi meşruiyetlerini konsolide etmeye çabalarken diğer taraftan kendilerine muhalif olan medya ile uğraşmak durumunda da kalabilmektedirler.[264]

Artık günümüzde iletişim araçları denildiği zaman YouTube, Facebook ve Twitter gibi sosyal paylaşım sitelerinin olduğu internet medyası akla gelmektedir ve bu medya, diğer kullanıcılarla aktif bir biçimde iletişim kurma imkânı sağlamaktadır.[265] Video savaşları olarak da lanse edilen ve Esad yanlıları ile muhalif unsurların birbirlerini sivillere karşı kimyasal silah saldırıları ile suçlamalarını kapsayan görüntü ve açıklamalar,[266] terörist grupların propaganda amacıyla marş ve müzik kullanımları,[267] IŞİD'in Facebook, Twitter ve YouTube gibi sosyal medya kanallarına ilave olarak katliam görüntülerinde

---

[262] **Özkan, Abdullah** (2014).
[263] **Çebi, Murat Sadullah** (2002) "Günümüzde Siyasetin Medya İnşası ve Sunumu Üzerine Bazı Dikkatler" İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi 14, ss.1-35, s.9.
[264] **Satır, Mehmet Emin** (2018) "Siyasal Meşruiyetin Sağlanmasında Medyanın Rolü Üzerine Bir Değerlendirme" Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi, Özel Sayı, ss.115-128, s.123.
[265] **Korkmaz, Ali** (2012) "Arap Baharı Sürecinde İnternet ve Sosyal Medyanın Rolü" International Symposium on Language and Communication: Research Trends and Challenges (ISLC) ss.2147-2298. <https://www.academia.edu/3464365/Arap_Baharı_Sürecinde_İnternet_ve_Sosyal_Medyanın_Rolü> s.e.t.12.10.2020.
[266] **Elhan, Nail** (2019) s.74.
[267] **Hazır, Agâh** (2015) "Suriye İç Savaşı'nda Müzik Cephesi: Örgütler ve Şarkılar Üzerine Bazı Gözlemler," OrtaDoğu Analiz 7 (71), ss.80-82, s.80-82.

Instagramı bir propaganda aracı olarak kullanması[268] bu kapsamda değerlendirilebilecek örneklerdendir. Bu bağlamda devletler ile kurum ve kuruluşlara ilave olarak yasal ve yasal olmayan örgütlenmeler; hedef kitlenin düşüncelerini ve davranışlarını etkilemek amacıyla geleneksel ve sosyal medya hesaplarıyla propagandalarını gerek ulusal gerekse uluslararası arenaya taşımaktadırlar.[269]

Artık günümüzde siyasal ve sosyal olaylar, sosyal paylaşım siteleri sayesinde anında tüm dünyaya yayılmaktadır. Dolayısıyla siyasal ve sosyal olaylara yönelik örgütlenmeler, buluşmalar ve tepkiler, sosyal ağlar üzerinden olmaktadır. Sosyal medya, çok büyük kitleleri etkileyerek onların ortak hareket etmelerine zemin hazırlamaktadır. Arap Baharı'nda eylemlerin kitlesel niteliğe dönüşerek diğer ülkelere yayılmasında, bu ülkelerdeki sivil toplumu organize ederek siyasi tartışmaların şekillenmesinde ve demokratik olmayan otoriter–totaliter sistemlerden duyulan tedirginliğe yönelik bir "ortak bilinç" oluşarak bu rejimlerin devrilme sürecinde sosyal medyanın rolü tüm dünyada kabul görmüştür.[270] Arap Baharı'nda Mısır devrik lideri Mübarek, internete erişimi engellediğinde diğer bir ifadeyle "sosyal medyanın nefesinin kesildiği yerde" geleneksel medya araçlarından birisi olan televizyon devreye girmiştir. El Cezire televizyonu, Tahrir meydanındaki ayaklanmaların olduğu süreçte yaptığı yayınlarla heyecanın canlı kalmasını sağlayarak halkı konsolide etmede katkıda bulunmuş ve halkın "gerçeklik algısını" da yönlendirmiştir.[271]

Ayrıca günümüzde geleneksel medya olan yazılı ve görsel medyanın hızı, sosyal medyanın hızının çok gerisinde kalmıştır. Bundan dolayı dünyadaki bir olay ya da bir sorun, sosyal medya kullanıcıları tarafından anında öğrenilerek bu konu üzerinde yorumlar ve tartışmalar başlamakta, kitleleri etkilemekte ve onların organize olmalarını sağlamaktadır. Arap Baharı sürecine yönelik Washington Üniversitesi araştırmacılarınca yapılan bir çalışmada, sosyal medya aracılığı ile atılan milyonlarca mesajın filtrelenerek değerlendirilmesi neticesinde, isyanların meydana gelmesinde ve başarı ile

---

[268] **"IŞİD'in Yeni Propaganda Aracı: İnstagram"** BBC, 22.09.2017, <https://www.bbc.com/turkce /haberler-dunya-41360381> s.e.t.12.03.2020.
[269] **Çifçi, Muhammet Emin / Ayhan, Bünyamin** (2018) "IŞİD, Propaganda ve İslamofobi" Medya ve Din Araştırmaları Dergisi 1 (1), ss.18-26, s.21-22.
[270] **Korkmaz, Ali** (2012) s.2147-2148.
[271] **Tekek, Murat** (2011) "Sosyal Medya ve Arap Baharı" ORSAM, <https://orsam.org.tr/tr/ sosyal-medya-ve-arap-bahari/> s.e.t.05.06.2020.

neticelenmesinde sosyal medyanın tahmin edilemeyecek ölçüde etkin rol oynadığı tespit edilmiştir.[272]

Sonuç olarak; beşinci güç dediğimiz sosyal medyanın geleneksel medyaya oranla öne çıkan birçok avantajları bulunmaktadır. Bunlardan birincisi; sosyal medya faaliyetinin, ücretsiz veya çok düşük maliyetli olmasıdır. İkincisi; sosyal medya araçları, çok kısa bir sürede büyük kitlelere ulaşabilme imkânına sahiptir ve kullanımı, çok kolaydır. Üçüncüsü; gelişen şartlara bağlı olarak kullanıcılar, çok kısa bir sürede güncellemeler yapabilmektedirler. Son olarak; sosyal medyanın ekonomik, teknik ve işlevsel üstünlüklerine ilave olarak psikolojik ve sosyal yararları da bulunmaktadır.[273]

2.2.5.2.3. Sivil Toplum Kuruluşları

STK'lar, devlet ile toplum arasında aracı özelliğe sahip olan örgütlü bir sosyal yapılanma olup[274] STK'ların siyasal alana baskı yapmak ve sosyal mobilizasyona katkıda bulunmak gibi kendine has ancak siyaset açısından çok önemli görevleri bulunmaktadır.[275]

Bireylerin amaç ya da akıl birliği ile bir yerde toplandığı en önemli oluşumlardan birisi de STK'lardır. Dolayısıyla içlerindeki barındırdıkları bireyleri etkileyerek onların zihinlerdeki algıyı değiştirebilme imkan ve kabiliyetine sahiptirler.[276] Bundan dolayı STK'ların işlevleri dikkate alındığında özellikle algı yönetimi ile toplumun yeniden inşa sürecinde ve mobilizasyonunda etkin olabilecekleri ve hedef kitleyi etkileyebilecekleri değerlendirilmektedir.

2.2.5.2.4. Kamu Diplomasisi

Uluslararası ilişkiler, devletlerin veya diğer uluslararası kuruluş ve örgütlenmelerin kamuoylarını ikna etmek için gerçekçi ve doğru şekilde bilgilendirilmesi zorunluluğunu da beraberinde getirmiştir.[277] Küreselleşme sürecinde aktörlerin karşılıklı bağımlığın artmasına ilave olarak iletişimde inanılmaz ölçüdeki gelişmeler, iç politika ile dış politika

---

[272] **Korkmaz, Ali** (2012) s.2152.
[273] **Tekek, Murat** (2011).
[274] **Sarıbay, Ali Yaşar** (1998) Siyasal Sosyoloji, İstanbul, Der Yayınları, s.58.
[275] **Akay, Hasan** (2012) "Sivil Toplum Kuruluşlarının Yönetim Anlayışındaki Dönüşüme Etkileri" (Yüksek Lisans) Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.36.
[276] **Akay, Hasan** (2012) s.iii.
[277] **Yavaşgel, Emine** (2004) Siyasal İletişim: Kavramlar ve Ardındakiler, Ankara, Babil Yayınları, s.1.

arasında sınırların kalkmasına sebep olmuş ve iç ve dış siyasi gelişmeler, birbirlerini doğrudan etkilemeye başlamışlardır.[278]

Bu bağlamda; küreselleşme ve teknolojide meydana gelişen gelişmeler sayesinde iletişim ve etkileşim, yeni uluslararası sistemde kamuoyu olgusunun belirleyiciliğini arttırmış ve kamu diplomasisi kavramı öne çıkmıştır.[279] İletişimin arttığı ve küreselleşmenin yaşandığı ortamda evrilerek ortaya çıkan yeni kamu diplomasisi, hükümet dışı aktörlerin rolüne, karşılıklı anlayışa ve ilişki kurmaya vurgu yapmaktadır.[280] Kamu diplomasisi; devletlerin, milli hedef ve siyaseti ile ülkenin kurum ve kuruluşlarına ve kültürüne ilişkin sempati oluşturmak için yabancı kamuoyu ile iletişim kurma sürecidir[281] ve ayrıca yanlış anlamaların sebep olduğu kaosu gidermek maksadı da bulunmaktadır."[282]

Aynı zamanda kamu diplomasisi, karşılıklı iletişim ve etkileşimi öngörmektedir. Başarılı bir kamu diplomasisinde izlenen politikaların akılcı, ikna edici ve savunulabilir olmaması durumunda diğer bir ülkeyi işgal altında tutan bir ülke örneğinde olduğu gibi "bu politikayı ne savunmak ne de dünya kamuoyuna anlatmak" mümkün değildir.[283] Ayrıca kamu diplomasisinde iletişim süreci bütün tarafların yararına olacak şekilde karşılıklı olarak işletilmelidir. Aksi takdirde iletişimin tek yönlü olması birçok sakıncayı da beraberinde getirecektir.[284]

Sonuç olarak; artık sosyal medyanın ve internetin bir iletişim aracı olarak yoğun olarak kullanılmasının bir yansıması olarak fiziksel olarak bir ülkede yaşanıyor olunmasına rağmen küresel bilgisayar ağı sayesinde dünyanın büyük bir bölümü ile iletişim kurulabilmektedir. Nihayetinde karasal sınırlar, geçerliliğini kaybetmiş ve yerini insanların aynı sanal ortamda bulunmalarına bırakmıştır. Dolayısıyla netizen'lerin "net citizen-net vatandaşlığı" meydana getirdiği bir kamusal alanın hâkim olduğu günümüzde[285]

---

[278] **Özkan, Abdullah** (2014).
[279] **Özkan, Abdullah** (2014).
[280] **Rizky, Alfin Zulfikar** (2018) "What is Public Diplomacy?" <https://www.quora.com/What-is-public-diplomacy-1> s.e.t.07.05.2021.
[281] **Signitzer, Benno** (2008) "Public Relations and Public Diplomacy, Some Conceptual Explorations" Public Relations Research, ss.205-218, s.206.
[282] **Doğan, Erhan** "Kamu Diplomasisinin Sunduğu Fırsatlar ve Kısıtlar Üzerine": Özkan, Abdullah / Öztürk, Tuğçe Ersoy (Editörler) (2012) Kamu Diplomasisi, İstanbul, Tasam Yayınları, ss.13-34, s.13.
[283] **Kalın, İbrahim** (2011) "Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi" 20 Ocak 2011 <https://www.tuicakademi.org/turk-dis-politikasi-ve-kamu-diplomasisi/> s.e.t.07.06.2021.
[284] **Özer, Mehmet Akif** (2014) "Siyasal İletişimin Etkinliğinde Algılama Yönetiminin Rolü" HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi 3 (7), ss.166-197, s.171.
[285] **Hauben, Michael / Hauben, Ronda** (1997) Netizens: On the History and Impact of Usenet and the Internet, Washington, Computer Society Press, s.1-2.

güvenlikleştirici aktörlerce, hedef kitleyi ikna etmek maksadıyla algı yönetimi ve kamu diplomasisi gibi yöntemler yoğun olarak kullanılmaktadır. Güvenlikleştirme sürecinde artık söz-edimin yanında geleneksel medyaya ilave olarak sinema ile sosyal medya ve internet gibi alternatif medya yoğun olarak kullanılmaktadır. Kopenhag Okulu, güvenlikleştirme sürecini güvenlikleştirici aktör, hedef kitle, referans nesnesi, varoluşsal tehdit ve söz-edim gibi geleneksel bir prosedüre indirgemiştir. Ancak başarılı bir güvenlikleştirme süreci, yukarıda açıklanan hususlara ilave olarak tarihi ve kültürel arka plan, güvenlik kültürü, psiko-sosyal şartlar ve hedef kitlenin ahlaki desteği gibi birçok değişkeni de içerisinde barındırmaktadır dolayısıyla güvenlikleştirici aktörler, hedef kitleyi ikna ederek sürece meşruiyet kazandırmak için bu hususları da dikkate almak zorundadırlar.

2.2.6. Meşruiyetin Sağlanması ve Güvenlikleştirme

Weaver güvenlikleştirmeyi, güvenlikleştirici aktör ile hedef kitle arasında kurulumuyla güvenlikleştirici aktörler tarafından varoluşsal bir tehdide yönelik olağanüstü tedbirlerin alınması ve bu sürece meşruiyet sağlanması şeklinde tanımlayarak güvenlikleştirmenin özellikle "meşruluk sağlama" yönüne dikkat çekmektedir.[286]

Meşruiyet, demokratik ve demokratik olmayan toplumlarda, "siyasal sistemlerin düzeni ve bekayı sağlamak maksadıyla bu ister zorlama ister ikna ile olsun" önemli araçlardan birisidir.[287] Ancak bununla beraber zorlama yoluyla kabul ettirilen bir konuda hedef kitlenin ikna edilmiş sayılmayacağı gerçeği göz ardı edilmemelidir.[288]

Güvenlikleştirme kuramı, Kopenhag Okulu tarafından genel olarak "liberal demokratik siyasetin işlediği yerlerde"[289] Aradau'ya göre ise demokratik sistemlere ilave olarak "demokratik olmayan ya da demokratikleşme sürecindeki siyasal sistemlerde" de açıklayıcı bir model olmaktadır.[290] Ancak demokratik olmayan otoriter sistemlerde demokratik mekanizmalar işliyormuş gibi görünmekle beraber "normal siyasetin" işleyişi, muhalefetin bastırılması ve siyasi kararlarda ve bunların uygulanmasında ordunun etkili

[286] **Waever, Ole** (1995) s.55.
[287] **Miş, Nebi** (2011) s.370.
[288] **Savvides, Philippos K.** (2000) "Legitimation Crisis and Securitization in Modern Turkey", Critique 9 (16), ss.55-73, s.56.
[289] **Buzan, Barry / Weaver, Ole / Wilde, Jaap De Wilde** (1998) s.24.
[290] **Aradau, Claudia** (2006) "Limits of Security, Limits of Politics? A Response" Journal of International Relations and Development 9 (1), ss.81-90.

olması gibi nedenlerden dolayı sorunludur. Dolayısıyla otoriter sistemlerde genellikle güvenlikleştirici aktörlerin ve güvenlikleştirmenin başarılı olup olmadığının belirlenmesi kendi içinde problemler barındırmaktadır. Otoriter sistemlerde güvenlikleştirmeye başvurularak meşruiyetin nasıl sağlandığı; ancak resmi programların tetkiki, hukuk sisteminin ve belgelerin incelenmesi ile tespit edilebilmektedir.[291]

Hedef kitle tarafından kabul edilmeyen meşrulaştırma girişimi, meşruiyet argümanına hizmet etmemesine rağmen bu meşrulaştırma girişimleri, siyasi süreçlerin sonuçlarına önemli ölçüde etki etmektedirler. Söz konusu duruma ilişkin olarak en iyi örneklerden birisi 2003 Irak Savaşı'dır. Bu savaşta müdahalenin temel argümanlarından birisi olan Irak'ta kitle imha silahların varlığına dair bir emare bulunamamasına rağmen ABD liderliğinde koalisyon güçlerinin Irak'a müdahalesi gerçekleşti. Ancak bu savaş, hedef kitlelerden birisi olan gerek diplomatik seviyede gerekse dünya kamuoyunda destek bulmadı. Koalisyon güçlerinin önemli üyesi İngiltere'de çok büyük bir halk kitlesi, hükümetin söz-edim yoluyla "Saddam Hüseyin rejimi, uluslararası barışa varoluşsal bir tehdit" söylemini kabul etmedi. Bu durum, kamuoyu yoklamalarında destek bulmadı ve aynı zamanda savaşa karşı çok büyük kitlelerin protestoları ile de karşılaştı.[292] Ancak bununla beraber güvenlikleştirme söylemlerinin çok güçlü olduğu süreçlerde bu söylemlerden kaynaklana etkiler çabucak ortadan kalkmamaktadır çünkü özellikle otoriter-totaliter sistemlerde "istikrar ve birliktelik" gibi söylemlerle güvenlik inşası, ortak bilinç oluşturmada güvenlik realiteleri oluşturmaktadır.[293]

Özetle Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme ekolü, devlet güvenliğini ve geleneksel olmayan kaygıları veya tehditleri kapsayan güvenlik çalışmalarına ilişkin spesifik bir konunun "niçin, nasıl ve kimler tarafından" güvenlikleştirildiğine dair bir çerçeve sunmaktadır. Kopenhag Okulu, güvenlikleştirme modelini birçok dikkat çekici sorular ve safhalar etrafında şekillendirmiştir. Söz konusu safhalardan ilki güvenlikleştirme adımını başlatan güvenlikleştirici aktörün kim olduğudur ki bu aktör(ler), sadece politika yapıcılar veya bürokratlar değil aynı zamanda uluslararası aktörler de olabilmektedir. İkinci safha, kim veya neyin korunacağıdır ki artık devletler veya hükümetler, güvenliğin

[291] **Holm, Ulla** "Algeria: Securitisation of State/Regime, Nation and Islam": Guzzini, Stefan / Jung, Dietrich (Editors) (2004) Contemporary Security Analysis and Copenhagen Peace Research, London, Routledge, ss.217–228, s.219-220.
[292] **Emmers, Ralf** (2013) s.142.
[293] **Vuori, Juha** (2008) s.71.

yegâne referans nesneleri değillerdir bunlara ilave olarak bireyler, topluluklar, ekonomiler, ekosistemler ve diğer hususlar, alternatif referans nesneleridir. Üçüncü safha, ne tür tehditlerden, referans nesnelerinin korunacağıdır bu durumda güvenlik kaygısı, söz edim yoluyla varoluşsal bir tehdit olarak ifade edilmelidir. Dördüncü safha, güvenlik sorununa kimin karar vereceğidir; bu safha, referans nesneye varoluşsal bir tehdidi temsil eden sözde güvenlik sorunun hedef kitleye sunulması ve bu sorunun, hedef kitle tarafından kabul edilmesidir. Son safha ise varoluşsal tehdidin üstesinden gelebilmek için uygun vasıtaların kullanılmasıdır ki bu safhada, normal kuralların dışına çıkılarak olağanüstü tedbirler uygulanmaktadır.[294]

Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme kavramı, daha önceki bölümde ayrıntılı bir şekilde açıklanmış ve yoğun eleştirilere maruz kalmıştır. Bu bağlamda; müteakip aşamada, güvenlikleştirme teorisine yapılan eleştiriler ve küreselleşme ile teknolojide meydana gelen gelişmelere ilave olarak süreci etkileyen diğer hususlar çerçevesinde örnek bir model ortaya konulmaya çalışılmıştır.

2.3. Örnek Güvenlikleştirme Süreci Modeli

Kopenhag Okulu'nca güvenlikleştirme, "belirlenmiş kuralların ötesinde siyaseti kapsayan hareket" olarak açıklanmakta ve "siyasetin çok daha aşırı versiyonu" yani "güvenlik adına veya uğruna" oluşan özneler arası süreç olarak görülmektedir. Bundan dolayı güvenlikleştirme süreci, güvenliğe etki eden hususları kapsayan süreç ve şartları dikkate almaktadır[295] ve Kopenhag Okulu güvenlikleştirmeyi, güvenlikleştirici aktör tarafından bir hususun bir güvenlik sorununa dönüştürülmesini müteakip bunun hedef kitleye varoluşsal bir tehdit olarak sunulması ve hedef kitle tarafından kabul edilmesi olarak görmektedir.[296]

Bu bağlamda; Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme kavramına ilişkin yapılan açıklamalar çerçevesinde "güvenlikleştirme veya başarılı güvenlikleştirme ne zaman gerçekleşir?" sorusuna cevap arandığında güvenlikleştirmenin, güvenlikleştirici aktör tarafından söz-edimi aracılığı ile referans nesnesine yönelik bir hususun hedef kitleye

---

[294] **Emmers, Ralf** (2013) s.142-143.
[295] **Buzan, Barry / Weaver, Ole / Wilde, Jaap De Wilde** (1998) s.23, 25.
[296] **Kaunert, Christian / Léonard, Sarah** "Reconceptualizing the Audience in Securitization Theory": Thierry, Balzacq (Editor) (2011) Securitization Theory: How Security Problems Emerge and Dissolve, Abingdon, Routledge, ss.57-76, s.57-58.

varoluşsal bir tehdit olarak takdim edilmesinin sonucu olarak gerçekleştiği görülmektedir ancak bu durum, güvenlikleştirme için yeterli değildir çünkü bu süreç "güvenlikleştirme adımı"dır. Bir sorun, ancak hedef kitle tarafından varoluşsal tehdit olarak kabul edilirse - hedef kitle ikna olursa – bu durum, güvenlikleştirme veya başarılı bir güvenlikleştirmedir.[297]

Kopenhag Okulu, güvenlikleştirme analistinin rolü ile güvenlikleştirici aktörün rolünün karıştırılmaması gerektiğini savunmaktadır; analizci, neyin meşru bir tehdit oluşturduğuna veya "varoluşsal tehdit altındaki referans nesnesine yönelik tehlikenin somut olup olmadığına" [298] karar vermemektedir. Analizcinin amacı, mevcut güvenlik aktörlerinin izlediği yöntemi analiz etmektir, onların eylemlerini normatif bir şekilde değerlendirmek değildir. Bundan dolayı güvenlik analizcisi, güvenlikleştirme mantığını kullanarak eylemlerin "güvenlikleştirme kriterlerini yerine getirip getirmediğini" araştırmaktadır. Diğer bir ifadeyle "Güvenlikleştirici aktör, desteği mobilize etmeyi başardı mı? Hedef kitle kim ve kolaylaştırıcı şartlar neler? Olağanüstü tedbirler alınıyor mu? Böyle bir güvenlikleştirme eylemlerinin diğer birimler üzerinde etkisi ne olabilir?" [299] Referans nesnesi ne veya kim? Varoluşsal tehditler neler?

Daha önceki bölümlerde detaylı bir şekilde açıklanan güvenlikleştirme sürecinin temel unsurlarının neler olduğu ve bunların birbirleri ile etkileşimi dikkate alındığında başarılı bir güvenlikleştirme sürecinde öncelikle söz-edim vasıtasıyla varlığa kast eden ve olağanüstü tedbirler alınmasını gerektiren tehdidin ne olduğu güvenlikleştirici aktör tarafından ortaya konulmalıdır. Müteakip aşamada güvenlikleştirici aktörlerce, güvenlik tehdidi olarak ortaya konulan konuya ilişkin acil tedbirlerin ne olduğuna karar verilerek bu tedbirler çerçevesinde eylem planı hazırlanmalı ve eylem planının hayata geçmesi sağlanmalıdır. Söz konusu tehditleri yok edeceği düşünülen politikalar, hedef kitleye sunulan güvenlik söylemi aracılığıyla tesis edilmeli ve eş zamanlı olarak hedef kitlenin onayının alınması girişimi başlatılmalıdır. Bu süreç, hedef kitle ile güvenlikleştirici aktör arasında özneler arası etkileşimin sağlandığı bir süreçtir ve acil tedbirlerin –olağanüstü tedbirler- uygulanmasında hedef kitlenin onayı şarttır.[300] Goldmann'a göre burada dikkate alınması gereken önemli husus, gerçek güvenlik sorunu ile güvenlik sorunu olmayan

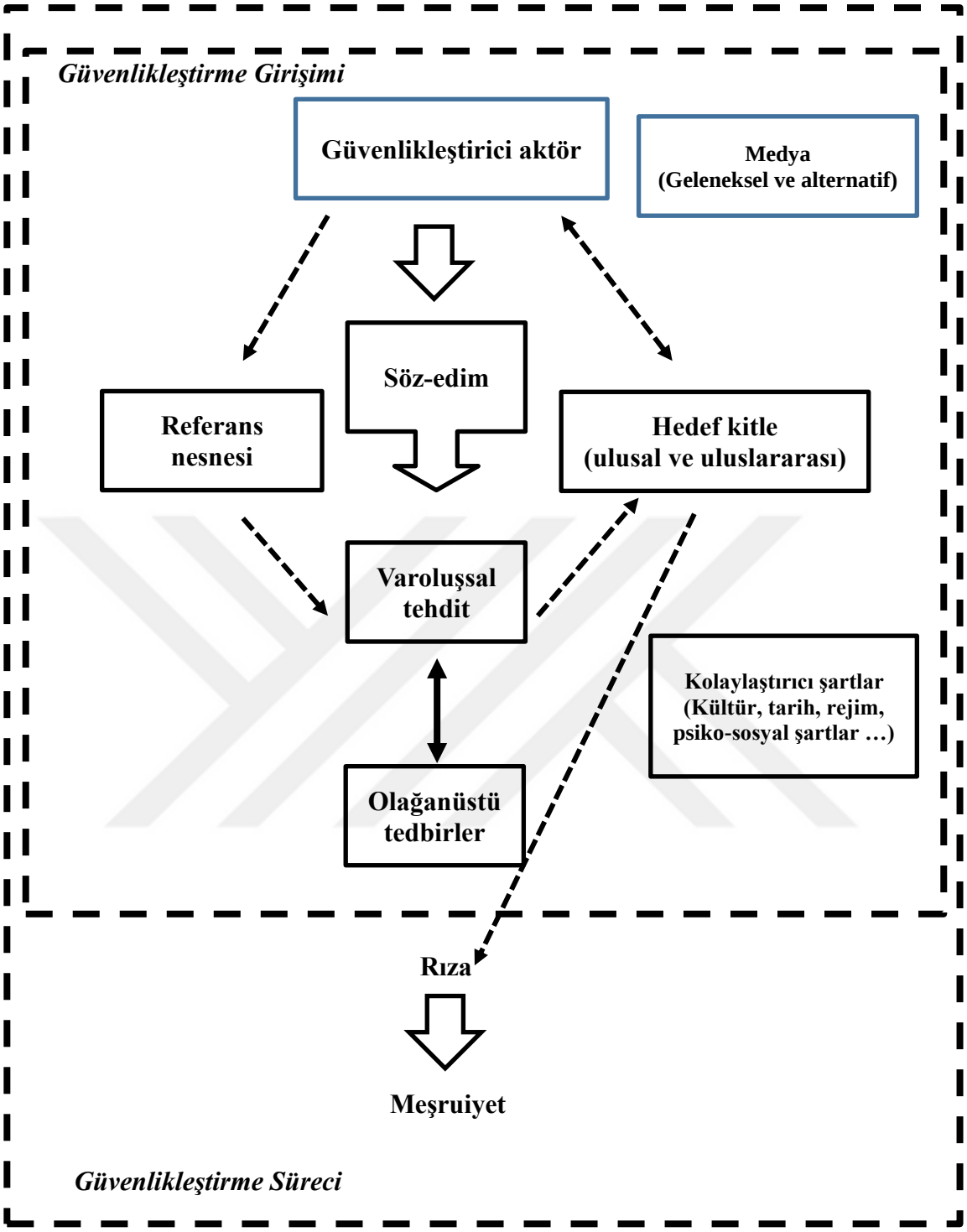
[297] **Buzan, Barry / Weaver, Ole / Wilde, Jaap De Wilde** (1998) s.27, 31.
[298] **Buzan, Barry / Weaver, Ole / Wilde, Jaap De Wilde** (1998) s.26-27.
[299] **Buzan, Barry / Weaver, Ole / Wilde, Jaap De Wilde** (1998) s.33-35.
[300] **Alagöz, Bilgehan** (2017) s.243.

arasındaki ayırımdır. Çünkü güvenlikleştirmenin bir sonucu olarak herhangi bir husus, varoluşsal bir tehdit olarak tanımlanabilir ve "savaş, terörizm, salgın hastalıklar ve çevre kirliliği" gibi durumlar tehdit olarak sunulabilir ancak siyasi elitler tarafından varoluşsal tehdit olarak tanımlanmak şartıyla.[301]

Sonuç olarak; küreselleşmenin ve teknolojideki gelişmelerin bir yansıması olarak karşılıklı etkileşimin ve bağımlılığın arttığı ve kaotik bir ortamın hâkim olduğu uluslararası sistemde güvenlikleştirici aktörler, hedef kitleyi gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde seçerek ikna etmeye çalışmaktadırlar. Ulusal ve uluslararası düzeyde bir ikna için ulusal kamuoyu ile uluslararası kamuoyunun dikkatini çekecek varoluşsal bir tehdit tanımlamasının yapılması şarttır. Ancak bu tanımlamada, güvenlikleştirme sürecinin en önemli unsurlarından birisi olan söz-edim kendi başına yeterli olmamaktadır. Çünkü teknolojideki ilerleme sayesinde bir taraftan kitle iletişim araçları çeşitlenirken diğer taraftan iletişim süreci de grift hale gelmiştir. Bundan dolayı klasik iletişim faaliyetlerinin, mesajların doğru hedef kitleye, doğru araçlarla ulaşmasını sağlamada yeterli olmaması nedeniyle söz-edim, gerek yazılı ve sözlü gerekse görsel ortamla desteklenmelidir.

Ayrıca güvenlikleştirici aktör, olağanüstü tedbirler alınmasını gerektiren varoluşsal tehdidi ilgili hedef kitleye sunarken algı yönetimi başta olmak üzere kamu diplomasisi ve stratejik iletişim yönetiminden de faydalanmaktadır. Kitleye iletilen mesajın doğru bir şekilde kodlanıp doğru kanallarla, doğru hedef kitleye sunulmasında büyük öneme haiz sosyal bağlama ilave olarak siyasal bağlam da dikkate alınmalıdır. "Toplumun düşünce sistematiği, siyasi ve psiko-sosyal faktörler, ulusal güvenlik kültürü ve yönetim şekilleri"[302] ile tarihsel arka plan, sosyal ve siyasal bağlamın oluşumunda ön plana çıkmaktadır. Son olarak yukarıda özneler arası bir etkileşimin sonucunda gerek ulusal düzeyde gerekse uluslararası düzeydeki hedef kitle, kendisine sunulan varoluşsal tehdide rıza göstermeli ve bunun sonucunda meşruiyet sağlanmalıdır. Bu kapsamda; yapılan tüm değerlendirmeler çerçevesinde oluşturulan 'Örnek Güvenlikleştirme Süreci Modeli' aşağıda Şekil 3'te gösterilmiştir.

[301] **Eriksson, Johan**, (1999) "Debating the Politics of Security Studies: Response to Goldmann, Waever and Williams" Cooperation and Conflict 34(3), ss.345-352, s.347.
[302] **Dedemen, Fatih** (2019) s.105.

Şekil 3. Örnek güvenlikleştirme süreci modeli

3. İRAN'IN DIŞ POLİTİKASI VE SURİYE'Yİ GÜVENLİKLEŞTİRME SÜRECİ

Bu bölümde "İran'ın Suriye'yi güvenlikleştirme süreci" analiz edilmeden önce sürecin daha rasyonel bir şekilde anlaşılabilmesi için İran'ın dış politikasına ve bu politikada en önemli karar organı olan Velayet-i Fakih'e değinilmeyi müteakip güvenlikleştirme süreci; bağlam, varoluşsal tehdit ve referans nesnesi, olağanüstü tedbirler, güvenlikleştirici aktör ve söylemler, hedef kitle ve hedef kitlenin iknası ve meşruiyetin sağlanması alt başlıkları altında incelenmiştir.

3.1. İran'ın Dış Politikası

İran'ın dış politikasındaki devrimin ilk sonucu, anti-emperyalizmdir ki bu husus, başta Ortadoğu bölgesi olmak üzere diğer bölgelerdeki ABD ve İsrail ile çatışma, bu mücadelede yerini almaktadır. Ayrıca İran, bir taraftan sınırlarının ötesinde başlayan "stratejik derinlik" oluşturma arayışı içerisinde olurken diğer taraftan kendisini "bölgesel bir güç" olarak görmektedir.

3.1.1. İran Dış Politikası (1979 Devriminden Günümüze)

İran İslam Devrimi'nin İran dış politikasındaki ilk sonucu, anti-emperyalizmdir ki bu husus, İran'ın İslam dünyasının liderliği ideali ile büyük ölçüde örtüşmektedir. İran'ın emperyalizmle mücadele siyaseti, temelde "ABD ve Siyonizm karşıtlığı"nda ifadesini bulmuş ve ABD ve İsrail, İran'ın düşmanları olarak ilan edilmiştir. Öyle ki başta Ortadoğu bölgesi olmak üzere diğer bölgelerdeki ABD ve İsrail ile çatışma, bu mücadelede yerini almıştır.[303]

Ayrıca İran'ın üzerinde bulunduğu jeopolitik konumu, dış siyasetinde önemli rol oynamaktadır. Bu çerçevede İran'ın dış siyasetine ilişkin olarak iki eğilim bulunmaktadır: İlk eğilim olan "İran'ın yalnızlığı" eğilimine göre İran'ın kendine has "etnik, dini, kültürel ve siyasi" özellikleri bulunmaktadır ve bu özellikler bağlamında kendisinden farklı olan devletler tarafından çevrilen yalnız bir ülkedir. Bundan dolayı İran, sınırlarının ötesinde başlayan "stratejik derinlik" oluşturma arayışına girmektedir. İkinci eğilim göre ise İran'ın

[303] **Sinkaya, Bayram** (2017) s.51.

ekonomik gücü, 80 milyondan fazla nüfusu ve merkezi coğrafi konumu gibi sebeplerle kendisini "bölgesel bir güç" olarak görmesidir ki "emperyalizmle mücadelede ve dini demokrasi modeliyle" bölge ülkelerine liderlik etmek istemektedir.[304] Ayrıca İranlı ve Şii kimliklerinin örtüşmesinin bir sonucu olarak İran, bölgede hem siyasi/ideolojik hem de "jeo-kültürel" olarak "stratejik derinliğe" sahiptir ve "bölgesel güç ve lider olmak" istemektedir. İran; bu isteğini gerçekleştirmek maksadıyla, Ortadoğu bölgesinde etkin bir politika takip ederek kendisine yandaş gruplar oluşturma, yandaş grupları ise himaye etme ve güçlendirme gayreti içerisindedir. Bu bağlamda; İran'ın "Lübnan, Suriye, Irak ve Yemen hattında oluşturduğu direniş ekseni"[305] hem kendisinin bölgedeki menfaatlerinin müdafaa edilmesi hem de "bölgesel güç ve lider" konumuna ulaşmak için en önemli araçlardan birisidir.[306] Söz konusu duruma ilişkin olarak Suriye Cumhurbaşkanı Beşar Esad, İran Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinejad ve Hizbullah Lideri Hasan Nasrallah arasında 2010 yılında Suriye'de gerçekleştirilen ve İran-Suriye-Hizbullah ekseninin birlikteliğinin ispatı olan bir toplantıda Esad ve Ahmedinejad, iki ülke arasında "derin ve kardeşçe bağlar" vurgusunu yaparken Esad, her iki ülkenin "*İsrail terörizmini yenilgiye uğratmak*" için iş birliği içerisinde oldukları açıklamasında bulunmuştur.[307]

2005 yılında kabul edilen "Yirmi Yıllık Öngörü Belgesi"nde İran İslam Cumhuriyeti'nin genel stratejisi ve amaçları belirlenmiştir. İran'ın siyasi çıkarları ve tecrübeleri ile ruhani liderlerin görüşleri çerçevesinde şekillenen söz konusu belgeye göre 2025 yılındaki İran, "iktisadi, bilimsel ve teknolojik gelişmişlik açısından bölgesinde ilk sırada yer alan; İslami ve devrimci kimliği ile İslam dünyasına ilham kaynağı olan ve uluslararası ilişkilerde yapıcı ve etkili bir ülke" olarak tasavvur edilmiştir. Yirmi Yıllık Öngörü Belgesi'nde, İran'ın bölgesel statü arayışı açık olarak ifade edilmiş ve İran'ın askeri açıdan "caydırıcı" olması vurgulanarak uluslararası ilişkilerin "izzet, hikmet ve maslahat" prensipleri doğrultusunda yürütülmesi zorunluluğu açıklanmıştır. Bu hususlara ilave olarak söz konusu belgede, İslami rejimin korunmasına yönelik olarak "siyasi düzenin

---

[304] **Noori, Vahid** (2012) "Status Seeking and Iranian Forein Policy: The Speechs of the President at the United Nations" Iranian Review of Foreign Affairs 3 (1), ss.127-152, s.135.
Ahmadi, Hamid / Mahmoodi, Ali (2014) "Myth, National Identity and Iranians Attitude towards International Relations" Iranian Review of Foreign Affairs 5 (4), s.71-90.
[305] **Tamer, Cenk** (2018) s.189.
[306] **Sinkaya, Bayram** (2017) s.52.
[307] **Ensher, Henry A.** (2011) "Iran-Syria Relations and The Arab Spring" 25.05.2011, <https://www.criticalthreats.org/analysis/iran-syria-relations-and-the-arab-spring> s.e.t.20.02.2021.

sürdürülmesi, İslami ve devrimci kimlik ve kültürün muhafazası" gibi hususlar dikkat çekmektedir.[308]

Ayrıca İran rejiminin savunma stratejisinde, kendi menfaatlerine uygun olarak teşkilatlandırdığı Lübnan Hizbullahı, Irak'ta bulunan Şii gruplar veya Filistin'de bulunan Hamas gibi silahlı vekil gruplara dayanan "vekâlet savaşları" stratejisi çok büyük öneme haizdir. İran, örgütlendirdiği söz konusu vekil gruplar vasıtasıyla Suriye, Lübnan, Yemen ve Irak gibi Ortadoğu ülkelerinde belirleyici bir güçtür.[309] İran, bu vekil örgütleri kullanarak herhangi bir ülkeye intikam veya gözdağı amaçlı operasyonlar icra etmektedir, yakın geçmişte de bunun birçok örnekleri bulunmaktadır. İran, kendi menfaatlerine uygun olarak ihtiyaç duyduğunda bu örgütleri, direkt olarak kendisinin müdahil olması yerine çatışmaların veya savaşların yaşandığı yerlere göndermektedir ki Suriye İç Savaşı'nda Şii vekil grupların gönderilmesi bunun en somut örneklerinden birisidir.[310] İran'ın vekâlet savaşları stratejisinde Lübnan Hizbullahı, olmazsa olmazdır ve Hizbullah ile İran arasındaki ilişki, Emel örgütüne mensup birisi tarafından "*Lübnan'da her taifenin (tayfa, insan, kabile) bir merhametli annesi vardır. Bu anne, Hristiyanlar için Fransa; Dürziler için İngiltere; Şiiler için ise İran'dır*." sözleri ile anlam bulmaktadır. Hizbullah, İran'ın vekâlet savaşlarında en önemli gücüdür ve en önemli görevlerinden birisi, İran'ın menfaatleri çerçevesinde eylemlerini gerçekleştirmektir.[311] İran'ın vekâlet savaşları stratejisine yönelik olarak Suriye'de Afganlı Şiiler ve Suriye Hizbullahı gibi yeni oluşumları da kullanmaktadır, bu hususlara tekrar olmaması için İran'ın Suriye'yi güvenlikleştirme süreci bölümünde olağanüstü tedbirler kısmında yer verilecektir.

İran, asimetrik savaş yöntemi ile bilindik savaş yöntemlerinden ziyade düşmanın zayıf noktalarını dikkate alan bir strateji ile söz konusu zayıf noktaları kendi lehine çevirmeye çalışmaktadır. Bu noktada, İran'ın özellikle ülke içindeki toplumsal olaylarda görev alan Besic Gücü, ülke içinde ve dışında rejimi koruma görevi olan Devrim Muhafızları Ordusu (DMO) ve vekâlet savaşlarında ana unsur olan Kudüs Tugayları çok önemli yapılanmalardır ve bu unsurlar, 1979 İran İslam Devrimi'nden sonra kurulmuşlardır. [312] Bu unsurlardan Besic Gücü'nün mevcut rejimi iç ve dış tehditlere karşı

[308] **Sinkaya, Bayram** (2017) s.53.
[309] **Yegin, Abdullah** (2017) İran'ın Bölgesel Faaliyetleri ve Güç Unsurları, Ankara, SETA Yayınları, s.42-43.
[310] **Yegin, Abdullah** (2017) s.43-44.
[311] **Yegin, Abdullah** (2017) s.75.
[312] **Yegin, Abdullah** (2017) s.38-40.

koruma görevinin yanında rejimi kültürel saldırılara karşı koruma görevi de bulunmaktadır ki mevcut durum itibarıyla Besic Güçleri, genellikle rejime muhalif toplumsal olaylarda görev alarak askeri/sivil kıyafet ile bu olaylara bazen çok sert müdahalelerde bulunarak olayları bastırmaktadırlar. İran Silahlı Kuvvetlerinden farklı olarak bir önemli yapılanma ise kendi kara, hava ve deniz gücüne sahip olan DMO'dur. DMO'nun tam olarak ismi "İslam Devrimi Muhafızları Ordusu"dur, şöyle ki 1979 devriminde önemli roller alan aktörlere göre "DMO, tüm İslam âleminin ordusudur bundan dolayı sınırları İran'a ilave olarak diğer İslam ülkelerini de kapsamaktadır." Dolayısıyla söz konusu durum, DMO'nun bir ana unsuru olan Kudüs Tugayları'nı ve vekâlet/vekil savaşlarını akla getirmektedir. Kudüs Tugayları, DMO tarafından "ülke dışında gerçekleştirilecek operasyonlar için 1990 yılında kurulmuştur ve siyasi, ekonomik ve askeri alanlardaki faaliyetleri gizli olup faaliyetlerini doğrudan Ruhani Lidere rapor etmektedirler." [313]

3.1.2. Arap Baharı ve Suriye İç Savaşı'nda İran'ın Dış Politikası

Bu bölümde genel bir bakış açısı sunması açısından Suriye'nin İran ile politikasına kısaca değinilmiş olup müteakiben Suriye İç Savaşı'nda İran'ın Suriye politikası, oluşturulan güvenlikleştirme süreci modeli çerçevesinde analiz edilmiştir.

Suriye'nin coğrafi olarak Arap ve Anadolu yarımadası ile Ortadoğu bölgesinde merkezi bir konumda olması nedeniyle Gürson'un da ifade ettiği gibi "*Suriye'yi kendisine çekebilen veya diğer ülkelerin etkilemesini önleyebilen bir ülke, kendi yerini de sağlamlaştırmış olacaktır*."[314]

Suriye'de Sünnilerden sonra en kalabalık grubu, Nusayri Alevisi olarak adlandırılan Şiiler meydana getirmektedir ve Nusayrilerin Suriye'de yönetiminde söz sahibi olmaları Hafız Esad ile gerçekleşmiştir. Esad, önemli karar mekanizmalarına Nusayrileri görevlendirmiş ve Nusayriler, Esad döneminde ordunun komuta kademesi dâhil önemli görevlerde bulunmuşlardır.[315]

---

[313] **Yegin, Abdullah** (2017) s.39-42.
[314] **Gürson, Ali Poyraz** (2014) Büyük Güçlerin Suriye Planı, Ankara, Kripto Yayınları, s.18.
[315] **Sever, Ayşegül** "Bağımsızlıktan Bugüne Suriye: Baas Partisi, Esad Dönemi ve Sonrası": Atacan, Fulya (Editör) (2004) Değişen Toplumlar Değişmeyen Siyaset: Ortadoğu, İstanbul, Bağlam Yayıncılık, ss.150-168.

İki ülkeyi birbirinden ayıran temel farklılıklara (Farsa karşı Arap, laikliğe karşı teokrasi, Şiiliğe karşı Sünni çoğunluk gibi) rağmen Ortadoğu'da örtüşen çıkarlar ve Batı'ya karşı ortak nefret duygusu, İran ve Suriye'yi kalıcı müttefik olarak bir araya getirmektedir. İran ve Suriye, 1970 yılından beri müttefik olmalarına rağmen aralarındaki iş birliği, 2004-2007 yılları arasında imzalanan stratejik iş birliği, ortak savunma ile askeri iş birliği anlaşmaları başta olmak üzere birçok alanda genişlemeye devam etmektedir. Güvenlik ve askeri iş birliği, İran'ın Suriye'ye füze satışları, eğitim ve teçhizat desteği ile istihbarat paylaşımı gibi alanlarda da devam etmektedir. Söz konusu anlaşmalar sonunda İran, gerek güvenlik ve gerekse askeri anlamda Suriye'de varlığını arttırarak Suriye'ye "askeri danışmanlık, lojistik ve teknoloji transferi ile istihbarat paylaşımı ve Lübnan Hizbullah'ına ulaşma" hususlarını da kapsayan birçok alanda yardımda bulunmaktadır.[316] Seale, "The Struggle for Syria" makalesinde Ortadoğu'yu kontrol etmek amacı olanların, öncelikle Suriye'nin dostluğunu kazanması gerektiği ve bu bağlamda "Her kim ki Suriye'yi kontrol eder veya Suriye'nin özel dostluğunu kazanırsa diğer Arap devletlerini izole edebileceği ve Arap devletlerinin diğer kombinasyonlarına boyun eğmek ihtiyacı duymayacağı" iddiasında bulunmaktadır.[317] Bu durum, İran için gerek Güneybatı Asya'da gerekse Basra Körfezi bölgesinde stratejik bir ödül olarak görülmektedir. [318]

Suriye-İran ekseni, karşılaştıkları onca zorluğa rağmen kırk yılı aşkın bir süredir varlığını sürdürmeye ve kendi çıkarlarına hizmet etmeye devam etmektedir.[319] İran ile Suriye arasındaki müttefiklik, Ortadoğu'nun siyasi görünümünde önemli ve kalıcı bir özelliğe sahiptir. Ancak 2011 Arap Baharı'nda Suriye'de ayaklanma çıkması, İran-Suriye birlikteliğinin devamının sürdürülmesinde en büyük zorluklardan birisi olarak ortaya çıkmıştır.

İran rejimi tarafından "İslami Uyanış" olarak adlandırılan Arap Baharı; Kuzey Afrika ve Ortadoğu coğrafyasında gerçekleşen ve ekonomideki olumsuz hayat şartları, otoriter rejimlerin baskıcı yönetimleri ve bunlardan duyulan rahatsızlık, demokrasi eksikliği ve

---

316 **"Syria's Alliance with Iran"** (2007) Unıted States Institute of Peace <https://www.usip.org/sites/default/files/syria_iran.pdf > s.e.t.20.08.2020.
317 **Seale, Patrick** (1965) The Struggle for Syria, Great Britain, Haxell Watson and Viney Ltd., s.2.
318 **Goodarzi, Jubin** (2013a) "Iran and Syria at the Crossroads: The Fall of the Tehran-Damascus Axis?" Wilson Center, Middle East Program 35, ss.1-7, s.1.
319 **Goodarzi, Jubin** (2013) "Suriye ve İran: Değişen Bölgesel Ortamda İttifak" 25.02.2013 <https://orsam.org.tr/tr/arama/?hucre_1=Suriye%20ve%20%C4%B0ran:%20De%C4%9Fi%C5%9Fen%20B%C3%B6lgesl%20Ortamda%20%C4%B0ttifak&hucre_2=Suriye%20ve%20%C4%B0ran:%20De%C4%9Fi%C5%9Fen%20B%C3%B6lgesel%20Ortamda%20%C4%B0ttifak > s.e.t.12.10.2019.

temel hak ve özgürlüklerin güvence altında olmaması gibi sorunlardan meydana geldi. Bu sorunlara ilk tepki, 17 Aralık 2010 tarihinde Tunus'ta, işsiz bir gencin içinde bulunulan kötü ekonomik şartları protesto etmek maksadıyla kendisini ateşe vermesi ile baş gösterdi ve daha sonra bir çok genç ekonomideki kötü şartlardan dolayı farklı şekillerde intihar etti. Gelişen süreç içerisinde Tunus'ta hükümet karşıtı ayaklanmalar meydana geldi ve bu ayaklanmalar daha sonra Mısır'a sıçradı. Mısır'daki Tahrir Meydanı, 25 Ocak 2011 tarihinde çok büyük kitlesel gösterilere tanık oldu. Tunus ve Mısır'daki ayaklanmalar sonucunda Tunus'ta Zeynel Abidin Bin Ali ve Mısır'da Hüsnü Mübarek dönemleri sona erdi ancak söz konusu olaylar buralarla sınırlı kalmayıp Suriye dahil Ürdün, Libya, Yemen, Suudi Arabistan ve Bahreyn ile diğer bölge devletlerine de yayıldı.[320]

Başlangıçta Tunus ve Mısır'da başlayan halk hareketleri müteakip aşamada Suriye'yi de etkilemiştir. Suriye'ye ilk değişim rüzgârı ulaştığı zaman mevcut Esad rejimi, bu değişim rüzgârının diğer ülkelerden daha farklı olduğunu, ülke geneline yayılan rahatsızlıktan ziyade "kendi yerel dinamikleri içinde ortaya çıkan sorunlar" şeklinde tasavvur etmiş[321] ve "kendisini çok zorlamayacağını" düşünmüştür. Esad rejimi, uluslararası alanda rejimin muhalefete yönelik siyasetinin ve aldığı duruşun halk tarafından desteklendiğini ve onlarla aralarında görüş ayrılığı olmadığını iddia etmiştir. Ancak çok kısa bir süre sonra işsizlik, kuraklık ve yolsuzluk gibi nedenlerden dolayı Mart 2011'de Dera'da başlayan ayaklanmalar müteakiben Lazkiye, Hama ve Humus ile diğer şehirlere yayılmış ve olaylara karşı Esad rejimi, çok sert tedbirler almıştır.[322]

İran'ın dış politikasında özellikle 2011 Arap Baharı'nda meydana gelen gelişmeler neticesinde idealist ve realist kırılmaların yaşandığı görülmektedir. Çünkü Ortadoğu coğrafyasını kapsayan Arap Baharı meydana geldiğinde İran yönetimi, Suriye dışındaki gelişmeleri, idealist söylemler bağlamında Batı'ya karşı "İslami Uyanış" olarak destekleyip alkışlarken Suriye'deki olayların, Batı'nın sinsi bir komplosu olarak hayata geçirildiğini ifade ederek "Suriye muhalefetini Batı'nın taşeronluğunu yapmakla" itham etmiştir.[323] Bu bağlamda Tahran yönetimi, Suriye'deki protestoları Batı destekli olduğu gerekçesiyle kınayarak mevcut Esad rejiminin ayaklanmaları bastırması için başta askeri

---

[320] **Karaatlı, Bülent** (2018) Arap Baharı'nda Farklı Bir Ülke Tunus, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, s.183-188.
[321] **Karaatlı, Bülent** (2018) s.267.
[322] **Şen, Yağmur** (2013) "Suriye'de Arap Baharı" Yasama Dergisi 23, ss.54-79, s.59.
[323] **Pomeroy, Robin** (2011) "Iran Calls Syrian Protests a Western Plot" Reuters <https://www.reuters.com/article/us-syria-iran-idUSTRE73B22V20110412 > s.e.t.20.09.2020.

yardım olmak üzere birçok farklı alanda önemli ölçüde yardımda bulunmuştur. Bununla beraber Tahran yönetimi, Suriye'de ayaklanmalar patlak verdiğinde sessiz kalmıştır. İran'ın bu sessizliğinin sebebi, İran-Suriye ilişkilerinin temel dayanaklarından birisi olan "emperyalizme karşı mücadele (yabancı karşıtlığı)" ilkesi ile "otoriter rejimlere karşı ezilen halkların savunulması ve kurtuluş-özgürlük mücadelelerinin teşvik edilmesi" ilkesinin birbirleri ile çatışması olmuştur. Ancak İran'ın gelişen şartlara bağlı olarak realist söylem bağlamında, ulusal menfaatleri zorunlu kılan pragmatik düşünceye canlılık kazandırabileceği ortaya çıkmıştır.[324]

İran'ın Suriye'nin de içerisinde yer aldığı direniş ekseni stratejisi, İsrail veya ABD'nin olası saldırılarına karşı yapılacak misillemeler kapsamında "İran'ın caydırıcılığının temel felsefesi"ni meydana getirmektedir. Bundan dolayı mevcut Şam rejiminin devrilmesi, Tahran'a stratejik yönden jeopolitik bir felaket getirecektir. Bu çerçevede, Suriye İç Savaşı ve özellikle de Şam rejiminin devrilmesi, Bağdat yönetimi için büyük bir endişe kaynağıdır.[325] Suriye ve İran'ın Hizbullah ile olan ilişkileri, tahdit ve tahriklere sebep olsa da her iki ülke de Hizbullah'ın askeri teçhizat ve malzeme temini için olmazsa olmaz ülkelerdir. Hizbullah'ın Lübnan'da siyasi mevcudiyetini devam ettirmesi ve İsrail'e karşı kendisini koruması, İran'ın Suriye üzerinden sevk edeceği desteğe bağlıdır. Dara Conduit bu grift ilişkiye yönelik olarak "*İran, Hizbullah'ın oksijen deposu ise Suriye de bu oksijeni taşıyan hava borusudur.*" tanımlamasında bulunmuştur. [326] Dolayısıyla Suriye'de Esad rejimi yıkıldığı takdirde İran'ın ulusal güvenlik kültürünün temel argümanlarından olan "direniş ekseninin altın halkası" da kopacaktır.[327] İran'ın stratejik çıkarlarına yönelik olarak Suriye'nin önemi, Ruhani Lider'in Dışişleri Danışmanı Ali Akbar Velayati'nin 27 Mart 2013 tarihinde gerçekleşen bir basın demecinde "*Suriye, İsrail'e karşı direniş ekseninin altın halkasıdır, eğer Suriye'de mevcut rejim olmasa ülke Katar veya Kuveyt gibi olur. İran, bu altın halkayı kaybetmeye hazır değil*." ifadesinde anlam bulmaktadır.[328] Esad rejiminin İran ile direniş ekseni kapsamında geliştirmiş olduğu ilişki, bulunduğu coğrafyada hassas dengeyi de yansıtmaktadır. Suriye İç Savaşı'na

---

[324] **Erol, Mehmet Seyfettin** (2014) "İran Perspektifinden Yeni Döneme Yönelik İşbirliği' Modelleri" Türk Yurdu 34 (318) ss.16-19, s.16-17.
[325] **Tamer, Cenk** (2018) s.189.
[326] **Conduit, Dara** (2014) "Hizballah in Syria: The Limits of the Democracy/Moderation Paradigm" Orta Doğu Etütleri 5 (2) ss.81-114, s.101.
[327] **Sinkaya, Bayram** (2015) s.154.
[328] **Fulton, Will / Holliday, Joseph / Wyer, Sam** (2013) "Iranian Strategy in Syria" Institute for the Study of War, s.26, <https://understandingwar.org/sites/default/files/IranianStrategyinSyria-1MAY.pdf> s.e.t. 25.09.2021.

uluslararası toplum bağlamında bakıldığında genel olarak birbirinden farklı bakış açıları bulunan gruplar bulunmaktadır. Esad karşıtı grupta ABD, Suudi Arabistan ve Katar gibi ülkelere ilave olarak Arap Birliği Teşkilatı (ABT) bulunurken Rusya, eskiden olduğu gibi Suriye'ye destek olmayı sürdürmektedir. [329]

Arap Baharı sonucunda olayların domino etkisi ile kendine doğru gelmekte olduğunu ve bundan sonra Ortadoğu'nun eski haline dönemeyeceğini düşünen İran, yeni Ortadoğu'da kendisine uygun yeni bir yol arayışı içerisine girmiştir.[330] Bu çerçevede; Arap Baharı'nın başladığı 2011 yılında Suriye rejiminin, hükümet karşıtı protestoları ve silahlı muhalefeti bastırmadaki başarısızlığı, İran'ı hayal kırıklığına uğratmıştır. Buna rağmen İran, Esad rejimini desteklemeye devam etmektedir ve mevcut durum itibarıyla farklı bir alternatif imkânı görmemektedir. Suriye'de İran'ın en büyük kaygısı; Esad rejiminin devrilmesiyle Sünni radikal akımların temel varisçilerinin olacağı Suriye devletinin ve kurumlarının son kalıntılarının ortadan kalkarak bunların temel varisçilerinin Sünni radikal akımların olması ve bir kaos ortamının meydana gelmesidir.[331]

İran; Arap Baharı'nın bir yansıması olarak bir taraftan "Ortadoğu'nun parçalanmışlığını kendisi için tehdit olarak görürken diğer taraftan bu parçalanmanın meydana getirdiği Şii-Müslümanların egemenliklerini fırsat olarak görmektedir." İran; Suriye İç Savaşı'nda, Esad rejimini korumaya ve Suriye'nin parçalanmasını engelleme gayreti içerisindedir ve bunu kendisi için bir varoluş meselesi olarak görmektedir.[332] Arap Baharı sürecinde Suriye dışında meydana gelen olayları "İslami Uyanış" olarak atfeden İran, Suriye'deki olayları Suudi Arabistan'ın ve ABD ile İsrail'in direniş eksenini zayıflatmak için yaptıkları bir müdahale olarak görmüştür. İran; Suriye'deki mevcut statükonun değişmesini, Suudi Arabistan ve İsrail gibi rakiplerle baş başa kalması olarak görmektedir ve bütün çabasını, her ne olursa olsun Esad'ın iktidarda kalması için harcamaktadır çünkü İran için Suriye "bir taraftan Ortadoğu coğrafyasında Arap dünyasına açılan stratejik bir kapı diğer taraftan ABD ile İsrail'e karşı bir duvar ve İran'ı Lübnan Hizbullahı'na ulaştıracak stratejik bir köprü" durumundadır. Bundan dolayı İran, Suriye'deki mevcut statükonun devamından ve korunmasından yanadır, "Suriye

[329] **Şen, Yağmur** (2013) s.72.
[330] **Yegin, Abdullah** (2017) s.60.
[331] **Goodarzi, Jubin M**. (2015) Iran and Syria: The End of the Road? Wilson Center, Middle East Program 79, s.3.
[332] **Yegin, Abdullah** (2017) s.46.

kaydedildiği takdirde kendisine yönelik müdahaleleri kendi sınırlarında karşılamak mecburiyetinde kalacaktır ki bu durumda İran'ın savunma stratejisi/doktrini de çökmüş olacaktır." [333]

İran'ın Suriye'deki terörizm konusundaki endişesi, Irak ve Suriye'deki terörist gruplar ile onların bu bölgelerdeki faaliyetleri arasındaki bağlantı ile anlaşılabilir. İran-Irak savaşını müteakip İran'ın güvenlik yaklaşımı değişti ve artık tehditlerle sınırlarında savaşmak yerine tehditleri kaynağında yok etmeye odaklandı. Söz konusu durum, İran'ın Suriye'deki terörist grupları bulunduğu yerde ortadan kaldırma ihtiyacı konusundaki amacını açıklamaktadır. İran, Ortadoğu'nun parçalanmasını Müslüman ülkeleri daha küçük devletlere bölerek zayıflatmak için ABD'nin bir komplosu olarak görmektedir ve bölgesel güç dengesindeki bir değişikliğin kendi çıkarlarına zarar vermesinden endişe etmektedir. Bundan dolayı İran, Levant'ın bölgesel alt sisteminde olan güç dengesindeki herhangi bir değişikliğin Ortadoğu'da müteakip bir güç kaymasına yol açacağına inanmaktadır[334] dolayısıyla savunma stratejisini söz konusu durum üzerine kurgulamıştır.

İran, Ortadoğu'da meydana gelen gelişmelerden dolayı Suriye'yi (Esadlı veya Esadsız) Batı ve Suudi Arabistan Körfez ülkelerinin önderliği altında mücadelede ön cephesi olarak görmektedir. İran tarafından Suriye'ye yardım ve orada aktif bulunma İran'ın savunma stratejinde ilave bir manifesto olarak görülmektedir. Bu strateji, kısmen herhangi bir tehditten İran'ı uzak tutmak, Batı ve İsrail ile olan mücadeleyi yönetmek ve İsrail'i caydırmak için tasarlanmıştır.[335] Bu bağlamda İran, Suriye üzerindeki etkisini sürdürebilmek maksadıyla öncelikle Esad rejiminin değişimine izin vermeyerek mevcut rejimi desteklemektedir. İran'ın Esad rejimine yönelik bütün desteğine rağmen rejim değişikliği olduğu takdirde ise İran'ın geçiş sürecinin parçası olmasını istemektedir ancak bu süreçte İran, bu meselenin uluslararasılaştırılmasına karşı çıkmaktadır.[336] Bu durumda İran, "Suriye'de kurulacak yeni düzenin aktörleri ile ortak bir zemin arayışına girecek" ve

---

[333] **Yegin, Abdullah** (2017) s.126-127.

[334] **Azizi, Hamidreza** (2018) "Iran in Syria: Decision-Making Actors, Interests and Priorities" Institute for Regional Studies (IRS), Discussion paper for the workshop on: "The emerging security dynamics and the political settlement in Syria" <https://www.academia.edu/38773876/Iran_in_Syria_Decision_Making_Actors_Interests_and_Priorities> s.e.t.03.01.2022.

[335] **Shapira, Shimon** (2014) "Iran Launches 'Hizbullah Syria' to Open a New Front Against Israel on the Golan Heights" Jerusalem Center for Public Affairs 14 (16) <https://jcpa.org/article/iran-hizbullah-syria-front/> s.e.t.20.10.2020.

[336] **Javedanfar, Meir** (2011) "Khamenei won't Support Assad to the End" the Guardian, <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2011/aug/13/khamenei-support-assad> s.e.t.13.08.2019.

İran'ın Suriye'deki etkinliğinin devamını sağlayacak "milis" grupların inşa edilmesi hedefine odaklanacaktır.[337]

Sonuç olarak; yukarıda açıklanan İran'ın genel stratejisi ve amaçları çerçevesinde İran'ın Suriye politikasının şekillenmesinde üç önemli husus vardır. İran tarafından, kendisinin ilgi sahası içerisinde bulunan direniş ekseninin de yer aldığı coğrafyada bölgesel istikrarsızlığa sebep olacak olası ve mevcut tehditler, direkt kendisine tehdit olarak değerlendirilmektedir. Suriye'nin gerek direniş ekseninde yer alması gerekse askeri, ekonomik ve diğer alanlarda yakın ittifak ilişkisinden dolayı İran, Suriye'de rejim değişikliğini içeren bir yönetim şeklini reddederek mevcut yönetimi desteklemektedir. Bölgesel lider veya güç olma amacında olan İran, Ortadoğu bölgesinde meydana gelen siyasi değişikliklere yönelik olarak etkin bir rol oynamak istemektedir. Bundan dolayı Suriye'de askeri varlık başta olmak üzere çok farklı alanlarda varlığını tedrici olarak arttırmakta ve uluslararası reflekslerde rol alarak bölgenin şekillenmesinde etkin konumda olmak istemektedir.[338]

3.1.3. İran'ın Karar Alma Süreci ve Velayet-i Fakih

İran'ın karar alma süreci, süreçteki karmaşadan dolayı şaşırtıcı olabilir ve genelde de şaşırtıcıdır. Çok sayıdaki kurumlar, hükümet dışı aktörlerin önemli rolleri, örtüşen kurumsal yapılar, kişisel ilişkilerin önemi ve güvenlikle ilgili bakanlıklar arasında açık bir işbölümünün olmayışı, tutarsız politikalara ve uygulamalara sebep olabilmektedir.[339] Şöyle ki İran'ın karar alma sürecinde, dinle siyasetin birleşmesinin bir sonucu olarak hangi konuda kimin söz hakkı olduğunu belirleyebilmek bazen zor olabilmekte ve bundan dolayı zaman zaman aynı sorunlara yönelik olarak farklı aktörlerin sesleri işitilebilmektedir.[340]

İran İslam Cumhuriyeti'nin yönetim anlayışına bakıldığında, Ruhani Lider Humeyni'nin Velâyet-i Fakih kavramının hâkim olduğu bir anlayış çerçevesinde kurulduğu görülmektedir. Velayet-i Fakih sistemi, Ruhani Lider Humeyni tarafından 1979 yılında gerçekleşen İslam Devrimi öncesinde kuramsal olarak şekillendirilmiş ve devrim

---

[337] **Sinkaya, Bayram** (2017) s.55.
[338] **Sinkaya, Bayram** (2017) s.52-53.
[339] **"Security Decisionmaking in Iran"** <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monograph_reports/MR1320/MR1320.ch3.pdf> s.e.t.15.06.2020.
[340] **Buchta, Wilfried** (2000) Who Rules Iran? The Structure of Power in the Islamic Republic, Washington, D.C. and New York, Washington Institute for Near East Policy, s.11.

sonrası anayasal temelde tatbik olanağı bulmuştur. Dolayısıyla söz konusu sistemi doğru bir şekilde anlamadan İran'ın "egemenlik ve meşruiyet felsefesini" anlamak ve "anayasal temeli de anlamadan İran'da siyasal sistemin nasıl çalıştığını kavramak" pek mümkün değildir.[341] Bugünkü İran yönetimine bakıldığında, 1979 İran İslam Devrimi esnasında önemli görevler icra eden insanların göz ardı edilemeyecek bir bölümünün, hala devletin karar alma organlarında önemli görevleri icra ettikleri ve devrim sırasında doğan ve günümüzde hala devam eden değerlerin önemli bir kısmının anayasal zeminde kurumsallaştığı görülmektedir.[342]

İran devlet yönetiminde cumhurbaşkanlığı makamı önemli olmakla beraber tek başına çok güçlü bir makam değildir. Cumhurbaşkanlığı makamından ziyade İran'ın karar alma sürecinde Velayet-i Fakih müessesesi çok daha önemlidir. Ruhani lidere, yani Velayet-i Fakih müessesesini temsil eden kişiye "veliyi fakih" denmektedir. Velayet, yönetim ve otorite anlamına gelirken fakih ise yasayı yorumlayan kişi anlamına gelmektedir. İran rejiminin en üst makamı olan Velayet-i Fakih müessesesinin hem dini ve siyasi hem de idari otorite olması nedeniyle yasama, yürütme ve yargıya yönelik birçok görevi bulunmaktadır. Velayet-i Fakih, ülkenin iç ve dış siyasetine karar vermektedir. Aynı zamanda seçilmiş cumhurbaşkanını azledebilmekte, ülkeyi referanduma götürebilmekte, yüksek yargı mensuplarını atamaktadır ve silahlı kuvvetlerin komutanıdır.[343] Genelkurmay Başkanı ve DMO komutanları dâhil yasama, yürütme ve yargı mercilerinin önemli organlarına atama yapmada ve bunların azlinde yetkili makamdır. Ayrıca cumhurbaşkanlığı makamı, anayasal zeminde Velayet-i Fakih'e karşı sorumludur. Velayet-i Fakih'in tüm görevlerini dikkate alındığında, yasama, yürütme ve yargının üzerinde bir makama sahip olduğu söylenebilir.[344] Bunlara ilave olarak Velayet-i Fakih, çok fazla dolaylı kontrol görevini de karar mekanizmalarında bulunan temsilcileri vasıtasıyla yerine getirmektedir ve 2000'den fazla temsilcisi vasıtasıyla olağan sorunlardan ziyade daha stratejik konulara rehberlik etmektedir.[345] Yukarıda açıklanan görevlere ilave olarak Velayet-i Fakih, siyasetin İslam'a uygun olup olmadığına karar veren en yüksek

[341] **Taflıoğlu, Serkan** (2013) "İran İslam Cumhuriyeti'nde Egemenlik ve Meşruiyet Kaynağı Velâyet-i Fakih" Ankara Üniversitesi SBF Dergisi 68 (3), ss.95-112, s.95.
[342] **Sinkaya, Bayram** (2017) s.50.
[343] **Doster, Barış** (2013) "İran'ın Devlet Kapasitesi ve Dış Politikası" OrtaDoğuAnaliz 5 (54), ss.54-61, s.54.
[344] **Taflıoğlu, Serkan** (2013) s.95.
[345] **Buchta, Wilfried** (2000) s.3, 48.

organdır ve sanattan eğitime kadar gündelik yaşamın her alanında karar verme yetkisi bulunmaktadır.[346]

İran cumhurbaşkanlığı makamı, Velayet-i Fakih müessesinden sonra en yetkili makam olmasına rağmen cumhurbaşkanının yetkileri, demokratik sistemlerin olduğu cumhurbaşkanlarının yetkileriyle kıyaslandığında gerek resmi gerekse fiili açıdan çok daha sınırlıdır. Bu durumun temel nedeni, İran'da gerçek iktidarın sahibinin Velayet-i Fakih makamı olmasıdır. Ayrıca halk tarafından seçilmiş bir cumhurbaşkanının vazifesine başlamak için Velayet-i Fakih makamını temsil eden ruhani liderin onayı şarttır ve cumhurbaşkanının görevinin, ruhani liderin kararı ile sonlandırılmasından dolayı İran cumhurbaşkanının konumu benzersizdir. İlave olarak bir cumhurbaşkanı adayı, seçimler başlamadan önce cumhurbaşkanlığına uygunluk açısından Anayasayı Koruma Konseyi'nin de onayını almak zorundadır. Ancak söz konusu Konsey, adayların cumhurbaşkanlığı için uygunluğundan ziyade "adayın ne kadar dindar olduğu, ailesinde din adamlarının olup olmadığı ile rejime ve Ruhani Lider'e bağlılık derecesi" gibi hususları dikkate almaktadır. [347] Bu bağlamda; yukarıda ifade edilen hususlar çerçevesinde İran cumhurbaşkanlarının, gerek siyasette gerekse karar alma mekanizmasında çok etkin olmadığı değerlendirilmektedir.

İran'ın karar alma süreci, resmi güç yapısı, gayrı resmi yapı ve maslahat arasında karşılıklı ilişkiyi yansıtmaktadır. Zira seçilmiş cumhurbaşkanı tarafından yönetilen anayasal kurumlar, Ruhani Lider (Veliyi Fakih) tarafından yönetilen politik-dini üst karar organları ile yan yana gergin bir birliktelik içerisinde bulunmak durumundadırlar. Tüm yetkileri elinde bulunduran Ruhani Lider, anayasal bir kurum olan Uzmanlar Meclisi tarafından sözde resmi olarak seçilmektedir. Temel yasama organı, genelde seçilen üyelerden oluşan 290 üyeli İslami Şura Meclisi'dir ve bu meclis, Cumhurbaşkanı tarafından seçilen kabineyi onaylamakta veya görevden almaktadır. Anayasa Koruma Konseyi'nin görevi, anayasayı yorumlamak ve yasama ile seçilmiş üyelerin (parlamento, cumhurbaşkanlığı ve Uzmanlar Meclisi), İslami hukuka bağlı kalıp kalmadıklarını temin etmektir. Bunlara ilave olarak Ruhani Lider, yargı temsilcileri ile ulusal öncelikleri belirleme ve İslami Şura Meclisi ile Anayasa Koruma Konseyi arasındaki anlaşmazlıklarda

---

[346] **Kamacı, Yüksel** (2012) "Dini Lider'in İktidarı" Uluslararası Politika Akademisi, 07.07.2012 <http://politikaakademisi.org/2012/07/07/dini-liderin-iktidari/> s.e.t.03.06.2021.

[347] **Kamacı, Yüksel** (2012) "Siyasal Sistemler: İran İslam Cumhuriyeti" 24.12.2014 <http://politika akademisi.org/ 2014/12/24/siyasal-sistemler-iran-islam-cumhuriyeti/> s.e.t.03.06.2021.

karar organı olan Düzenin Maslahatını Teşhis Konseyi'nin temsilcileri dâhil birçok önemli atamalarda yetkilidir. [348]

Ayrıca ulusal güvenlik meselelerinde karar alma sürecinde Dışişleri Bakanlığı, sınırlı bir role sahip olmasına rağmen sistemin meşruiyetini göstermesi gereken durumlarda ve İran için az güvenlik önemine haiz ülkelere yönelik kriz yönetiminin olmadığı zamanlarda karar alma sürecinde çok önemlidir.[349] Ancak diğer bakanlıklar arasında en fazla finansal ve siyasi desteğe sahip olan İstihbarat ve Güvenlik Bakanlığı, karar alma sürecinde çok daha büyük bir role sahiptir ve gerek ülke dışında gerekse ülkede bulunan siyasi, sosyal, etnik ve dini muhalifleri izleme görevi bulunmaktadır. [350]

İran karar alma sürecindeki önemli aktörlerden bir diğeri ise ulusal güvenlik politikalarının belirleme ve iç siyasetin ulusal güvenlik politikalarıyla uyumlu olmasını sağlama görevi bulunan İran Yüksek Milli Güvenlik Konseyi'dir. Bu konsey de diğer bütün aktörler gibi Ruhani Lider'e bağlıdır. [351]

Karar alma sürecinde, resmi olmayan en önemli aktörlerden birisi de Ruhani Lider Humeyni tarafından 1979 İran Devrimi'nden sonra kurulan DMO'dur. İran Silahlı Kuvvetleri, sınırları koruyup iç düzeni sağlarken DMO, ülkenin siyasi sistemini korumaktadır. Devrim Muhafızları, İran'ın en güçlü güvenlik ve askeri organizasyonudur ve yabancı müdahalesini ve askeri darbeleri veya olağandışı eylemleri engellemek ve İslami sistemi korumak görevi vardır, dolayısıyla rejimin korunması ile devamlılığının sağlanmasından sorumludur.[352] Ayrıca hem devrimci karakteri hem de ruhani lidere bağlı olması sebebiyle DMO, yurtdışında yürütülen devrim ihracına yönelik siyasetten de sorumludur."[353]

---

[348] **Lim, Kevjn** (2015) "National Security Decision-Making in Iran" <https://www.researchgate.net/publication/276852100_National_Security_Decision-Making_in_Iran> s.e.t.15.06.2020.
[349] **Nourbakhsh, Amir Ali** (2005) "Iran's Foreign Policy & its Key Decision Makers" 25.04.2005 <http://payvand.com/ news/05/apr/1188.html> s.e.t.12.10.2020.
[350] **Lim, Kevjn** (2015).
[351] **The Iran Premier** (2020) "Supreme National Security Council of Iran" 15.07.2020, <https://iranprimer.usip.org/blog/2019/apr/01/supreme-national-security-council-iran> s.e.t.18.12.2021.
[352] **Mottale, Morris M.** (2010) "The Birth of a New Class" 22.04.2010, < https://www.aljazeera.com/news/2010/4/22/the-birth-of-a-new-class > s.e.t.10.08.2020.
[353] **Tamer, Cenk** (2018) s.184.

3.2. İran'ın Suriye'yi Güvenlikleştirme Süreci

"İranlı liderler, İran'ın Suriye İç Savaşı'na olan desteğini rasyonelleştirmek maksadıyla; normal siyaset alanına girmeyen olağanüstü tedbirlerin kullanımını -ulusal güvenlik adına- meşrulaştırmaya çalışarak güvenlikleştirmeye başvurmaktadırlar."[354] Bu bağlamda; söz konusu sürecin analizi maksadıyla, İran'ın Suriye'yi güvenlikleştirme siyaseti, oluşturulan "örnek güvenlikleştirme süreci modeli" çerçevesinde bu bölümde incelenmiş ve süreç değerlendirilmiştir.

3.2.1. Güvenlikleştirme Sürecinde Bağlam

İran'ın Arap Baharı sürecinde takip ettiği politikanın ana çerçevesini, İran'ın içerisinde bulunduğu gerek toplumsal gerekse jeopolitik bağlam belirlemiştir. Bu kapsamda; İran'ın Arap Baharı sürecindeki ana amacı, bu sürecin kendisinin bölgede yükselişine temel teşkil eden siyasi dinamiklere ve jeopolitik kazanımlarına zarar vermesini engellemek ve aynı zamanda hak ve özgürlük taleplerinin, rejim karşıtlarına güç ve birlik kazandırmasını engellemek olmuştur. Çünkü İran, Ortadoğu'daki meydana gelen bu gelişmeleri, kendisinin süregelen "Batı karşıtı ideolojisini destekleyecek ve kendisine karşı yapılan/yapılacak baskı ve tehditleri dengeleyecek" [355] bir düzlem içerisinde yorumlamış ve bu şekilde gösterme çabası içerisinde bulunmuştur.

3.2.1.1. Şiilik ve Direniş Ekseni

İran'ın Suriye'ye vermiş olduğu destekle ilgili açıklamalarında, "Şii dayanışması veya Şii jeopolitiği politikası" doğrultusunda desteğin sağlandığına yönelik bir referans bulmak mümkün değildir.[356] İran, bunun yerine sürekli olarak "direniş ekseni" söylemine yönelik açıklamalarda bulunmaktadır. Buna ilişkin olarak Ruhani Lider Hamaney, "*Suriye'de ABD'nin esas amacının direniş eksenini kırmak olduğunu ve Suriye'nin, bundan dolayı hedef alındığını*" ileri sürmüştür. Eğer Suriye direniş ekseninden koparılırsa İran ile Hizbullah arasındaki bağlantı kesilecek dolayısıyla direniş ekseni zayıflayacak ve

---

[354] **Behravesh, Maysam** (2017) "How Iran Justifies İts Costly Syria Intervention At Home" 23.03.2017, <https://www.middleeasteye.net/opinion/how-iran-justifies-its-costly-syria-intervention-home> s.e.t.02.04.2021.

[355] **Şen, Gülriz** (2012) "İran ve Arap Baharı: Bağlam, Söylem ve Siyaset" Ortadoğu Etütleri 3 (2), ss.95-118, s.99-102.

[356] **Sinkaya, Bayram** (2012) s.21.

İran'ın bölgesel gücü, sekteye uğrayacaktır.[357] Bundan dolayı İran'ın Suriye'de rejimine destek vermesi "sadece stratejik bir hamle değil aynı zamanda bir ülkünün ve direniş cephesinin desteklenmesidir." [358]

3.2.1.2. Kültürel ve Tarihî Değerler

İran, çok uzun bir tarihî geçmişe sahip bir medeniyettir ve bu tarihi geçmiş, İran için önemli bir güçtür. Çünkü İranlı yöneticilerce, halkını bu tarihle bütünleştirmek maksadıyla İran'ın çok eski bir tarihten gelen uzun bir geçmişe sahip bir medeniyet olduğu ve yöneticilerin İslam'la birlikte bu devlet geleneğinden güç aldığı, İran halkının her zaman bu güce güvenmesinin gerekli olduğu yönünde yapılan uygulamalar ve söylemler, İran halkının rejime olan bağlılığının devam ettirilmesine imkan sağlamaktadır.[359] Aynı zamanda İran'ın komşularından kültürel, dilsel, etnik ve dini farklılıkları da farklı bir ulusal misyonu olduğu duygusu beslenmektedir.[360]

İran, kendi iç bütünlüğünü sağlamak maksadıyla, iç politikada Şii ve Fars kimliğini bütünleştirmek, İslam söylemi ile birlikte Şii kimliğine öncelik vermek ve İranlı algısını ortaya çıkartmak stratejisini yürütmektedir ve bu stratejide İran, nispeten başarılı olmuştur. Bu bağlamda İran'ın en önemli bütünleştirici değerlerinden olan Şii kimliği, "binaların duvarlarına işlenen resimlerde, sokak lâmbalarına asılan şehit levhalarında, duvarlara yazılan yazılarda ve broşürlerde" canlı tutulmaya çalışılmaktadır.[361]

İran milli kimliği, İran kültürü ile özdeştir ve bu kültürün birçok bileşeni bulunmaktadır. Bu bileşenlerin en önemli unsurlarından birisi dindarlıktır, Müslümanlıktır ve İran, 1400 yıl önce kabul edilen İslam'ı milli kültürünün en temel direği olarak kabul etmektedir. İslam'ın haricinde bir diğer bileşen ise çok eski bir geçmişe sahip ortak dil olan Fars dilidir. Ayrıca İran halkına ortak toplumsal hafıza veren ortak tarih, İranlıların milli kimliğinin direklerinden bir diğeridir. Tek bir ülkeye bağlı olmak ve bu ülkeye gönül vermiş olmak İran kimliğinin bir parçasıdır. Bunlara ilave olarak gelenekler, İran milli

---

[357] **Kazdal, Melih** (2018) "İran'ın Arap Baharı Sonrası Suriye Politikasını Anlamak" Artuklu Kaime Uluslararası İktisadi ve İdari Araştırmalar Dergisi 1 (1), ss.1-15, s.12.
[358] **Sinkaya, Bayram** (2012) s.22.
[359] **Özdemir, Seçil** (2018) s.8.
[360] **Rubin, Barry** (2006) "Iran: The Rise of A Regional Power" Middle East Review of International Affairs 10 (3), ss.142-151, s.142.
[361] **Özdemir, Seçil** (2018) s.9-10.

kimliğinin ayrılmaz bir bileşenidir.[362] İran'ın bölgesel güvenlik arayışı, İran'ın Ortadoğu ve İslam dünyasında istisnai ve yegâne rolü (eski kıtalara ve en eski uygarlıklara köprü vazifesi) vurgulanarak ulusal güvenlik kültürü üzerine inşa edilmiştir.[363] İran, İslam dünyasında ilk "İslami Devrim" dir ve İran rejimi, bu zamana kadar hem baskı ve zorluklara direnmiş hem de rejimi ve devrimi korumuştur.[364]

Bununla birlikte İran'ın yumuşak güç unsurları içerisinde olan kültür, kendi içerisinde birçok problemi de barındırmaktadır: Özellikle kültürel çeşitliliğe güvenlikçi bir düzlemde yaklaşılması İran'ın önündeki önemli problemlerden birisidir. Diğer bir sorun ise İran'ın bazen "İrancılık ile İslamcılık", "Şiilik ile Vahdet" arasında tercih yapma zorunda olması İran'ı zor durumda bırakabilmektedir. İlave olarak Batı kültürünün cazibesi ve etkinliği karşısında İran'ın baskıcı rejimi, diğer önemli sorunlardan birisidir ki bugünün Batılı yaşam tarzı ve özgürlük anlayışının yanında Batı'nın iletişimde teknolojinin etkin ve özgür olarak kullanımı, İran'ın olumladığı yaşam tarzı ülke içerisinde büyük muhalefet ile karşılaşmaktadır.[365]

3.2.2. Güvenlikleştirici Aktör ve Söylemler

3.2.2.1. Güvenlikleştirici Aktör

Güvenlikleştirici aktör, olağanüstü tedbirler alabilmek maksadıyla bir konuyu, referans nesnesine varoluşsal bir tehdit olarak sunan kişi ya da gruptur. Daha önce de ifade edildiği üzere İran devlet yönetiminde cumhurbaşkanlığı makamı önemli olmakla beraber tek başına çok güçlü bir makam değildir.[366] Ancak bununla beraber İran'da birçok ulusal aktör veya resmi kurum, İran'ın Suriye'ye yönelik askeri ve diplomatik çabasını başarı ile gerçekleştirmek için iş birliği içerisindedir. Bunlar Velayet-i Fakih makamı, İran DMO,

---

[362] **Haddad-Adel, Gholam Ali** (2013) "İslami Milliyetçilik Yerine İran İslamını Savunuyoruz" 2012 Ortadoğu Söyleşileri, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) 185, ss.30-32, s.30.
[363] **Zibakalam, Sadegh** (2009) "Iranian Exceptionalism" 29.01.2009, Middle East Institute, <https://www.mei.edu/publications/iranian-exceptionalism> s.e.t.17.12.2021.
[364] **Sinkaya, Bayram** (2021) "The Role of Iran in the Syrian Conflict": Balci, Bayram /Moncea, Nicolas (Editors) Turkey, Russia and Iran in the Middle East, New York, Palgrave Macmillan, ss.97-114, s.100.
[365] **Yegin**, **Abdullah** (2017) s.27-28.
[366] **Sinkaya, Bayram** (2017) s.59.

Savunma Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı ve Yüksek Milli Güvenlik Konseyi ile parlamentodaki Ulusal Güvenlik ve Dış Politika Komisyonlarıdır.

Ruhani Lider Hamaney, İran'ın gerek Ortadoğu gerekse Suriye siyasetinin genel hatlarının belirlenmesinde kilit rol oynamaktadır ve Suriye krizini, ABD ve bölgedeki müttefikleri tarafından tasarlanan İran ve direniş eksenine yönelik yabancı bir komplo veya dış müdahale olarak görmektedir. Suriye krizinin başlangıcında İran doğrudan müdahale etmek yerine Esad'a siyasi destek sağlamaya odaklanmış bununla birlikte Esad'ın muhalefeti bastırmak için şiddete başvurması ve sonraki aşamada bu konuda İran'dan yardım istemesi DMO'yu Suriye hükümetinin yardımına gelmeye davet eden militarizasyona yol açmıştır. Daha sonra DAEŞ ve El Nusra gibi terör örgütlerinin bölgedeki etkinliğinin artması, terör faaliyetlerinin İran topraklarına yayılma riskine sebep olmuş bu durum ise DMO'nun Suriye'deki dolayısıyla karar alma mekanizmasındaki rolünün artmasına yol açmıştır.

Savunma Bakanlığı, görev açısından tamamıyla DMO'dan bağımsız olmayıp onunla iş birliği içerisindedir. Siyasi alanda ise Dışişleri Bakanlığı askeri başarıları siyasi ve diplomatik kazanımlara dönüştürmeye çalışmaktadır, bu hususun özellikle uluslararası meşruiyet açısından çok önemli olduğu değerlendirilmektedir. İran'ın karar alma mekanizmasında önemli bir yeri olan Yüksek Milli Güvenlik Kurulu, İran'ın Suriye politikasının tüm yönlerini İslam Cumhuriyeti'nin genel politikaları çerçevesinde koordine etme görevini üstlenmiş durumdadır. İran Parlamentosu'ndaki Ulusal Güvenlik ve Dış Politika Komisyonunun rolü ise diğer kurumlara göre nispeten soyut ve daha az önemli olmasına rağmen İran'ın Suriye politikasını etkileyen bir diğer aktördür.[367]

Güvenlikleştirme sürecinde, başta Cumhurbaşkanı ve Dışişleri Bakanı olmak üzere Yüksek Milli Güvenlik Konseyi ile diğer aktörlerin Ruhani Lider Hamaney'in temel söylemleri çerçevesinde İran'ın Suriye politikasına ilişkin olarak birçok inisiyatifler aldığı ve yapılan açıklamaların birbirleri ile koordineli olarak yapıldığı görülmektedir. Gerek ulusal gerekse uluslararası meşruiyet açısından bu hususun çok önemli olduğu değerlendirilmektedir.

[367] **Azizi, Hamidreza** (2018).

Ansari ve Tabrizi'ye göre İran'ın Suriye politikasını Ruhani Lider Hamaney ile DMO belirlemiş ve Suriye İç Savaşı, DMO'nun İran'ın dış siyasetini şekillendirdiği "ilk gerçek örnektir." Söz konusu aktörlerin "direniş temelli söylemleri" diğer aktörlerin söylemlerini bastırmış ve gerek iç gerekse dış siyasetin şekillenmesinde büyük öneme haiz olmuştur. İran Dışişleri Bakanlığı, mevcut konjonktürde İran'ı sonu tahmin edilemeyen bir savaşa sokmaksızın ve DMO'nun gündemine imkân sağlayan bir stratejiyi deneyerek siyasetin yönünün kontrolüne yönelik çaba harcamaktadır.[368]

Sonuç olarak; İran'ın Suriye'yi güvenlikleştirme sürecindeki temel güvenlikleştirici aktör, yasama, yürütme ve yargının üzerinde bir makama sahip olan İran'ın dini otoritesi Ruhani Lider Hamaney'dir. Bir diğer önemli güvenlikleştirici aktörün ise Suriye İç Savaşı'nda gerek siyasetin belirlenmesinde söylemleri ile öne çıkan gerekse askeri harekâtın sevk ve idaresinden sorumlu olan İran DMO olabileceği değerlendirilmektedir.

3.2.2.2. Söylemler

İran karar alma mekanizmalarında bulunan güvenlikleştirici aktör Ruhani Lider Ayetullah Ali Hamaney başta olmak üzere eski Cumhurbaşkanları Mahmud Ahmedinejad ve Hasan Ruhani ile eski Dışişleri Bakanı Muhammed Cevad Zarif; İran'ın Suriye politikasına ilişkin olarak ulusal ve uluslararası kamuoylarına, referans nesnesi/lerine varoluşsal tehditler bağlamında aşağıda sunulan birçok söylemlerde bulunmuşlardır:

Ruhani Lider Ayetullah Ali Hamaney;

08 Eylül 2011 tarihinde *"Batı ve ABD'ye güvenen dört diktatörün Mısır, Tunus, Libya ve Yemen'de devrildiği; buralarda gerçekleşmesi umulan olasılıklardan birisinin, bu ülkelerin önde gelen dini şahsiyetlerinin ülkelerinin işlerini kontrol altına almayı ve halkı için doğru yolu -İslam, şeriat ve yerli ihtiyaçlara dayanan yolu- belirlemeyi*

[368] **Ansari, Ali / Tabrizi, Aniseh Bassiri** "The View From Tehran": Tabrizi, Aniseh Bassiri / Pantucci, Raffaello (Editors) (2016) Understanding Iran's Role in the Syrian Conflict (3-11), London, Royal United Services Institute for Defence and Security Studies, ss.3-11, s.4.
"Suriye krizini yönetilmesi, İran'ın dış politikasında DMO'nun karar alma sürecinde hâkim rol oynadığı ilk gerçek örnektir. Bu dönemde cumhurbaşkanına yakın yetkililer, İran'ın Suriye'ye direkt müdahalesini İran'ın finansal ve ideolojik kazançlarını negatif yönde etkilediğine ilişkin kaygılarını seslendirmeye başladılar ancak bu eğilim, gerek DMO gerekse Dini Lider makamı tarafından sert bir muhalefet ile karşılaştı ve DAEŞ gibi kâfir gruplara ve terörizme karşı mücadelede direniş ekseninde bulunan Suriye'nin cephe hattını oluşturduğunun resmi bir şekilde açıklanması ile yatıştı."

başarmaları olduğu diğer olasılığın ise başka bir diktatörlüğe zemin hazırlanması olduğu; Batı'nın bu ülkelerde demokrasi, özgürlük ve benzeri şeyler adına batılı hükümet sistemleri oluşturabilecekleri ancak bunun sonucunda yeniden birçok tehdidin ortaya çıkacağı, dolayısıyla dini demokrasi modelinin bu ülkelere yardım edebileceği"[369]

17 Eylül 2011 tarihinde "*İslami Uyanış'ın bölgede büyük bir gelişmeye yol açtığı ve bu gelişmelerin, otokratik ve emperyalist kaleleri yerle bir eden ve onları koruyan zorbaları yenen önemli ayaklanmalar olduğu; devrimlerin temel prensiplerinin uzun yıllar süren diktatörlük ve yozlaşmış yönetim ile ABD ve Batı'nın siyasi egemenliği sırasında kırılan ve çiğnenen ulusal onur ve saygının yeniden canlanması ve yenilenmesi, İslam bayrağının muhafaza edilmesi, ABD ile Avrupa'nın etkisine ve egemenliğine karşı direniş ve Siyonist rejime karşı koyma olduğu; bu ülkelerdeki zalim, yozlaşmış ve itaatkâr hükümdarları iktidarda tutmak için her şeyi deneyen ancak halk kendilerine başka seçenek bırakmadığında onları terk eden yabancı güçlerin, bu devrimlerin zaferinde pay talep etme hakkına sahip olmadığı*" [370]

12 Ekim 2011 tarihinde "*İslami Uyanış kapsamında Mısır, Tunus ve diğer ülkelerdeki hareketlerin ve olayların en önemli sonuçlarından birisinin kibirli güçlerin politikalarının yenilgiye uğratılması olduğu; Mısır ve Tunus hükümetlerinin ABD'nin emirlerini dinlediği, ancak durumun değiştiği ve buralarda yeni bir sayfa açıldığı; İran'ın farklı bölgelerinde yaşayan halkın ve yaşanan olayların, bu ülkeler üzerinde güçlü bir etkisi olduğu ve bu ülkelerin İran'ı izlediği ve rol model olarak tanıdığı*"[371]

28 Aralık 2011 tarihinde "*İslami Uyanış'ın gerçekleştiği ülkelere ve halklara bakıldığında kibrin endişesinin görüleceği; Mısır'da meydana gelen Tahrir Meydanı olaylarında entelektüeller ile siyasi şahsiyetler ve düşünürlerin halkın peşinden geldikleri ve halkı takip ettikleri, halkı Tahrir Meydanı'na getirenlerin onlar olmadığı; bu hareketin bir halk hareketi olduğu, bu harekete katılanların İslami yönetime inandığı ancak bu*

---

[369] **"Leader's Speech to Members of Assembly of Experts"** 08.09.2011, <https://english.khamenei.ir/news/1521/Leader-s-Speech-to-Members-of-Assembly-of-Experts> s.e.t.11.12.2021.
[370] **"Leader's Remarks at International Conference on Islamic Awakening + Video and Audio"** 17.09. 2011, <https://english.khamenei.ir/news/1523/Leader-s-Remarks-at-International-Conference-on-Islamic-Awakening > s.e.t.03.01.2022.
[371] **"Leader's Speech to People of Kermanshah"** 12.10. 2011, <https://english.khamenei.ir/news/1546/Leader-s-Speech-to-People-of-Kermanshah> s.e.t.20.12.2021.

durumun, ayaklanmaya katılanların İran'ın yönetim modelini kabul ettiği anlamına gelmeyeceği,"[372]

11 Temmuz 2012 tarihinde "*İslam dünyasında 'İslami Uyanış'ın Tunus'ta başlayıp Mısır'da büyük bir harekete dönüştüğü ve daha sonra diğer ülkelere yayıldığı; İslami Uyanış'ın dünyanın yönünü değiştirebileceği ve kibirli güçlerin ve Siyonizm'in İslam dünyası üzerinde yıllardır süregelen baskıcı egemenliğine son verebileceği; Kuzey Afrika'nın Müslüman ülkelerinin mükemmel bir performans sergilediği ve başarılı da olduğu; Batı'nın gafil avlandığı ve ne olacağını tahmin edemedikleri*"[373]

30 Aralık 2012 tarihinde *"İslam ülkelerinin diktatörlüklere karşı ayaklandığı ve bunun küresel ve uluslararası diktatörlüğe, yani Siyonistlerin ve kibirli güçlerin zulmüne karşı bir ayaklanmanın başlangıcı olduğu; uluslararası otokrasi ve diktatörlüğün, ABD'nin zulmü ve takipçileri ile şeytani ve tehlikeli Siyonist ağ tarafından somutlaştırıldığı; bugün ABD ve Siyonistlerin farklı yöntemler ve araçlar kullanarak tüm dünyada diktatör gibi davrandıkları; Mısır, Tunus, Libya, Yemen ve Bahreyn'de yapılanların diğer ülkelerde de aynı şeyi yapmak için güçlü bir motivasyon oluşturduğu, en önemli kavşağın bu diktatörlüğün hegemonyasından ulusal özgürlüğe geçiş ve manevi ve ilahi değerlerin egemenliği olacağı; iki yüz yıl boyunca Batılıların İslam ümmetini yönettikleri ve işgal ettikleri; Büyük Şeytan ABD'nin, hegemonyasını İslam ümmetine yaydığı; Batının, Siyonizm'in kanserli tümörünü stratejik Ortadoğu bölgesinin kalbine yerleştirdiği ve Ortadoğu bölgesinde çıkarlarının ve politikalarının korunduğundan emin oldukları ancak Müslüman halkın İslami kararlılığının, onların hayallerini yok ettiği; dünyanın kibirli güçlerinin İslami Uyanış karşısında bugün kendilerini çaresiz hissettikleri ve Mısır, Tunus ve diğer bölge ülkelerinde aldığı darbeleri telafi etmek için komplolar tasarlamakta oldukları; İslami Uyanış'ın Şii ve Sünnilerden, Araplardan, Perslerden ve diğer etnik kökenlerden bağımsız olduğu; İsrail'e ve ABD'ye fayda sağlayacak bir şey*

---

[372] **"Leader's Speech in Meeting with Iranian Ambassadors and Charge d'Affaires"** 28.12.2011, <https://english.khamenei.ir/news/1861/Leader-s-Speech-in-Meeting-with-Iranian-Ambassadors-and-Charge> s.e.t.03.12.2021.

[373] **"Leader's Speech to International Conference on Women and Islamic Awakening"** 11.07.2012, <https://english.khamenei.ir/news/1652/Leader-s-Speech-to-International-Conference-on-Women-and-Islamic> s.e.t.19.12.2021.

yapıldığının hissedildiği her yerde uyanık olunması gerektiği, Şii ya da Sünni olmanın ya da şu ya da bu ülkeden olmanın önemli olmadığı"[374]

05 Eylül 2013 tarihinde "*İslami Uyanış'ın, İslam toplumlarının dış katmanlarının altında gizlenmiş çok büyük bir olay olduğu, bunun yansımalarının Pakistan, Afganistan, Suriye ve Lübnan'da görülebildiği; ABD hükümeti başta olmak üzere kibirli güçlerin kendi sömürgeci bakış açılarına göre belirli çıkarlar belirledikleri ve kendileri için belirledikleri çıkarları öne çıkararak tüm bölgesel sorunları çözmeye çalıştıkları, aynı şeyi Suriye ve Bahreyn'de de yaptıkları ancak bunu başaramayacakları*" [375]

29 Nisan 2014 tarihinde "*Arap Baharı'nda İslami Uyanış'ın umut uyandıran hareketlerinde, bazen ABD ve Siyonizm ajanlarının güvenilmez otoriteler yaratma çabalarını gösteren bazı şeylere tanık olunmakta olunduğu; Batı'nın Suriye'deki savaşı, bir Şii-Sünni çatışması olduğunu iddia ettikleri ve Onların, Siyonistler ile Suriye ve Lübnan'daki direnişin düşmanları için emniyet alanı yarattıkları; Suriye'deki iki taraflı çatışmanın Şii ve Sünni çatışması olmadığı, çatışmayı yaratanların Siyonizm karşıtlarının ve destekleyenler olduğu; Suriye hükümetinin ne Şii hükümeti ne de İslam karşıtı bir Sünni grup olduğu; bu felaketi yaratanların tek başarısının, insanların dini duygularını istismar etmeyi başarmaları olduğu; İslami Uyanış'ı tehdit eden en önemli hususlardan birisinin, nifakı körükleme ve bu hareketleri kanlı mezhepsel, etnik ve ulusal çatışmalara dönüştürme çabaları olduğu*" [376]

25 Kasım 2014 tarihinde "*Arap Baharı'nın Kuzey Afrika'nın farklı ülkelerindeki halk kitleleri tarafından başlatılan bir halk hareketi olduğu; tekfiri yönelimin bu cepheyi Irak, Suriye ve Pakistan'ın ön cephesi haline getirdiği; Suriye'de Müslümanların güçlerinin Siyonist rejime karşı kullanılması gerektiği ancak tekfiri yöneliminin bu mücadelenin*

---

[374] **"Leader's Speech to Participants of Islamic Awakening and Youth Conference"** 30.12.2012, <https://english.khamenei.ir/news/1580/Leader-s-Speech-to-Participants-of-Islamic-Awakening-and-Youth> s.e.t.10.01.2022.

[375] **"Leader's Speech in Meeting with Members of Assembly of Experts"** 05.09.2013, <https://english.khamenei.ir/news/1822/Leader-s-Speech-in-Meeting-with-Members-of-Assembly-of-Experts> s.e.t.08.01.2022.

[376] **"Leader's Speech at Inauguration of Islamic Awakening and Ulama Conference"** 29.04.2013, <https://english.khamenei.ir/news/1772/Leader-s-Speech-at-Inauguration-of-Islamic-Awakening-and-Ulama> s.e.t.03.01.2022.

yönünü İslam ülkelerine çevirdiği ve tekfiri yönelimi destekleyenlerin Siyonist rejimle uzlaşarak Müslümanlara karşı savaştığı"[377]

17 Ağustos 2015 tarihinde "*Tunus ve Mısır'da İslami sloganlarla mevcut hükümetler devrildiğinde, bir anda ABD ve Siyonistlerin bu formülü direniş eksenindeki hükümetleri ve ülkeleri yok etmek için kullanmaya karar verdikleri, bu nedenle Suriye'ye yöneldikleri ve Suriye'deki çalkantılı dönemin ne zaman sona ereceğinin belli olmadığı dolayısıyla İran'ın direniş eksenini savunacağı; İran'ın Siyonist rejimi kınayan ve Filistin direnişini onaylayan herkesi ve ülkelerin toprak bütünlüğünü destekleyeceği*"[378]

29 Aralık 2015 tarihinde "*ABD'nin amacının Müslümanlar arasında bir iç savaş başlatmak olduğu ve bir dereceye kadar bunda başarılı oldukları, İslam ülkelerinin birbiri peşi sıra yıkılmakta olduğu ve Suriye, Yemen ve Libya'nın yok edilmekte olduğu*"[379]

20 Ocak 2016 tarihinde "*Birkaç yıl önce ABD'nin ''Yeni Ortadoğu'' söyleminde ne yapmak istediğinin ve neden 'Yeni Ortadoğu' dediğinin doğru anlaşılmadığı, ancak şimdi 'Yeni Ortadoğu'nun ne anlama geldiğinin anlaşıldığı, savaşın Ortadoğu'su, terörün Ortadoğu'su, önyargı ve gerici tavrın Ortadoğu'su ve birbirleriyle mücadelenin Ortadoğu'su; bu bağlamda Suriye, Irak ve Libya'da bir savaş olduğu ve terörizmin bütün bu ülkelerde yaygın olduğu; burasının 'Yeni Ortadoğu' olduğu ve ABD'nin 'Yeni Ortadoğu'da Şii ve Sünni arasında bir savaş başlatmak istediği*"[380]

25 Haziran 2016 tarihinde "*ABD ve müttefikleri tarafından yaratılan teröristlerin aslında İran İslam Cumhuriyeti'ni yenmek için yaratıldığı; Irak, Suriye ve Levant'taki müdahalelerin sadece bir giriş adımı olduğu; Ehl-i Beyt'in türbelerini savunmak adına bu tekfiri yönelimlere karşı durmak için İran'dan Irak ve Suriye'ye giden insanların aslında kendi şehirlerini savunmakta olduğu, bunun gerçekte İran'ı ve İslam cemaatini savunma eylemi olduğu; teröristlerin Şiiler ve Sünniler arasında ayrım yapmadığı ve ABD'ye karşı*

---

[377] **"Leader's Speech in Meeting with Participants of International Congress on Takfirism"** 25.11.2014, <https://english.khamenei.ir/news/1985/Leader-s-Speech-in-Meeting-with-Participants-of-International> s.e.t.05.01.2022.

[378] **"Leader's Speech to Members of Ahlul Bayt World Assembly and Islamic Radio and TV Union"** 17.08.2015, <https://english.khamenei.ir/news/2109/Leader-s-speech-to-members-of-Ahlul-Bayt-World-Assembly-and-Islamic> s.e.t.20.12.2021.

[379] **"U.S. Destroyed Some Muslim Countries by Sowing Discord"** 29.12.2015, <https://english.khamenei.ir/news/2997/U-S-destroyed-some-Muslim-countries-by-sowing-discord> s.e.t.30.12.2021.

[380] **"Iran will Stay Committed only as long as the Other Side Will: Leader"** 20.01.2016, <https://english.khamenei.ir/news/3205/Iran-will-stay-committed-only-as-long-as-the-other-side-will> s.e.t.05.01.2022.

olan herkesi vurdukları ancak bunun 'Şii ve Sünni arasında bir savaş' olarak adlandırıldığı"[381]

07 Eylül 2016 tarihinde "*Batı'nın Ortadoğu'daki olayları, İslam milletleri arasında Araplar ile Arap olmayanlar arasında bir mücadele olarak lanse ettiği ancak bunun bir yalan olduğu ve bu mücadelenin Şii ile Sünni arasında bir mücadele olmadığı*" [382]

04 Haziran 2017 tarihinde "*Suriye rejimi istememesine rağmen yabancı ülkelerin Suriye'deki varlığının yanlış olduğu ve İran'ın Suriye sorununun görüşmeler yoluyla çözülmesi gerektiğine inandığı; Suriye, Bahreyn, Yemen ve İslam dünyasının her yerinde düşmanların vekâlet savaşları sürdürdüğü ve düşmanların insanları karşı karşıya getirdiği; çözümün, konuşma ve başkalarının müdahalesi olmaksızın görüşmeler olduğu; DAEŞ terör örgütünün Irak ve Suriye'den atılmakta olduğu ve DAEŞ'in Afganistan, Pakistan, Filipinler, Avrupa ve diğer ülkelere gideceği; söz konusu durumun, fitne unsurlarının kendilerinin körüklediği ateş olduğu ve şimdi kendilerini yakmakta olduğu*"[383]

18 Haziran 2017 tarihinde *"İslam Cumhuriyeti'nin karşısında hiçbir gücün duramayacağı ve bu gücün ruhunun şehitlikle oluştuğu; kutsal yerleri savunan şehitler olmasaydı Ehl-i Beyt'in düşmanları olan fitne unsurlarıyla İran şehirlerinde savaşılmak zorunda kalınacağı; Irak'ta oynanan oyunun aynısının Suriye'de de fitne unsurlarınca gerçekleştirildiği, eğer değerli Serdarlar (savaşçılar) kutsal yerleri savunmasaydı fitne unsurlarıyla İran şehirlerinde ve caddelerinde savaşılıyor olacağı, bugün sahip olunan güvenliğin önemli bir parçasının kutsal yerlerin savunucularından geldiği*"[384]

21 Mart 2018 tarihinde "*Diğer ülkelerin iç işlerine karışmak isteyen Batılıların, İran'ın Irak, Suriye ve diğer ülkelerin işlerine katılımından ve müdahalesinden şikâyetçi olduğu ancak bunun Batılıları ilgilendirmediği; İran'ın bölgedeki ABD komplosunu*

---

[381] **"Ayatollah Khamenei: Whenever We Relied on Revolutionary Spirit We Moved Forward"** 25.06.2016, <https://english.khamenei.ir/news/3965/Ayatollah-Khamenei-Whenever-We-Relied-on-Revolutionary-Spirit> s.e.t.05.01.2022.

[382] **"The Evil and Cursed Ale Saud Dynasty Does Not Have the Competence to be Custodians of the Two Holy Mosques"** 07.09.2016, <https://english.khamenei.ir/news/4134/The-Evil-and-Cursed-Ale-Saud-Dynasty-Does-Not-Have-the-Competence> s.e.t.05.01.2022.

[383] **"Officials Should Not Set Themselves the Goal of Satisfying Arrogant Powers, They Should Satisfy the People"** 04.06.2017, <https://english.khamenei.ir/news/4901/Officials-Should-Not-Set-Themselves-the-Goal-of-Satisfying-Arrogant> s.e.t.05.01.2022.

[384] **"The New Rulers in the US are Like Amateur Inexperienced Thugs Playing with Their Knives"** 18.06.2017, <https://english.khamenei.ir/news/4936/The-New-Rulers-in-the-US-Are-Like-Amateur-Inexperienced-Thugs> s.e.t.05.01.2022.

bozmayı başardığı ve bu komplonun, ulusların dikkatini Siyonist rejimden uzaklaştırmak için DAEŞ gibi kötü niyetli, baskıcı ve haydut gruplar yaratmak olduğu; ABD'nin DAEŞ ile mücadele ettikleri söyleminin bir yalandan ibaret olduğu; ABD'nin amacının DAEŞ'i korumak olduğu ancak ABD için DAEŞ ve DAEŞ gibi terörist grupların yaratılmasının kolay ama muhafaza edilmesinin zor gruplar olduğu; ABD'nin DAEŞ'i kendi kontrolü altında bulundurmak istediği ancak yok etmek niyetinde olmadığı" [385]

14 Nisan 2018 tarihinde "*ABD destekli terörizme karşı İran'ın Suriye'deki varlığının boşuna olmadığı; İslam rejiminin hegemonya arayışında olduğu ve belli bir alanı fethetmek istediği iddiasının saçma bir yalan olduğu, İran'ın dünyanın herhangi bir yerinde hegemonya aramak için hiçbir nedeni ve arzusu olmadığı; baskıya karşı direniş olması nedeniyle İran'ın Suriye krizine müdahil olduğu, cesur savaşçılar ve sağlanan yardım sayesinde Suriye kuvvetlerinin Batı ve Suudi Arabistan gibi Batı'nın müttefikleri tarafından yaratılan ABD destekli teröristleri yenilgiye uğrattığı; Suriye'deki DAEŞ'in ABD tarafından yenilgiye uğratıldığı iddiasının bir yalan olduğu; Batı'nın gerekli gördükleri yere girdikleri ve DAEŞ'e yardım ettikleri, DAEŞ'in ana unsurları kuşatıldığında DAEŞ'i kurtardıkları, Suudilerin ve müttefiklerinin parasını kullanarak Irak ve Suriye ulusuna saldıracak bu aşağılık yaratıklar olan DAEŞ'i yarattıkları ancak ABD ve ajanlarına karşı direnişin bu iki ülkeyi kurtardığı; Müslüman uluslar, ülkeler ve hükümetlerinin düşmanların ne yaptığını anlaması gerektiği, onların İslam Ümmetine zarar vermek istedikleri bundan dolayı Suriye, Irak ve Afganistan'ın tek hedefleri olmadığı asıl hedeflerinin Ortadoğu'daki İslam'ın varlığı olduğu bundan dolayı İslam hükümetlerinin, ABD ve diğer istilacı Batı'nın amaçlarına hizmet etmemesi gerektiği; düşmanla karşılaşıldığında direnişin onları yok edeceği"* [386]

04 Haziran 2018 tarihinde "*Düşmanların Irak ve Suriye'de DAEŞ ve El Nusra gibi terör örgütlerini yaratırken İslam Cumhuriyeti'nin bölgede Siyonist rejime karşı direnen direniş güçlerini güçlendirdiği ve Batı Asya bölgesindeki direniş güçlerini desteklediği, bu*

---

[385] **"No country in the World has a People who are as Independent as the People of Iran"** 21.03.2018, <https://english.khamenei.ir/news/5575/No-country-in-the-world-has-a-people-who-are-as-independent-as> s.e.t.05.01.2022.

[386] **"U.S. President, President of France and British Prime Minister are War Criminals"** 14.04.2018, <https://english.khamenei.ir/news/5602/U-S-President-President-of-France-and-British-Prime-Minister> 01.05.2022.

adalet arayışının İran'ı Filistin ulusunu savunma ile bölge ülkelerinin bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü savunmaya yönelttiği"[387]

15 Haziran 2018 tarihinde *"Suriye, Yemen ve Irak'ta meydana gelen olaylarda çözümün, Müslüman ulusların tüm bu olayların ana sebebini keşfettiklerinde gerçekleşeceğini, ana sebebin İslam toplumuna ve ümmete karşı Kibir Cephesinin (Arrogant Front) düşmanlığından kaynaklandığı dolayısıyla Müslümanların bu cepheye karşı tavır alması gerektiği; diğer sebebin ise İslam dünyasının kalbine yerleşmiş olan fitneci ve tehditkâr Siyonist rejim olduğu ve bu rejimin, illegal ve yalan üzerine kurulu olduğu"*[388]

13 Mart 2019 tarihinde *"Suriye veya Irak'ta şehit olan herkesin Ehl-i Beyt'in savunucuları olarak düşünüldüğü; onların direnişte şehadet şerbetini içtikleri, şehadetin kapılarının savaşa destek veren ve doğrudan dâhil olmayanlar için bile açık olduğu; İran'ın her yerinden Suriye'ye cihat için gidilmesine yönelik mektuplar geldiği; şehitlerin, kutsal yerleri savunmak için savaşa gittikleri, eğer kutsal yerler savunulmasa kötü niyetli düşmanların Ehl-i Beyt kutsal yerlerine hakaret edecekleri ve oraları yok edecekleri; alınan tedbirlere rağmen Irak ve Suriye'deki kutsal yerlerin bir kısmının yok edildiği; Afganlı kardeşlerin Hazara'dan kutsal yerleri savunmak için geldikleri ve bunun büyük bir memnuniyetle karşılandığı; Suriye sorunu ve DAEŞ sorunu ile Irak'taki kutsal yerler ve Seyyide Zeynep Türbesi'nin savunması gündeme geldiğinde kutsal yerleri savunmak için gelen gruplardan birisinin Hazaralı kardeşler olduğu ve onların bir kısmının şehit olduğu"*[389]

04 Haziran 2019 tarihinde "*Batı Asya bölgesinde uluslararasındaki ortak kelimenin direniş olduğu ve herkesin söz konusu direnişe katıldığı; ABD'nin Irak, Suriye, Lübnan,*

---

[387] **"We Trust Our People, Our Dear Youth and Their Capabilities"** 04.06.2018, <https://english.khamenei.ir/news/5727/We-trust-our-people-our-dear-youth-and-their-capabilities> s.e.t.05.01.2022.

[388] **"The Zionist Regime is Illegitimate and will not Survive"** 15.06.2018, <https://english.khamenei.ir/news/5746/The-zionist-regime-is-illegitimate-and-will-not-survive> s.e.t.05.01.2022.

[389] **"Supreme Leader's Statements to the Families of the Defenders of the Holy Shrines Martyrs"** 13.03.2019, <https://english.khamenei.ir/news/7122/Supreme-Leader-s-Statements-to-the-Families-of-the-Defenders> s.e.t.05.01.2022.

Filistin ve benzeri diğer ülkelerde uğradığı yenilgilerin direniş gruplarının direnişinin bir sonucu olduğu"[390]

22 Mayıs 2020 tarihinde "*İslam dünyasının siyasi ve askeri seçkinlerinin göz ardı etmemesi gereken önemli noktanın, ABD ve Siyonistlerin çatışmaları direniş cephesinin gerisine aktarmak olduğu; Suriye'de iç savaşların sahnelenmesi, DAEŞ'in kurulması ve Ortadoğu bölgesindeki benzeri şeylerin, direniş cephesinin dikkatini başka yöne çekmek ve Siyonist rejime fırsatlar sunmak için yapılan entrikalar olduğu; bu entrikalara engel olmak için İslam dünyasının ABD ve Siyonist düşman ile mücadele etmesi gerektiği* "[391]

03 Kasım 2020 tarihinde "*Tekfiri yönelimler konusunda asıl suçun ABD'nin yanı sıra Suudi Arabistan tarafından işlendiği, Suudilerin ABD'ye para ödediği, onlara yardım ettiği ve desteklediği; ABD'nin ise DAEŞ gibi terörist grupların varlığını bahane ederek ordularını Afganistan ve Suriye dâhil Müslüman ülkelere gönderdiği; ABD'nin nereye müdahalede bulunursa orada güvensizliğe ve yıkıma neden olduğu, bu ülkelerin altyapılarını yok ettiği ve iç savaşları yürüttüğü*"[392] hususlarına değinmiştir.

Eski Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinejad;

22 Eylül 2011 tarihinde gerçekleşen BM toplantısında "*Dünyanın İslam topraklarında Asya, Avrupa ve ABD'de adaletin ve özgürlüğün gerçekleşmesi ile daha iyi yarınların yaratılması arayışını genişleten hareketlere tanıklık ettiği, artık ulusların uyandığı ve devletlerin insanlığı bekleyen aydınlık geleceği selamlamaları" [393]*

26 Eylül 2012 tarihinde gerçekleşen BM toplantısında *"Silahlar kaleme dönüşse, Siyonist rejimin eylemleri ile politikalarını eleştiri hakkı tanınmış olsa ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) sınırlı sayıda ülkenin hâkimiyeti altında olmasa insanlık tarihinin çok daha güzel olacağı; tek taraflılık ve çifte standartların uygulanması ile istikrarsızlık ve işgallerin artık günümüzün düzeni olduğu, gayrı medeni Siyonistlerin*

---

[390] **"The Election of Donald Trump is a Clear Sign of the Political and Moral Decline of the U.S."** 04.06.2019, <https://english.khamenei.ir/news/6834/The-election-of-Donald-Trump-is-a-clear-sign-of-the-political> s.e.t.05.01.2022.

[391] **"The "Virus of Zionism" won't Last Long and will be Eliminated"** 22.05.2020, <https://english.khamenei.ir/news/7570/The-virus-of-Zionism-won-t-last-long-and-will-be-eliminated> s.e.t.05.01.2022.

[392] **"U.S. Elections don't Affect Iran's Policy toward the U.S."** 03.11.2020, <https://english.khamenei.ir/news/8070/U-S-elections-don-t-affect-Iran-s-policy-toward-the-U-S> s.e.t.05.01.2022.

[393] **"Iran (Islamic Republic of) | General Assembly of the United Nations, 22 September 2011 (66th Session)"** <https://gadebate.un.org/en/66/iran-islamic-republic> s.e.t.05.01.2022.

İran'a karşı askeri harekâta başvurma tehdidinin devam etmesinin bu acı gerçekliğin açık bir örneği olduğu"[394] açıklamasında bulunmuştur.

Eski Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani;

2013- 2018 yılları arasında BM Genel Kurulu'nda gerçekleşen toplantılarda, 24 Eylül 2013 tarihinde "*Uluslararası ilişkilerde artık sıfır toplamlı oyunun bittiği; şiddet içeren ve aşırılık yanlısı söylemlerin etkisinin hafife alınmaması gerektiği; caydırıcılık politikalarının, dışardan rejim değişikliği ve siyasi sınırları yeniden çizme çabalarının çok tehlikeli ve kışkırtıcı olduğu; İslam-fobi, Şii-fobi ve İran-fobi söylem dâhil olmak üzere propagandacı ve asılsız inanç temelli korkunun, dünya barışını ve güvenliğini ciddi şekilde tehdit ettiği; İran'ın dünya ve bölge barışına hiçbir tehdit oluşturmadığı ve Suriye krizinin askeri bir çözümünün olmadığı; meşru olmayan gücün kullanımının bölgedeki şiddeti ve krizi daha da şiddetlendireceği; bölgesel bir güç olarak İran'ın bölgesel ve küresel güvenlik sorunlarında sorumlu davranacağı ve diğer sorumlu aktörlerle iş birliği içerisinde olacağı; İran'ın Suriye ve Bahreyn dâhil olmak üzere her yerde demokrasiye ve sandığa dayalı barışı savunduğu; barışa ulaşılabileceği ancak bunun için ilk adım olarak BM'nin 'Şiddete ve Aşırılığa Karşı Bir Dünya" yaratmayı düşünmesi ve bu oluşuma uluslararası bütün aktörlerin katılması, bu çerçevede tüm dünyayı kapsayan etkisiz savaş koalisyonlarının yerini alacak bir "Kalıcı Barış Koalisyonu" kurulması gerektiği*"[395]

25 Eylül 2014 tarihinde "*Aşırılık yanlılarının komşularını tehdit ettiği ve şiddete ve kan dökülmesine başvurduğu; onların ortak bir şiddet ve aşırılık ideolojisi ile dünyanın dört bir yanından Ortadoğu'ya geldikleri ve terörizmin küreselleştiği; aşırıcılığın bir bölgesel sorun olmadığı, bazı ülkelerin bunu yarattığı ve halkların bunun bedelini ödediği; Batı'nın stratejik hatasının Ortadoğu, Orta Asya ve Kafkasları teröristler ve aşırılık yanlıları için bir sığınak haline getirmesi olduğu bu bağlamda Suriye'deki gelişmelere uygunsuz müdahalenin Ortadoğu'daki bu hatalı stratejik yaklaşımın açık örneği olduğu; demokrasinin Batı'dan Doğu'ya ithal edilemeyeceği çünkü az gelişmiş toplumlarda ithal demokrasinin sadece zayıf ve savunmasız bir yönetime yol açacağı; İran'ın politikasının karşılıklı saygı ve ortak çıkarlara dayalı komşularıyla yapıcı bir siyaset temelinde olduğu;*

---

[394] **"Iran (Islamic Republic of) | General Assembly of the United Nations, 26 September 2012 (67th Session)"** <https://gadebate.un.org/en/67/iran-islamic-republic> s.e.t.05.01.2022.
[395] **"Iran (Islamic Republic of) | General Assembly of the United Nations, 24 September 2013 (68th Session)"** <https://gadebate.un.org/en/68/iran-islamic-republic> s.e.t.05.01.2022.

İran'ın bölgedeki diğer Müslüman ülkeleri kontrol etmeye çalıştığı düşüncesinin son yıllarda 'İranofobik' bir projeyle körüklenen bir efsane olduğu, bu bağlamda İran'ın, komşularıyla stratejik ortaklıklara zemin hazırlayarak hayali "İranofobi" projesine son vermek için çalıştığı"[396]

28 Eylül 2015 tarihinde "*Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da mevcut durumun devam etmesi ve yoğunlaşmasıyla kargaşanın dünyanın diğer bölgelerine yayılabileceği, günümüzün birbirine bağlı ve sınır tanımayan dünyasında ülkeler ve bölgelerin sınırlarını korumada ve güvensizlik ve istikrarsızlığın yayılmasını önlemede büyük zorluklarla karşılaştığı; mevcut konjonktürde en önemli tehdidin terör örgütlerinin terörist devletler haline gelmesi olduğu; terörle mücadelenin bağlayıcı bir uluslararası belgeye dâhil edilmesini ve hiçbir ülkenin terörizmi diğer ülkelerin iç işlerine müdahale amacıyla kullanmasına izin verilmemesi; şiddete ve aşırılık ile mücadele çağrısına BM temsilcilerinin onay verdiği ancak bunun uygulanmasının, iyi niyetli çözümler ve diplomasi alanında edinilen deneyimlerin kullanılması ile ortak bir eylem planını gerektirdiği, bölgesel sorunların diyalog yoluyla çözümü için kolektif ve küresel bir hareketin yaratılması ve istikrar için merkezi hükümetlerle iş birliği içerisinde olunması; yıkım dalgasının Arap dünyasının ötesine geçerek Avrupa ve ABD'nin kapılarına dayandığı; bugünün savaşlarının, yıkımının ve terörün köklerinin dünün işgalinde ve askeri müdahalesinde bulunduğunun unutulmaması, ABD'nin Afganistan ve Irak'a askeri işgali olmasaydı ve ezilen Filistin ulusuna karşı Siyonist rejimin insanlık dışı eylemlerine yersiz desteği olmasaydı bugün teröristlerin suçlarının gerekçesi için bir mazeretlerinin de olamayacağı*" [397]

22 Eylül 2016 tarihinde "*Sınır tanımayan şiddet içeren aşırılıkçılık ve terörizmin doğuşunun, son on beş yılda büyük güçlerin geliştirdiği güvenlik stratejilerine bağlanabileceği ve bir bölgedeki güvenliğin diğer bölgedeki güvensizlik pahasına imkânsız olduğu ve bunun* her *yerde daha fazla güvensizliğe yol açabileceği; bazı güçlerin terörizmle mücadele kisvesi altında vahşet yaptığı, özellikle Suudi Arabistan'ın nefret dolu*

---

[396] **"Iran (Islamic Republic of) | General Assembly of the United Nations, 25 September 2014 (69th Session)"** <https://gadebate.un.org/en/69/iran-islamic-republic> s.e.t.05.01.2022.

[397] **"Iran: President Rohani's Speech to 70th Session of UN General Assembly"** 29.09.2015, <https://www.eurasiareview.com/29092015-iran-president-rohanis-speech-to-70th-session-of-un-general-assembly/> s.e.t.05.01.2022.

bir ideolojiyi yayarak ve komşularının haklarını çiğneyerek oluşturduğu bölücü politikalardan vazgeçmesi gerektiği; İran'ın herhangi bir mezhepçiliğe karşı olduğu" [398]

20 Eylül 2017 tarihinde "*Tarih boyunca İran'ın, çeşitli dinlere ve etnik kökenlere karşı hoşgörünün kalesi ve Ortadoğu'da terörizm ve dini aşırılıkçılıkla mücadelenin ön saflarında olduğu ve eski imparatorluğunu restore etmeye, resmi dinini dayatmaya ya da devrimi silah gücüyle ihraç etmeye çalışmadığı; bölgedeki aşırılık yanlısı şiddetin, dış aktörlerin askeri müdahaleleriyle daha da arttığı, aynı dış aktörlerin İran'ı bölgede istikrarsızlığa sebep olmakla suçlarken bölge hükümetlerine silahlarını satmaya uğraştıkları; dış müdahale ve bölge halkına 'yabancı isteklerin dayatılması'nın sadece krizleri genişleteceği ve derinleştireceği; ABD'nin, kendi vatandaşlarına barış ve güvenliğe katkıda bulunmak yerine neden yalnızca savaş, sefalet, yoksulluk ve terörizm ve aşırılığın yükselişini getirdiğini açıklaması gerektiği*" [399]

25 Eylül 2018 tarihinde *"İran'ın iş birliği politikasının olumlu bir sonuç meydana getirdiği ve terörle mücadelede diğer ülkelerle iş birliği içerisinde olduğu, müzakere masasına hiçbir devletin veya ulusun zorla getirilemeyeceği; uluslararası güvenliğin ABD iç siyasetinde kullanılan bir oyuncak olmaması gerektiği; Suriye'deki krizin ancak iç diyalog yoluyla çözülebileceği; İsrail'in küresel barış için en korkutucu tehdidi oluşturduğu"* [400] hususlarına değinmiştir.

Eski Dışişleri Bakanı Muhammed Cevad Zarif;

23 Ekim 2015 tarihinde "*İran'ın ve bölgedeki Arapların tek bir gemide olduğu bundan dolayı bu gemi batarsa herkesin birlikte boğulacağı ve İran ile Arapları kurtaracak kimsenin olmadığı; Arap dostların bu ilkeye dikkat etmesi ve her iki tarafın geleceğinin aynı olduğunu bilmesi gerektiği ile istikrara ulaşmak için İran'ın Arap dostları ile birlikte olduğu"*[401]

---

[398] **"Iran (Islamic Republic of) | General Assembly of the United Nations, 22 September 2016 (71th Session)"** <https://gadebate.un.org/en/71/iran-islamic-republic> s.e.t.05.01.2022.
[399] **"Iran (Islamic Republic of) | General Assembly of the United Nations, 20 September 2017 (72th Session)"** <https://gadebate.un.org/en/72/iran-islamic-republic> s.e.t.05.01.2022.
[400] **"Iran (Islamic Republic of) | General Assembly of the United Nations, 25 September 2018 (73th Session)"** <https://gadebate.un.org/en/73/iran-islamic-republic> s.e.t.05.01.2022.
[401] **Black, Ian** (2015) Iran and Saudi Arabia Ramp up Hostile Rhetoric to New Levels" 23.10.2015, <https://www.theguardian.com/world/on-the-middle-east/2015/oct/23/iran-and-saudi-arabia-ramp-up-hostile-rhetoric-to-new-levels> s.e.t.05.01.2022.

18 Aralık 2015 tarihinde "*Suriyelilerin kendi kaderlerini belirlemelerine izin verilmesi; Suriye krizinde siyasi sürece ve aşırılık yanlısı şiddete karşı birleşik bir cephenin kurulması gerektiği; Suriye krizine yönelik çözüm önerilerinde üzücü olan şeyin dış güçlerin Suriye halkının isteklerini temsil etmelerinden ziyade kendi gündemlerini oluşturmak olduğu, onların demokrasi anlayışının Suriye halkının isteklerine çözüm bulmak yerine ateşkesi engellemek olduğu, El Kaide veya DAEŞ'in herkes için ortak bir tehdit olduğunun bazıları tarafından farkına varılmamasının endişe verici olduğu; terör örgütlerinin aşırılıklarını destekleyenlerin aynı zamanda teröre sponsor da oldukları ve onların, iyi teröristler ile kötü teröristler arasında ayırım yaparak bu yardımı meşrulaştırmaya çalıştıkları; terörizmin dini, milliyeti veya etnik geçmişi olmamasına rağmen bilinen ve korkunç gündemleri olan destekçilerinin olduğu; sözde terörle savaşın amacına ulaşamadığı; başkalarının güvensizliği adına güvenliğin sağlanamayacağını herkesin kabul etmesi gerektiği ve Suriye'nin gelecek için büyük bir mücadeleye ev sahipliği yaptığı*,

Suriye krizinin başlangıcından itibaren İran'ın konumunun üç temel dayanağa dayandığı, bunlardan birincisinin Suriye ulusunun kendi kaderine karar verme ve kendi işlerini yönetme isteklerine ve özgür iradesine saygı, ikincisinin dış aktörlerin isteklerini bağımsız bir halka dayatmaya yönelik dış müdahaleye muhalefet ve son olarak terörizmin siyasi hedeflere ulaşmada bir araç olarak kullanılmasının reddedilmesi olduğu; İran'ın Suriye krizine askeri bir çözüm olmadığı konusunda ısrar ettiği, sadece seçimlerin – mermi değil – Suriye'de yeni bir dönem başlatabileceği, bundan dolayı İran'ın devamlı olarak kan dökülmesine son verilmesini, acil bir ateşkesin yapılmasını, Suriye hükümeti ile teröre karşı olan muhalif gruplar arasında diyalog yapılmasını, aşırılık yanlısı şiddeti ortadan kaldırmak için uyumlu ve gerçek bir uluslararası çabanın ve savaşın bitimini müteakip Suriye'nin yeniden inşasını savunduğu; çifte standartlar, marjinalleşme, baskı, yabancı düşmanlığı ve İslamofobi de dâhil olmak üzere aşırılık yanlısı şiddetin kökleriyle yüzleşmek için birlikte çalışılması gerektiği" [402]

18 Aralık 2015 tarihinde the Quardian gazetesine verdiği bir röportajda yukarıdaki hususlara ilave olarak "*Küresel güçlerin aşırılık yanlılarına karşı 'varoluşsal savaşı' kazanmak için bir araya gelmesi gerektiği; ABD ve İngiltere'nin, İslam Devleti'ni yenmek*

[402] **Javad Zarif, Mohammad** (2015) "Peace in Syria is Vital and it's Within Our Grasp" 18.12.2015, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2015/dec/18/syria-islam-syrians-peace> s.e.t.08.01.2022.

ve Suriye'deki savaşı sona erdirmek için İran'la ortak mücadele içerisinde olması gerektiği; kan dökülmesine son vermek için herkesin el ele vermesi, bütün Suriyelileri bir araya getirerek kapsayıcı bir Suriye içi siyasi süreci teşvik etmeye en kısa zamanda odaklanılması ve aşırılık yanlısı şiddet ve teröre karşı mücadele edilmesi; barış sürecini denetleyen ve batı ve bölge ülkelerinden oluşan bir panel olan Uluslararası Suriye Destek Grubu'nun savaş ve terör felaketlerinin sona ermesinde çok önemli ve kolektif bir rolü olduğu; Rusya ve İran'ın Esad rejiminin ana destekçisi olduğu ve Esad rejiminin iktidarda ne kadar devam edeceğine yalnızca Suriye halkının karar vermesi gerektiği; ABD, İngiltere, Suudi Arabistan ve Körfez müttefiklerinin, Esad'ın yeni bir ulusal birlik hükümetine aşamalı geçişin bir parçası olarak kenara çekilmesi gerektiği konusunda ısrar ettikleri; Suudi Arabistan'ın Sünni ekstremizmin ana sponsoru olduğu ve Selefi grupları destekleyerek Suriye barış görüşmelerini baltaladığı"[403]

5 Şubat 2016 tarihinde "*Suriye'deki sorunun veya tehdidin yeniden tanımlanması gerektiği, bu tehdidin herkesin önünde olan DAEŞ olduğu, taraflar arasında uyum sağlanmaya çalışılmazsa Suriye'de barışçıl bir çözümün bulunamayacağı; İran'ın bölgesel rakibi olan Suudi Arabistan'ı dışlamakla ilgilenmediği ve bölgede önemli bir oyuncu olarak tanıdığı; İran'ın Suriye'de savaşçıları olmadığı ancak merkezi hükümet tarafından davet edilen bir kısım askeri danışmanı olduğu*"[404]

19 Şubat 2018 tarihinde "Suriye İç Savaşı'nda aşağıda açıklanan acil olarak çözülmesi gereken hususlar olduğu;

Bunlardan birincisinin DAEŞ ve diğer bazı terörist grupların yenilgilerine ve işgal ettikleri Irak ve Suriye'deki toprakların çoğundan tahliyelerine rağmen bu toprakların, aşırılıkçılığın sunduğu zorlu mücadeleye karşı hala savunmasız olunduğu; terörist grupların hala aktif durumda olduğu, ölüm makinası olan DAEŞ'in Afganistan'dan Libya'ya kadar geniş bir bölgede faaliyet göstermesi nedeniyle mevcut sorunların ele alınarak onların bu bölgelerde bulunmasının engellenmesi gerektiği,

---

[403] **Tisdall, Simon** (2015) "Iran Calls for Concerted International Effort to Beat Isis and End Syrian War" 18.12.2015, <https://www.theguardian.com/world/2015/dec/18/iran-mohammad-zarif-concertedinternationaleffort-beat-isis-end-syrian-war> s.e.t.08.01.2022.

[404] **Dehghan, Saeed Kamali** (2016) "Visit by Iran's Foreign Minister Shows 'Warming' Relations with UK" 05.02.2016, <https://www.theguardian.com/world/2016/feb/05/iran-foreign-minister-uk-philip-hammond-relations-warming> 02.01.2022.

İkincisinin İran ve Rusya'nın Suriye krizinin ancak Suriyelilerin kendileri tarafından siyasi olarak çözülebileceği konusunda ısrar ettikleri; DAEŞ'i yenmek için ortak çabalar ile Soçi'de siyasi süreci başlatma konusunda Rusya, İran ve Türkiye arasındaki iş birliğinin ileriye dönük sağlam stratejiyi temsil ettiği ancak uluslararası hukuka aykırı olarak yeni bir dış müdahale dalgasının, Suriye'nin istikrara kavuşması ve daha da kalıcı sosyal ve etnik bölünmeler yaratması açısından en büyük engel haline geldiği; ABD'nin Suriye topraklarında askeri varlığını sürdüreceğini açıklamasının uluslararası hukuka göre açık bir saldırganlık teşkil ettiği, ABD'nin terörle mücadele ile ilgisi olmayan kısa görüşlü jeo-ekonomik gündemi takip ettiği ve söz konusu politika devam ettiği takdirde Suriye krizinin çok daha ciddi bir duruma geleceği,

Üçüncüsünün ABD'nin Suriye'nin bazı bölgelerini doğrudan ve vekiller aracılığıyla işgal etmesinin, tüm bölgenin istikrara kavuşmasına ilave olarak Suriye'deki siyasi toparlanma ve yeniden inşa çabalarının önündeki en büyük engel olduğu; uluslararası toplumun savaştan etkilenen tüm bölgelerin yeniden inşasına dikkat etmesi gerektiği,

Dördüncüsünün Suriye ve Irak'ın toprak bütünlüğünün korunması hususunun bütün uluslararası toplumun öncelikler listesinin başında yer alması gerektiği; Suriye ve Irak'taki etnik huzursuzluğun, tüm bölge ve dünya için bir tehdit oluşturduğu; bundan dolayı söz konusu durumun, ulusal ve yerel yönetimler ile ilgili tüm devletlerin, diyalog yoluyla ve ulusal egemenlik, toprak bütünlüğü ve ulusal anayasalar temelinde, etnik gerilimi iş birliğine ve yakınlaşmaya dönüştürmeye çalışarak ihtiyatlı bir şekilde ele almaları gereken bir konu olduğu; terörist gruplar ve Tekfiri ideolojisi tarafından zarar verilen ulusal sınırlara ve ulus-devlet sistemine saygıyı yeniden tesis etmenin zorunlu olduğu,

Son olarak ABD ve bölgesel müttefiklerinin, kendi bölgesel kötü seçimlerinden dolayı İran'ı suçlayarak gerçek sorunlardan dikkati başka yöne çekme kampanyasının, onların sorunlarını çözmeyeceği veya ısrarcı hatalarını telafi etmeyeceği,

Sonuç olarak İran'ın geçmişin hatalarında ısrar etmekten ve eski güvenlik paradigmalarını devam ettirmekten hiçbir şey elde edilemeyeceğine inandığı; yıllardır Suriye ve Yemen'deki krizlere siyasi çözümler aramakta ısrar ettiği, bu çerçevede Bölgesel Bir Diyalog Forumu önerdiği; Basra Körfezi'ndeki ülkelerin "bölgedeki güçlü bir adam" yerine Basra Körfezi'nde "güçlü bir bölge" için çaba göstermesi gerektiği; bölgesel ve

küresel hegemonya döneminin çoktan geride kaldığı ve hegemonik eğilimlerin yalnızca güvensizliğe ve istikrarsızlığa yol açtığı; güvenliğin dışarıdan satın alınabileceği ya da başkalarının güvensizliği pahasına elde edilebileceği yanılgısından herkesin vazgeçmesi gerektiği" [405]

26 Ekim 2020 tarihindeki BM toplantısında "*ABD'nin teröre karşı savaş adı altında yarattığı çatışmalar sonucu 2001'den bu yana 37 milyon insanın yerinden edildiği ve bunun yüz binlerce insanın hayatını kaybetmesine neden olduğu, kayıtsızlığın ABD'nin başkalarına karşı hukuka aykırı eylemlerini sürdürmesi için ihtiyaç duyduğu oksijen olduğu, BM'nin tek taraflılığa ve savaşa karşı birlik içinde durması gerektiği*"[406] konularında açıklamada bulunmuştur.

Yukarıdaki açıklamalara ilave olarak İran Dışişleri Bakanı Hüseyin Emir Abdullahiyan, 16 Ocak 2022 tarihinde BM Suriye Özel Elçisi Geir Otto Pedersen ile yapılan bir toplantıda ABD'nin Suriye'de illegal kuvvetlerinin varlığını vurgulayarak "*Uluslararası toplumun ve BM'nin Suriye krizini dikkate alması gerektiği ancak bu krizin, mülteciler konusuna ve Suriye'ye uygulanan yaptırımlara dikkat edilmeden doğru yönde ilerleyemeyeceği, Suriye'nin ulusal egemenliğinin, siyasi kuruluşunun ve toprak bütünlüğünün korunması*" açıklamasında bulunmuştur.[407]

İran Dışişleri Bakanlığınca 31 Aralık 2021 tarihinde yayınlanan bir başka bildiride ise "*ABD tarafından organize edilen bir saldırıda şehit olan Kudüs Gücü Komutanı Kasım Süleymani'nin Teröre Karşı Mücadele Kahramanı ve Barış Generali olarak onurlandırıldığı, ABD'nin uluslararası hukuk prensiplerini ve kurallarını ihlal ettiği ve çifte standart uyguladığı, bu şehadetin direniş ekseninin kapasitesini azaltmadığı bunun, bir yandan İran kamuoyunun birlikteliğini güçlendirirken diğer yandan direnişin stratejisini ve söylemini daha da öne çıkardığı*" [408] açıklanmıştır.

---

[405] **Javad Zarif, Mohammad** (2018) Foreign Minister of the Islamic Republic of Iran, at the Valdai Club Middle East Conference, 26.02.2018, <https://valdaiclub.com/a/highlights/speech-by-dr-mohammad-javad-zarif/> s.e.t.05.01.2022.

[406] **"Seventy-Fıfth Session 3rd Meetıng"** 26.10.2020, <https://www.un.org/press/en/2020/ga12279.doc.htm> s.e.t.10.01.2022.

[407] "**Iran FM Slams US Illegal Presence in Syria" 16.01.2022, <**https://irangov.ir/detail/378213> s.e.t.20.01.2022.

[408] **"Statement of the Ministry of Foreign Affairs of the Islamic Republic of Iran on the Second Anniversary of the Assassination of Martyr Soleimani"** 31.12.2021, <https://en.mfa.gov.ir/portal/newsview/664310 2021/12/31> s.e.t.10.01.2022.

Özetle İranlı güvenlikleştirici aktörler tarafından, İran'ın Suriye krizi başta olmak üzere İran'ın bölgesel ve küresel güvenlik sorunlarına bakış açısını tanımlayan birçok konuşma yapılmış ve röportaj verilmiştir. Söz konusu konuşma ve röportajlarda Arap Baharı'na ilişkin olarak; İslami Uyanış'ın bölgede büyük bir gelişmeye yol açtığı ve artık ulusların uyandığı; Batı ve ABD'ye güvenen diktatörlerin devrildiği; Mısır'da Tahrir Meydanı'nda yaşanan olayların bir halk hareketi olduğu; Arap Baharı'nda yaşanan olayların asıl sebebinin ABD ile Avrupa'nın etkisine ve egemenliğine karşı direniş ve Siyonist rejime karşı koyma olduğu açıklanmıştır.

Suriye İç Savaşı'na ilişkin olarak Suriye'de Müslümanların güçlerinin Siyonist rejime karşı kullanılması gerektiği, ABD'nin DAEŞ'i desteklediği, düşmanların Suriye'de DAEŞ ve El Nusra gibi terör örgütlerini yaratırken İran'ın bölgede Siyonist rejime karşı direniş eksenini güçlendirdiği ve onları yok edeceği; Suriye ve Irak'ta ölenlerin kutsal yerleri savunmak için şehit oldukları; Suriye'de savaşılmasa İran'da savaşılmak zorunda kalınacağı; Suriye krizinin askeri bir çözümünün olmadığı ve İran'ın demokrasiye ve sandığa dayalı barışı savunduğu; Rusya ve İran'ın Esad rejimini desteklediği ancak ABD, İngiltere, Suudi Arabistan ve Körfez müttefiklerinin, Esad'ın kenara çekilmesi gerektiği konusunda ısrar ettikleri; Suudi Arabistan'ın Sünni ekstremizmin ana sponsoru olduğu ve Selefi grupları destekleyerek Suriye barış görüşmelerini baltaladığı; ABD'nin Suriye'nin bazı bölgelerini doğrudan ve vekiller aracılığıyla işgal etmesinin, Suriye'deki siyasi toparlanma ve yeniden inşa çabalarının önündeki en büyük engel olduğu ifade edilmiştir.

Batı, ABD ve Siyonizm karşıtlığı ile direniş eksenine ilişkin olarak ABD ve Siyonistlerin amacının çatışmaları direniş cephesinin gerisine aktarmak olduğu; Suriye'deki entrikalara engel olmak için İslam dünyasının ABD ve Siyonist düşman ile mücadele etmesi gerektiği; İsrail'in küresel barış için en korkutucu tehdidi oluşturduğu; İran'ın Siyonist rejimi kınayan ve Filistin direnişini onaylayan herkesi ve ülkelerin toprak bütünlüğünü destekleyeceği; Basra Körfezi'ndeki ülkelerin "güçlü bir bölge" için çaba harcaması gerektiği; İran'ın bölgede Siyonist rejime karşı direnen direniş güçlerini güçlendirdiği hususları açıklanmıştır.

Arap ve Şii dünyası dâhil uluslararası ilişkilere yönelik olarak dışardan rejim değişikliği ve siyasi sınırları yeniden çizme gayretlerinin çok tehlikeli olduğu; asılsız inanç temelli korkunun, dünya barışını ve güvenliğini ciddi şekilde tehdit ettiği; her yerde barışa ulaşılabileceği ancak bunun için ilk adım olarak BM'nin 'Şiddete ve Aşırılığa Karşı Bir

Dünya" yaratmayı düşünmesi ve bu oluşuma uluslararası bütün aktörlerin katılması gerektiği; en önemli tehdidin terör örgütlerinin terörist devletler haline gelmesi olduğu; terörizmin ülkelerin iç işlerine müdahale amacıyla kullanılmasına izin verilmemesi; bölgesel sorunların diyalog yoluyla çözümü için kolektif ve küresel bir hareketin yaratılması ve istikrar için merkezi hükümetlerle iş birliği içerisinde olunması; Suudi Arabistan'ın nefret dolu bir ideolojiyi yayarak ve komşularının haklarını çiğneyerek oluşturduğu bölücü politikalardan vazgeçmesi gerektiği; başkalarının güvensizliği adına güvenliğin sağlanamayacağını herkesin kabul etmesi gerektiği; uluslararası toplumun, Suriye ve Irak'ın toprak bütünlüğünün korunması hususunu dikkate alması gerektiği; Suriye'deki huzursuzluğun, tüm bölge ve dünya için bir tehdit oluşturduğu; Ortadoğu'daki yıkım dalgasının Arap dünyasının ötesine geçerek Avrupa ve ABD'nin kapılarına dayandığı hususlarına değinilmiştir.

Söz konusu hususların, İran'ın Ortadoğu ve Suriye siyaseti ile uyumlu olduğu, karar alma mekanizmalarındaki aktörlerin söylemlerinin Ruhani Lider'in söylemleri ile tezat teşkil etmeyecek ve onu destekleyecek şekilde olduğu, söylemlerin gerek ulusal gerekse uluslararası bütün hedef kitleyi kapsayacak şekilde gerçekleştirildiği değerlendirilmektedir.

3.2.3. Varoluşsal Tehdit ve Referans Nesnesi

3.2.3.1. Varoluşsal Tehdit

Güvenlikleştirmede güvenlikleştirici aktörce, bir hususun referans nesnesine varoluşsal bir tehdit olarak sunulması ve hedef kitle tarafından bunun onaylanması şarttır ancak burada unutulmaması gereken husus, varoluşsal tehdidin hedef kitlenin ilgi alanında olmasıdır, diğer önemli bir husus ise tehdidin niteliğine bağlı olarak hedef kitlenin ulusal kamuoyu yanında uluslararası kamuoyundan da oluşabilmesidir. Bu bağlamda İran'ın üst seviyedeki karar organlarınca, varoluşsal tehdide ilişkin olarak hedef kitleye aşağıdaki söylemlerde bulunulmaktadır:

İran, Arap Baharı'nda diğer ülkelerde ortaya çıkan halk hareketlerine retorik olarak desteklemiştir ancak direniş cephesinin altın halkası olan Suriye'de patlak veren halk ayaklanmasını, "İran içindeki muhalif kalkışmaya eşdeğer olarak görmüş" ve desteklememiştir. Dolayısıyla İran, ulusal güvenliğini Ortadoğu coğrafyası üzerinden çizip

Suriye sorununu kendi güvenliğinin bir parçası sayarak "varoluş meselesi" olarak görmüş ve güvenlikleştirmeye çalışmıştır. Diğer bir ifadeyle İran yönetimi; Suriye'de Esad rejiminin devrilmesinin oluşturacağı tehditleri, kendi güvenliği için var olduğundan çok daha fazla yani "varoluşsal bir tehdit" olarak göstererek bu hususu kendisinin ulusal güvenlik sorunu haline getirmiştir.[409] İran yönetimi; Suriye'de meydana gelen isyanları, olayların başından itibaren "Batılıların oyunları ve Vekâlet Savaşları" olarak tanımlayarak hemen hemen tüm açıklamalarında Suriye meselesi ile İran'ı aynı düzlemde özdeşleştirmişler ve asıl hedefin, İran Devrimi'ni ortadan kaldırmak olduğunu vurgulamışlardır.[410]

Varoluşsal tehdide ilişkin olarak İran dış politika yönelimleri bağlamında en önemli olan hususlardan birisi, 1980-1988 yılları arasındaki İran-Irak savaşında elde edilen tecrübelerdir. İran, bu savaşta yaşamış olduğu acı tecrübenin ve Suriye'nin, Batı ve Arap dünyasının aksine İran'a destek vermesinin[411] bir yansıması olarak düşmanını sınırlarının dışında karşılama ve caydırıcılık stratejisini benimsemiştir. Söz konusu stratejide direniş cephesinin desteklenmesi ve korunması İran'ın olmazsa olmazıdır. Bundan dolayı Esad yönetiminin devrilmesi, direniş cephesinde "büyük bir gediğin açılması ve İran için Lübnan/Hizbullah ve Filistin'deki müttefiklerine ulaşmada bağlantı noktasının kaybedilmesi anlamına gelmektedir."[412] İran Ulusal Güvenlik Konseyi Başkanı Saeed Jalili, 6 Eylül 2012'de "*Suriye'de olanın, dünyada ve bölgede Suriye'nin düşmanları ile direniş ekseni arasında mücadele olduğu ve İran'ın Suriye'nin ana bileşeni olduğu direniş ekseninin parçalanmasına hiçbir zaman izin vermeyeceği*"[413] DMO komutanı Mohammad Ali Jafari ise 2014 yılında "*Suriye halkının ABD ve İsrail'e karşı direnişi desteklemesinden İran'ın gurur duyduğu*"[414] açıklamasında bulunmuşlardır. Çünkü Esad rejiminin düşmesi, İran'a stratejik açıdan jeopolitik bir yıkım getirirken[415] aynı zamanda Hizbullah'la beraber İran'ın bölgedeki müttefiklerini olumsuz yönde etkileyecek ve İran'ın bu bölgedeki etkisini azaltacaktır. Bundan dolayıdır ki İran, Arap dünyasında tek müttefikini kaybetmenin bölgesel pozisyonuna stratejik açıdan büyük bir darbe indireceğini anlayarak tüm gücü ile

---

[409] **Uzun, Özüm Sezin / Ekşi, Muharrem** (2017) "Continuities and Changes in Iran's Foreign Policy: Analysis of Syrian Case" ANKASAM Bölgesel Araştırmalar Dergisi 1 (3), ss.205-228, s.215.
[410] **Özdemir, Seçil** (2018) s.14-15.
[411] **Cleveland, William L. / Bunton, Martin** (2009) A History of the Modern Middle East, Westview Press, 4th Edition, s.405-406.
[412] **Sinkaya, Bayram** (2012) s.9.
[413] **Goodarzi, Jubin** (2013a) s.1.
[414] **Sinkaya, Bayram** (2021) s.99-100.
[415] **Tamer, Cenk** (2018) s.189.

Suriye rejimine destek vermiştir.[416] İran, ABD ve Batı Avrupa ülkelerinin yanı sıra Suudi Arabistan ile Körfez ülkelerinin Suriye'deki ayaklanmalara aktif destek vermesinin amacını, Suriye halkının özgürleştirilmesi değil direniş cephesini yıkmak olarak değerlendirmiştir.[417] Bu bağlamda; Suriye rejimini devirmeye yönelik her inisiyatif, sebebi ne olursa olsun İran rejimi açısından varoluşsal bir tehdit olarak algılanmış ve gelecekte de algılanacağı kıymetlendirilmiştir.

İran'ın Suriye krizine bakış açısını biçimlendiren diğer bir husus ise Avrupa, ABD, İsrail, Suudi Arabistan ve Körfez ülkelerinin Suriye konusundaki tavırları olmuştur. Özellikle diğer ülkelerin tutumları dâhil Ortadoğu'da İran'ın en büyük rakibi olan Suudi Arabistan'ın rejime muhalif gösterilere çok fazla destek vermesi, İranlı elitlerin isyanın niteliğine yönelik kuşkularını arttırmış[418] ve İranlı aktörler tarafından, bu gösterilerin direniş eksenine, dolayısıyla İran'a karşı düzenlenmiş büyük bir planın parçası olarak algılanmasına sebep olmuştur.[419] Tahran yönetimince, ABD ve İsrail günümüzde düşman olarak görülerek ABD ve İsrail'in içinde olduğu ve destek verdiği her konuya sebebi ne olursa olsun itiraz edilmektedir. İran'ın eski Umman Büyükelçisi Morteza Rahimi, "*Suriye'de İsrail'in aleyhine olan her şeyin İran'ın lehine, İsrail'in lehine olan her şeyin ise İran'ın aleyhine olduğu*" açıklamasında bulunarak İran'ın Suriye İç Savaşı'na yönelik nasıl bir tehdit algısı içerisinde olduğunu özetlemiştir. İranlı yöneticilerce, İran'ın bölgesel rakiplerinin ve sözde düşmanlarının İran'ın bölgede tek müttefiki olan Suriye rejimine yönelik hasmane bir tutum içerisinde bulunmalarının asıl nedeni, Suriye halkının özgürleştirilmesi değil 'direniş cephesi'ni yıkmak olarak algılanmıştır. Dolayısıyla Tahran yönetimince söz konusu durum, asıl hedefin "İslam Cumhuriyeti" olduğu endişesine diğer bir ifadeyle İran'ın stratejik çıkarlarına varoluşsal bir tehdit olarak görülmesine neden olmuştur.[420]

İran'ın Suriye İç Savaşı'na müdahil olmasına ilişkin olarak İranlı devlet adamlarınca terörizme karşı mücadele söylemi gerek ulusal gerekse uluslararası kamuoyunda sık sık

---

[416] **Altunışık, Meliha Benli** (2013) "Orta Doğu'da Bölgesel Düzen ve Arap Baharı" Ortadoğu Analiz 5 (53) ss.71-78, s.77.
[417] **Sinkaya, Bayram** (2015) s.135, 154.
[418] **Grumet, Tali R.** (2015) "New Middle East Cold War: Saudi Arabia and Iran's Rivalry" (Degree Master of Arts), University of Denver, The Faculty of the Joseph Korbel School of International Studies, s.125-130.
[419] **Sinkaya, Bayram** (2012) s.10.
[420] **Sinkaya, Bayram** (2012) s.10.

kullanılmaktadır. İranlı devlet adamları, Suriye'deki zorlukların ülkedeki terörist ve radikal grupların varlığından kaynaklandığına yönelik sürekli açıklamalarda bulunmaktadırlar. Bu kapsamda; Suriye'de 2013 başlarında, El Nusra ve DAEŞ'in aşırı radikal örgütler olarak ortaya çıkması, İran'ın iddialarına geçerlilik kazandırmıştır.[421] İran Dışişleri Bakan Yardımcısı Hossein Amir-Abdollahian, 2014 yılındaki bir yazısında "*Suriye meselesinde en büyük realitenin, terörizm olduğunu dolayısıyla uluslararası toplumun önceliğinin Suriye'de terörizme karşı mücadele olması"* gerektiğini belirtmiştir.[422] Cumhurbaşkanı Ruhani, Eylül 2013'te İran Uzmanlar Konseyi'nde "*Suriye'deki temel sorunun, yabancı müdahalesi ve ülkedeki teröristlere hareket serbestisi verilmesinin olduğu*"[423] açıklamasında bulunmuştur; Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu'nda ise "Şiddete ve Ekstremizme Karşı Dünya (World Against Violence and Extremism)" çağrısında bulunmuş ve bu çağrısı onaylanmıştır.[424] Cumhurbaşkanı Ruhani, 22 Eylül 2016 tarihinde BM Genel Kurulu'nda terörizme ilişkin olarak yaptığı bir başka konuşmada da "*Bir bölgedeki güvenliğin diğer bölgedeki güvensizlik pahasına imkânsız olduğunu ve bunun* her *yerde daha fazla güvensizliğe yol açabileceğini"* vurgulamıştır. [425] Aynı şekilde İran eski Dışişleri Bakanı Zarif, 19 Şubat 2018 tarihinde yaptığı bir konuşmada Cumhurbaşkanı Ruhani'nin açıklamasını destekleyecek şekilde "*Suriye'deki huzursuzluğun, tüm bölge ve dünya için bir tehdit oluşturduğu*" açıklamasında bulunmuştur.[426]

Terörizme karşı mücadele söylemi, İran'ın bölgedeki mücadelesinde kendi halkını mobilize etmenin yanında Esad yönetiminin muhaliflere ve terörist gruplara karşı şiddet kullanmasına meşruiyet kazandırmayı ve İran'ın bölgesel faaliyetlerine yönelik uluslararası sempati ve destek sağlamayı amaçlamaktadır. İranlı elitler, İran'ın Esad rejimini savunma stratejisini sunumda bölgesel duyarlılıkları ve Şii savaşçıları mobilize etmede mezhepsel bir kurgu kullanmışlardır. Şöyle ki direniş eksenine ve Esad rejimine karşı savaşan terörist gruplar, İslam'ın düşmanları olan ABD, Siyonizm ve onların bölgesel bağımlı ülkelerinin hizmetçileridir. Ancak bununla beraber İran ile Suriye arasındaki

---

[421] **Sinkaya, Bayram** (2021) s.101.
[422] **Amir-Abdollahian, Hossein (2014)** "Iran's Four-Part Plan for a Political Solution in Syria" <https:// www.al-monitor.com/originals/2014/03/iran-four-part-plan-political-solution-syria.html> s.e.t.17.12.2021.
[423] **Young Journalists Club** (2013) "Rouhani Says US Lacks Legitimacy to Attack Syria" 4.9.2013, <https://www.yjc.news/en/news/2058/rouhani-says-us-lacks-legitimacy-to-attack-syria> s.e.t.18.12.2021.
[424] **Bizaer, Maysam** (2014) "Iran's Rouhani Eyes Leading Role in Anti-terror Campaign" 12.12.2014 <https:// www .al-monitor.com/originals/2014/12/iran-wave-terrorism-isis.html> s.e.t.17.12.2021.
[425] **"Iran (Islamic Republic of) | General Assembly of the United Nations, 22 September 2016 (71th Session)"**
[426] **Javad Zarif, Mohammad** (2018).

ittifakın muhafazası, Suriye muhalefetini İran politikalarının karşıtlığına dönüştürmüştür. Ayrıca Suriye rejimi karşıtlarının büyük bir bölümü, İran'ı "işgal gücü" ve "mezhepsel bir düşman" olarak tanımlamışlardır. [427] Bu çerçevede DAEŞ ve El Nusra gibi terörist grupların, Suriye'de otorite eksikliğinden kaynaklanan güç boşluğundan faydalanmak suretiyle Suriye'de bulunan Şiilerin kutsal saydıkları Ehl-i Beyt türbelerine ve Suriye'de yaşayan Şii nüfusa yönelik yaptıkları saldırılar, İran yönetimince "terör saldırıları olarak görülmüş ve bu saldırılara karşı 'engelleyici' saldırıların yapıldığı ileri sürülmüştür.[428] Bu kapsamda yukarıda ifade edilen hususlar çerçevesinde İranlı güvenlikleştirici aktörlerce, Suriye'deki gelişmelerin terörizm bağlamında da varoluşsal tehdit olarak algılandığı ve bu tehdidin, tüm uluslararası toplumun ilgi alanına girdiği vurgulanmak istenmiştir.

3.2.3.2. Referans Nesnesi

Kopenhag Okulu'na göre güvenlikleştirme sürecinin temel öğelerinden olan referans nesnesi, bir tehdide ilişkin hayatta kalması zorunlu olan ve bundan dolayı gerekli olandır. Bu bağlamda; İran'ın Suriye'yi güvenlikleştirme sürecinde güvenlikleştirici aktörler tarafından varoluşsal tehdide ilişkin neyin veya nelerin referans nesnesi olarak seçildiğini anlamak açısından İran dış siyasetinde dönüm noktası olan 1979 İran İslam Devrimi ve bunun İran dış siyasetine yansıması çok önemlidir.

Sosyal sektörde temel referans nesnesi, "kimlik ve bizin inşası veya yeniden inşası"dır.[429] İran, "İran İslam Cumhuriyeti ile Batı arasında sabit ve varoluşsal bir tehdit algısı olduğu ve bunun karşılıklı zıt dünyalarından ve amaçlarından kaynaklandığı" iddiasındadır diğer yandan Batı ve özellikle ABD, uluslararası sistemde İran'ı hegemonik hırslarına temel engel olarak görmektedirler.[430] Amerikan-Batı'nın homojenleştirici global kültürü tarafından kendisini hassas hisseden İran, kendisini Batı ve globalleşme karşıtı hareketinin lideri ve Batı'dan hem kültürel hem de ekonomik olarak daha bağımsız olmayı isteyen çok kutuplu dünya düzeninin öncüsü olarak görmektedir. Diğer kaygı ise İslam Cumhuriyeti'nin siyasi kimliğinde yatmaktadır; bu kimliğe göre İran İslam Cumhuriyeti, Batı ile tam bir diyalog ve iş birliği içerisinde olduğu takdirde Batı ve ABD karşıtı fikirler

[427] **Sinkaya, Bayram** (2021) s.101-102.
[428] **Elhan, Nail** (2019) s.82.
[429] **Buzan, Barry / Weaver, Ole / Wilde, Jaap De Wilde** (1998) s.120.
[430] **Ghahrenmanpour, Rahman** "Iran Looking West: Identity, Rationality and Iranian Foreign Policy": Parsi, Rouzbeh / Rydqvist, John (Editors) (2011) Iran and the West: Regional Interests and Global Controversies, FOI Special Report, ss.54-72, s.66.

ile tüm dünyada küreselleşme karşıtı hareketlerin öncülüğünden oluşan ülkesinin kimliğinin çoğunu kaybedeceği düşüncesindedir.[431]

Siyasi sektörde tipik referans nesnesi, ulus devlet başta olmak üzere uluslaraşırı ve ideolojik hareketleri içermektedir. Genellikle siyasi sektördeki referans nesnesi, hükümettir ve hassasiyetler, çoğunlukla milliyetçilik fikirlerini kapsamaktadır.[432] İran ne siyasi ne de ekonomik açıdan Batı oluşumlu uluslararası düzene tam olarak uyum içerisinde değildir. Bu bağlamda İran rejimi, Batı düzeni ile sürekli en azından teorik açıdan - Üçüncü Dünya retoriği, kimlik ve imajıyla gelişmekte olan ülkelere öncülük eden İran-[433] vurgusuyla mücadele ederek mevcut düzene meydan okumaya ve kendisini dünya toplumundan izole etmeye çalışmaktadır. İran İslam Cumhuriyeti için İslami hareketin temel referans nesnesi, İslam Cumhuriyeti'nin kendisi ve bunun bir sonucu olarak rejimdir. Kurulduğu zamandan günümüze kadar İran İslam Cumhuriyeti, mevcudiyetinde sürekli olarak varoluşsal tehdit hissetmektedir.

İran'ın Ortadoğu bölgesine ilişkin jeopolitik endişeleri, ideolojik ve stratejik etkenlerce tayin edilmektedir. Diğer bir ifadeyle İran'ın devrimci/ideolojik duruşu, ABD ve İsrail ile beraber bölgedeki ABD müttefiklerini "düşman" olarak görmesine neden olmakta ve "sözde düşmanları ile İran arasında meydana gelen gerginlikler ve çatışmalar", taraflar arasındaki "biz ve siz" boyutundaki karşılıklı husumet ilişkisine tarihsel bir boyut kazandırmaktadır.[434] İran İslam Devrimi'nin İran dış politikasındaki ilk sonucu, anti-emperyalizmdir ki İran'ın söz konusu emperyalizm karşıtı siyaseti, aslen ABD ve Siyonizm karşıtlığında ifadesini bulmakta ve başta Ortadoğu bölgesi olmak üzere diğer bölgelerdeki ABD ve İsrail ile çatışma, bu mücadelede yerini almaktadır.[435] Ancak Suriye İç Savaşı'nda, İran'ın hem Ortadoğu hem de dış siyasetine yön veren "emperyalizme, Siyonizm'e ve İsrail'e karşı mücadele" ile "otoriter rejimlere karşı mazlum halkların savunulması, onların kurtuluş ve özgürlük mücadelelerinin teşvik edilmesi" temel ilkelerinin çatıştığı görülmektedir.[436]

---

[431] **Westermayri, Josef** (2015) s.154.
[432] **Westermayri, Josef** (2015) s.146-147.
[433] **Posch, Walter** (2013) The Third World, Global Islam and Pragmatism: the Making of Iranian Foreign Policy, SWP Research Paper, German Institute for International and Security Affairs, Berlin, s.6.
[434] **Altunışık, Meliha Benli** (2013) s.77.
[435] **Sinkaya, Bayram** (2017) s.51.
[436] **Sinkaya, Bayram** (2012) s.9.

İran'ın Suriye'yi güvenlikleştirme sürecinde, karar alma mekanizmalarında bulunan önemli aktörlerin önceki bölümde yapmış oldukları söylemlere ilaveten bu bölümde açıklanan hususlar doğrultusunda, gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde İran yönetimince ikna edilmesi gereken ve Tablo 4'te sunulan dört hedef kitle ile kitlelere bağlı olarak dört referans nesnesi olduğu değerlendirilmektedir.

Tablo 4. Hedef kitle, referans nesnesi, varoluşsal tehdit

Hedef Kitle	Varoluşsal Tehdit/Söylemler	Referans Nesnesi	Açıklama
Rejimin kendi destekçileri	İslam devrimi Kutsal yerler Ulusal bağımsızlık/Batı karşıtlığı/ Terörizme karşı savaş	Rejimin bekası ve güvenliği	Mevcut yönetimin 1979 İran Devrimi'nin devamı niteliğinde olduğu dikkate alındığında rejimin kendi destekçilerinin rızasının alınması hayati öneme haizdir.
İran halkı	Kutsal yerler Ulusal bağımsızlık/Batı karşıtlığı/Siyonizm Terörizme karşı savaş	Devletin bekası ve güvenliği	437*
Müslüman ve Şii dünyası	Batı karşıtlığı/Siyonizm Şii ekseni/Kutsal yerler Terörizme karşı savaş Ulusal bağımsızlık/ İç işlerine karışmama	Bölge ülkelerinin güvenliği	
Uluslararası toplum (Kuruluşlar ve devletler)	Terörizme karşı savaş Ulusal bağımsızlık/ İç işlerine karışmama	Uluslararası istikrar ve güvenlik	

* "İran'da ulusal ve uluslararası politikaya yön veren birçok grup da bulunmaktadır ki güvenlikleştirme sürecinde bunların ikna edilerek desteklerinin alınması meşruiyet açısından çok önemlidir. Cumhuri İslam Partisi, İran İslam Cumhuriyeti'nin ilk siyasi partisidir, bu parti Humeyni döneminde kurularak yine onun döneminde Humeyni taraftarları içerisinde ikilik yarattığı gerekçesi ile 1987 yılında kapatılmıştır. Müteakip süreçte siyasi parti kurulmamış olmasına rağmen birçok siyasal görüş ayrılıkları meydana gelmiştir. Bu bağlamda "*Muhafazakârlar, Ilımlılar ve Pragmatikler, Reformcular ve Yeni Muhafazakârlar*" olmak üzere dört temel gruptan bahsedilebilecektir (Bknz. Dedemen, Fatih, s.138). İran'da reformcularla muhafazakârlar arasındaki en önemli tartışma konularından birisi, karar alma mekanizmasında temel aktör olan Dinî Liderin statüsüyle ilgilidir." Muhafazakârlar " Velayet-i Fakih müessesesinin yetkileri, mutlak ve sınırsızdır; bundan dolayı devletin olduğu her ortamda son sözü Ruhani Lider söylemelidir; Ruhani Lider, din adamlarınca seçilmelidir, bu seçim ise halkın inisiyatifine bırakılmamalıdır çünkü halk söz konusu liderlik için istenilen özelliklerie kimin sahip olduğunu bilmez." görüşünü Reformcular ise "Velayet-i Fakih müessesesi, mutlak ve sınırsız yetkilere sahip değildir, yetkiler anayasada belirtilmiştir bundan dolayı Ruhani Lider her şeye karışmamalıdır ve mümkün olduğu takdirde halk tarafından seçilmelidir." görüşlerini savunmaktadır (Bknz. Oğuz, Sami / Çakır, Ruşen (2000) Hatemi'nin İran'ı, İstanbul, İletişim Yayınları, s.149).

Güvenlikleştirici aktörlerin yapmış oldukları açıklamalar genel olarak incelendiğinde güvenlikleştirici aktör olan Ruhani Lider'in söylemlerinin ulusal kamuoyu ile uluslararası kamuoyundan Müslüman ve Şii dünyasını, Cumhurbaşkanları ve Dışişleri Bakanının söylemlerinin ise tüm uluslararası kamuoyunu kapsayacak şekilde yapıldığı ve onların varoluşsal tehditlere yönelik rızalarının alınmaya çalışıldığı değerlendirilmektedir. Söz konusu hedef kitlelere bağlı olarak aşağıda sunulan referans nesneleri ve bunlara yönelik varoluşsal tehditler/söylemler, hedef kitlelere söz-edimler vasıtasıyla aktarılmıştır:

Devletin Bekası ve Güvenliği

İran halkına yönelik referans nesnesinin "devletin bekası ve güvenliği" ve söz konusu nesneye yönelik varoluşsal tehditlerin/söylemlerin ise kutsal yerlerin savunulması, ulusal bağımsızlık, Batı karşıtlığı ve terörizme karşı savaş hususları olduğu değerlendirilmektedir.

Rejimin Bekası ve Güvenliği

Rejimin kendi destekçilerine yönelik referans nesnesinin "rejimin bekası ve güvenliği" ve söz konusu nesneye yönelik varoluşsal tehditlerin/söylemlerin ise İslam devrimi, kutsal yerlerin savunulması, ulusal bağımsızlık, Batı karşıtlığı ve terörizme karşı savaş hususları olduğu değerlendirilmektedir.

Bölge Ülkelerinin Güvenliği

Müslüman ve Şii dünyasına yönelik referans nesnesinin "bölge ülkelerinin güvenliği" ve söz konusu nesneye yönelik varoluşsal tehditlerin/söylemlerin ise Şii direniş ekseni, kutsal yerlerin savunulması, terörizme karşı savaş, ulusal bağımsızlık ve iç işlerine karışmama hususları olduğu değerlendirilmektedir.

Uluslararası İstikrar ve Güvenlik

Uluslararası kamuoyuna yönelik referans nesnesinin "uluslararası istikrar ve güvenlik" ve söz konusu nesneye yönelik varoluşsal tehditlerin/söylemlerin ise terörizme karşı savaş, ulusal bağımsızlık ve iç işlerine karışmama hususları olduğu değerlendirilmektedir.

3.2.4. Olağanüstü Tedbirler

İran, Suriye'deki mevcut gelişmeleri kendisi için varoluşsal bir tehdit olarak değerlendirmekte ve bu tehditleri bertaraf etmek maksadıyla askeri tedbirler başta olmak üzere ekonomik ve diplomatik tedbirler almaktadır. Bu kapsamda İran; Suriye İç Savaşı'nda Besic Gücü, DMO ve Kudüs Gücü'ne ilave olarak Lübnan Hizbullahı ve Harem Fedaileri gibi milis örgütlenmeler vasıtasıyla askeri varlık bulundurulması dâhil olmak üzere Suriye'ye eğitim ve danışmanlık desteği vermekte, Suriye Ordusu ile iş birliği içerisinde gerek Suriye'deki gerekse Suriye'ye İran'dan ve diğer ülkelerden getirdiği Şii milisleri örgütleyerek muhaliflere karşı savaşmaları için Suriye'ye göndermekte ve tüm bunlara ilave olarak diplomasi ve iktisadi alanda destekte bulunmaktadır:

İran'ın Suriye rejimine vermiş olduğu diplomatik destekte olmazsa olmaz şartlarından birisi mevcut rejimin devamıdır ki bu doğrultuda yabancı ülkelerin Suriye rejiminin iç işlerine karışmamasını istemektedir. Bundan dolayı, İran'ın Esad yönetimine vermiş olduğu destek, kendisinin gerek bölgesel gerekse uluslararası alanda diplomatik çözümlerin dışında bırakılmasına neden olmaktadır. Bununla birlikte Suriye'nin geleceğine ilişkin İran, Rusya ve Türkiye'nin garantör ülke oldukları ve 2017 yılı başlarında ilki gerçekleşen ve günümüze kadar devam eden Astana Süreci, başta uluslararası meşruiyet açısından olmak üzere somut adımlar atılması açısından çok önemlidir. İran'ın bölgesel ve uluslararası alanda gerçekleştirdiği diplomasi faaliyetleri, tekrar olmaması açısından burada incelenmek yerine bu bölümün sonunda meşruiyetin sağlanması başlığı altında incelenmiştir.

İran, tüm gayretlerine rağmen Esad rejiminin Suriyeli muhaliflere karşı yeteri kadar başarılı olamaması üzerine kendi Besic güçlerini ve Kudüs Tugayları'nı Suriye'deki savaşa seferber etti ki Eski Suriye Başbakanı Riad Hijab'ın "*Suriye, İran rejimi tarafından işgal edilmiştir. Ülkeyi yöneten Esad değil, Kudüs Gücü Komutanı Kasım Süleymani'dir*"[438] açıklaması dikkate değerdir. İran'ın almış olduğu askeri tedbirler kapsamında; İran rejiminin korunması için temel unsurlardan birisi hatta en önemlisi olan DMO, Suriye'de savaşmaları için her yerden Şii milisleri seferber etmekte ve onları teşkilatlandırmaktadır, bu çerçevede binlerce Afgan Şii savaşçıyı da Suriye'de savaşmaları için göndermektedir. Bu savaşçılardan çok büyük bir kısmı, Afganistan'daki savaştan kaçan ve İran'a sığınan

[438] **Fulton, Will / Holliday, Joseph / Wyer, Sam** (2013) s.10.

mültecilerdir. Bunlardan bir bölümü ideolojik ve mezhepsel kaygılarla savaşa katılırken diğer bölümü ise içinde bulundukları ekonomik nedenlerden dolayı Suriye'deki savaşa katılmaktadırlar şöyle ki İran, Afganistanlılara Suriye'de savaşmaları karşılığında "maaş, vatandaşlık ve çocuklarına eğitim hakkı verilmesine ilave olarak Şiilerin kutsal mekanlarının korunması gibi bir motivasyon ekleyince" bu milisleri mobilize etmede başarıya ulaşmaktadır.[439]

İran, Suriye'de çok yönlü bir strateji uygulamaktadır. Bu strateji doğrultusunda hem Esad rejimini desteklemekte hem de mevcut rejimi koruması için Besic modelinde olduğu üzere müzahir milis güçler oluşturmuştur, dolayısıyla bu güçler vasıtasıyla Esad rejimi gitse bile müteakip aşamada Suriye'deki menfaatlerini ve direniş ekseninin bir halkası olan Lübnan Hizbullahı ile irtibatını devam ettirmiş olacak ve Suriye'deki nüfuzunu devam ettirmesine olanak sağlayacaktır. İran buna ilave olarak Suriye Ordusu'nu yeniden teşkilatlandırmış ve söz konusu milis güçler ve ordu, mevcut rejimin korunmasında çok önemli roller üstlenmiştir.[440] 2,000 civarında Kudüs Gücü personelinin; 2018 yılında başta Irak, Afganistan ve Pakistan'dan gelen Şii gruplar olmak üzere Suriye'de farklı milislerden meydana gelen on binlerce savaşçıya komuta ettiği tahmin edilmektedir. İran ayrıca Halep'te İmam el-Haccac (Imam al-Hajaj) ve Mehdi Ordusu (Mahdi Army), Şam'da Rukiye Tugayı ve Humus'ta İmam Rada Kuvveti gibi yerel Şii milis örgütlerini kurmuştur.[441] İran'ın Suriye'ye gönderdiği bir diğer milis grup ise Ehl-i Beyt büyüklerinin türbelerini diğer bir ifadeyle kutsal yerleri savunmak maksadıyla, İran ve Suriye dâhil diğer ülkelerden gelen Şii milislerden oluşturulan Ehl-i Beyt Haremi Fedaileri'dir ve bunların arasında DMO ve Besic güçleri de bulunmaktadır.[442] İran, bu milis gruplara ilave olarak Afganistan'ın Hazara bölgesinden kutsal yerleri savunmak adına Hazaralı Şii milis grupları da Suriye'ye seferber etmiştir.[443] Ancak kutsal yerleri savunmak adına Suriye'ye gönderilen Şii milisler, bu kutsal yerlerin çok daha ilerisine yani Suriye'nin farklı alanlarına taşmışlar ve rejim güçleriyle beraber Suriyeli muhalifler unsurlara karşı mücadele etmişlerdir. [444] Ocak 2021'de İstanbul'daki Jusoor Araştırma Merkezi, İran ve

---

[439] **Yegin, Abdullah** (2017) s.98.
[440] **Yegin, Abdullah** (2017) s.128, 131.
[441] **Yahe, Idol** (2021) "Iran in Syria: from Expansion to Entrenchment" 17.06.2021, <https://dayan.org/content/iran-syria-expansion-entrenchment> s.e.t.10.01.2022.
[442] **Yegin, Abdullah** (2017) s.131-135.
[443] **"Supreme Leader's Statements to the Families of the Defenders of the Holy Shrines Martyrs"** 13.03.2019, <https://english.khamenei.ir/news/7122/Supreme-Leader-s-Statements-to-the-Families-of-the-Defenders> s.e.t.05.01.2022.
[444] **Sinkaya, Bayram** (2015) s.153.

bağlı milislerinin Suriye'de 10 bölgeye dağılmış toplam 131 askeri üste konuşlu olduğunu gösteren bir harita yayınlamıştır. Ayrıca Hizbullah'ın Suriye genelinde 116 askeri noktası daha bulunduğu ve Hizbullah ile birlikte diğer Şii milislerin, Suriye sınırlarının yaklaşık yüzde 20'sini kontrol ettiği tahmin edilmektedir. [445]

Bu noktadan hareketle Suriye Hizbullahı'na da yer vermenin önemli olduğu kıymetlendirilmektedir. Esad taraftarı olarak rejim saflarında savaşan muhtelif Şii gruplar kendilerini Suriye Hizbullahı olarak adlandırdılar. Bu bağlamda; 2015 yılında öldürülen DMO komutanı Hüseyin Hamedani, Lübnan Hizbullahı modelinde olduğu üzere bir proje başlattı ve daha sonra bu proje devam ettirildi ki İran, bu şekilde bir örgütlenme ile Suriye'de ebediyete kadar kendisine bağlı bir örgüt kurmayı (Suriye Hizbullahı) başarmıştır. İran'ın Muhafazakâr Jomhouri Eslami gazetesi, Suriye Hizbullahı'nın kurulduğunun açıklanmasının ardından bu oluşumu "Suriye Hizbullahı, direnişin güçlü bir kolu olacak ve Lübnan sınırlarından gelecek tehditlerden endişe duyan Siyonist rejim, şimdi kendisini yeni bir duruma hazırlamalıdır." şeklinde haber yapmıştır. Shimon Shapira'ya göre Esad rejimi devrilse bile Lübnan Hizbullahı'na göre dizayn edilen Suriye Hizbullahı, İran'ın Suriye'deki varlığını sürdürmeye ve İsrail'e karşı hareket etme kabiliyetini devam ettirmeye yöneliktir.

Suriye Hizbullahı'nın; İran, Irak, Afganistan ve Hizbullah güçleri ile Basra Körfezi'nden desteklenen Şiiler ve Alevilerden oluşan ve 150 bin kişiden meydana gelen mezhepsel bir ordu (sectarian army) olması ve bu gücün Suriye ordusuna entegre olması veya kuruluşuna dâhil edilmesi planlanmıştır. Söz konusu duruma ilişkin olarak Ammar Stratejik Üssü Başkanı ve eski bir Besic milisi olan Hojjat al-Islam Mehdi Taeb; 2013 yılında "*Suriye, İran'ın 35. stratejik bir eyaletidir. Düşman bize saldırırsa ve Suriye'yi ya da Huzistan'ı işgal etmeyi planlıyorsa öncelik Suriye'yi kurtarmamızdır. Bunu yaparsak Huzistan'ı da geri alabiliriz ama Suriye düşerse Tahran'ı elimizde bulunduramayız. İran'ın cephesi Suriye'de bulunmaktadır. Bundan dolayı İran hükümeti, Suriye'ye 'bir şehir savaşını yönetmek için kendi Besiç Gücünü kurmasını' önerdi. Suriye Besiç Gücü, ordudan şehir savaşını devralan 60 bin Hizbullah üyesiyle kuruldu*." açıklamasında bulundu. DMO kıdemli komutanlarından Muhammed Eskandari; Taeb'in açıklamasından bir yıl sonra Mayıs 2014'te, DMO'nun Suriye'de savaşmak için 42 tabur ve 138 tugayı eğittiğini, bu güçlerin "Suriye'ye gönderilmek ve düşmanlarla savaşmak için" donanımlı

[445] **Yahe, Idol** (2021).

ve hazırlıklı olduklarını ifade etti. DMO'nun bir diğer üst düzey üyesi Hüseyin Hamadani de bu açıklamayı destekleyecek şekilde Suriye'nin herhangi bir güvenlik veya askeri teçhizat gereksinimi olmamasına rağmen yaklaşık 130 bin Besiç milisinin eğitildiğini, bunların Suriye'ye girmeyi beklediğini ve İran'ın Suriye'de ikinci bir Hizbullah kurduğunu söyledi. Shapira'ya göre Lübnan Hizbullahı, Esad'ın güçleriyle birlikte Suriye cephesinde doğrudan İran rehberliğinde faaliyet göstermeye ve bugüne kadar uğradığı birçok kayba ve erozyona rağmen çeşitli savaş türlerinde savaş deneyimi ve yetenekleri kazanmaya devam etmektedir.[446] İran'ın Suriye Hizbullahı girişimi, İran'a jeopolitik açıdan "İran'ın Akdeniz sahillerine gelip dayanması" anlamına gelen çok büyük bir avantaj sağlamıştır. [447] Bütün bu gelişmelere paralel olarak Suriye İç Savaşı, Esad'ın lehine döndüğünde, İran kendi güçlerini bu ülkeden çekmeye başlamış ve bunu yaparken esas olarak vekillerine güvenmiştir. [448]

İran, Esad rejimini mümkün olduğu kadar uzun süre iktidarda tutmak ve rejim düştüğü takdirde ise Suriye topraklarını kullanma yeteneğini ve bölgesel çıkarlarını sürdürmek maksadıyla; kapsamlı, pahalı ve bütünleşik bir çaba sarf etmektedir. Bu bağlamda; İran güvenlik ve istihbarat servisleri, Esad rejimini korumak için Suriye ordusuna danışmanlık yapmakta ve destekte bulunmaktadır. Söz konusu danışmanlık ve destek; DMO, Kudüs Tugayları, istihbarat servisleri ve kolluk kuvvetleri tarafından sağlanmaktadır. İran, aynı zamanda Esad rejimini korumak için devlet kurumlarına verdiği desteği, devlet yanlısı milislere de vermek suretiyle bu stratejinin başarısızlığına yönelik olarak da önlem almaktadır çünkü Suriye devletinin askeri yetenekleri bozulmaya devam ettikçe, bu milisler İran'ın Suriye ve bölgedeki devam eden etki ve faaliyetlerinin çerçevesini oluşturabilecektir. İran'ın bu stratejisi, mevcut rejim çöktüğü zaman Suriye muhalefeti tüm Suriye toprakları üzerinde tam kontrol sağlayamadığı sürece Suriye'nin bir kısmını üs olarak kullanmak suretiyle hayati çıkarlarını sürdürmeye devam edebilmesine imkân sağlamayı amaçlamaktadır.

Bu bağlamda İran; rejim yanlısı milisler ile Esad rejiminden arta kalan sadık personel arasında yakınlaşmayı teşvik ederek ve Esad güçlerinin hem resmi hem de paramiliter bileşenlerini destekleyerek kısa vadeli çıkarlarını korumak ve Levant'ta uzun vadeli etki ve erişimin temellerini atmak için çalışmaktadır. İran rejimi, Suriye'de bulunan DMO ile

---

[446] **Shapira, Shimon** (2014).
[447] **Fulton, Will / Holliday, Joseph / Wyer, Sam** (2013) s.10.
[448] **Yahe, Idol** (2021).

beraber Kudüs Gücü'nü Suriye Ordusu'nun iç güvenlik, geleneksel veya isyan karşıtı operasyonlara yönelik eğitim ve tecrübesini artırmak maksadıyla görevlendirmiştir.[449]

Ayrıca Esad rejiminin 2011 yılında Suriye'de meydana gelen protestoları baskı altına almak için Suriye'nin istihbarat desteğine ihtiyaç duyması üzerine İran, 2009 yılında Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde meydana gelen büyük çaplı protestoların bastırılmasında etkin rol alan kolluk kuvvetleri Besic Gücü'nün bir kısmını Suriye'ye gönderdi ve bu birim, Suriye'ye gerek teknik ve malzeme desteği gerekse eğitim açısından yardım etti.[450] ABD'li resmi yetkililer, İran'ın Suriye'ye verdiği desteğe ilişkin olarak İran'ın internetin kontrolü ve erişime engellenmesine yönelik Suriye rejimi ile bilgi paylaşımında bulunduğu; Suriye'ye muhalif güçleri gözetlemek için silahsız hava araçları ve baskı altına almak için gözetleme cihazlarına ilave olarak iki milyon dolar değerinde sinyal kesiciler ve iletişim malzemesi tedarik ettiği[451] Kudüs Gücü vasıtasıyla rejim muhalifi göstericileri etkisiz kılmak maksadıyla askeri eğitim desteği vermekte olduğu ve muhalif göstericilerin mobilizasyonunda çok etkin bir şekilde kullanılan internet ve cep telefonu ile Twitter ve Facebook gibi sosyal medyayı kontrol ederek muhalifleri çok çabuk bir şekilde tespit edebileceği bilgi birikimini transfer ettiği iddiasında bulunmuşlardır.[452]

Yahe'ye göre İran, ayrıca başta Afganlar olmak üzere yabancı Şiilere Suriye vatandaşlığı vererek ve Şam'da kendilerine belirlenmiş mahalleler kurarak Suriye'deki Şii topluluğunun büyüklüğünü ve demografik ağırlığını artırmaya çalışmakta ve DMO savaşçılarının ailelerini göç etmeye ve Şam bölgesine yerleşmeye teşvik etmektedir.[453]

İran'ın Suriye İç Savaşı'nda Esad rejimine vermiş olduğu ekonomik desteğin kapsamı ayrıntılı olarak bilinmemekle beraber İran, söz konusu desteğe yönelik olarak temel tedarikçilerden birisidir. İran'ın BMGK ambargosunu ihlal etmesine ve Esad rejimine silah ve mühimmat taşımasına Rusya'nın yardım ettiği iddia edilmektedir.[454] İran'ın, silah ve mühimmat desteğini bir süre Türkiye üzerinden kara ve havayolunu kullanmak suretiyle sürdürdüğü ancak daha sonra Türkiye tarafından bu sevkiyatın

---

[449] **Fulton, Will / Holliday, Joseph / Wyer, Sam** (2013) s.9, 11.
[450] **Fulton, Will / Holliday, Joseph / Wyer, Sam** (2013) s.13.
[451] **Fulton, Will / Holliday, Joseph / Wyer, Sam** (2013) s.15.
[452] **Şen, Gülriz** (2012) s.108.
[453] **Yahe, Idol** (2021).
[454] **Bender, Jeremy** (2015) "Russia is Helping Iran Deliver Arms to Syria" 29.10.2015, <https://www.businessinsider.com/report-russia-is-helping-iran-deliver-arms-to-syria-2015-10> s.e.t.13.08.2021.

gerçekleşmesinin önlenmesi üzerine[455] Rus askeri kargo uçaklarının, Irak hava sahasını kullanmak suretiyle İran'ın silah ve mühimmatını Suriye'ye sevk ettiği ileri sürülmektedir.[456]

İran'ın, Suriye'deki Esad rejimini desteklemek için yapmış olduğu harcamaya ilişkin olarak BM Suriye Özel Elçisi Staffan de Mistra, İran'ın Esad hükümetine yıllık 6 milyar dolar harcadığını iddia ederken bazıları İran'ın 2012 ve 2013 yıllarında Şam hükümetine askeri ve ekonomik yardımlar için yılda ortalama 7 milyar dolardan fazla 14 ila 15 milyar dolar harcadığını ileri sürmüşlerdir. Burada sözü edilen 6-7 milyar dolarlık rakam, Suriye'ye konuşlandırılan DMO ve Kudüs Gücü'nün askeri danışmanlarının yıllık harcamaları ile Hizbullah ve İran komutasında faaliyet gösteren diğer yabancı Şii milislere harcanan parayı kapsamamaktadır. Söz konusu bilgileri teyit edecek şekilde ABD Barış Enstitüsü Başkan Yardımcısı Steven Heydemann, 2015 yılında yaptığı bir açıklamada "*İran'ın petrol transferlerinin, kredi limitlerinin, Suriye ordusuna silah ve mühimmat harcamalarının, askeri personel maliyetlerinin ve Suriye'de savaşan Hizbullah ve Şii milislerin desteklenmesinin toplam maliyetinin yıllık 15 ila 20 milyar dolar arasında olduğunu*" ifade etmiştir.[457] Bu noktadan hareketle 2012-2021 yılları arasında geçen 10 yıllık süreçte İran'ın Suriye politikasının İran'a maliyetinin 150 ila 200 milyar dolar civarında olabileceği değerlendirilmektedir. Son yıllarda İran, Suriye rejimiyle ekonomik ve ticari anlaşmalarını güçlendirirken, ülkenin sanayi, tarım, ticaret ve bankacılık sektörleri üzerindeki kontrolünü de genişletmiştir.[458]

3.2.5. Hedef Kitle ve Hedef Kitlenin İknası

3.2.5.1. Hedef Kitle

Güvenlikleştirme sürecinin temel unsurlarından olan hedef kitleye ilişkin olarak; Kopenhag Okulu'nca hedef kitlenin "kimlerden ve ne kadardan" oluşacağına dair bir açıklama yapılmamıştır. Ancak başarılı bir güvenlikleştirme sürecinde referans nesnelerine

---

[455] **"İran silahına Türkiye engeli"** 15.08.2011, <https://www.milliyet.com.tr/dunya/iran-silahina-turkiye-engeli-1423016> s.e.t.03.01.2022.
[456] **Bender, Jeremy** (2015).
[457] **"Iran Spends Billions to Prop UP Assad"** 09.06.2015, <https://www.uskowioniran.com/2015/06/iran-spends -billions-to-prop-up-assad.html> s.e.t.10.01.2022.
[458] **Yahe, Idol** (2021).

yönelik varoluşsal tehdit bağlamında gerek ulusal gerekse uluslararası hedef kitlenin rızasının alınması şarttır.

İran, daha önceki bölümde ayrıntılı bir şekilde açıklanan söylemleriyle referans nesnesi/lerinin varoluşsal bir tehdide maruz kaldıklarını söylemek suretiyle güvenlikleştirme yoluna giderek Suriye rejimini koruma stratejisini izlemiştir. Bu bağlamda; söz konusu referans nesneleri ve varoluşsal tehditler/söylemler dikkate alındığında daha önceki bölümde de açıklandığı şekilde İran yönetiminin ikna etmesi gereken dört hedef kitle olduğu ve bunların ulusal düzeyde İran halkı ve rejimi ile uluslararası düzeyde Şii ve Müslüman dünyası ile uluslararası kamuoyundan oluştuğu değerlendirilmektedir.

3.2.5.2. Hedef Kitlenin İknası

3.2.5.2.1. Algı Yönetimi

Algı ve gerçeklik arasındaki çizgi, her zaman birbiriyle kesişmeyebilmektedir. Bundan dolayı bazen algılar bazen gerçekler insanların düşüncelerini ve davranışlarını etkileyebilmektedir. Algıyı etkileyen faktörlerin insanın gerçekliği "görmek istediği" şekilde görmesine neden olması nedeniyle insanların güvenliğe yönelik tehdit algılamaları da objektif gerçeklikten ziyade sübjektif ön yargılara dayalı olabilmektedir. Bu bağlamda; algı yönetimi stratejileri kullanılmak suretiyle "inşa edilmiş korku veya tehditlerin, gerçek korku ve tehditlerin önüne" geçebilmesi sağlanmaktadır.[459] Bu bağlamda; hedef kitleyi ikna ederek düşünce ve davranışlarını değiştirmek maksadıyla kullanılan enstrümanlardan birisi de propagandadır.

[459] **Karabulut, Bilal** (2019) s.11.

Propaganda

Kitleleri etkilemek, yönlendirmek ve kontrol etmek maksadıyla kullanılan propaganda, dünya üzerindeki hemen hemen tüm siyasi yapılanmalar tarafından kullanmaktadırlar. Dolayısıyla İran gibi siyasi varlığı çok eski tarihî ve kültürel birikimle beslenen devletler ve yapılanmalar da söz konusu ikna metodunu kullanmaktadırlar.[460]

Suriye meselesini varoluşsal bir tehdit olarak gören ve kamuoyunu etkilemeye çalışan İran'daki yönetici elitler, direniş ekseni bağlamında "Şii kutsal mekânlarını koruma ve DAEŞ ile mücadele" gibi argümanları, Suriye'de bulunmalarına yönelik olarak kamuoyunda meşruiyet kazanmak maksadıyla kullanmaktadırlar. İran, Suriye'deki Esad rejimini korumak için başta Afganistan ve Irak dâhil Şii'lerin bulunduğu ülkelerde milis grupları teşkilatlandırmakta ve daha sonra bu Şii milisleri kullanmaktadır[461] ve bu bağlamda İran, Suriye'de bulunan Seyyide Zeyneb Türbesi'nin savunmasına katılmak adına bu milisleri seferber etmektedir.[462] Suriye'de bulunan "Ehl-i Beyt büyüklerine ait türbelerin korunma hedefi" İran'ın çoğunluğunun Şii mezhebine ait olduğu dikkate alındığında İran'ın Suriye'deki askeri varlığının izahını kolaylaştırmaktadır.[463] İranlı yöneticiler, İran-Suriye ilişkilerinde mezhep vurgusundan kaçınmaktadırlar, ancak mezhepçi endişeleri ve iddiaları, Şii milislerin mobilizasyonunu sağlamak maksadıyla devamlı kullanmaktadırlar. Bu çerçevede Suriye İç Savaşı'nda hem politik hem de stratejik açıdan büyük önem kazanan Seyyide Zeyneb Türbesi, Şii milislerin mobilizasyonunda etkili olmaktadır.[464] Ayrıca İranlı yöneticiler, Şii milislerin rejimin yanında mücadele etmeleri karşılığında onlara para ve İran vatandaşlığı gibi avantajlar sağlanacağı açıklamasında bulunarak onları ikna etmeye çalışmaktadır.[465] Diğer taraftan Ruhani Lider Hamaney'in "*Eğer türbe koruyucularımız Irak ve Suriye'de direniş göstermeseydi, onlarla*

[460] **Özdemir, Seçil** (2018) s.5.
[461] **Sarı, İsmail / Farzam, Rahimullah** (2018) "Suriye'de İran'ın Şii milisleri" Anadolu Ajansı, 15.03.2018 <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/suriye-de-iran-in-sii-milisleri/1089525> s.e.t.12.01.2021.
[462] **Shapira, Shimon** (2014).
[463] **Yılmaz, Adem** (2018) "İzlenen Suriye Politikasına Dair İran'da Aykırı Sesler" Suriye Gündemi, Bölgesel Siyaset Günlüğü, 11.01.2018, <https://www.suriyegundemi.com/izlenen-suriye-politikasina-dair-iran-da-aykiri-sesler> s.e.t.23.09.2020.
[464] **Sinkaya, Bayram** (2015) s.153.
[465] **Sarı, İsmail / Farzam, Rahimullah** (2018).

İran'da savaşırdık" ifadesi, İran dışındaki askeri operasyonların ve ekonomik harcamaların gerekli olduğuna yönelik İran halkını ikna etmeye çalışan diğer bir söylemdir.[466]

İran yönetimi ve basınının, Suriye'de meydana gelen olayları "Batılı devletlerin oyunları ve Vekâlet Savaşları" olarak öne sürmesine yönelik olarak Ruhani Lider Hamaney'in "*İslam Cumhuriyeti, tüm gücüyle onların karşısında durmaktadır. Onlar, İran halkına tokat atamazlar; tersine İran halkı Onlara tokat atabilir*" açıklaması ile asıl tehlikenin Suriye'den ziyade İran'ın geleceği üzerinde olduğu gösterilmek istenmiştir. İran Devrimi'ni ayakta tutan propagandalardan birisi olan "Batı karşıtlığı ve İslam'ın tehlikede olduğu*"*gibi argümanlar ile DAEŞ lideri Ebubekir El-Bağdadi'nin halifelik ilân ederek halifeliğinin "Suriye topraklarının bir kısmını da kapsayacağı" açıklamasını, İran İslam Cumhuriye'nin bitişi olarak değerlendiren fikirlere İran basınında yer verilmektedir.[467] Bütün bu söylemlerin, İran halkı ile rejimin destekçilerini ikna etmeye yönelik olduğu değerlendirilmektedir.

Propaganda araçlarından birisi olan ritüellerin toplumsal birlikteliği güçlendiren vasıtalar olması nedeniyle ritüellerin uygulanması esnasında yapılan gösteriler ve sürdürülen gelenekler, halk üzerinde etkisi açısından büyük öneme haizdir. Bu bağlamda; dinî ve mezhebi olarak İran halkını ve "Şii dünyasını etkileyecek önemli günlerde, resmî tatil ilân edilerek tüm halkın ilgisinin ve dikkatinin konsolide edilmesine çalışılmaktadır." Söz konusu günler, halkın dinî ve millî duyarlılıklarının birlik ve beraberlik içerisinde devam ettirilmesinde büyük öneme haizdir[468] bundan dolayı söz konusu ritüellerin, rejimin destekçileri dâhil İran halkını ve Şii dünyasını ikna etmede bir propaganda aracı olduğu değerlendirilmektedir.

İran, "Suriye'deki olayları, Batı tezgâhı ve rejim karşıtlarını, fitne unsurları" olarak değerlendirmektedir.[469] İran Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Ramin Mihmanperest, Suriye'deki rejim karşıtı gösterilerin "*Batı'nın, Suriye rejiminin Ortadoğu'da direnişe verdiği desteği engellemek maksadıyla yaptığı bir komplo*" olduğu ve dönemin Dışişleri Bakanı Ali Ekber Salihi de "*Yabancıların Suriye'de kargaşa çıkarmaya çalıştıkları*"

---

[466] **Yılmaz, Adem** (2018).
[467] **Özdemir, Seçil** (2018) s.15-16.
[468] **Özdemir, Seçil**, s.9.
[469] **Geneive, Abdo** (2011) "How Iran Keeps Assad in Power in Syria" <https://www.foreignaffairs.com/articles/iran/2011-08-25/how-iran-keeps-assad-power-syria> s.e.t.02.08.2020.

açıklamalarında bulunmuşlardır.[470] İran Parlamentosu Dış İlişkiler Komitesi Başkanı Alaaddin Boroujerdi ise Ağustos 2011'de, "*İran ya Suriye'yi kurda (ABD'ye) yem edecek ve NATO müdahalesine davetiye çıkaracaktır ya da Müslüman halkların çıkarları doğrultusunda Filistin direnişinin merkezi olan Suriye'ye her türlü desteği sağlayacaktır*"[471] açıklamasında bulunarak İran'ın Suriye'de birbirinden tamamıyla farklı iki alternatiften birisini seçmek durumunda olduğunu ifade etmiştir. İran'ın Suriye İç Savaşı'na karışmasına yönelik olarak Ruhani Lider Hamaney; Haziran 2011'de, ABD ve İsrail'in menfaatlerine hizmet eden her şeyin yanlış olduğunu belirterek İran'ın "*İslami, Amerikan ve Siyonist karşıtı ve halkçı olan tüm halk hareketlerini destekleyeceğini ve Suriye'deki olayların ABD, İsrail ve Arap ülkeleri tarafından düzenlenmesi nedeniyle İran'ın Suriye rejimine destek vereceğini*" ifade etmiştir.[472] Suriye'deki gelişmelere ilişkin İranlı yöneticilerce yapılan bu tür açıklamaların, İran'ın Suriye'deki varlığına meşruiyet sağlamak için hem İran halkına hem de Şii ve Müslüman dünyasına yönelik olduğu değerlendirilmektedir.

Zibakalam'a göre 2009'daki cumhurbaşkanlığı seçimlerinde muhalif Yeşil Hareketi orantısız güç kullanmak suretiyle merhametsizce bastıran ve rejime karşı görüşte olanların hapishanelerde çok kötü davranışlarla karşı karşıya kalmasına ses çıkarmayan İran rejiminin Ortadoğu'da kazanmış olduğu popülaritesi azalmaya başlamıştı. Bundan dolayı Tunus ve Mısır'daki gelişmeleri, sadece "bir demokrasi ve özgürlük mücadelesi olarak yansıtmak" İran'a hiçbir ideolojik fayda sağlamayacaktı.[473] Ancak İran'ın Suriye İç Savaşı'nda "Batı ve Siyonist emperyalizmine karşı İslami direniş" argümanı, Ortadoğu'da destek görmeye devam ediyordu. İran'ın Ortadoğu'da meydana gelen halk isyanlarını, Şen'in de ifade ettiği gibi "*kendisinin Batı karşıtı ideolojisini destekleyecek ve kendisine yönelen baskı ve tehditleri dengeleyecek bir çerçeve içinde görmeye ve göstermeye"*[474] dolayısıyla Müslüman ve Şii dünyası ile kendi halkını ikna etmeye yönelik olduğu değerlendirilmektedir.

---

[470] **Kazdal, Melih** (2018) s.9.
[471] **Pomeroy Robin** (2011) "Analysis: Iran Sees Ally Syria Surrounded by US., Arab Wolves", Reuters, 15.06.2011, <http://www.reuters.com/article/2011/08/15/us-syria-iran-idUSTRE77E1E320110815> s.e.t.14.05.2021.
[472] **Sinkaya, Bayram** (2012) s.10.
[473] **Zibakalam, Sadegh** (2011).
[474] **Şen, Gülriz** (2012) s.102.

İran, "Şam Hükümeti'nin isteği ve rızası" üzerine Suriye'de olduğunu, Suriye'nin toprak bütünlüğüne ve egemenliğine diğer ülkelerin de saygı göstermesi gerektiğini vurgulayarak devletlerin iç işlerine karışılmaması söylemine vurgu yapmaktadır. Ayrıca İran, Suriye'de meydana gelen olayları, rejime bir tehdit olarak kendi kamuoyunun onaylaması için "Suriye'nin İran'ın 35. eyaleti" gibi argümanları kullanmak suretiyle Suriye'yi İran'ın milli güvenliğinin olmazsa olmazı durumuna getirmektedir, bu bağlamda Suriye'nin savunulması için uygulanacak faaliyetleri meşrulaştırma gayreti içerisinde olmaktadır.[475] Ruhani Lider Hamaney, 2017'de "*Kötü niyetli kimseler ve isyancılar, Suriye'de durdurulmasaydı İran, onları Tahran, Fars, Horasan ve İsfahan'da engelleyemezdi. Şehitlerimiz, düşmana aman vermediler*" açıklamasında bulunurken İran'ın Suriye politikasında diğer önemli aktörlerden olan İran DMO Kudüs Gücü Komutanı Kasım Süleymani ve Yüksek Ulusal Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri Ali Shamkhani, farklı zamanlarda ancak aynı açıklamalarda bulunmuşlardır. Daha basit bir ifadeyle bu açıklama, İran'ın Suriye'ye müdahalesini, ulusal güvenliğin korunması için çok önemli olduğunu meşrulaştırmak için kamuoyuna aktarımdır.[476]

Sonuç olarak İranlı güvenlikleştirici aktörler, Suriye siyasetine yönelik olarak gerek ulusal gerekse uluslararası kamuoyunu etkileyerek aldıkları tedbirleri meşrulaştırmak maksadıyla; Batı ve ABD ile İsrail (Siyonizm) karşıtı söylemlerine ilave olarak Şii kutsal mekânlarını koruma, DAEŞ (terörizm) ile mücadele ve iç işlerine karışmama gibi söylemleri kullanmaktadırlar.

Sinema

Elhan'a göre sinema, hedef kitlenin davranışlarını ve düşüncelerini arzu edilen şekilde yönlendirmek maksadıyla kullanılan propaganda araçlarından birisidir. Bundan dolayı İran; güvenlikleştirme sürecinde, meşruiyetin sağlanabilmesi için onayı gerekli olan ulusal ve uluslararası kamuoyunu etkilemek maksadıyla, "savaştaki rolünü ve önceliklerini sinema vasıtası ile propagandalaştırma" çabası içerisinde olmuştur.[477]

Propaganda amaçlı olarak gösterime giren "Şam Saatine Göre" filmi, savaşın ve DAEŞ tarafından yapılan katliamların korkunç sahnelerini göstermektedir ancak film, bir

[475] **Tamer, Cenk** (2018) s.193.
[476] **Behravesh, Maysam** (2017).
[477] **Elhan, Nail** (2019) s.79.

savaş öyküsünden ziyade çok daha farklı anlamlar içermektedir.[478] İran'da çok fazla kişinin beğenisini toplayan film, en çok izlenen filmlerden biri olmuş[479] ve Ağustos 2018'de Suriye'de oynamaya başlamış müteakip aşamada ise Lübnan ve Irak gösterimleri takip etmiştir.[480] Filmin konusuna yönelik bilgi veren giriş bölümünde hedef kitleye ideolojik çerçevede iletilmek istenen "Suriye'deki krizinin sebebi, DAEŞ lideri Bağdadi'nin Suriye ve Irak'taki asıl amacı, Suriye'de yaşanan insanlık dramı ve İranlı pilotların bu duruma müdahil olması" hususlarını kapsayan Farsça bir metin yer almaktadır.[481] Filmin ideolojik söyleminin merkezinde; İran'ın Suriye'de meydana gelen olayları algılayış biçimi, savaşta kendisine belirlediği rol ve pozisyonu ile savaş süresince göstermiş olduğu insani ve barışçıl politikalar yer almıştır. Ayrıca filmde "DAEŞ karakterleri, merhametsiz ve akıl sağlığı sorunlu kişiler olarak temsil edilirken İranlı karakterlerin aklıselim, insani ve kahramanlık tarafları ön plana çıkarılmıştır. Filmin taşıdığı ana tema, DAEŞ'in tüm insanlık için tehlikeli olduğudur."

Bu bağlamda; Şam Saatine Göre filminde İran'ın uygulamakta olduğu politika ile Suriye stratejisinin doğruluğu vurgulanarak bu strateji ve politikayı benimsemeyen ulusal ve uluslararası düzeydeki aktörlere doğru mesaj verilmek suretiyle ulusal ve uluslararası politikada meşruiyet zemini arama çabası içerisinde olunmuştur.[482]

Yumuşak Güç

Ortadoğu'da en önemli bölgesel aktörlerinden biri olan İran İslam Cumhuriyeti, "uluslararası kültür, ideoloji, idealler ve ahlaki değerler gibi araçları" kapsayan yumuşak güç açısından "miras aldığı köklü medeniyet, tarih ve kültür ile güçlü ideolojik ve mezhepsel aidiyetler" bağlamında özellikle Ortadoğu bölgesinde çok önemli bir potansiyele ve imkâna sahiptir.[483]

---

[478] **Fantina, Robert** (2018) "Damascus Time: An Iranian Movie" Counterpunch, 20.04.2018, <https://www.counterpunch.org/2018/04/20/damascus-time-an-iranian-movie/> s.e.t.15.12.2020.
[479] **Sterling, Rick** (2018) "Damascus Time: An Iranian Movie about ISIS in Syria" Investigaction, <https://www.investigaction.net/en/damascus-time-an-iranian-movie-about-isis-in-syria/> s.e.t.15.12.2020.
[480] "Damascus Time Set for Syria Screening" Iran Daily, 2018, <http://www.iran-daily.com/News/220125.html?catid=11&title=-Damascus-Time--set-for-Syria-screening> s.e.t.20.02.2019.
[481] **Elhan, Nail** (2019) s.88.
[482] **Elhan, Nail** (2019) s.71, 95-96.
[483] **Yegin**, **Abdullah** (2015) s.7-10.

İran, jeopolitik önemine ilave olarak tarihî ve kültürel bağları ile de Ortadoğu bölgesindeki kamuoyunu etkileyebilmektedir, dolayısıyla jeopolitik konumundan faydalanarak uyguladığı strateji de olduğu gibi tarih, kültür ve aidiyet gibi yumuşak güç unsurlarını da bölgesindeki etki alanını genişletmek maksadıyla kullanmaktadır. Yumuşak gücün kullanımına yönelik uygulamakta olduğu strateji, özellikle İran İslam Devrimi'nden sonra halkın birlik ve beraberliğinin ve rejime yönelik aidiyet duygusunun konsolide edilmesinde çok daha belirgin bir duruma gelmiştir.[484]

Yahe'ye göre İran, Suriye İç Savaşı'nda yabancı Şiiler için Şam'da belirlenmiş mahalleler kurmakta ve bu mahallelerdeki cadde ve sitelerin adları, bölgedeki yeni hâkim gücü yansıtacak şekilde değiştirilmektedir. Ayrıca İran, Şam'da İslam Cumhuriyeti'nin Suriye'deki gündemini daha da öteye taşımak için tasarlanmış kültür merkezleri kurmuştur. Örneğin Şam'ın güneybatısındaki bir semtte kurulan Arap Kültür Merkezi, "Bir Aşk Hikâyesi" başlıklı etkinliğin bir parçası olarak, öldürülen Kudüs Gücü Komutanı Kasım Süleymani'nin posterlerini ve resimlerini içeren bir sergi sunmuştur. Bütün bu girişimlere ilave olarak İran rejimi, Suriyeli çocuk ve gençlerin illegal eğitim yoluyla telkin edilmesine de yatırım yapmaktadır; Eylül 2020'den bu yana "İran Kültür Merkezi" Suriyeli çocuklara Farsça öğretmek için özellikle Deyrizor'da ücretsiz kurslar vermektedir. İran'ın Suriye'de yapmakta olduğu faaliyetlerin bir parçası olarak, Suriyeli gençler savaş eğitiminden geçirilmekte ve onlar İran bayrakları, Ruhani Liderler Humeyni ve Hamaney imgeleri ve diğer İran ve Şii sembollerini içeren askeri geçit törenleri düzenlemektedirler.[485]

3.2.5.2.2. Medya, Medya ve Siyaset, Sosyal Medya

İran'da medya ile siyaset arasındaki ilişki önemli derecede grift ve çok boyutludur. Sözde bağımsız basın ve haber medyası, düzenli bir şekilde yayınlanmasına rağmen tüm medya rejim tarafından şekillendirilmekte ve çoğu medya platformları rejimin istekleri doğrultusunda yayın yapmaktadırlar. İran'daki tüm rejimler ve hükümetler, sansür veya lisanslama gibi farklı araçlar kullanarak medyayı baskı altına almayı ve kontrol etmeyi amaçlamaktadırlar. Medya platformları devlet yapısı içerisinde resmi organizasyonlar olmamalarına rağmen resmi yetkililer ve siyaset adamları, siyasi çıkarlarının savunulması veya desteklenmesi için farklı medya platformlarını kullanmaktadırlar ki bu çıkarlar, bir

[484] **Özdemir, Seçil** (2018) s.8-9.
[485] **Yahe, Idol** (2021).

yasayı uygulamak veya sansürü meşrulaştırmaktan siyasilerin politik fikirlerini desteklemeyen gazetecileri tehdit etmeye kadar değişebilmektedir.[486]

İran'da medya ile siyasiler arasındaki ilişkide en önemli sorun; medyanın sürekli olarak siyasiler ve siyasi yapılar tarafından baskı altında olması ve kontrol edilmesi ile siyasilerin medyayla iş birliği, tartışma ve paylaşım eğiliminde olmamasıdır. Bundan dolayı İran'da söz hakkı olmayanlar, isteklerini dile getirmek için alternatif medyayı temel enstrüman olarak kullanmaktadırlar. Bu bağlamda, alternatif medya İran'da birçok siyasi amaçları ve karar alma sürecini de etkilemektedir ve İran'da muhalefetin, gelenekselcilere karşı mücadelesinde reform, özgürlük ve vatandaşlık gibi siyasi isteklerine hitap etmede yeni fırsatlar sunmaktadır. İran'da serbest medyanın olmaması ve medya platformlarının büyük çoğunluğunun rejim tarafından kontrol edilmesi nedeniyle farklı sesler ve informel siyaset, alternatif medya ile önemli ölçüde dile getirilmektedir. Diğer bir ifadeyle İran rejimi, medya platformlarını İslami, geleneksel ve ideolojik değerleri ve söylemleri desteklemek ve bunların propagandasını yapmak için kullanırken alternatif medya, baskıcı ve geleneksel söylemleri reddederek daha demokratik siyaset kurmak amacında olan modernist söylemleri desteklemektedir.[487]

Bununla birlikte İran'da Ahmadinejad'ın cumhurbaşkanlığı döneminde bazı basın ve yayın ajanslarının ideolojik söylemlerine rağmen mevcut yönetim, basına yönelik destekleyici tedbirlere imkân da sağlamıştır. Ruhani yönetimi, resmi haber ajansı olan İslam Cumhuriyeti Haber Ajansı vasıtasıyla medya siyasetinin tesisi için gerekli olan uygun altyapıyı sağlamlaştırmak için destek sağladı. Bu çabalar istenilen şekilde yapıcı ve kapsamlı olmamasına rağmen diğer medya ajansları, resmi yayın kuruluşları ile beraber çalışarak dış siyaset ve medya diplomasisine yönelik çalışma zemini hazırladılar. İran'da yaygın anlayış, kamu diplomasisinin resmi ve devlet diplomasisi ile aynı çerçevede olması gerektiği şeklindedir.[488]

İran'da özel televizyon kanalı bulunmamaktadır ve diğer ülkelere yönelik İngilizce ve Arapça altı gazete yayınlamaktadır. Bunun yanında İran Radyo ve Televizyon

---

[486] **Talebian, Sara / Talebian, Hamed** (2018) "The Application of Causal Layered Analysis to Understand the Present Conditions and Possible Futures of Media and Politics in Iran" European Journal of Futures Research 6(8), https://eujournalfuturesresearch.springeropen.com/articles/10.1186/s40309-018-0137-9> s.e.t.15.09.2020.

[487] **Talebian, Sara / Talebian, Hamed** (2018).

[488] **Barghandan, Mojtaba** (2015) "Iran's New Socıal Medıa-Frıendly Approach" Turkish Policy Quarterly 14 (1), ss.137-145, s.139-140.

Kurumu'nun yurt dışına farklı dillerde ülkenin rejim ideolojisine uygun olarak yayın yapan on televizyon kanalı bulunmaktadır.[489] Söz konusu iletişim araçları ile İran; Avrupa, Kuzey ve Güney ABD, Asya, Afrika, Ortadoğu ve Asya ülkelerine yayın yapmakta ve bunlara ilave olarak İngilizce, Arapça ve Farsça başta olmak üzere birçok dilde yayın yapan internet siteleri de bulunmaktadır.[490]

Geleneksel medyaya ilave olarak sosyal medya dediğimiz Messenger, Youtube, Facebook ve Twitter gibi sosyal paylaşım sistemlerinin yaygınlaşmasının bir yansıması olarak Arap Baharı'nın yaşandığı ülkelerde toplumlar, daha fazla paylaşımda bulunarak gelişmelerden haberdar olmuşlardır.[491] Hatta sosyal medya platformlarının diğer platformlara oranla daha fazla kullanımına bağlı olarak Tunus'taki devrim "Twitter Devrimi" Mısır'da olan devrim ise "Sevrebook/Devrim Kitabı" olarak adlandırılmıştır.[492] Söz konusu sosyal medya araçlarının yaygınlaşması, Ortadoğu'da patlak veren olayların kitlesel özelliğe bürünmesinde önemli rol oynamış ve bu araçlar, aynı zamanda kitlesel nitelikteki hareketlerin, uluslararası kamuoyu ile iletişimini sağlamak suretiyle çok önemli bir görevi yerine getirmişlerdir.[493]

İran'da sosyal medyanın kullanımına ilişkin olarak; özellikle 28 Aralık 2017'de ülkenin kötü giden ekonomisindeki problemleri protesto etmek maksadıyla, Meşhed şehrinde başlatılan gösterilerin, çok kısa bir zamanda ülke genelinde rejime muhalif gösterilere dönüşerek 2018 yılında da devam etmesi ve bu süreçte sosyal medyanın zaman zaman kısıtlanması ve yasaklanması ile buna yönelik açıklamalar dikkate değerdir. Söz konusu gösterilerde protesto eyleminde bulunanlar, eylemlerini sosyal medyayı kullanarak organize ettiler. Bu gösterilerde sosyal medyaya yönelik olarak; 31 Aralık 2017'de İran İçişleri Bakanı Abdulrıza Rahmani Fazlı'nın "*sosyal medyanın uygun olmayan kullanımı, şiddete ve korkuya sebep oluyor, bundan dolayı kullanımı engellenmeli*" [494] açıklaması ile koordineli olarak İran Yüksek Milli Güvenlik Konseyi tarafından, gösteriler süresince Telegram ve İnstagram dâhil olmak üzere birçok yabancı web sitesi ve uygulama geçici olarak erişime engellendi.[495] Söz konusu duruma ilişkin olarak; DMO, Aralık 2017'de

---

[489] **Yegin**, **Abdullah** (2015) s.10.
[490] **Yegin**, **Abdullah** (2017) s.24-25.
[491] **Karaatlı, Bülent** (2018) s.189.
[492] **Kışlakçı, Turan** (2011) Arap Baharı, İstanbul, Mana Yayınları, s.112-113.
[493] **Karaatlı, Bülent** (2018) s.189.
[494] **Brocchetto, Marilia / Andone, Dakin** (2018) "Iran Restricts Social Media as Protests Enter 4th Day" <https://edition.cnn.com/2017/12/31/middleeast/iran-protests-sunday/index.html> s.e.t.14.01.2021.
[495] **The Iran Premier** (2020).

protestoların devam etmesi durumunda hükümet karşıtı göstericilerin "*ulusun demir yumruğuyla ezileceğini*" söylerken Cumhurbaşkanı Ruhani "*İran'da hükümetin eleştiri ve protestolara alan açması gerektiğini ve anayasaya göre halkın eleştiri ve protesto yapma hakkı olduğunu*"[496] ifade etti. Aynı doğrultuda İletişim ve Bilgi Teknolojileri Bakanı Muhammed Cevad Azeri Cehromi de 16 Eylül 2018 tarihindeki açıklamasında "*İran toplumunun yasaklardan rahatsız olduğunu, sansürün internetin verimli kullanılmasını engellediğini, yasak yerine sosyal ağların uzmanlar tarafından denetlenmesini ve İran meclisinin bu konuyu kanunla düzeltmesi gerektiğini*" söyledi.[497]

İran rejimine muhalif gruplardan birisi olan İran Ulusal Direniş Konseyi'nin yayınladığı bir raporda, İran'ın rejimi korumak için siber savaş başlattığı açıklandı ve Konseyin sözcüsü Hüseyin Abedini, Aralık 2018'de verdiği bir demeçte "*Milyonlarca İranlının internete erişimi olduğunu, nüfusunun yarısından fazlasının akıllı telefon kullandığını ve İran'ın genç ve öfkeli gruplarının, rejimin baskıcı kontrol ve sansüründen kaçmak için teknoloji meraklısı olduğunu*" ifade etmiştir. Ruhani Lider Hamaney ise Ağustos 2017'de bir konuşması sırasında "*Sanal ortamın İslami Devrim kadar önemli olduğunu mümkün olsa Siber Yüksek Konseyi'nin sorumluluğunu alırdım*." ifadesini kullanmıştır.[498] Ancak sosyal medyanın kullanılmasına yönelik İranlı yöneticilerin tüm olumlu söylemlerine rağmen İran rejimi, "ayaklanma çıkarmak" için kullanıldığını öne sürdüğü sosyal medya araçlarını ve interneti yakın takibe almak amacıyla 2011 yılında "siber polis" birimi kurmuştur.[499]

İran'da sosyal medya kullanımına ilişkin olarak ülkede internet kullananların yarısından fazlası Telegram, yüzde 23'ü Instagram ve daha azı Twitter kullanmaktadır. İran'da Ruhani Lider, Cumhurbaşkanı ve Dışişleri Bakanı dâhil devletin en üst seviyedeki yöneticilerince; ulusal ve uluslararası kamuoyuna mesaj vermek maksadıyla, Twitter aktif olarak kullanılmaktadır.[500] Eski Cumhurbaşkanı Ahmedinejad'dan farklı olarak Cumhurbaşkanı Ruhani ve "Digital Minister" olarak atfedilen eski Dışişleri Bakanı Zarif'in sosyal medyayı etkin olarak kullanması, yönetime daha ılımlı bir ortam alanı

---

[496] **"İran Cumhurbaşkanı Ruhani: Hükümet Eleştiri ve Protestoya Alan Açmalı"** BBC News Türkçe, 31.12.2017, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42527850> s.e.t.12.01.2021.
[497] **"İran'da 'Sosyal Medya Yasağı' Tartışılıyor"**
[498] **"İran'ın Siber Orduları Korku Saçıyor"** 29.12.2018 <http://ajans344.com/dunya/siber-ordu/11778/> s.e.t.18.09.2020.
[499] **"İran Siber Polis Ordusu Kurdu"** 24.01.2011, DW, <https://www.dw.com/tr/iran-siber-polis-ordusu-kurdu/a-14782649> s.e.t.18.09.2020.
[500] **"İran'da 'Sosyal Medya Yasağı' Tartışılıyor"**

açmaktadır.[501] İran, dijital diplomasinin bir yansıması olarak Batı'ya ve Doğu'ya mesajlarını daha iyi iletebilmek maksadıyla yeni medya teknolojilerini kullanarak dijital görüşmeler gerçekleştirmektedir. Ruhani Lider Hamaney de yeni medya teknolojilerinin kullanımına çok önemli destek vermektedir.[502]

Özetle İran rejimi, "resmi devlet politikalarını ve Suriye'ye yönelik strateji ve argümanlarını" ulusal ve uluslararası kamuoyuna[503] yazılı ve görsel basının yer aldığı klasik medyaya ilave olarak alternatif medya denilen sosyal medya aracılığı ile de ulaştırmaktadır. Ancak İran'ın içinde bulunduğu kötü ekonomik durumu protesto etmek maksadıyla 28 Aralık 2017 yılında başlayan ve ülkenin birçok şehrine yayılan protesto gösterilerinde protestocuların, Instagram ve Telegram gibi sosyal platformlarda organize olmaları üzerine birçok sosyal ağ zaman zaman yasaklanarak erişime engellenmiştir. Bununla birlikte devletin üst karar organları, sosyal medyanın kullanımına yönelik ılımlı açıklamalarda bulunmuşlardır. Ayrıca İran'da internet kullanıcılarının yüzde 55'inin Telegram ve yüzde 23'ünün Instagram kullanmasına ilave olarak devletin üst düzey isimleri tarafından sosyal medyanın etkin bir şekilde kullanıldığı da göz önüne alınırsa sosyal medya, gerek siyaset şekillendirilirken hedef kitlenin rızasının alınmasında gerekse hedef kitlenin örgütlenmesinde göz ardı edilemeyecek kritik öneme haizdir.

3.2.5.2.3. Muhalefetin Sesi

Bağımsız ve muhalif siyasi partiler ile çıkar grupları, İran siyasi sistemine görünürde müdahil olmamaktadırlar. Sağ-sol siyasi çekişmeleri ve tartışmaları, İran'da çok farklı siyasi bir atmosfer yaratmasına rağmen ortak özellik; siyasi sürece, "kamu ve sıradan insanların katılımının olmaması"dır. [504] Bununla birlikte İran'ın Suriye politikasına ilişkin olarak hedef kitlelerden birisi olan İran halkının değişik kesimlerinden söz konusu politikaya rıza gösterilmediğine dair aşağıdaki birçok açıklamalarda bulunulmuştur:

Hatemi döneminde İçişleri Bakan Yardımcısı olan Mustafa Taczade, 2017 yılındaki bir konuşmasında "*Uzlaşı yerine Şii milisleri Suriye'ye topladık. En büyük ikilemimiz, Sünni olan Kaddafi aleyhine yapılanları devrim ancak Alevi olan Esad aleyhine yapılanları*

[501] **Barghandan, Mojtaba** (2015) "Iran's New Socıal Medıa-Frıendly Approach" Turkish Policy Quarterly 14(1), ss.137-145, s.142-143.
[502] **Barghandan, Mojtaba** (2015) s.144-145.
[503] **Dedemen, Fatih** (2019) s.148.
[504] **Talebian, Sara / Talebian, Hamed** (2018).

fitne olarak okumamızdır. Ayrıca Suriye'de olmasak İran'da DAEŞ ile savaşırdık görüşü de sağlam temellere dayanmıyor çünkü DAEŞ Suriye'de yokken bile Esad'a destek verdik." açıklamasında bulunmuştur. Devrim Muhafızları üyesi Hasan Abbasi'nin 2017 yılında katıldığı toplantıda bir öğrenci Abbasi'ye hitaben "*Sizin teorileriniz, Esad'ı desteklemektir. Milletin milli ve mezhebi hislerini istismar ederek İdlip ve Humus'ta olmayan türbeleri savunmaktır. Teori ve söylemleriniz İslam, insaf ve hukuk dışı katliamları savunmaktır.*" açıklamasında bulunmuştur.[505]

Tahran Üniversitesi'nde akademisyen ve siyaset bilimci olan Sadık Zibakelam, İran eski Dışişleri Bakanı Zarif'e yazdığı mektupta "*Arap baharı başladığında gelişmeleri 'İslami Uyanış' olarak okurken Suriye'deki halk hareketlerinin 'Siyonist fitne' olarak yorumlandığı, Suriye'deki Esad'ın diğer ülke liderlerinden bir farkı olmadığı ve Esad kendi halkı ile kurşun diliyle konuşmasa DAEŞ türü örgütlerin Suriye'de olmayacağı*" ifadelerini kullanmıştır.[506]

Tahran eski Belediye Başkanı Gulam Hüseyin Kerbasçi, yapmış olduğu bir açıklamada "*Gönlümüz ister ki Suriye, Lübnan ve Yemen'de barış olsun. Mazlumlar desteklensin, Şia'lar güçlensin. Ama bu iş sadece para verip, silah alıp, öldürüp vurmakla olacak bir iş midir?*" hususlarına değinmiştir. Diplomatik çözümlerin önemini vurgulayan Kerbasçi'nin bu açıklaması nedeniyle kutsal mekân koruyucularına (Ehl-i Beyt türbelerini koruyan Şii milislere) hakaret ettiği gerekçesiyle yargılanması devam etmektedir. Ayrıca İran'ın Suriye politikasına ilişkin olarak karşıt beyanda bulunanlar, "Ehl-i Beyt büyüklerine hürmetsizlik, DAEŞ taraftarı olmak ve Suriye'de ölen İran kökenli askerlere hakaret" gibi suçlamalar ile karşılaşabilmektedirler. Bu tür girişimlerin, İran'ın Suriye politikasına yönelik muhalefeti sindirmek için olduğu değerlendirilmektedir.[507]

Ayrıca muhalif Yeşil Hareket'in liderleri, 2009'daki cumhurbaşkanlığı seçimlerinde muhalefetin kitlesel gösterilerini bastırmak için acımasız yöntemler kullanılırken diğer taraftan Mısır rejiminin protestoculara karşı çok şiddetli yöntemler kullanmasını sadece kınamasına ilişkin olarak İran yönetiminin çifte standart içerisinde olduğunu ifade ettiler.[508] Diğer taraftan 2009 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde dile getirilen "Ne Gazze ne

---

[505] **Yılmaz, Adem** (2018).
[506] **Yılmaz, Adem** (2018).
[507] **Yılmaz, Adem** (2018).
[508] **Tait, Robert** (2011) "Khamenei Praises Arab Revolts As Iran Crushes Its Own Protests" <https://www.rferl.org/a/khamenei_backs_arab_revolt/2316073.html l> s.e.t.12.11.2020.

Lübnan, canım feda İran'a" sloganı, İran'ın Suriye politikasını kapsamaz iken 28 Aralık 2017 tarihinde İran'daki mevcut ekonomik durumu protesto etmek maksadıyla yapılan gösterilerde sık sık tekrarlanan dış politikayla ilgili tepkiler bu kez "Suriye'yi bırakın derdimize çare bulun" sloganında görüldüğü üzere İran'ın Suriye politikalarına da yönelmiş durumdadır, bu durum rejimin sürekli vurguladığının aksine Suriye'ye yönelik politikaların halk nezdinde kabul edilmediğini kanıtlamaktadır.[509]

İran'ın Suriye'ye verdiği desteğe ilişkin olarak İranlı elitler arasında eleştirilerin boyutu da yükselmeye başlamıştır. Örneğin Meclis Milli Güvenlik ve Dış Politika Komisyonu üyesi Seyyid Ahmad Avael, Ağustos 2011'de "*Suriye'de mevcut Esad rejimi aleyhine gösteri yapan muhalifleri dindar bir halk ve olayları, kendiliğinden meydana gelen bir halk hareketi"*; İran eski Amman Büyükelçisi Muhammed Ali Sübhani, "*İran'ın tek taraflı ve Esad rejimini destekleyen politikasının değişmesi gerektiği*" ve DMO eski komutanlarından Hüseyin Alai ise *"İran'ın bütün yatırımını Esad'a yapmadan farklı alternatifler içerisinde olması gerektiği"* açıklamasında bulunmuşlardır.[510]

İran'daki insan haklarına ilişkin olarak; 2013 yılında yapılan bir söyleşide İran İnsan Hakları Uluslararası Mücadele Başkanı Hadi Ghaemi'nin açıklaması dikkate değerdir. Ghaemi açıklamasında İran'daki durumun her geçen gün daha da kötüye gitmekte olduğunu belirterek 1979 İran İslam Devrimi'nden bu zamana kadar İran'da böyle bir insan hakları krizi ve baskı dönemine şahit olunmadığını ve siyasi olmayan sosyal ve kültürel muhalefet dâhil tüm sivil toplum örgütleri ve aktivistlerin, her türlü eleştiriye karşı sıfır tolerans siyaseti ile yaklaşan hükümetin baskılarına maruz kaldığını vurgulamıştır. Ayrıca İran'ın reform dönemlerinde ortaya çıkan aktivistlerin bir kısmının şu anda tutuklu veya ülkeyi terk etmeye zorlandıklarını ya da sessiz kalmalarını sağlamak için aşırı kötü muamele ve baskıya maruz kaldıklarını ifade etmiştir.[511]

Sonuç olarak; İran'ın İslam, insaf ve hukuk dışı katliamları savunmakta olduğu, Esad'ın diğer ülke liderlerinden bir farkı olmadığı, muhalefet olarak aykırı hiç bir görüş ifade edilemediği, Suriye politikasının desteklenmediği ancak Suriye'de ne yapılırsa

---

[509] **"İran'daki Protesto Gösterileri ve Sloganlar Ne Anlama Geliyor?"** 30.12.2017, <https:// iramcenter.org/irandaki-protesto-gosterileri-ve-sloganlar-ne-anlama-geliyor/?send_cookie_permissions=OK> s.e.t.03.04.2021.

[510] **Sinkaya, Bayram** (2012) s.25.

[511] **Ghaemi, Hadi** (2013) "2012 Ortadoğu Söyleşileri" Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) Rapor No: 185, ss.33-36.

yapılsın tasdik etmeye mecbur bırakıldıkları ve muhalif bazı söylemlerin kimi zaman yargıya taşınarak muhalefetin sindirilmeye çalışıldığı gibi ifadeler, İran'ın Suriye politikasının iç kamuoyunun hedef kitlelerinden birisi olan muhalefet tarafından kabul edilmediğini kanıtlamaktadır.

Ayrıca Arap Baharı'nda Tunus ve Mısır gibi ülkelerdeki büyük halk kitlelerinin demokrasi yanlısı hareketlerini destekleyen İran rejiminin, kendi toplumunun demokrasi yanlısı hareketlerine yaklaşımı farklı olmuştur. Çünkü 2009 yılında yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerinde, muhalefet tarafından "hile ve usulsüzlük yapıldığı" gerekçesiyle büyük protesto gösterileri yapılmış ancak bu gösteriler, rejim güçleri tarafından çok büyük orantısız güç kullanılarak acımasızca bastırılmıştır. Bunun bir yansıması olarak bu süreçte yaşananlar, rejimin meşruiyet kaybının daha da artmasına neden olmuştur.[512]

Ali Ansari'nin de belirttiği gibi "*İran'da rejim ve toplum arasında tam olarak sosyal bir uzlaşma sağlanamamış ve rejimin de bu yönde bir çabası olmamıştır. Sosyal gerilimin zor ve baskı ile kontrol altında tutulması geçici bir durumdur, rejimin meşruiyet kaybı devam ettiği sürece ve halkın siyasi, ekonomik ve kültürel talepleri karşılık bulmadıkça devlet toplum ilişkilerini yeni krizler beklemektedir.*"[513]

3.2.5.2.4. Sivil Toplum Kuruluşları

İran'da sivil toplum, iki farklı kenardadır veya kutuptadır denilebilir. İran halkının bir bölümü, sivil toplumun işlevinin sınırlandırılmasını diğer bir ifadeyle "güvenlikleştirilmiş durum"unu isterken diğer bölümü ise "hayatta kalma"sına ve işlevselliğe taraftır. STK'ların kendilerini zamanın şartlarına göre uyumlandıramamaları ve siyasi elit tarafından tehlikeli veya radikal olarak düşünülmelerinin bir sonucu olarak birçok STK, işlevselliğini kaybederek yok olmuştur. Bununla beraber STK'lar, bölgesel yönetimlere danışmanlık yaparak gerek toplumda gerekse siyaset yapım süreçlerinde ağ iletişimlerini genişletmişler ve değişen durumlara adapte olmak için güçlü bir yetenek sergilemişlerdir. İran sivil toplumunun mevcut durumu, demokratikleşme ihtimaline yönelik fazla bir gelecek vadetmese de değişiklik potansiyeli taşımaktadır. Bu bağlamda;

---

[512] **Şen, Gülriz** (2012) s.99.
[513] **Ansari, Ali** (2011) "Iran: Domestic Discontent and Regional Ambition" The Arab Spring: The Implications for British Policy, Conservative Middle East Council, ss.40-43, s.41-42.

STK'lar, otoriter kısıtlamalara rağmen bir dereceye kadar değişiklik ateşinin kıvılcımı olabilirler.[514]

İranlı yazarlar ve akademisyenlere göre sivil toplum kavramının ayırt edici özelliklerden en önemlisi, bu kavramın İran'da yerlileşme sürecinden geçmesidir. Diğer özellik ise İran'ın laik teorisyenlerinin dahi İran toplumu ve kültüründeki İslam'ın çekim gücünü ve karşı konulmaz rolünü görmezden gelememeleridir ki en azından onlar, sivil toplumun İslam'ın uygun bir şekilde yorumlanmasından sonra ancak mümkün olabileceği iddiasındadırlar. Bu bağlamda, İranlı akademisyenler ve siyasetçilerin sivil toplum söylemi, genel bilimsel eğilimden farklı olarak İslam Cumhuriyeti ve dini kuralların yönetimi altında zekice kültürel olarak yeniden uyumlandırılmış ve ifade edilmiş bir süreçte şekillendirilmiştir.[515]

Özetle yukarıda yapılan açıklamaların neticesinde siyasal alana baskı yapmak, demokrasiyi toplum tabanına yaymak ve sosyal mobilizasyonu kolaylaştırmak gibi önemli işlevleri olan sivil toplum örgütlerinin İran'ın Suriye politikasında gerek ulusal gerekse uluslararası kamuoyunda alternatif bir gündem oluşturmada fazla bir etkisinin olmadığı değerlendirilmektedir.

3.2.5.2.5. Kamu Diplomasisi

Küreselleşme sürecinde devletler arası ilişkilerde, ulusal ve uluslararası kamuoyunun ikna edilmesi bir mecburiyet haline gelmiş, ayrıca iç ve dış politika arasında geçirgenliklerin artması nedeniyle iç ve dış politika bağlamında siyasetin sınırları da önemini yitirmiştir. Dolayısıyla "iç politik gelişmeler, dış politikanın bir parçası haline gelirken dış politikanın yapımı da iç politikadan doğrudan etkilenmeye başlamıştır."[516] Bu doğrultuda İran hükümeti de Suriye politikasına yönelik olarak kendi iç kamuoyunun da hassasiyetlerini dikkate alıp uluslararası kamuoyu ile iletişim kurmakta ve Suriye politikasındaki haklılığını, uluslararası reflekslerde yer alarak uluslararası kamuoyuna sunmaya çalışmaktadır.

---

[514] **Rivetti, Paola / Moheimany, Mohsen** (2015) "Upgrading Civil Society in Iran: Dynamics of Adaptation" <https://www.mei.edu/publications/upgrading-civil-society-iran-dynamics-adaptation> s.e.t.06.06.2021.
[515] **Kamrava, Mehran** (2001) "The Civil Society Discourse in Iran" British Journal of Middle Eastern Studies 28(2), ss.165-185, s.165-167.
[516] **Özkan, Abdullah** (2014).

İranlı güvenlikleştirici aktörler; bölgesel ve uluslararası toplumu ikna ederek güvenlikleştirme sürecine meşruiyet kazandırmak maksadıyla bazı argümanları kullanmaktadırlar. Söz konusu argümanlardan birisi, Suriye'deki "yabancı müdahalesi ve radikal örgütlere verilen destek"tir. İran, bu argümanı kullanmak suretiyle Batı'nın bu müdahale ve desteğine yönelik kendisinin önleyici tedbirler almasını meşrulaştırma gayreti içerisindedir. Bu bağlamda İran, "Şam Hükümeti'nin isteği ve rızası üzerine Suriye'de bulunduğunu, ülkenin toprak bütünlüğüne ve egemenliğine diğer ülkelerin de saygı göstermesi" yani iç işlerine karışmaması gerektiğinin altını çizmektedir. [517] Ayrıca İran, "iç işlerine karışmama" prensibi bağlamında Suriye sorununun siyasi yollarla çözülmesi gerektiğini savunarak bunun için öncelikle bölge ülkelerinin Suriyeli isyancılara verdiği desteğin kesilmesi önerisinde bulunmaktadır. Bu söylemle İran'ın Suriye'de "meşru" aktörlerle çalıştığı ve bu çerçevede izlemiş olduğu politikanın doğru olduğu izlenimini verme gayreti içerisinde olduğu değerlendirilmektedir.[518]

İran, ABD'nin Suriye'deki askeri varlığından ve radikal terörist örgütlere verdiği destekten son derece rahatsızdır ve bu durum, en büyük endişe kaynaklarından birisidir. Bundan dolayı ABD'nin Suriye'ye müdahalesini sona erdirmek adına "terörle mücadeleyi" kendisi için meşru bir temel dayanak inşa etmek maksadıyla kullanmaktadır.[519] Bu söylem, bir taraftan Batı ve bölge ülkeleriyle ilişkilerin geliştirilmesine yönelik İran'a elverişli bir ortam yaratmak diğer taraftan İran'ın Suriye politikasına meşruiyet sağlamak içindir.

Ayrıca uluslararası meşruiyeti sağlamak açısından yürütülecek diplomasinin önemi de göz ardı edilemeyecek kadar çok büyüktür. Bu bağlamda İran bölgesel ve uluslararası diplomasiye de önem vermesine[520] rağmen gerek ABD'nin gerekse Suriyeli muhalifler ile Suudi Arabistan'ın karşı olmaları sebebiyle Suriye sorununda uluslararası girişimlere istenilen ölçüde dâhil edilmemiştir.[521] Buna rağmen İran, Suriye'de rejim değişikliğini bir koşula bağlamayan ve/veya İran'ın müzakere masasında bulunmasına imkan sağlayan gerek bölgesel gerekse uluslararası diplomatik girişimleri desteklemiş ve bunlar içerisinde yer almaya çalışmıştır.[522]

---

[517] **Tamer, Cenk** (2018) s.193.
[518] **Sinkaya** (2017) s.61.
[519] **Tamer, Cenk** (2018) s.192-193.
[520] **Sarı, İsmail / Farzam, Rahimullah** (2018).
[521] **Sinkaya** (2017) s.54.
[522] **Goodarzi, Jubin** (2013a) s.5-6.

Suriye krizinin barışçıl yollarla çözümüne yönelik olarak Arap Birliği Teşkilatı (ABT) şiddetin son bulması önerisinde bulunmuştur. Bu önerisinin karşılıksız kalması üzerine ABT, Ekim 2011'den itibaren Suriye'nin üyeliğini askıya alarak gelişen süreç içerisinde bu hususu BM gündemine getirmiş ve Suriye'deki mevcut rejimin, yönetimden çekilmesini kapsayan bir plan sunmuştur. Ancak İran yönetimi tarafından, ABT'nin girişimleri, Suriye'nin iç işlerine karışmak olarak değerlendirilerek sert tepki gösterilmiştir.[523]

İran'ın içerisinde yer aldığı uluslararası girişimlerden bir diğeri ise Türkiye, Mısır ve Suudi Arabistan'ın da içerisinde yer aldığı 2012 yılında oluşturulan "Dörtlü Diyalog Grubu" dur, fakat Suudi Arabistan'ın bu gruptan çekilmesi üzerine Dörtlü Diyalog Grubu anlamını kaybetmiştir.[524] Arap Baharı sürecinde Suriye İç Savaşı'nı sonlandırmak ve buna yönelik çözüm bulmak maksadıyla uluslararası toplantılardan ilki, Cenevre'de 30 Haziran 2012 yılında icra edildi, ancak Türkiye dâhil BMGK daimi üyeleri ile AB ve Körfez ülkeleri temsilcilerinin katıldığı bu zirveye mülakat masasında asıl olması gereken İran ile Suriye rejimi ve muhalefeti katılmamış/davet edilmemiştir. Cenevre görüşmelerinde genel olarak Suriye'de geçiş yönetimi, seçimlerin özgür bir ortamda yapılması, yeni bir anayasanın düzenlenmesi ve terörle mücadele gibi hususlar görüşülmüş ancak fazla bir gelişme kaydedilememiştir, bunun ana sebebi görüşmelerde taraflar arasında özellikle Esad rejiminin geleceğine ilişkin ortak bir paydada buluşulamaması, yani tarafların birbirlerinden tamamıyla farklı görüşlerinin müzakere masasına getirilmesidir.[525]

İran, Suriye'deki çatışmayı ele alan uluslararası ve bölgesel forumların çoğundan çıkarılmasına tepki olarak Ağustos 2012'de Batılı olmayan 26 ülkeden elçilerin katıldığı uluslararası bir konferans düzenledi ve konferansın nihai bildirisi, İran endişelerini ve diplomatik perspektiflini yansıttı.[526] Suriye Ulusal Koalisyonu'nun kurulmasından bir hafta sonra Tahran, Doha'da şiddeti sona erdirmek amacıyla çeşitli siyasi partilerden ve topluluklardan iki yüzü aşkın temsilcinin katılımıyla bir "ulusal diyalog" konferansına ev sahipliği yaptı, fakat İran'ın girişimleri, önemli sonuç vermedi.[527]

---

[523] **Sinkaya, Bayram** (2012) s.30.
[524] **Sinkaya, Bayram** (2017) s.54.
[525] "**Dünden Bugüne Tüm Suriye Zirveleri"** Stratejik Ortak, 04.04.2018 <https://www.stratejikortak.com /2018/04/suriye-zirve-astana-cenevre-soci.html> s.e.t.19.03.2019.
[526] **The Iran Primer** (2012) "Tehran Conference Statement on Syria" United States Institute of Peace, <https:// iranprimer.usip.org/blog/2012/aug/10/tehran-conference-statement-syria> s.e.t.17.12.2021.
[527] **Sinkaya, Bayram** (2021) s.107.

Bununla birlikte İran, Ekim 2015'te Viyana'da yapılan toplantıya davet edilerek Uluslararası Suriye Destek Grubu (USDG) nun üyesi olmuştur.[528] 14 Kasım 2015 tarihinden itibaren USDG görüşmeleri olarak da bilinen Viyana Barış Görüşmeleri, Ekim 2015'te Viyana'da dışişleri bakanları düzeyinde yapılan ve Suriye'deki çatışmayı çözmek için başlayan müzakerelerdir.[529] ABD, Rusya, Suudi Arabistan ve Türkiye Dışişleri Bakanları, 23 Ekim 2015'te Suriye'de barışı amaçlayan yeni bir uluslararası inisiyatif başlatmak için Viyana'da toplandılar. Bu toplantıda tüm taraflarla görüşmeyi ve bir hafta sonra daha geniş katılımın olduğu bir toplantı yapılmasını kabul ettiler.[530] 20'den fazla ülkenin katıldığı bu toplantıya, ABD ve Suudi Arabistan'ın itirazına rağmen Rusya'nın daveti ile İran'da katıldı ki bu toplantı İran'ın uluslararası düzeyde Suriye barış görüşmelerine katıldığı ilk toplantıydı ancak bu toplantıya, Suriye rejiminden ve muhalefetinden katılım olmadı. Toplantıda Tahran ve Moskova, Esad rejimine destek verirken ABD ve Suudi Arabistan ve Katar dâhil olmak üzere bölgesel muhalif devletler, Esad rejiminin yönetimden ayrılmasını talep ettiler.[531] Söz konusu toplantının amacı, Suriye hükümetini ve isyancıları ulusal ateşkes ve siyasi geçiş sürecini kabul etmeye ikna etmek için bir plan yapılmasıydı.[532] Bu görüşmelerden kısa bir süre sonra İranlı ve Suudi Arabistanlı üst düzey yetkililer, karşılıklı olarak İran'ın müteakip aşamadaki müzakerelere katılımını sorgulayan sert açıklamalarda bulundular. İran yönetimi, Riyad'ı Ortadoğu meselelerinde çatışmalara son vermeye çağırırken Riyad'ın görüşmelerde olumsuz rolünü gerekçe göstererek Suriye görüşmelerinden ayrılabileceğini söyledi.[533] 14 Kasım 2015'te gerçekleştirilen Viyana görüşmeleri, ABT, AB ve BM'nin de katılımcıları içerisinde olan USDG'nin tüm üyelerinin katılımı ile Suriye'ye yönelik bir barış planıyla sonuçlandı. Söz konusu plan; Suriye'ye barış getirilmesi, DAEŞ ve diğer radikal İslami terör örgütlerinin rolünün sona erdirilmesi, BM Suriye Özel Temsilcisi atanması, Suriye'de ülke çapında bir

---

[528] **Sinkaya, Bayram** (2017) s.54-55.

[529] **"Statement of the International Syria Support Group"** 14.11.2015, <https://eeas.europa.eu/head quarters/head quarters-homepage/3088_en> s.e.t.10.01.2022.

[530] **Mohammed, Arshad / Murph, Francois** (2015) "Kerry Sees New Syria Talks Next Week, does not Rule out Iran Role" 23.10.2015, <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-talks-idUSKCN0SH1 LN20151023> s.e.t.10.01.2022.

[531] **"U.S., Russia, Turkey, and Saudi Meet on Syria War"** 29.10.2015, <https://english.alarabiya.net /News/ middle-east/2015/10/29/Syrian-opposition-rebels-not-invited-to-Vienna-talks> s.e.t.10.01.2022.

[532] **"Kerry in Vienna for Syria Talks İncluding Iran, Saudis"** 29.10.2015, <https://www.endtime.com/ prophecy-news/kerry-in-vienna-for-syria-talks-including-iran-saudis/> s.e.t.10.01.2022.

[533] **"Iran Hints at Quitting Syria Talks amid Spat with Saudi Arabia"** 02.11.2015, <https://www.dw. com/en/iran-hints-at-quitting-syria-talks-amid-spat-with-saudi-arabia/a-18822044> s.e.t.10.01.2022.

Bayoumy, Yara / Bozorgmehr, Sharafedin (2015) "Iran Says may Quit Syria Talks, in Worsening Spat with Saudi Rival" 02.11.2015, <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-iran-saudi-idUSKCN0 SR19G2015 1102> s.e.t.10.01.2022.

ateşkes tesisi, Suriye rejimi ile muhalifler arasında görüşmelere başlanması ve Suriye'ye ait bir siyasi geçişin sağlanması hususlarını içermekteydi. Ancak ABD ve Rusya, herhangi bir siyasi geçişte Esad'ın olası rolü konusunda anlaşamadılar.[534] Daha sonra Uluslararası Suriye Destek Grubu'nun görüşmeleri, Cenevre ve Münih'te devam etti.

Özellikle Suudi Arabistan'ın ve ABD'nin yer aldığı uluslararası girişimlerin dışında tutulmaya çalışılan İran'ın Suriye politikasına yönelik olarak gerek Arap kamuoyuna ve uluslararası kamuoyuna mesajlarını iletebilmesi gerekse Suriye politikasını şekillendirmesi açısından Astana Süreci büyük öneme haizdir. İlki 23 Ocak 2017'de ve sonuncusu 22 Aralık 2021 tarihinde gerçekleştirilen Astana Süreci'nde İran, Türkiye ve Rusya arasında toplam 17 görüşme gerçekleştirilmiştir. Cenevre-3 görüşmelerinde katılımcılar arasında bir mutabakata varılamaması üzerine 26 Aralık 2016'da, Türkiye, İran ve Rusya; 30 Aralık 2016 saat 00.00'dan itibaren Suriye rejimi ile muhalifler arasında bir ateşkes yapılmasını müteakip barış görüşmelerine başlanması, kendilerinin garantör ülkeler olması ve garantör devletler arasında önceliğin rejim değişikliği olmadığı konularında mutabakata varıldığını ancak DAEŞ, El Nusra ve YPG terör örgütlerinin ateşkese dâhil edilmediğini açıkladılar. Bugüne kadar gerçekleştirilen ve zaman zaman ABD ve Avrupa ile Suriye rejimi ve muhaliflerin de katıldığı Astana Süreci'nde genel olarak Suriye sorununun askeri yöntemler dışında çözülmesi gerektiği; mevcut ateşkesin denetlenmesi için garantör devletler arasında bir mekanizma kurulması; Suriye'nin toprak bütünlüğüne saygı gösterilmesi; İdlib'in tamamı ile bazı vilayetleri kısmi olarak içeren çatışmasızlık bölgeleri oluşturulması ve bu bölgelerde alınması gereken tedbirlere yönelik garantör devletler arasında bir koordinasyon merkezinin kurulması; insani yardım ve bölgedeki terör örgütleri ile etkin mücadele[535] ile Suriye'nin toprak bütünlüğü, egemenliği ve bağımsızlığının korunması[536] gibi hususlar görüşülmüş ve bu hususlara yönelik bazı somut adımlar atılmıştır. Sahadaki gerçekler, İran'ın Suriye askeri ve siyasi muhalefetine ilişkin algılarını değiştirmiştir. Suriye krizinin patlak vermesinden bir süre sonra İran, tüm Esad karşıtı silahlı grupları terörist olarak görmüş ve muhalefet için herhangi bir siyasi rolü reddetmişti

---

[534] **Jahn, George / Lee, Matthew** (2015) "Diplomats Set Plan for Political Change in Syria" 14.11.2015, <https:// apnews.com/article/f507339b48ad4411ab76225fe2d51ff2> s.e.t.10.01.2022.

[535] "**Dünden Bugüne Tüm Suriye Zirveleri"**

[536] **"14th Round of Astana Talks on Syria Held in Kazakhstan"** MEHR News Agency, 11.12.2019, <https://en.mehrnews.com/news/153279/14th-round-of-Astana-talks-on-Syria-held-in-Kazakhstan> s.e.t.12.12.2021.

ancak, Astana Süreci'nde Rusya ve Türkiye ile çalışmak bu durumun değiştirilmesine yardımcı olmuş ve muhalefetin rolünü kabul etmiştir.[537]

Astana Süreci çerçevesinde Rusya, İran ve Türkiye arasında 22 Aralık 2017 tarihinde Soçi'de devlet başkanlarının katıldığı bir zirve gerçekleştirildi ve bu zirvede Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan "*Terör örgütleri ile mücadele edilmesi*" İran Cumhurbaşkanı Ruhani "*Suriye rejiminin istemediği yabancı devletlerin askeri varlıklarının Suriye'de olmaması gerektiği ve hiçbir surette bunun kabul edilemeyeceği ve Suriye'de yabancı müdahalesi olmaksızın seçimler yapılması*" Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ise "*Suriye İç Savaşı'nın çözümüne yönelik tüm tarafların ödün vermesi*" gerektiği hususlarını vurgulamışlardır. [538]

Astana görüşmeleri bağlamında 01 Temmuz 2020, 09 Temmuz ve 21-22 Aralık 2021'de garantör devletler arasında gerçekleştirilen toplantılarda alınan kararlar özellikle uluslararası kamuoyu açısından dikkate değerdir. Söz konusu toplantılarda, BM Sözleşmesi'nin prensiplerine bağlılık; Suriye'nin ve komşu ülkelerin toprak bütünlüğü ve egemenliğine yönelik olarak terörizmle mücadelede iş birliği; BMGK tarafından da terörist gruplar olarak atfedilen DAEŞ ve El Nusra gibi terör gruplarını ortadan kaldırmak için iş birliği; uluslararası insani hukuk kurallarına göre sivil altyapı ile sivillerin korunması; terörizmle mücadele bahanesiyle yasal olmayan otonomi girişimleri dâhil yeni realiteler yaratılmaması; ayrımcılık, siyasallaşma ve önkoşulları kapsayan tüm engellerin ortadan kaldırılması ve ülke genelindeki tüm Suriyelilere insani yardımların artırılması; Suriye'deki insani şartların iyileştirilmesini desteklemek maksadıyla, uluslararası insani hukukla uyumlu bir şekilde uluslararası toplum, BM ve insani yardım kuruluşlarının da desteği ile su ve güç kaynağı tesisleri, okullar ve hastaneler gibi Suriye'de temel altyapının restorasyonu ve iyileştirilmesi[539] hususlarında iş birliği yapılması hususları vurgulanmış ve bu konularda mutabık kalınmıştır.

---

[537] **Azizi, Hamidreza** (2018).
[538] **"Dünden Bugüne Tüm Suriye Zirveleri"**
[539] **"Astana Stresses Preserving Syria's Territorial İntegrity"** MEHR News Agency, 22.12.2021, <https://en.mehrnews.com/news/182089/Astana-stresses-preserving-Syria-s-territorial-integrity> s.e.t.25.12.2021.
"Iran Names Syria Decision-Maker as Astana Meeting Wraps Up" MEHR News Agency, 09.07.2021, <https://en.mehrnews.com/news/175870/Iran-names-Syria-decision-maker-as-Astana-meeting-wraps-up> 22.12.2021.
"Iran, Russia, Turkey Issue Joint Statement on Syria" MEHR News Agency, 01.07.2020, <https://en.mehrnews.com/news/160434/Iran-Russia-Turkey-issue-joint-statement-on-Syria> 22.12.2021.

Ancak İran yönetiminin uluslararası reflekslerde yer alma çabalarından farklı olarak Batı tarafından, Suriye'deki ayaklanmaların bastırılmasında rol oynayan kurumlara ve kişilere ve İranlı güvenlik uzmanlarına; ABD tarafından, Kudüs Kuvvetleri Komutanına[540] AB tarafından ise İran polis teşkilatının bazı personeline, DMO ile Kudüs Kuvvetleri Komutanı ve Devrim Muhafızları İstihbarat Başkanına çeşitli yaptırım kararları açıklanmıştır. İran'ın Suriye'ye sağladığı teknik bilgi ve teçhizat desteğine yönelik İngiltere Dışişleri Bakanı William Hague, "*İran Hükümeti'nin Suriye'deki barışçıl protestoların bastırılmasına yardım maksadıyla teknik tavsiye ve teçhizat tedarikinin kabul edilemez*" ve "*İran'ın eylemleri, Suriye halkının istekleriyle taban tabana zıt*" açıklamasında bulunmuştur.[541] Gelişen süreç içerisinde Nisan 2018'de İran Yüksek Milli Güvenlik Konseyi; ABD tarafından DMO'nun terör örgütü olarak belirlenmesine, ABD Merkez Komutanlığı'nı "terörist" ve ABD'yi "terörün sponsoru" olarak etiketleyerek yanıt vermiştir."[542]

3.2.6. Meşruiyetin Sağlanması

Özellikle otoriter sistemlerde "istikrar ve birliktelik" gibi söylemlerle güvenlik inşası, ortak bilinç oluşturmada güvenlik realiteleri oluşturur.[543] "Siyasi iktidar ile rıza arasındaki ilişki, Kapani'nin 'iktidar = kuvvet + rıza' formülasyonunda görülmektedir." Siyasal iktidarın varlığının ön koşulu, kuvvete ilave olarak iktidarın eylemlerine, tasarruflarına ve mevcudiyetine ilişkin gerek ulusal gerekse uluslararası rızanın oluşmasıdır.[544]

İranlı güvenlikleştirici aktörler, Suriye'nin güvenlikleştirilmesi sürecinde hedef kitleyi oluşturan ulusal ve uluslararası kamuoyunu ikna ederek politikalarına meşruiyet sağlayabilmek için "terörizmle mücadele, ABD ve Siyonizm ile mücadele, Şam Hükümeti'nin isteği ve rızası üzerine Suriye'de bulunulduğu, Suriye'nin iç işlerine karışılmaması, direniş ekseninin altın halkasını ve Şii kutsal mekânlarını koruma ile DAEŞ ile mücadele, devrimin tehlikeye atılmak ve İran'ın karıştırılmak istendiği ile Suriye'de

---

[540] **Myers, Steven Lee / Shadid, Anthony** (2011) "U.S. Imposes Sanctions on Syrian Leader and 6 Aides" The New York Times, 18.05.2011 <https://www.nytimes.com/2011/05/19/world/middleeast/19syria.html> s.e.t.25.01.2021.
[541] **"EU Targets Iran for Supporting Syrian Protest Crackdown"** The Quardian, 24.01.2011, <https://www. theguardian.com/world/2011/jun/24/eu-targets-iran-syria-crackdown> s.e.t.17.06.2020.
[542] **The Iran Premier** (2020).
[543] **Vuori, Juha** (2008) s.71.
[544] **Satır, Mehmet Emin** (2018) s.124.

yaşananların, Batılı devletlerin oyunları ve Vekâlet Savaşları olduğu" gibi argümanları kullanarak bunları, söz-edim yoluyla ön plana çıkartmışlardır. [545]

İran, Suriye'deki olayları Suriye'nin kendi iç sorunu olarak değerlendirmiş ve iç işlerine karışmama argümanına ilişkin olarak İranlı diplomatlar tarafından dört husus sürekli olarak vurgulanmıştır: Bunlardan birincisi, Esad'ın seçilmiş ve Suriye'nin yasal cumhurbaşkanı olmasıdır bundan dolayı hiçbir otorite Suriye halkına kendi isteklerini dikte etmek ve Suriye'deki yönetime karar vermek hakkına sahip değildir; ikincisi Esad'ın yönetimi bırakmasına yönelik dışardan herhangi bir çağrı, İran yönetimince iç işlerine müdahale olarak görülecektir; üçüncüsü Suriye'deki çatışmaların derinleşmenin temel sebepleri, dış güçler tarafından Suriye muhalefetinin silahlandırılması ve yabancı savaşçıların Suriye'de konuşlandırılmasıdır; dördüncüsü çatışmaya yönelik tek çözüm, muhalefet ve mevcut yönetim arasında siyasi müzakerelerin olmasıdır.[546] Bu çerçevede İran, Suriye'deki iç savaşta nedeni ne olursa olsun dış müdahaleye karşı çıkmış ve Arap Baharı'nın Suriye'ye sıçramasına ilişkin olarak bunun Batı tarafından desteklendiği ve kışkırtıldığı söyleminde bulunmuştur.[547]

İranlı liderler, İran'ın Suriye Savaşı'na dâhil olmasını meşrulaştırmak için iki temel argümana başvurmaktadırlar: Bunlardan ilki Şii ideolojisi ile ilgilidir ve bu husus, "kutsal yerler"in savunulmasıdır. İkincisi ise temel olarak İran'ın "ulusal güvenliği" ile ilgilidir. Irak ve Suriye'de bulunan kutsal yerlerin savunulması söylemi o kadar önemlidir ki bu çerçevede İran, kendisini bu yerlerin ve orada yatanların inançlarının ve değerlerinin temel savunucusu olarak tanımlayarak İran toplumunda anlam bulmaktadır. İkinci argüman olan ulusal güvenlik söylemine ilişkin olarak İranlı yetkililerce, Suriye'de savaşılmasaydı İran'da savaşmak zorunda kalınacağı temel görüşüne sürekli olarak vurgu yapılmaktadır[548] bu argümanın, aynı zamanda hedef kitleyi mobilize etmek ve biçimlendirmek için korkunun meşrulaştırıcı bir işlevle yani korku veya panik siyaseti kapsamında da kullanıldığı değerlendirilmektedir.

The Washington Post muhabiri Peyman Asadzade; yapmış olduğu bir araştırmada, İran Şehitler Vakfı'nın 2017 yılına kadar İran'dan gönderilen 2100 kadar personelin

[545] **Özdemir, Seçil** (2018) s.15-16.
[546] **Sinkaya, Bayram** (2021) s.106.
[547] **Uzun, Özüm Sezin / Ekşi, Muharrem** (2017) s.218.
[548] **Behravesh, Maysam** (2017).

Suriye'de öldüğü açıklamasına rağmen İranlıların büyük çoğunluğu tarafından İran'ın Suriye'ye müdahalesinin güçlü bir şekilde kabul görmekte olduğu sonucunu tespit etmiştir. Bu kabulün birçok sebebi bulunmaktadır: Bunlardan birincisi dini motivasyon, ikincisi stratejik kaygılar ve sonuncusu ise asker konuşlandırmanın etkin kullanımıdır. İran yönetimi, Suriye'ye yönelik stratejisini "kutsal yerlerin savunulması" şeklinde ideolojik bir dil de kullanmak suretiyle başarılı bir şekilde gerçekleştirmiştir. İran kamuoyunun yüzde 89'u kutsal yerlerin savunulmasını İran'ın Suriye politikasında bir amaç olarak görmektedir ve bunu desteklemektedir. Aynı şekilde İran, "Suriye'de DAEŞ ile savaşmasaydık Tahran sokaklarında savaşmak zorunda kalacaktık" gibi söylemler kullanarak "korku/panik siyaseti" stratejisi ile Suriye müdahalesini kendi kamuoyu nezdinde rasyonelleştirmekte veya meşruiyet sağlamaya çalışmaktadır ki İran kamuoyunun yüzde 87'si İran'ın Suriye'de DAEŞ ve El Nusra gibi örgütlere yönelik mücadelesini desteklemektedir. Ayrıca İran'ın komutası altında Suriye'de aktif askeri personel (Hizbullah ve diğer Şii savaşçılar ile DMO, Kudüs Gücü, Besic Gücü gibi İran'ın kendi askeri personeli) miktarı göz önüne alındığında bunların toplam mevcuda oranla az bir kısmı İran'ın elit kuvvetleri olan DMO gibi unsurlardan müteşekkildir ve ölen personelin yarıya yakınının İranlı olduğu tahmin edilmektedir. Asadzade'ye göre İran askeri personelinin bu şekilde etkin kullanımı, İran kamuoyunun savaşa yönelik kaygılarını azaltabilmektedir. Bu noktadan hareketle Suriye İç Savaşı'ndaki kayıplara yönelik olarak dini motivasyonlar ve güvenlik kaygıları, kamuoyunun duyarlılığını pozitif yönde çok önemli bir şekilde azaltmıştır. Genel olarak kamuoyu, savaştaki kayıplardan hoşnut olmamasına rağmen eğer askeri operasyonlarda makul gerekçeler ve başarı beklentisi varsa askeri müdahaleleri onaylayabilmektedir. Bundan dolayı İran kamuoyunun büyük bir bölümünün İran'ın Suriye'ye askeri müdahalesini desteklediği değerlendirilmektedir.[549]

Bununla beraber İran'ın Suriye politikası bağlamında muhalefet tarafından; muhalefetin sindirilmeye çalışıldığı sık sık ifade edilmektedir. Ayrıca Arap Baharı'nda büyük halk kitlelerinin demokrasi yanlısı hareketlerini destekleyen İran rejimi; özellikle 2009 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde, Yeşil Hareket'in gösterilerini çok büyük orantısız güç kullanmak suretiyle bastırmıştır. İlave olarak İran'ın yaşam koşullarındaki kötüleşmeyi protesto etmek maksadıyla halk kitleleri tarafından Aralık 2017 tarihinde yapılan protesto

[549] **Asadzade, Peyman** (2017) "Iran's Involvement in Syria is Costly. Here's why Most Iranians Still Support it" the Washington Post, 19.10. 2017, <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2017 /10/19/irans- involvement-in-syria-is-costly-heres-why-most-iranians-still-support-it/> s.e.t.10.01.2022.

gösterilerinde dış politikayla ilgili tepkiler Suriye politikalarına da yönelmiş durumdadır. Söz konusu hususlar, İran yönetimi tarafından kendi kamuoyunun ikna edilerek meşruiyetin sağlanması açısından dikkate değerdir.

Arap Amerikan Enstitüsü'nün Başkanı ve "Arab Voices" yazarı James Zogby, İran siyasetine ilişkin olarak yapılan tartışmalarda Arap hükümetlerinin İran ile sorunları olduğunun bilindiğini ancak İran'ın Arap ve Arap olmayan Müslüman komşularının halkının tutumlarının göz ardı edildiğini ifade etmektedir. Zogby Araştırma Kurumu tarafından, 2002-2012 yılları arasında, 17 Arap ülkesi ile Arap olmayan Türkiye, Azerbaycan ve Pakistan ülkelerini de kapsayan toplam 20 ülkede 20.000 vatandaştan oluşan İran'a ve politikalarına yönelik bölgesel tutumların araştırıldığı birçok anket yapılmıştır. 2006'da İran'ın Arap ve Müslüman ülkelerdeki olumlu imajı yüzde 75 ile en yüksek noktada (Suudi Arabistan, yüzde 85) iken 2012'de yüzde 25'in altına düşmüştür (Suudi Arabistan, yüzde 15). 2011 ve 2012 yıllarında yapılan anketlerde ise daha önceki yıllardaki Arap ve Müslüman dünyasındaki İran'ın olumlu imajının, ABD ve İsrail'in Lübnan, Filistin ve Irak siyasetinden ve İran ile müttefiklerinin "Batı'nın entrikalarına" karşı sağlam durma algısından kaynaklandığı tespit edilmiştir. 2012'de değişen şey, İran'ın Irak, Bahreyn, Lübnan ve Suriye'de bölücü bir rol oynadığı görüşüdür. Ayrıca 2012 yılındaki ankette, birçok ülkede mezhepsel bölünmenin varlığına yönelik derin bir endişeye ilave olarak Sünnilerin İran'a ve bölgesel politikalarına büyük ölçüde muhalif olduğu tespit edilmiştir. Sünni ülkelerin birçoğundaki Şii topluluklar, İran'a destek vermektedir bunda İran'ın Arap kültürünün ve kimliğinin mezhepsel çizgilerdeki davranışları şekillendirmede birleştirici bir rol oynadığı değerlendirilmektedir. [550]

Ayrıca Zogby Araştırma Kurumu tarafından; İran'da kamuoyunun tutumunu tespit etmek maksadıyla, 26 Ağustos-22 Eylül 2013 tarihleri arasında, İranlı 1,205 yetişkinin katıldığı bir başka anket yapılmıştır. Bu ankette, İran'daki sorunlar olarak sırasıyla istihdam sorunu yüzde 29, demokrasi yüzde 24, kişisel ve sivil hakları koruma yüzde 23, kadın hakları yüzde 19, yolsuzluk yüzde 18 ve siyasi reformlar yüzde 18 olarak tespit edilmiştir. Ülkelerinin dış siyasetine yön veren stratejiler olarak yüzde 79 ile savunmasız Şii topluluklarını koruma, yüzde 63 ile ulusal güvenliği koruma, yüzde 59 ile İran'ın

[550] **"The Rise and Fall of Iran in Arab and Muslim Public Opinion"** 10.03.2013, Iran Focus, <https://www.iranfocus.com/en/opinion/iran-in-the-world-press/27199-the-rise-and-fall-of-iran-in-arab-and-muslim-public-opinion/> set.20.12.2021.

bölgesel etkisini maksimize etme ve yüzde 56 ile daha istikrarlı bir Ortadoğu inşa etme olarak belirlenmiştir. Ancak bununla birlikte Suriye, Irak, Lübnan ve Bahreyn gibi bazı Arap ülkelerindeki İran'ın dış siyasetini olumlu veya olumsuz olarak tanımlamaya gelince İran halkının fikri, aşağı yukarı ikiye bölünmüştür.[551] 4 Eylül-3 Ekim 2014 tarihleri arasında sekiz Ortadoğu ülkesinde 7567 yetişkinin katıldığı ankette ise ankete katılanların yarısından fazlası Suriye muhalefetini desteklerken Lübnan ve İran, mevcut yönetimi desteklemektedir ve DAEŞ tehdidine ilişkin olarak Arap ülkelerinde genel bir kaygı bulunmaktadır. Ayrıca İran'ın dış siyasetine ilişkin olarak Lübnan dâhil diğer Arap ülkeleri 2012 yılına oranla ve İran'ın Suriye siyasetine ilişkin olarak İran halkı, 2013 yılına oranla daha az destek vermektedir.[552] 2016 yılında aynı ülkelerden 7173 katılımcı ile yapılan ankette ise İran'ın Ortadoğu siyasine yönelik Irak ve Lübnan dâhil Arap dünyasında destek oranında sert bir düşme görülmüş; İran kamuoyunun, yöneticilerinin aldığı kararlardan huzursuz ve 2013 yılındaki duruma göre sadece üçte birinin kendilerini daha iyi hissetmekte oldukları tespit edilmiştir.[553] 2018 yılında aynı ülkelerden 8628 katılımcı ile yüz yüze yapılan görüşmede ise İran'ın Suriye politikası ülkelerin çoğunluğunda olumsuz yöndedir ve ülkeler, Esad'sız bir rejim istemektedirler. İran kamuoyu, hemen hemen bütün alanlarda (ekonomiyi düzeltme, gelişen demokrasi, kişisel ve sivil hakları koruma, Arap ülkelerindeki çatışmalarda müttefiklere destek verme, Batı ve Arap ülkeleri ile ilişkileri geliştirme) İran yönetiminin performansından memnun değildir ve önceki yıla oranla destekleme oranında yüzde 10 düşme vardır.[554]

Tesev Enstitüsü'nün 2013 yılında, Arap ülkelerinde yapmış olduğu ankette bölgede mezhep esaslı siyaset takip eden devletler sıralamasında, İran en üst sırada yer almıştır. 2016 yılında El-Cezire Araştırma Merkezi tarafından yapılan ve 20 civarında Arap ülkesini kapsayan bir başka ankette ise ankete katılanların "yaklaşık olarak yüzde 90'ı, İran'ın Filistin meselesini Arap dünyasında nüfuz elde etmek için kullandığını; yüzde 80'i, İran'daki Velayet-i Fakih sisteminin Arap dünyasıyla ilişkilerde olumsuz bir rol oynadığını ve aynı şekilde büyük bir kesim, İran'ın bazı Arap ülkelerinde çıkarları olduğu yönündeki söylemin, bu ülkelerin iç işlerine karışmasının gerekçesi olamayacağını" ifade etmiştir.

---

[551] **Zogby, James / Zogby, Elizabeth / Zogby, Sarah Hope** (2019) "Arab, Turkish & Iranian Public Opinion 2011–2019" Zogby Research Services, <https://static1.squarespace.com/static/52750dd3e4b08c252c723404/t/60a530d6d5bb325fd23d4b72/1621438705711/Book+SBY+Polls+2011-2019.pdf> s.139-140, s.e.t.11.04.2021

[552] **Zogby, James / Zogby, Elizabeth / Zogby, Sarah Hope**, s.167-170.

[553] **Zogby, James / Zogby, Elizabeth / Zogby, Sarah Hope**, s.239-240.

[554] **Zogby, James / Zogby, Elizabeth / Zogby, Sarah Hope**, s.300-302.

Aynı ankette yüzde 85'lik bir aydın kitlesi, İran'ın Suriye'ye müdahalesine karşı çıkmaktadır.[555]

Aynı şekilde PEW Kamuoyu Yoklamaları Araştırma Merkezi'nin 2013 yılında beş kıtayı kapsayan 39 ülkede yapmış olduğu bir diğer araştırmada da ülkelerin büyük bir çoğunluğunun İran'a yönelik olumsuz bir düşünceye sahip olduğu, muhalefete baskı yapıldığı ve Tahran'ın kendi halkının kişisel özgürlüklerine değer vermediği tespit edildi.[556] Mart-Mayıs 2015 tarihleri arasında 40 ülkeyi ve 45 bin kişiyi kapsayan bir diğer ankette ise genel olarak halkların yüzde 58'inin İran'a yönelik olumsuz görüşe sahip olduğu, Irak ile Afganistan arasında yer alan ülkelerden sadece Pakistan'ın yüzde 57'sinin olumlu, Asya-Pasifik bölgesinin ya karışık ya da olumsuz ve Afrika bölgesinin yüzde 32'sinin olumlu görüşe sahip olduğu tespit edilmiştir.[557]

Bunlara ilave olarak CISSM ve Iranpoll Merkezlerince de İbrahim Reisi'nin İran Cumhurbaşkanı seçilmesini müteakip 30 Ağustos-9 Eylül 2021 tarihleri arasında İran kamuoyunun fikrine ilişkin olarak yaklaşık olarak 1000 İran vatandaşının katıldığı bir anket yapılmıştır. [558] Bu ankette; siyasi elitlerin görevleri açısından uygunluğuna yönelik olarak tedrici olarak azalan bir şekilde yeni Cumhurbaşkanı Reisi, Meclis Sözcüsü Mohammad Bagher Ghalibaf, eski Dışişleri Bakanı Zarif ve eski Cumhurbaşkanı Ruhani en fazla kabul oranını alırken müteakip dört yıllık süreçte İran'ın komşu ülkelerle ilişkilerinin gelişeceğine dair inancın oranı yüzde 77'dir. Son yıllarda İran'da meydana gelen protestolara yönelik olarak katılımcıların yüzde 67'si halkın sorunlarına dikkat çekme, yüzde 7'si daha fazla özgürlük isteği ve yüzde 5'i bir konuya özgü siyasetin değişimi maksatlarıyla gösterilerin yapıldığını ifade etmişlerdir. Ülke çapında kargaşa ve şiddetin arttığı zamanlarda İran yönetiminin sosyal medyaya erişimin engellenmesini katılımcıların yüzde 20'si olumlu bulurken yüzde 33'ü asla engellenmemesini istemiştir. Ortadoğu'daki ülke ve örgütlere ilişkin Suudi Arabistan yüzde 89 ile en olumsuz imaja ve Lübnan Hizbullahı yüzde 67 ile en olumlu imaja sahiptirler. İran'ın bölgesinde karşılaştığı sorunların çözümüne ilişkin olarak ise katılımcıların yüzde 43'ü (2018 yılında yüzde 46)

---

[555] **Bakir, Ali Hüseyin** (2016).

[556] **"Global Views of Iran Overwhelmingly Negative"** 11.05.2013 <https://www.pewresearch.org/global/2013/06/11/global-views-of-iran-overwhelmingly-negative/> s.e.t.20.05.2021.

[557] **Wike, Richard** (2015) "Iran's Global Image Mostly Negative" 18.06.2015 <https://www.pewresearch.org/global/2015/06/18/irans-global-image-mostly-negative/> s.e.t.20.05.2021.

[558] **CISSM, IranPoll** (2021) "Iranian Public Opinion at the Start of the Raisi Administration" <https://static1.squarespace.com/static/5525d831e4b09596848428f2/t/616d9ee5bb6a230ee56e3057/1634574054598/2021-Sept-IranPoll-CISSM+-+Trend+Tables.pdf> s.e.t.17.12.2021.

İran'ın bölgede en güçlü ülke konumunda olması gerektiğini yüzde 54'ü ise (2018 yılında yüzde 49) diğer ülkelerle karşılıklı görüşmeler vasıtasıyla çözüm bulunmasını istemektedir. Bölgedeki gerilimin düşmesi amacıyla Ortadoğu ülkeleriyle diplomatik görüşmelerin yapılmasını katılımcıların yarıya yakını desteklerken üçte biri bu çabaların işe yaramayacağını belirtmiştir. Mevcut şartlar altında İran'ın Irak'a silah, danışman ve gönüllü göndermesi gerektiğini katılımcıların yarıya yakını desteklerken konu silahlı güç göndermeye geldiğinde bu destek yüzde 12'ye düşmektedir. DAEŞ gibi yabancı terörist grupların İran'a yönelik tehditlerini bertaraf etmek için İran'ın silahlı kuvvetlerini kullanmasını gerektiğini onaylayanların oranı ise yüzde 85'dir.

Sonuç olarak; İran'ın Ortadoğu'ya yönelik olumsuz tavırları nedeniyle Arap ve Müslüman dünyasındaki imajı tedrici olarak olumsuz bir şekilde kökleşmektedir[559] "İran'ın, son yıllarda başta Suriye krizi olmak üzere bölge ülkelerine yönelik müdahaleleri ve mezhep eksenli yayılmacı politikaları" Tahran'ın Arap dünyası ile olan ilişkilerinde kaygı yaratmadır ve derin kırılmalara sebep olmuştur.[560] Ürdünlü araştırmacı Atum'a göre Arap dünyası ile İran arasındaki son dönemde oluşan gerilimin asıl sebebi "İran'ın, kendisine bağlı örgütleri kullanarak ya da Sünni çoğunluğun arasında yaşayan Şii azınlıklardan faydalanarak bölge ülkelerine müdahil olması ve bunun bölgesel krizlerin fitilini ateşlemesi"dir ve bundan dolayı, Arap ülkeleri nezdinde İran'ın imajı eskiye oranla ciddi ölçüde olumsuz etkilenmiştir."[561] Aynı şekilde Fadi Haddadin'e göre Arap ülkeleri, İran'ın bölgede "imparatorluk köprüsü" veya "Şii koridoru"nun güvenliğini sağlamak maksadıyla stratejik bir savaş tasarlamasından dolayı Suriye ve Irak'taki gelişmelerden memnun değillerdir.[562]

Ali Hüseyin Bakir'e göre "İran'ın son yıllarda Suriye İç Savaşı başta olmak üzere diğer bölge ülkelerine yönelik müdahaleleri ve mezhep eksenli yayılmacı politikaları, Arap dünyasında büyük imaj kaybına uğramasına sebep olmaktadır." İran bölgesel ve uluslararası meşruiyet bağlamında diplomasiye önem vermesine rağmen ABT dâhil uluslararası birçok girişimin dışında tutulmuştur. Arap ve Müslüman dünyasında, "İran

---

[559] **Bakir, Ali Hüseyin** (2016).
[560] **"Mezhepçi ve Yayılmacı Politikaları İran'a Yönelik Algıyı Değiştirdi"**, 06.08.2016, <https://www.yeniakit.com.tr/haber/mezhepci-ve-yayilmaci-politikalari-irana-yonelik-algiyi-degistirdi-182263.html> s.e.t.12.06.2021.
[561] **El-Fakih, İhsan** (2016).
[562] **Haddadin, Fadi A.** (2017) "The 'Shia Crescent' and Middle East Geopolitics" 31.01.2017 <https://foreignpolicyblogs.com/2017/01/31/shia-crescent-middle-east-geopolitics/> s.e.t.22.01.2018.

algısı"nın ne ölçüde bozulduğuna dair en anlamlı işaret[563] 2016 yılında düzenlenen 13. İslam Zirvesi kapanış bildirisinde, İran'ın bölge ülkelerinin iç işlerine yönelik müdahalesinin kınanarak İran'ın terörü desteklemesini durdurmaya ve mezhep temelli ajandasını bir tarafa bırakmaya çağrılmasıdır.[564] Diğer taraftan Marwan Bishara'ya göre Arap ülkelerinin çoğu, İran'ın Suriye rejimine verdiği destekten, Irak'a tedrici olarak artan müdahalesinden ve İran'ın Suriye ve Irak'ta yaptıklardan daha fazlasını Yemen'de, Lübnan'da, Körfez'de ve Ortadoğu'nun diğer bölgelerinde yapmasından kaygı duymaktadırlar. Söz konusu endişenin sebebi ise Arap ülkelerinin, İran'ın bölgedeki kargaşa ve stratejik boşluğu kendi amaçları doğrultusunda kullanarak kendi egemenliklerine müdahalede bulunabileceğini ve kendisini Ortadoğu coğrafyasının hâkimi ilan etmek için kullanabileceğini düşünmeleridir. [565] Söz konusu durum, Arap ülkeleri ile İran arasındaki bölünmeyi ateşlemiştir.[566]

1979'daki Ruhani Lider Humeyni liderliğindeki İslam Devrimi'nin, Ortadoğu bölgesinde bulunan en otoriter rejimlerden birisini tahtından indirerek organize halk hareketinin bir örneğini sunması, Arap ülkelerinde büyük bir hayranlık uyandırmıştı. Çünkü bu devrimde, Ortadoğu halkları için özgürlük ve değişim yolunda yeni bir umut doğmuştu. Arap dünyası, bu devrimi onun mezhepsel veya etnik boyutları hakkında tedirgin olmaksızın kucaklayarak kabul etmişti. Ancak 40 yıllık bir süreçten sonra izlemiş olduğu siyasetten dolayı Arap kamuoyundaki İran'ın imajı değişmiş ve popülaritesi azalmıştır.[567] Bunun yanında İran'ın gerek dış politikaya gerekse Suriye'ye yönelik uyguladığı strateji, yapılan anketlerde ve araştırmalarda rızasının alınacağı hedef kitlelerden birisi olan ulusal kamuoyunda destek alıyor görünmekle beraber en azından muhalefette istenilen ölçüde cevap bulamadığı değerlendirilmektedir.

---

563 **El-Fakih, İhsan** (2016) "Arapların Gözünde İran: Dost Ülkeden 'Varoluşsal' Tehdide" 08.06.2016 <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/araplarin-gozunde-iran-dost-ulkeden-varolussal-tehdide/586179> s.e.t. 06.12.2019.

564 **Bakir, Ali Hüseyin** (2016) "Arap Hükümetleri ve Halklarında Olumsuz İran Algısı Kökleşiyor" 08.06.2016 <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/arap-hukumetleri-ve-halklarinda-olumsuz-iran-algisi-koklesiyor/ 586181> s.e.t.17.07.2021.

565 **Bishara, Marwan** (2015) "İran Nükleer Anlaşması, Siyaset ve Strateji" 19.07.2015 <http://www.Alja zeera.com.tr/gorus/iran-nukleer-anlasmasi-siyaset-ve-strateji> s.e.t.13.07.2019.

566 **"Syria Unrest Widens Sunni-Shiite Divide"** Ahramonline, 07.04.2012 <https://english.ahram.org.eg/ News/38680.aspx> s.e.t.20.06.2020.

567 **Khanfar, Wadah** (2012) "Iran Worries Arabs–but They don't Want War" 08.05.2012, <https://www. theguardian.com/commentisfree/2012/may/08/iran-arabs-war-israeli-western-attack> s.e.t.13.07.2021.

SONUÇ

Bu çalışmada İran'ın Suriye Politikası, Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme teorisi çerçevesinde oluşturulan "örnek güvenlikleştirme sürei modeli" temel alınarak analiz edilmiştir. Kopenhag Okulu, güvenlikleştirme analistinin rolü ile güvenlikleştirici aktörün rolünün karıştırılmaması gerektiğini savunmaktadır; analizci, neyin meşru bir tehdidi oluşturduğuna veya "varoluşsal tehdit altındaki referans nesnesine yönelik tehlikenin somut olup olmadığına" karar vermemektedir. Analizcinin amacı, mevcut güvenlikleştirici aktörlerin izlediği yöntemi analiz etmektir, onların eylemlerini normatif bir şekilde değerlendirmek değildir. Bundan dolayı güvenlik analizcisi, güvenlikleştirme mantığını kullanarak eylemlerin "güvenlik kriterlerini yerine getirip getirmediğini" araştırmaktadır.

Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme kavramı; önceki bölümlerde de ifade edildiği üzere kısaca bir şeyin/sorunun, "söz-edim"ler yoluyla bir tehdit şeklinde kurgulanarak ilgili kitleye sunulması ve meşruiyet sürecini kapsamaktadır. Güvenlikleştirme kavramının güvenlik literatürüne çok büyük katkıda bulunmuş olmasına rağmen yoğun eleştirilere de maruz kaldığı dikkate alındığında yapılacak olan güvenlikleştirme süreçlerinin analizinde bu hususların da göz önünde bulundurulmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Güvenlikleştirme teorisine yapılan en önemli eleştirilerden birisi, söz-edim kuramına ilişkindir. Eleştirinin temelinde, görüntü ve görsellerin sunumlarının güvenlikleştirme sürecinde önemli rol oynaması bulunmaktadır ki 11 Eylül saldırılarında görüntü ve görsellerin hedef kitleyi etkileyerek meşruiyetin sağlanmasında etkili bir vasıta olduğu kanıtlanmıştır. Bu çerçevede İran yönetimi tarafından; Suriye siyasetine yönelik olarak "Şam Saatine Göre" filmi ülke içinde ve dışında gösterime sunulmuş, aynı zamanda ülkenin rejim ideolojisine uygun olarak yurt dışına farklı dillerde yayın yapan televizyon kanalları ve internet sitelerine ilave olarak rejimin üst düzey aktörleri tarafından kullanılan sosyal medya ile de kendi söylemleri desteklenmiştir. Dolayısıyla İran rejimi tarafından, hedef kitleyi etkileyerek meşruiyet girişimine katkıda bulunmak maksadıyla söz-edime ilave olarak görüntü ve görsellerin de etkin bir şekilde kullanıldığı kıymetlendirilmiştir.

Kopenhag Okulu güvenlikleştirme teorisinin önemli öğelerinden birisi olması gereken ancak göz ardı edilen bağlama yönelik güvenlikleştirici aktörler, söz-edimin gerçekleştiği zaman ve mekândaki psikolojik, sosyal, politik, şartlar ile kültürel ve tarihi

arka planı da dikkate almak zorundadırlar. Ayrıca hedef kitlelerin her birinde sosyal bağlam farklıdır ve hedef kitlenin özelliklerine göre şekillenebilmekte dolayısıyla hedef kitle, kendi özelliklerine göre süreci olumlu veya olumsuz şekilde algılayabilmektedir. Burada unutulmaması gereken hususlardan birisi, hedef kitlenin uluslararası toplum da olabileceği gerçeğinden hareketle güvenlikleştirme sürecinde uluslararası toplumun bağlamı da önem arz etmektedir. Referans nesnelerine yönelik varoluşsal tehditlerin hedef kitlelere sunulmasında uluslararası toplumun bağlamının da dikkate alındığı söylemlerin bunu destekleyecek şekilde olduğu değerlendirilmektedir. Bağlama ilişkin yukarıdaki hususlara ilave olarak her güvenlikleştirme süreci, sektörlere bağlı olarak diğer güvenlikleştirme süreçlerinden farklı birtakım özelliklere de sahiptir.

İranlı güvenlikleşleştirici aktörler; aşağıda (Tablo 5. İran'ın Suriye'yi güvenlikleştirme süreci) sunulan referans nesnelerine yönelik varoluşsal tehditleri hedef kitleye söz-edimler yoluyla sunmuşlar ve alınacak olağanüstü tedbirlere ilişkin hedef kitlenin onayını almaya çalışmışlardır.

Tablo 5. İran'ın Suriye'yi güvenlikleştirme süreci

<table>
<tr><td>Güvenlikleştirme Sürecinin Temel Unsurları</td><td colspan="4">Kim ve Ne ?</td></tr>
<tr><td>Güvenlikleştirici aktörler</td><td colspan="2">Ruhani Lider
(Velayet-i Fakih Makamı)</td><td colspan="2">Cumhurbaşkanı, Dışişleri Bakanı ve diğer yöneticiler Ruhani Lider'in argümanları çerçevesinde inisiyatif almışlardır.
DMO, diğer aktörlere nazaran çok daha fazla inisiyatif almıştır ve daha güçlü konumdadır.</td></tr>
<tr><td>Bağlam</td><td colspan="4">Ulusal güvenlik kültürü (Bölgesel lider olma ve stratejik derinlik hedefi)
Şii ideolojisi (Ulusal kamuoyu)
Direniş ekseni (Uluslararası kamuoyu)
Tarihi ve kültürel arka plan
Hedef kitlenin özellikleri</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Hedef kitle</td><td colspan="2">Ulusal</td><td colspan="2">Uluslararası</td></tr>
<tr><td>İran halkı</td><td>Rejimin kendi destekçileri</td><td>Müslüman ve Şii dünyası</td><td>Devletler, uluslararası kuruluş ve organizasyonlar</td></tr>
</table>

Tablo 5 (devam). İran'ın Suriye'yi güvenlikleştirme süreci

Güvenlikleştirme Sürecinin Temel Unsurları	**Kim ve Ne ?**			
Referans nesnesi	Devletin bekası ve güvenliği	Rejimin bekası ve güvenliği	Bölge ülkelerinin güvenliği	Uluslararası istikrar ve güvenlik
Varoluşsal tehdit/söylem	Kutsal yerler Ulusal bağımsızlık/ Batı karşıtlığı/ Terörizme karşı savaş	İslam devrimi Kutsal yerler Ulusal bağımsızlık/ Batı karşıtlığı/ Terörizme karşı savaş	Batı karşıtlığı/Siyonizm Şii ekseni/ Kutsal yerler Terörizme karşı savaş Ulusal bağımsızlık/ İçişlerine karışmama	Terörizme karşı savaş Ulusal bağımsızlık/ İçişlerine karışmama
Hedef kitlenin iknası ve Meşruiyetin sağlanması	Algı yönetimi, Propaganda, Medya ve sosyal medya, Sinema, Kamu diplomasisi			
	İran'ın otoriter-totaliter bir rejime sahip olması nedeniyle muğlaktır.		+ → -	-

Siyasi sektördeki bağlama ilişkin olarak; İran yönetimi, Suriye İç Savaşı'nın direniş eksenine yapılan saldırılar olarak değerlendirilmesini ve bu saldırılara karşı Suriye'deki mevcut rejimin desteklenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Sosyal sektöre ilişkin olarak ise İran'ın İsrail, ABD ve bölgedeki ABD müttefiklerini "düşman" olarak görmesi neticesinde, sözde düşmanları ile İran arasında meydana gelen bütün olumsuzlar "biz ve siz" boyutuna evrilmiştir. Ayrıca İran kimliği, İran kültürü ile özdeştir ve bu kültürün en önemli unsurlarından birisi dindarlıktır, Müslümanlıktır. İran, kendi halkı nezdinde bütünlüğünü sağlamak için iç politikada İslam söylemi ile birlikte Şii kimliğine öncelik vermek ve İranlı algısını ortaya çıkartmak stratejisini yürütmektedir ve bu stratejide İran'ın nispeten başarılı olduğu değerlendirilmektedir. İlave olarak tarihi ve kültürel bir miras olan kutsal yerlerin korunması hedefi, İran'ın Suriye'de bulunmasının açıklanmasını kolaylaştırmaktadır. Ayrıca dini ve mezhebi olarak İran halkı ve Şii dünyası için önemli zamanlarda, halkın konsolide edilmesi gibi hususlar, bağlamın İran yönetimi tarafından dikkate alındığının göstergeleridir.

Güvenlikleştirme sürecinde, güvenlikleştirici aktörün kim olduğunun belirlenmesi araştırmacının görevidir ve söz-edimin örgütsel mantığına odaklanma, kimin veya neyin güvenlikleştirici aktör olduğunu belirlemede en iyi yoldur. İran devlet yönetiminde cumhurbaşkanlığı makamı önemli olmakla beraber tek başına çok güçlü bir makam

değildir. Ancak bununla beraber güvenlikleştirme sürecinde başta Cumhurbaşkanı ve Dışişleri Bakanı olmak üzere Yüksek Milli Güvenlik Konseyi ile diğer aktörlerin Ruhani Lider Hamaney'in temel söylemleri çerçevesinde İran'ın Suriye politikasına ilişkin olarak inisiyatifler aldığı ve yapılan açıklamaların birbirleri ile koordineli olarak yapıldığı görülmektedir. İran'ın Suriye'yi güvenlikleştirme sürecindeki temel güvenlikleştirici aktör, yasama, yürütme ve yargının üzerinde bir makama sahip olan İran'ın dini otoritesi Ruhani Lider Hamaney'dir. Bir diğer önemli güvenlikleştirici aktörün ise Suriye İç Savaşı'nda gerek siyasetin belirlenmesinde söylemleri ile öne çıkan gerekse askeri harekâtın sevk ve idaresinden sorumlu olan İran DMO olduğu değerlendirilmekle beraber güvenlikleştirmenin genel mantığı çerçevesinde DMO'nun da Ruhani Lider'i temsil etmesi ve açıklamalarında Ruhani Lider'in düşüncelerini dile getirmesi nedeniyle diğer aktörler gibi ancak onlardan çok daha güçlü bir pozisyonda olduğu mütalaa edilmektedir.

Günümüzde referans nesnesi/lerinin mikro seviyeye indirgenebileceği güvenlikleştirme örnekleri olmakla beraber İran'ın Suriye politikasında referans nesnesi, genel olarak orta düzeydedir ve bu çerçevede sosyal sektörde "biz duygusunun güçlendirildiği" siyasi sektörde ise "devletin/rejimin güvenliği ve bekası ile bölgenin ve dünyanın istikrarı" olan referans nesnelerine yönelik varoluşsal tehditler hedef kitleye sunulmuştur. İran, Arap Baharı'nda diğer ülkelerdeki halkın taleplerini retorik olarak desteklemesine rağmen Suriye meselesini ulusal güvenliğinin bir parçası sayarak "varoluş meselesi" olarak görmüş ve güvenlikleştirmeye çalışmıştır. Güvenlikleştirme sürecinin aşamalarından birisi, söz-edim vasıtası ile referans nesnelerine yönelik varoluşsal tehditlerin hedef kitleye sunulmasıdır ki İran, Suriye İç Savaşı'nda "kutsal yerlerin korunması, ulusal bağımsızlık, yabancı müdahalesi, Batı karşıtlığı, Şii eksenini koruma, terörizme karşı savaş, iç işlerine karışmama" gibi argümanları kullanmak suretiyle Suriye'yi güvenlikleştirme yoluna giderek Suriye rejimini koruma stratejisini izlemiştir. Ancak bununla beraber Suriye İç Savaşı'nda, "İran'ın dış politikasına ve Ortadoğu siyasetine yön veren 'emperyalizme, Siyonizm'e ve İsrail'e karşı mücadele' ile 'otoriter rejimlere karşı mazlum halkların savunulması' temel ilkeleri çatışmıştır.

Güvenlikleştirmenin başarısı, güvenlikleştirici aktörce hedef kitlenin duygularının, ihtiyaçlarının ve çıkarlarının yeterli ve doğru şekilde analiz edilebilme kabiliyetine bağlıdır. Ayrıca güvenlikleştirici aktörün, olağanüstü tedbirleri alabilmesi için hedef kitleyi oluşturan unsurlardan resmi kurumların ve kamuoyunun desteğini alması, güvenlikleştirme

sürecine daha fazla meşruiyet kazandırmaktadır. Hedef kitlenin onayının alınmasına yönelik önemli hususlardan birisi de resmi bir zorlamayı onaylama ve kabul etmeme gücü/ehliyetidir ki İran gibi demokratik olmayan toplumlarda bu husus, güvenlikleştirme sürecinin analizinde özellikle dikkate alınmalıdır. Aynı zamanda hedef kitlenin kimlerden oluşacağı güvenlikleştirme eyleminin amacına da bağlıdır, dolayısıyla bazı durumlarda bütün ulusu kapsayabilen kitleler olabileceği gibi bazı zamanlarda çok daha dar bir kitle ile de sınırlandırılabilir. İran'ın referans nesnelerine yönelik söz-edim yoluyla kullandığı varoluşsal tehditler ve yukarıda açıklanan faktörler dikkate alındığında hedef kitlenin; rejimin kendi destekçileri ve İran halkından oluşan ulusal kamuoyuna ilave olarak Müslüman ve Şii dünyası ile uluslararası toplumdan oluşan uluslararası kamuoyundan meydana geldiği değerlendirilmektedir.

Güvenlikleştirme sürecinin başarısı için hedef kitlenin iknası, meşruiyet açısından ön koşul olmasına rağmen İran'ın Suriye politikası, İran kamuoyunu oluşturan unsurlardan birisi olan muhalefet ve elitler tarafından sık sık eleştirilerle karşı karşıya kalmaktadır. İran kamuoyunu oluşturan bir diğer unsur ise sivil toplum ve aktivistlerdir ancak bunlar da siyasi olmayan sosyal ve kültürel muhalefet de dâhil olmak üzere her türlü eleştiriye karşı sıfır tolerans siyaseti ile yaklaşan hükümetin baskılarına maruz kalmaktadır. Diğer taraftan sosyal mobilizasyon oluşturmak ve siyasete baskı yapmak gibi işlevleri olan ve bu görevleri itibarıyla iç kamuoyunun en önemli unsurlarından birisi olan STK'lar, ülke siyasetine yönelik gündem oluşturmada yerlileşme sürecinden geçmeleri nedeniyle fazla etkili değillerdir. İran'da halkın sesi de olması gereken geleneksel medya, rejim tarafından kontrol edilmekte, alternatif medya ise rejime karşı yapılan muhalefete bağlı olarak zaman zaman erişime engellenmektedir, dolayısıyla farklı sesler ve informel siyaset, önemli ölçüde dile getirilememektedir. Ayrıca Arap Baharı'nda Tunus ve Mısır gibi ülkelerdeki büyük halk kitlelerinin demokrasi yanlısı hareketlerini destekleyen İran rejimi; Suriye'deki muhalif gösterileri desteklememiş ve bunların bastırılması için Suriye rejimine teknik ve ekipman desteğinde bulunmuştur, ancak kendi halkının özellikle 2009 yılında gerçekleşen Cumhurbaşkanlığı seçimlerindeki muhalefetin protesto gösterilerini, çok büyük orantısız güç kullanarak acımasızca bastırmıştır, dolayısıyla bu süreçte yaşananların geri yansıması olarak rejimin meşruiyet kaybı daha da artmıştır.

Bununla birlikte İran'ın Suriye politikasına yönelik olarak İran ulusal kamuoyunun bir kısmında olumsuz imaj olmasına rağmen araştırma kurumlarınca yapılan anketlerde

DAEŞ gibi terörist grupların İran'a yönelik tehditlerini bertaraf etmek maksadıyla İran'ın silahlı kuvvetlerini kullanmasını gerektiğini onaylayanların oranının yüzde 85 ve ulusal güvenliği koruma, bölgesel etkinliğini maksimize etme ile daha istikrarlı bir Ortadoğu inşa etmeyi onaylayanların oranının yaklaşık olarak yüzde 60 olduğu dikkate alındığında, İran'ın Suriye politikasına daha önce açıklanan çoğunluk açısından onay verildiği değerlendirilmekle beraber hedef kitlenin etkinliği açısından ne kadar onay verildiği belli değildir.

Demokratik sistemlerdeki güvenlikleştirme sürecinde kamuoyunun siyasete onay vermesi önemli bir faktör olmasına rağmen İran gibi otoriter-totaliter sistemlerde o kadar belirleyici değildir, bundan dolayı İran'ın Suriye'de izlemiş olduğu siyasetin ulusal kamuoyunda şeffaf bir şekilde yeterince tartışıl(a)madığı değerlendirilmektedir. Diğer taraftan demokratik sistemlerin olduğu ülkelerde güvenlikleştirmeye başvurulması istisnai bir durum olmasına rağmen İran gibi otoriter-totaliter sistemlerin olduğu ülkelerde panik veya korku siyaseti olarak adlandırabileceğimiz güvenlikleştirme sürekli olarak başvurulan bir siyasettir, bundan dolayıdır ki halkın onayının sağlanıp sağlanamadığının tespiti çok zordur, diğer bir ifadeyle muğlaktır.

Günümüzde güvenlikleştirici aktörlerce, hedef kitleyi ikna etmek maksadıyla kamu diplomasisi de yoğun olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda İran hükümeti de Suriye politikasına yönelik olarak uluslararası kamuoyu ile iletişim kurmaktadır. İran, Suriye politikasındaki haklılığını, uluslararası reflekslerde yer alarak uluslararası kamuoyuna sunmaya çalışmasına rağmen genel olarak - Astana Süreci hariç- uluslararası girişimlerin dışında tutulmuştur. Dolayısıyla bu durum, uluslararası kamuoyunda İran'ın Suriye politikasının benimsenmediği veya meşruiyet kazanamadığı olarak değerlendirilebilir. Uluslararası kurumların yaptıkları anketlerdeki oranlar dikkate alındığında, Şii ve Müslüman ve Arap dünyası dâhil uluslararası kamuoyunun, İran'a yönelik düşüncelerinin olumsuz yönde tedrici olarak artmasında İran'ın Suriye politikasının önemli bir faktör olduğu göz ardı edilmemelidir.

Sonuç olarak; İranlı güvenlikleştirici aktörler, İran'ın Suriye'yi güvenlikleştirme sürecinde, Suriye'deki mevcut rejim değişikliğini referans nesneye varoluşsal bir tehdit olarak addedip hedef kitleyi oluşturan ulusal ve uluslararası kamuoyunu ikna ederek politikalarına meşruiyet sağlayabilmek maksadıyla, bağlamı da dikkate alarak bu tehdide yönelik birçok açıklamalarda bulunmuşlar ve bunları söz-edim yoluyla ön plana çıkartmışlardır. Bunun sonucunda ise Suriye'de askeri varlık bulundurulması dâhil birçok konuda olağanüstü tedbirler almışlardır. İran'ın uluslararası kamuoyunu tam olarak ikna edememesine ve rejim şekli nedeniyle ulusal kamuoyunu ikna etmede muğlaklığa rağmen oluşturulan "güvenlikleştirme süreci modeli" çerçevesinde, güvenlikleştirme sürecini başarıyla gerçekleştirdiği değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

Açıkmeşe, Sinem Akgül (2006) "Uluslararası İlişkiler Işığında Avrupa Bütünleşmesi" Uluslararası İlişkiler 1 (1), ss.1-32.

Açıkmeşe, Sinem Akgül (2011) "Algı mı, Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni Klasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri" Uluslararası İlişkiler 8 (30), ss.43-73.

Agamben, Giorgio (1998) Homo Sacer: Sovereign Power and Bare Life, California, Stanford University Press (Çeviren: Türkmen, İsmail (2001) Kutsal İnsan: Egemen İktidar ve Çıplak Hayat, İstanbul, Ayrıntı Yayınları).

Agamben, Giorgio (2005) State of Exception, London, The University of Chicago Press, Ltd. (Çeviren: Atakay, Kemal (2008) Olağanüstü Hal, İstanbul, Varlık Yayınları).

Ağır, Bülent Sarper (2015) "Güvenlik Kavramını Yeniden Düşünmek: Küreselleşme, Kimlik ve Değişen Güvenlik Anlayışı" DergiPark, Güvenlik Stratejileri Dergisi 11 (22), ss.97-141.

Ahmadi, Hamid / Mahmoodi, Ali (2014) "Myth, National Identity and Iranians Attitude towards International Relations" Iranian Review of Foreign Affairs 5 (4), ss.71-90.

Akay, Hasan (2012) "Sivil Toplum Kuruluşlarının Yönetim Anlayışındaki Dönüşüme Etkileri" (Yüksek Lisans) Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aksoy, Hüseyin / Altındağ, Murat (2005) "Eğitimde Araştırma Yöntemleri /Nitel Araştırma Teknikleri" <http://eytepe.com/2016/05/20/egitimde-arastirma-yontemleri-nitel-arastirma-teknikleri> s.e.t.15.10.2019.

Aktaş, Altan (2011) "Güvenlikleştirme Yaklaşımı ve Türkiye'nin Ulusal Güvenlik Anlayışındaki Dönüşüm" Sosyal Bilimler Dergisi 1(2), ss.7-47.

Alagöz, Bilgehan (2013) "İran İslam Cumhuriyeti Dış Politikasında Etkili Bir Unsur olarak Güvenlikleştirme Siyaseti: 2003 Irak Savaşı Sonrası İran'ın Basra Körfezi Politikası" (Doktora) Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü.

Alagöz, Bilgehan (2017), "2003 Irak Savaşı Sonrası Basra Körfezi'nde Etkili Bir Unsur Olarak Güvenlikleştirme Siyaseti" Avrasya İncelemeleri Dergisi 2, ss.233-272.

Altunışık, Meliha Benli (2013) "Ortadoğu'da Bölgesel Düzen ve Arap Baharı" Ortadoğu Analiz 5 (53), ss.71-78.

Amir-Abdollahian, Hossein (2014) "Iran's Four-Part Plan for a Political Solution in Syria" <https://www.al-monitor.com/originals/2014/03/iran-four-part-plan-political-solution-syria.html> s.e.t.17.12.2021.

Ansari, Ali (2011) “Iran: Domestic Discontent and Regional Ambition” The Arab Spring: The Implications for British Policy, Conservative Middle East Council.

Ansari, Ali / Tabrizi, Aniseh Bassiri “The View From Tehran”: Tabrizi, Aniseh Bassiri / Pantucci, Raffaello (Editors) (2016) Understanding Iran’s Role in the Syrian Conflict (3-11), London, Royal United Services Institute for Defence and Security Studies, ss.3-11.

Aradau, Claudia (1994) “Security and The Democratic Scene: Desecuritization and Emancipation” Journal of International Relations and Development 7(4), ss.1-26.

Aradau, Claudia (2004) ‘Security and the Democratic Scene: Desecuritization and Emancipation’ Journal of International Relations and Development 7, ss.388-413.

Aradau, Claudia (2006) “Limits of Security, Limits of Politics? a Response” Journal of International Relations and Development 9 (1), ss.81-90.

Aras, Bülent / Karakaya, Polat (2008) “From Conflict to Cooperation: Desecuritization of Turkey’s Relations with Syria and Iran” Security Dialogue 39 (5), ss.495-515.

Arı, Önder / Kıran, Abdullah (2011) “Uluslararası İlişkilerde Sosyal İnşacılık” EKEV Akademi Dergisi 15 (46), ss.49-64.

Arı, Tayyar (2013a) Uluslararası İlişkiler Teorileri: Çatışma, Hegemonya İşbirliği, Bursa, MKM Yayıncılık.

Arı, Tayyar (2013b) Uluslararası İlişkilere Giriş, 4.Baskı, Bursa, MKM Yayıncılık.

Asadzade, Peyman (2017) “Iran’s Involvement in Syria is Costly. Here’s Why Most Iranians Still Support it” the Washington Post, 19.10.2017, <https://www.washington post.com/news/monkey-cage/wp/2017/10/19/irans- involvement-in-syria-is-costly-heres-why-most-iranians-still-support-it/> s.e.t.10.01.2022.

Ashley, Richard (1981) “Political Realism and Human Interests” International Studies Quarterly 25 (2), ss.204-236.

“Astana Stresses Preserving Syria’s Territorial İntegrity” MEHR News Agency, 22.12.2021, <https://en.mehrnews.com/news/182089/Astana-stresses-preserving-Syria-s-territorial-integrity> s.e.t.25.12.2021.

Atlant, Kristian / Bruusgaard, Kristin Ven (2009) “When Security Speech Acts Misfire: Russia and the Elektron Incident” Security Dialogue 40 (3), ss.333-353.

Austin, John Langshaw (1962) How to Do Things with Words, The William James Lectures, Cambridge, MA.

Aydın, Mustafa (2004) "Uluslararası İlişkilerin "Gerçekçi" Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği" Uluslararası İlişkiler 1 (1), s.s.33-60.

Aykın, Hasan "Jeopolitikten Jeoekonomiye: Ekonomik Güvenliğin Yükselişi" s.18, <https://studylibtr. com/doc/2624992/jeopolitikten-jeoekonomiye--ekonomik-g%C3%BCvenli%C4%9Fin> s.e.t.10.08.2021.

Azizi, Hamidreza (2018) "Iran in Syria: Decision-Making Actors, Interests and Priorities" Institute for Regional Studies (IRS), Discussion paper for the workshop on: "The emerging security dynamics and the political settlement in Syria" <https://www.academia.edu /38773876/Iran_in_Syria_Decision_Making_Actors_Interests_and_Priorities> s.e.t.03.01.2022.

Bakan, Selahaddin / Şahin, Sonay (2018) "Uluslararası Güvenlik Yaklaşımlarının Tarihsel Dönüşümü ve Yeni Tehditler" The Journal of International Lingual, Social and Educational Sciences 4 (2), ss.135-152.

Bakir, Ali Hüseyin (2016) "Arap Hükümetleri ve Halklarında Olumsuz İran Algısı Kökleşiyor" 08.06.2016 <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/arap-hukumetleri-ve-halklarinda-olumsuz-iran-algisi-koklesiyor/ 586181> s.e.t.17.07.2021.

Balzacq, Thierry (2005) "The Three Faces of Securitization: Political Agency, Audience and Context" European Journal of International Relations, 11(2), ss.171–201.

Balzacq, Thierry / Léonard, Sarah / Jan Ruzicka (2015) "Securitization Revisited: Theory and Cases" International Relations 30 (4) ss.1-38.

Barghandan, Mojtaba (2015) "Iran's New Socıal Medıa-Frıendly Approach" Turkish Policy Quarterly 14 (1), ss.137-145.

Başaran, Doğacan (2017) "Realizm-İdealizm İkilemi Bağlamında İran'ın Dış Politika Yönelimlerine Teorik Bir Bakış" Bölgesel Araştırmalar Dergisi, İran Özel Sayısı 1(2), ss.220-244.

Bayazıt, Emre (2018) "İran'ın Yumuşak Güç Geliştirme Gayretleri: İran Suriye Bölgesel İttifakının Arap Baharı Sürecine Etkileri" (Yüksek Lisans), İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Baylis, John (2008) "Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı" (Çeviren: Yavuz, Burcu) Uluslararası İlişkiler Akademik Dergi 5 (18), ss.69-85.

Bayoumy, Yara / Bozorgmehr, Sharafedin (2015) "Iran Says may Quit Syria Talks, in Worsening Spat with Saudi Rival" 02.11.2015, <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-iran-saudi-idUSKCN0SR19G2015 1102> s.e.t.10.01.2022.

Baysal, Başar (2013) "Persuasion by Fear: Securitization of Iraq by the US Administration between 2001 and 2003" (Yüksek Lisans) Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Baysal, Başar / Lüleci, Çağla (2015) "Kopenhag Okulu ve Güvenlikleştirme Teorisi" Güvenlik Stratejileri, Yıl: 11, Sayı: 22, ss.61-95, <http://repository.bilkent.edu.tr/bitstream/handle/11693/54485/Kopenhag_Okulu_ve_G%C3%83%C2%BCvenlikle%C3%85%C2%9Ftirme_Teorisi.pdf?isAllowed=y&sequence=1> s.e.t.12.03.2021.

Behravesh, Maysam (2017) "How Iran Justifies its Costly Syria Intervention at Home" 23.03.2017, <https://www.middleeasteye.net/opinion/how-iran-justifies-its-costly-syria-intervention-home> s.e.t.02.04.2021.

Bender, Jeremy (2015) "Russia is Helping Iran Deliver Arms to Syria" 29.10.2015, <https://www. businessinsider.com/report-russia-is-helping-iran-deliver-arms-to-syria-2015-10> s.e.t.13.08.2021.

Bilgin, Pınar (2003) "Individual and Societal Dimensions of Security", International Studies Review 5 (2), ss.203-222.

Bilgin, Pınar (2010) "Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Çalışmaları" Stratejik Araştırmalar Dergisi 14, ss.69-96.

Birdişli, Fikret (2016) "Güvenlik Kültürü Üzerine Bir İnceleme: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Öğrencilerinin Güvenlik Algısı" Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi 9 (43), ss.641-655.

Bishara, Marwan (2015) "İran Nükleer Anlaşması, Siyaset ve Strateji" 19.07.2015 <http://www.Aljazeera.com.tr/gorus/iran-nukleer-anlasmasi-siyaset-ve-strateji> s.e.t.13.07.2019.

Black, Ian (2015) Iran and Saudi Arabia Ramp up Hostile Rhetoric to New Levels" 23.10.2015, <https://www.theguardian.com/world/on-the-middle-east/2015/oct/23/iran-and-saudi-arabia-ramp-up-hostile-rhetoric-to-new-levels> s.e.t.05.01.2022.

Booth, Ken (1991) "Security and Emancipation" Cambridge University Press, Review of International Studies 17 (4), ss.313-326.

Bourdieu, Pierre "Language and Symbolic Power": Thompson, John (Editor) (1991) Cambridge, Polity Press, ss.37-42.

Brocchetto, Marilia / Andone, Dakin (2018) "Iran Restricts Social Media as Protests Enter 4th Day" <https://edition.cnn.com/2017/12/31/middleeast/iran-protests-sunday/index.html> s.e.t.14.01.2021.

Buchta, Wilfried (2000) Who Rules Iran? The Structure of Power in the Islamic Republic, Washington D.C. and New York, Washington Institute for Near East Policy.

Buzan, Barry (1983) People, States, and Fear: The National Security Problem in International Relations, Brighton, Harvester Wheatsheaf.

Buzan, Barry (1991) “New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century” International Affairs 67 (3), ss.431-451.

Buzan, Barry (1997) “Rethinking Security after the Cold War” Cooperation and Conflict, Volume 32(1), SAGE Publications, ss.5-28.

Buzan, Barry (2008) “Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi” (Çeviren: Yavuz, Burcu, Uluslararası İlişkiler 5 (18), ss.107-123.

Buzan, Barry / Wæver, Ole (2003) Regions and Powers: The Structure of International Security, Cambridge, Reelpolitik Cambridge University Press.

Buzan, Barry / Weaver, Ole / Wilde, Jaap De Wilde (1998) Security: A New Framework for Analysis, Colombia, Lynne Rienner Publishers.

Buzan, Barry “The Timeless Wisdom of Realism” : Smith, Steve / Booth, Ken / Zalewski, Marysia (Editors) (1996) International Theory: Pozitivism and Beyond, ss.47-65, s.49.

Callamari, Peter / Reveron, Derek (2003) “China’s Use of Perception Management” International Journal of Intelligence and Counter Intelligence 16 (1), ss.1-15.

CISSM, IranPoll (2021) “Iranian Public Opinion at the Start of the Raisi Administration” <https://static1.squarespace.com/static/5525d831e4b09596848428f2/t/616d9ee5bb6a230ee56e3057/1634574054598/2021-Sept-IranPoll-CISSM+-+Trend+Tables.pdf> s.e.t.17.12.2021.

Cleveland, William L./ Bunton Martin (2009) A History of the Modern Middle East, 4th Edition, Westview Press.

Conduit, Dara (2014) “Hizballah in Syria: The Limits of the Democracy/Moderation Paradigm” Ortadoğu Etütleri 5 (2), ss.81-114.

Coşkun, Bezen “Kopenhag Okulu ve Güvenlikleştirme Teorisi” : Arı, Tayyar / Toprak, Elif (Editörler) (2015) Uluslararası İlişkiler Kuramları-II, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2954, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1909, ss.137-147.

Çebi, Murat Sadullah (2002) “Günümüzde Siyasetin Medya İnşası ve Sunumu Üzerine Bazı Dikkatler” İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi 14, ss.1-35.

Çetinkaya, Şeref (2012) “Güvenlik Algılaması ve Uluslararası İlişkiler Teorilerinin Güvenliğe Bakış Açıları” 21.Yüzyılda Sosyal Bilimler Dergisi S2, ss.241-260.

Çevik Ersaydı, Senem (2011) “Psikolojik Operasyon, Algı Yönetimi ve Propaganda” 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, <https://21yyte.org/tr/merkezler/islevsel-arastirma-merkezleri/milli-guvenlik-ve-dis-politika-arastirmalari-merkezi/psikolojik-operasyon-algi-yonetimi-ve-propaganda> s.e.t.11.08.2020.

Çifçi, Muhammet Emin / Ayhan, Bünyamin (2018) "IŞİD, Propaganda ve İslamofobi" Medya ve Din Araştırmaları Dergisi 1 (1), ss.18-26.

Dalby, Simon "Contesting an Essential Concept: Reading the Dilemmas in Contemporary Security Discourse" : Krause, Keith / Williams, Michael (Editors) (1997) Critical Security Studies, Concepts and Cases, London, UCL Press, ss.3-31.

"Damascus Time Set for Syria Screening" Iran Daily, 2018, <http://www.iran-daily.com/News/ 220125. html?catid=11&title=-Damascus-Time--set-for-Syria-screening> s.e.t.20.02.2019.

Dedemen, Fatih (2019) "Güvenlikleştirme Pratiklerinin Değişen Doğası: ABD ve İran Örneği" (Doktora), Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dehghan, Saeed Kamali (2016) "Visit by Iran's Foreign Minister Shows 'Warming' Relations with UK" 05.02.2016, <https://www.theguardian.com/world/2016/feb/05/iran-foreign-minister-uk-philip-hammond-relations-warming> 02.01.2022.

Derrida, Jacques (1976) Of Grammatology, (Çeviren: Spivak, Gayatri Chakravorty, Baltimore, The Johns Hopkins University Press)

Derrida, Jacques (1988) "Signature, Event, Context": Evanston, Gerald Graff (Editor) Limited Inc., IL, Northwestern University Press, ss.1-23.

Dışkaya, Ali (2013) "Towards a Critical Securitization Theory: The Copenhagen and Aberystwyth Schools of Security Studies" <https://www.e-ir.info/pdf/32981> s.e.t.15.10.2019.

Doğan, Erhan "Kamu Diplomasisinin Sunduğu Fırsatlar ve Kısıtlar Üzerine": Özkan, Abdullah / Öztürk, Tuğçe Ersoy (Editörler) (2012) Kamu Diplomasisi, İstanbul, Tasam Yayınları, ss.13-34.

Doster, Barış (2013) "İran'ın Devlet Kapasitesi ve Dış Politikası" OrtaDoğuAnaliz 5 (54), ss.54-61.

"Dünden Bugüne Tüm Suriye Zirveleri" Stratejik Ortak, 04.04.2018 <https://www.stratejikortak.com /2018/04/suriye-zirve-astana-cenevre-soci.html> s.e.t.19.03.2019.

El-Fakih, İhsan (2016) "Arapların Gözünde İran: Dost Ülkeden 'Varoluşsal'Tehdide" 08.06.2016 <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/araplarin-gozunde-iran-dost-ulkeden-var olussal-tehdide/586179> s.e.t. 06.12.2019.

Elhan, Nail (2019) "Savaşın Propaganda Cephesi: İran Sinemasında Suriye İç Savaşı" Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi 6 (2), ss.71-100.

Emmers, Ralf “Securitization” : Collins, Alan (Editior) (2013) Contemporary Security Studies, 3rd Edition, New York, Oxford University Press, ss.131-144.

Ensher, Henry A. (2011) “Iran-Syria Relations and The Arab Spring” 25.05.2011 <https://www.criticalthreats.org/analysis/iran-syria-relations-and-the-arab-spring> s.e.t.20.02.2021.

Eren, Erol (1993) Yönetim Psikolojisi, İstanbul, Beta Baskı.

Ergüven, Nasıh Sarp (2016) “Uluslararası Hukuk Açısından Güvenlik Kavramının Teorik Temelleri” Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 65 (3), ss.771-835.

Eriksson, Johan, (1999) “Debating the Politics of Security Studies: Response to Goldmann, Waever and Williams” Cooperation and Conflict 34(3), ss.345-352.

Erol, Mehmet Seyfettin (2014) “İran Perspektifinden Yeni Döneme Yönelik İşbirliği’ Modelleri” Türk Yurdu 34 (318) ss.16-19.

“EU Targets Iran for Supporting Syrian Protest Crackdown” The Quardian, 24 Ocak 2011 <https: //www.theguardian.com/world/2011/jun/24/eu-targets-iran-syria-crackdown> s.e.t.17.06.2020.

Fantina, Robert (2018) “Damascus Time: An Iranian Movie” Counterpunch, 20.04.2018, <https://www.counterpunch.org/2018/04/20/damascus-time-an-iranian-movie/> s.e.t.15.12.2020.

Floyd, Rita (2007) “Towards a Consequentialist Evaluation of Security: Bringing Together the Copenhagen and the Welsh Schools of Security Studies” Review of International Studies, 33 (2), ss.327- 350.

Floyd, Rita (2010) Security and the Environment: Securitization Theory and US Environmental Security Policy, Cambridge, Cambridge University Press.

Floyd, Rita (2011) “Can Securitization Theory Be Used in Normative Analysis? Towards a Just Securitization Theory” Security Dialogue 42, ss.427-439.

Fulton, Will / Holliday, Joseph / Wyer, Sam (2013) “Iranian Strategy in Syria” Institute for the Study of War, <https://understandingwar.org/sites/default/files/IranianStrategyin Syria-1MAY.pdf> s.e.t. 25.09.2021.

Geneive, Abdo (2011) “How Iran Keeps Assad in Power in Syria” <https://www.foreign affairs.com/articles/iran/2011-08-25/how-iran-keeps-assad-power-syria> s.e.t.02.08.2020.

Ghaemi, Hadi (2013) “2012 Ortadoğu Söyleşileri” Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) Rapor No: 185, ss.33-36.

Ghahrenmanpour, Rahman “Iran Looking West: Identity, Rationality and Iranian Foreign Policy”: Parsi, Rouzbeh / Rydqvist, John (Editors) (2011) Iran and the West: Regional Interests and Global Controversies, FOI Special Report, ss.54-72.

Ghincea, Marius (2017) “The Audience(s) in Securitization Theory” <https://www.academia.edu/34902335/The_Audience_s_in_Securitization_Theory> s.e.t.12.08.2019.

“Global Views of Iran Overwhelmingly Negative” 11.05.2013 <https://www.pewresearch.org/global/2013/06/11/global-views-of-iran-overwhelmingly-negative/> s.e.t.20.05.2021.

Goodarzi, Jubin (2013a) “Iran and Syria at the Crossroads: The Fall of the Tehran-Damascus Axis?” Wilson Center, Middle East Program 35, ss.1-7.

Goodarzi, Jubin (2013b) “Suriye ve İran: Değişen Bölgesel Ortamda İttifak” 25.02.2013 <https://orsam.org.tr/tr/arama/?hucre_1=Suriye%20ve%20%C4%B0ran:%20De%C4%9Fi%C5%9Fen%20B%C3%B6lgesel%20Ortamda%20%C4%B0ttifak&hucre_2=Suriye%20ve%20%C4%B0ran:%20De%C4%9Fi%C5%9Fen%20B%C3%B6lgesel%20Ortamda%20%C4%B0ttifak > s.e.t.12.10.2019.

Goodarzi, Jubin M. (2015) Iran and Syria: The End of the Road? Wilson Center, Middle East Program 79.

Grumet, Tali R. (2015) “New Middle East Cold War: Saudi Arabia and Iran’s Rivalry” (Degree Master of Arts), University of Denver, The Faculty of the Joseph Korbel School of International Studies.

Gusfield, Joseph R. (1981) The Culture of Public Problems: Drinking-Driving and the Symbolic Order, Chicago, IL: The University of Chicago Press.

Güntay, Vahit (2015) “Uluslararası İlişkiler Bağlamında Güvenlik Algısı ve Siber Güvenlik; Akdeniz, Karadeniz ve Avrupa Bölgeleri Üzerine Bir Değerlendirme” The Journal of Academic Social Science Studies, No.Autumn I, ss.477-489.

Gürbüz, Sait / Şahin, Faruk (2008) Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, 5.Baskı, Ankara, Seçkin Yayınları.

Gürson, Ali Poyraz (2014) Büyük Güçlerin Suriye Planı, Ankara, Kripto Yayınları.

Gürson, Poyraz (2021) “DİPAM Akademisi 2021: Algı Oluşturma ve Silahsız Savaş Teknikleri”<https://www.youtube.com/watch?v=XOK56sKXe4I&t=8s> s.e.t.03.06.2021.

Haddad-Adel, Gholam Ali (2013) “İslami Milliyetçilik Yerine İran İslamını Savunuyoruz” 2012 Ortadoğu Söyleşileri, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) 185, ss.30-32.

Haddadin, Fadi A. (2017) “The ‘Shia Crescent’ and Middle East Geopolitics” 31.01.2017 <https://foreignpolicyblogs.com/2017/01/31/shia-crescent-middle-east-geopolitics/> s.e.t.22.01.2018.

Hansen, Lene (2000) “The Little Mermaid’s Silent Security Dilemma and the Absence of Gender in the Copenhagen School” Millennium: Journal of International Studies 29 (2), ss. 285-306.

Hauben, Michael / Hauben, Ronda (1997) Netizens: On the History and Impact of Usenet and the Internet, Washington, Computer Society Press.

Hazır, Agâh (2015) “Suriye İç Savaşı’nda Müzik Cephesi: Örgütler ve Şarkılar Üzerine Bazı Gözlemler” OrtaDoğu Analiz 7 (71), ss.80-82.

Helle, Malmvig (2014) “Power, Identity and Securitization in Middle East: Regional Order after the Arab Uprisings” Mediterranean Politics 19 (1) ss.145-148.

Heywood, Andrew (2007) Politics, 3rd Edition, Macmillan Publishers (Çeviren: Yıldız, Mete / Şahin, Bican (2013) Siyaset, 8.Baskı, Ankara, Liberte Yayınları).

Holm, Ulla “Algeria: Securitisation of State/Regime, Nation and Islam”: Guzzini, Stefan / Jung, Dietrich (Editors) (2004) Contemporary Security Analysis and Copenhagen Peace Research, London, Routledge, ss.217–228.

Huysmans, Jef (2007) “Revisiting Copenhagen: Or, on the Creative Development of a Security Studies Agenda in Europe” International Security 4, ss.43-67.

Iran (Islamic Republic of) | General Assembly of the United Nations, <https://gadebate.un.org/en> s.e.t.05.01.2022.

“Iran FM Slams US Illegal Presence in Syria” 16.01.2022, <https://irangov.ir/detail/378213> s.e.t.20.01.2022.

“Iran Hints at Quitting Syria Talks amid Spat with Saudi Arabia” 02.11.2015, <https://www.dw.com/en/iran-hints-at-quitting-syria-talks-amid-spat-with-saudi-arabia/a-18822 044> s.e.t.10.01.2022.

“Iran Names Syria Decision-Maker as Astana Meeting Wraps Up” MEHR News Agency, 09.07.2021, <https://en.mehrnews.com/news/175870/Iran-names-Syria-decision-maker-as-Astana-meeting-wraps-up> 22.12.2021.

“Iran Spends Billions to Prop UP Assad” 09.06.2015, <https://www.uskowioniran.com /2015/06/iran-spends -billions-to-prop-up-assad.html> s.e.t.10.01.2022.

"Iran, Russia, Turkey İssue Joint Statement on Syria" MEHR News Agency, 01.07.2020, <https://en.mehrnews.com/news/160434/Iran-Russia-Turkey-issue-joint-statement-on-Syria> 22.12.2021.

"IŞİD'in Yeni Propaganda Aracı: İnstagram" BBC, 22.09.2017 <https://www.bbc.com/turkce /haberler-dunya-41360381> s.e.t.12.03.2020.

İnaç, Hüsamettin / Güner, Ümit (2006) "Avrupa ve Amerikan Güvenlik Çatışmaları Bağlamında Türk Dış Politikası" Ankara, Avrupa Çalışmaları Dergisi 6 (1), ss.139-152.

İnceoğlu, Çağrı (2013) "Sovyet Propaganda Animasyonlarında Batı ve Batılı İmgesi" Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi 19, ss.23-40.

"İran'daki Protesto Gösterileri ve Sloganlar Ne Anlama Geliyor?" 30.12.2017, <https://iramcenter.org/irandaki-protesto-gosterileri-ve-sloganlar-ne-anlama-geliyor/ ?send_cookie_ permissions=OK> s.e.t.03.04.2021.

"İran Cumhurbaşkanı Ruhani: Hükümet Eleştiri ve Protestoya Alan Açmalı" BBC News Türkçe,31.12.2017,<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42527850> s.e.t.12.01.2021.

"İran 'Siber Polis' Ordusu Kurdu" 24.01.2011, DW, <https://www.dw.com/tr/iran-siber-polis-ordusu-kurdu/a-14782649> s.e.t.18.09.2020.

"İran'ın Siber Orduları Korku Saçıyor" 29.12.2018, <http://ajans344.com/dunya/siber-ordu/11778/> s.e.t.18.09.2020.

Javad Zarif, Mohammad (2015) "Peace in Syria is Vital and it's Within Our Grasp" 18.12.2015, <https:// www.theguardian.com/commentisfree/2015/dec/18/syria-islam-syrians-peace> s.e.t.08.01.2022.

Javad Zarif, Mohammad (2018) Foreign Minister of the Islamic Republic of Iran, at the Valdai Club Middle East Conference, 26.02.2018, <https://valdaiclub.com/a/highlights/speech-by-dr-mohammad-javad-zarif/> s.e.t.05.01.2022.

Jahn, George / Lee, Matthew (2015) "Diplomats Set Plan for Political Change in Syria" 14.11.2015, <https://apnews.com/article/f507339b48ad4411ab76225fe2d51ff2> s.e.t.10.01.2022.

Javedanfar, Meir (2011) "Khamenei won't Support Assad to the End" the Guardian, <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2011/aug/13/khamenei-support-assad> s.e.t.13.08.2019.

Jowett, Garth / O'Donnell, Victoria (2006) Propaganda and Persuasion, London, SAGE Publications.

Kalın, İbrahim (2011) “Soft Power and Public Diplomacy in Turkey” Perceptıons 16 (3), ss.5-23.

Kalın, İbrahim (2011) “Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi” 20.01.2011, <https://www.tuicakademi.org/turk-dis-politikasi-ve-kamu-diplomasisi/> s.e.t.07.06.2021.

Kaliber, Alper (2005) “Türkiye’de Güvenlikleştirilmiş Bir Alan Olarak Dış Politikayı Yeniden Düşünmek: Kıbrıs Örneği” Uluslararası İlişkiler 2 (7), ss.31-60.

Kaliber, Alper / Tocci, Nathalie (2010) “Civil Society and the Transformation of Turkey’s Kurdish Question” Security Dialogue 41 (2), ss.191-215.

Kamacı, Yüksel (2012) “Dini Lider’in İktidarı” 07.07.2012, <http://politikaakademisi.org/2012/07/07/dini-liderin-iktidari/> s.e.t.03.06.2021.

Kamacı, Yüksel (2012) “Siyasal Sistemler: İran İslam Cumhuriyeti” 24.12.2014 <http://politikaakademisi.org/2014/12/24/siyasal-sistemler-iran-islam-cumhuriyeti/> s.e.t.03.06.2021.

Kamrava, Mehran (2001) “The Civil Society Discourse in Iran” British Journal of Middle Eastern Studies 28(2), ss.165-185.

Karaatlı, Bülent (2018) Arap Baharı’nda Farklı Bir Ülke Tunus, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık.

Karabulut, Bilal “Algı Yönetimi ve Uluslararası Güvenlik: Güvenlikleştirme Teorisi Örneği”: İmil, Muhittin (Editör) (2019) Propaganda ve Algı Yönetimi, Ankara, Orion Kitabevi,
ss.11-25.

Karacasulu, Nilüfer (2007) “Avrupa Entegrasyon Kuramları ve Sosyal İnşacı Yaklaşım” Uluslararası Hukuk ve Politika 3 (9), ss.82-100.

Kaunert, Christian / Yakubov, Ikrom “Securitization”: Servent, Ariadna Ripoll / Trauner, Florian (Editors) (2017) The Routledge of Justice and Home Affairs Research, ss.30-39.

Kaunert, Christian / Léonard Sarah “Reconceptualizing the Audience in Securitization Theory”: Thierry, Balzacq (Editor) (2011) Securitization Theory: How Security Problems Emerge and Dissolve, Abingdon, Routledge, ss.57-76.

Kazdal, Melih (2018) “İran’ın Arap Baharı Sonrası Suriye Politikasını Anlamak” Artuklu Kaime Uluslararası İktisadi ve İdari Araştırmalar Dergisi 1 (1), ss.1-15.

“Kerry in Vienna for Syria Talks İncluding Iran, Saudis” 29.10.2015, <https://www.endtime.com/prophecy-news/kerry-in-vienna-for-syria-talks-including-iran-saudis/> s.e.t.10.01.2022.

Khanfar, Wadah (2012) “Iran Worries Arabs–but They don't Want War” 08.05.2012, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2012/may/08/iran-arabs-war-israeli-wester n-attack> s.e.t.13.07.2021.

Kışlakçı, Turan (2011) Arap Baharı, İstanbul, Mana Yayınları.

Knudsen, Olav Fagelund (2001) “Post-Copenhagen Security Studies: Desecuritizing Securitization, Security Dialogue 32(3), ss.355-368.

Kolasi, Klevis “Eleştirel Teori ve Güvenlik: Kimin İçin Güvenlik?” : Çıtak, Emre / Şen, Osman (Editör) (2014) Uluslararası İlişkilerde Güvenlik: Teorik Değerlendirmeler, İstanbul, Tarcan Matbaası, ss.121-154.

Korkmaz, Ali (2012) “Arap Baharı Sürecinde İnternet ve Sosyal Medyanın Rolü” International Symposium on Language and Communication: Research Trends and Challenges (ISLC), ss.2147-2298.

Korkmaz, Yusuf Salih (2014) “İran - Suriye bölgesel ittifakı ve Arap Baharı Sürecine Yansıması” (Yüksek Lisans), Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü.

Krause, Keith / Williams, Michael C. (1996) “Broadening the Agenda of Security Studies: Politics and Methods” Mershon International Studies Review 40 (2), ss.229-254.

Küçükşahin, Ahmet “Güvenlik Bağlamında, Risk ve Tehdit Kavramları Arasındaki Farklar Nelerdir ve Nasıl Belirlenmelidir?” <https://docplayer.biz.tr/10572521-Guvenlik-baglam inda-risk-ve-tehdit-kavramlari-arasindaki-farklar-nelerdir-ve-nasil-belirlenmelidir.html> s.e.t.20.07.2021.

“Leader’s Speech” < https://english.khamenei.ir/service/News> s.e.t.11.12.2021.

Lim, Kevjn (2015) “National Security Decision-Making in Iran” <https://www.researchgate.net/ publication/276852100_National_Security_Decision-Making_in_Iran> s.e.t.15.06.2020.

Mathews, Jessica Tuchman (1989) “Redefining Security” Council on Foreign Relations 68 (2) ss.162-177.

M. Morgan, Patrick (1992) “Safeguarding Security Studies” Arms Control 13 (3), ss.464-479.

McDonald, Matt (2008) “Securitization and the Construction of Security” European Journal of International Relations 14 (4), ss.563-587.

Mearsheimer, John (2011) Why Leaders Lie: The Truth about Lying in International Politics, New York, Oxford University Press.

"Mezhepçi ve Yayılmacı Politikaları İran'a Yönelik Algıyı Değiştirdi", 06.08.2016, <https://www.yeniakit.com.tr/haber/mezhepci-ve-yayilmaci-politikalari-irana-yonelik-algiyi-degistirdi-182263.html> s.e.t.12.06.2021.

Miller, Benjamin (2001) "The Concept of Security: Should it be Redefined?" The Journal of Strategic Studies 24 (2), ss.13-42.

Miş, Nebi (2011) "Güvenlikleştirme Teorisi ve Siyasal Olanın Güvenlikleştirilmesi" Akademik İncelemeler Dergisi 6 (2), ss.345-381.

Mohammed, Arshad / Murph, Francois (2015) "Kerry Sees New Syria Talks Next Week, does not Rule out Iran Role" 23.10.2015, <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-talks-idUSKCN0SH1LN20151023> s.e.t.10.01.2022.

Moore, Stan (2004) "Examples of Perception Management" < https://www.mediamonitors.net/examples-of-perception-management-instruction-by-omission/> s.e.t.15.12.2020.

Mottale, Morris M. (2010) "The Birth of a New Class" 22.04.2010, <https://www.aljazeera.com/news /2010/4/22/the-birth-of-a-new-class > s.e.t.10.08.2020.

Murphy, Michael P. A. (2019) "The Securitization Audience in Theologico-political Perspective: Giorgio Agamben, Doxological Acclamations, and Paraconsistent Logic" <https://www.academia.Edu/36515353/ISP_Ontology_2017_Programme> s.e.t.20.05.2021.

Myers, Steven Lee / Shadid, Anthony (2011) "U.S. Imposes Sanctions on Syrian Leader and 6 Aides" The New York Times, 18.05.2011, <https://www.nytimes.com/2011/05/19/world/middleeast/19syria.html> s.e.t.25.01.2021.

Noori, Vahid (2012) "Status Seeking and Iranian Forein Policy: The Speechs of the President at the United Nations" Iranian Review of Foreign Affairs 3 (1), ss.127-152.

Nourbakhsh, Amir Ali (2005) "Iran's Foreign Policy & its Key Decision Makers" 25.04.2005, <http://payvand.com/news/05/apr/1188.html> s.e.t.12.10.2020.

Nye, Joseph / Lynn-Jones, Sean (1988) "International Security Studies: A Report of a Conference on the State of the Field" International Security 12 (4), ss.5-27.

Nye, Joseph S. (2004) Soft Power: The Means to Success in World Politics 1st Edition, New York, Public Affairs (Çeviren: Aydın, Rayhan İnan (2005) Dünya Siyasetinde Başarının Yolu: Yumuşak Güç 1. Baskı, Ankara, Elips Kitap)

Okur, Mehmet Akif (2012) Emperyalizm-Hegemonya-İmparatorluk, 2.Baskı, İstanbul, Ötüken Yayınları.

Oğuz, Sami / Çakır, Ruşen (2000) Hatemi'nin İran'ı, İstanbul, İletişim Yayınları.

Oğuzlu, Tarık "Liberalizm": Kardaş, Şaban / Balcı Ali (Editörler) (2015) Uluslararası İlişkilere Giriş: Tarih, Teori, Kavram ve Konular, 4.Baskı, İstanbul, Küre Yayınları.

"14th Round of Astana Talks on Syria Held in Kazakhstan" MEHR News Agency, 11.12.2019, <https://en.mehrnews.com/news/153279/14th-round-of-Astana-talks-on-Syria-held-in-Kazakhstan> s.e.t.12.12.2021.

O'Reilly, Ciaran, (2008) "Primetime Patriotism: News Media and the Securitization of Iraq" Journal of Politics and Law 1 (3), ss.66-72.

Özdemir, Seçil "İran'ın Bir Dış Politika Enstrümanı Olarak Propaganda": Başar, Umut (Editör) (2018) İran Araştırmalar Merkezi (İRAM), Ankara, ss.3-20.

Özer, Mehmet Akif (2012) "Bir Modern Yönetim Tekniği Olarak Algılama Yönetimi ve İç Güvenlik Hizmetleri" Karadeniz Araştırmaları 33, ss.147-180.

Özer, Mehmet Akif (2014) "Siyasal İletişimin Etkinliğinde Algılama Yönetiminin Rolü" HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi 3 (7) ss.166-197.

Özkan, Abdullah (2014) "Ülke Markası İnşasında Kamu Diplomasisinin Stratejik Rolü" <https://baskanlikreferandumu.siyasaliletisim.org/blog/2014/10/09/ulke-markasi–insasinda-kamudiploma sisinin stratejik-rolu/> s.e.t.06.06.2021.

Öztürk, Zerrin "Uluslararası İlişkilerde Güvenliği Yeniden Düşünmek: Geleneksel ve Alternatif Yaklaşımlar": Arı, Tayyar (Editör) (2014) Postmodern Uluslararası İlişkiler Teorileri-2, Bursa, Dora Yayıncılık, ss.149-178.

Pomeroy Robin (2011) "Analysis: Iran sees ally Syria surrounded by US., Arab wolves", Reuters, 15.08.2011, <http://www.reuters.com/article/2011/08/15/us-syria-iran-idUSTRE77E1E320110815> s.e.t.14.05.2021.

Pomeroy, Robin (2011) "Iran Calls Syrian Protests a Western Plot" Reuters <https://www.reuters.com/article/us-syria-iran-idUSTRE73B22V20110412> s.e.t.20.09.2020.

Posch, Walter (2013) The Third World, Global Islam and Pragmatism: the Making of Iranian Foreign Policy, SWP Research Paper, German Institute for International and Security Affairs, Berlin.

Rivetti, Paola / Moheimany, Mohsen (2015) "Upgrading Civil Society in Iran: Dynamics of Adaptation" <https://www.mei.edu/publications/upgrading-civil-society-iran-dynamics-adaptation> s.e.t.06.06.2021.

Rizky, Alfin Zulfikar (2018) "What is Public Diplomacy?" <https://www.quora.com/What-is-public-diplomacy-1> s.e.t.07.05.2021.

Robb, David (2004) Operation Hollywood: How the Pentagon Shapes and Censors the Movies, New York, Prometheus Books.

Roberts, Brad (1990) "Human Rights and International Security" Washington Quarterly 13, ss.65-75.

Roe, Paul (2008) "Actor, Audience(s) and Emergency Measures: Securitization and the UK's Decision to Invade Iraq" Security Dialogue 39 (6), ss.615-635.

Rothschild, Emma (1995) "What is Security?" Daedalus: Journal of the American Academy of Arts and Sciences 124 (3), ss.53-98.

Rubin, Barry (2006) "Iran: The Rise of a Regional Power" Middle East Review of International Affairs 10 (3), ss.142-151.

Salter, Mark B. (2008) "Securitization and Desecuritization: a Dramaturgical Analysis of the Canadian Air Transport Security Authority" Journal of International Relations and Development 11 (4), ss.321-349.

Sancak, Kadir (2013) "Güvenlik Kavramı Etrafındaki Tartışmalar ve Uluslararası Güvenliğin Dönüşümü" Sosyal Bilimler Dergisi <www.ktu.edu.tr/dosyalar/sbedergisi_69519.pdf > ss.123-134, s.e.t 12.9.2019.

Sancar, Mithat (2007) "Korku Siyaseti" Birikim Dergisi, <https://birikimdergisi.com/guncel/162/korku-siyaseti> s.e.t.20.12.2021.

Sarı, İsmail / Farzam, Rahimullah (2018) "Suriye'de İran'ın Şii milisleri" Anadolu Ajansı, 15.03.2018, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/suriye-de-iran-in-sii-milisleri/1089525> s.e.t.12.01.2021.

Sarıbay, Ali Yaşar (1998) Siyasal Sosyoloji, İstanbul, Der Yayınları.

Satır, Mehmet Emin (2018) "Siyasal Meşruiyetin Sağlanmasında Medyanın Rolü Üzerine Bir Değerlendirme" Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi, Özel Sayı, ss.115-128, s.124.

Savvides, Philippos K. (2000) "Legitimation Crisis and Securitization in Modern Turkey' Critique 9 (16), ss.55-73.

Sayın, Hüdayi / Çırakoğlu, Ahmet (2019) "İran'da Siyasal Ekoller Üzerine Bir Değerlendirme" Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi 6 (1) ss.85-112.

Schmitt, Carl (1986) Political Theology: Four Chapters on the Concept of Sovereignty, The MIT Press (Çeviren: Zeybekoğlu, Emre (2002) Siyasi İlahiyat: Egemenlik Kuramı Üzerine Dört Bölüm, Ankara, Dost Kitabevi).

Seale, Patrick (1965) The Struggle for Syria, Great Britain, Haxell Watson and Viney Ltd.

"Security Decisionmaking in Iran" <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monograph_reports /MR1320/MR1320.ch3.pdf> s.e.t.15.06.2020.

Seren, Merve "Siyaset ve Propaganda" : İmil, Muhittin (Editör) (2019) Propaganda ve Algı Yönetimi, Ankara, Orion Kitabevi, ss.197-224.

"Seventy-Fıfth Sessıon 3rd Meetıng" 26.10.2020, <https://www.un.org/press/en/2020/ga12279.doc.htm> s.e.t.10.01.2022.

Sever, Ayşegül "Bağımsızlıktan Bugüne Suriye: Baas Partisi, Esad Dönemi ve Sonrası" : Atacan, Fulya (Editör) (2004) Değişen Toplumlar Değişmeyen Siyaset: Ortadoğu, İstanbul, Bağlam Yayıncılık, ss.150-168.

Shapira, Shimon (2014) "Iran Launches 'Hizbullah Syria' to Open a New Front Against Israel on the Golan Heights" Jerusalem Center for Public Affairs 14 (16) <https://jcpa.org/article/iran-hizbullah-syria-front/> s.e.t.20.10.2020.

Sheehan, Michael (2005) International Security: An Analitic Survey, London, Lynne Rienner Publishers.

Siegel, Pascale Combelles (2005) "Perception Management: IO's Stepchild?" Low Intensity Conflict & Law Enforcement, 13(2), ss.117-134.

Signitzer, Benno (2008) "Public Relations and Public Diplomacy, Some Conceptual Explorations" Public Relations Research, ss.205-218.

Sinkaya, Bayram (2012) "Arap Baharı Sürecinde İran'ın Suriye Politikası" SETA Analiz, ss.1-37.

Sinkaya, Bayram (2015) "Suriye Krizi Karşısında İran'ın Tutumu ve Şam-Tahran İttifakının Temelleri" Akademik ORTADOĞU 10 (1), ss.131-160.

Sinkaya, Bayram (2017) "İran'ın Suriye Stratejisi" Akademik Ortadoğu 11 (2), ss.49-64.

Sinkaya, Bayram (2021) "The Role of Iran in the Syrian Conflict": Balci, Bayram /Moncea, Nicolas (Editors) Turkey, Russia and Iran in the Middle East, New York, Palgrave Macmillan, ss.97-114.

"Statement of the Ministry of Foreign Affairs of the Islamic Republic of Iran on the Second Anniversary of the Assassination of Martyr Soleimani" 31.12.2021, <https://en.mfa.gov.ir/portal/ newsview/664310 2021/12/31> s.e.t.10.01.2022.

Sterling, Rick (2018) "Damascus Time: an Iranian Movie about ISIS in Syria" Investigation, 25.05.2018, <https://www.investigaction.net/en/damascus-time-an-iranian-movie-about-isis-in-syria/> s.e.t.15.12.2020.

Stritzel, Holger (2007) “Towards a Theory of Securitization: Copenhagen and Beyond” European Journal of International Relations 13(3), ss. 357-383.

Smyth, Phillip (2015) The Shiite Jihad in Syria, and its Regional Effects, WINEP, Policy Analysis, Policy Focus 138.

“Syria’s Alliance with Iran” (2007) Unıted States Institute of Peace < https://www.usip.org /sites/default/files/syria_iran.pdf > s.e.t.20.08.2020.

“Syria Unrest Widens Sunni-Shiite Divide” Ahramonline, 07.04.2012, <https://english. ahram.org.eg/News/38680.aspx> s.e.t.20.06.2020.

Şen, Gülriz (2012) “İran ve Arap Baharı: Bağlam, Söylem ve Siyaset” Ortadoğu Etütleri 3 (2), ss.95-118.

Şen, Yağmur (2013) ”Suriye’de Arap Baharı” Yasama Dergisi 23, ss.54-79.

Şimşek, Hasan / Yıldırım, Ali (2003) Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara, Seçkin Yayıncılık.

Şöhret, Mesut “Kopenhag ve Aberystwyth Ekolleri Çerçevesinde 21. Yüzyılda Güvenliğin Değişen Kapsamı ve Boyutu”: Çomak, Hasret / Gökalp Kutlu, Ayşegül (Editörler) (2013) International Security Conference Proceedings Book, ss.657-713.

“Statement of the International Syria Support Group” 14.11.2015, <https://eeas.europa.eu/headquarters/head quarters-homepage/3088_en> s.e.t.10.01.2022.

Taflıoğlu, Serkan (2013) “İran İslam Cumhuriyeti’nde Egemenlik ve Meşruiyet Kaynağı Velâyet-i Fakih” Ankara Üniversitesi SBF Dergisi 68 (3), ss.95-112.

Tait, Robert (2011) “Khamenei Praises Arab Revolts As Iran Crushes Its Own Protests” <https://www.rferl.org/a/khamenei_backs_arab_revolt/2316073.htmll> s.e.t.12.11.2020.

Talebian, Sara / Talebian, Hamed (2018) “The Application of Causal Layered Analysis to Understand the Present Conditions and Possible Futures of Media and Politics in Iran” European Journal of Futures Research 6(8), <https://eujournalfuturesresearch.springe ropen.com/articles/10.1186/s40309-018-0137-9> s.e.t.15.09.2020.

Tamer, Cenk (2018) “İran’ın Suriye’deki Güvenlik Stratejileri”, ANKASAM, Bölgesel Araştırmalar Dergisi, 2 (1), ss.178-202.

Tekek, Murat (2011) “Sosyal Medya ve Arap Baharı” ORSAM, <https://orsam.org.tr/tr/ sosyal-medya-ve-arap-bahari/> s.e.t.05.06.2020.

Tepebaş, Ufuk (2006) "Soğuk Savaş ve 11 Eylül Sonrası Uluslararası Sistemdeki Değişimin Güvenlik Algılamalarına Etkisi ve Türkiye" 14.12.2006, <https://tasam.org/tr-TR/Icerik/205/soguk_savas_ve_11_eylul_sonrasi_uluslararasi_sistemdeki_degisimin_guvenlik_algilamalarina_etkisi_ve_turkiye> s.e.t.11.08.2019.

The Iran Primer (2012) "Tehran Conference Statement on Syria" United States Institute of Peace, <https:// iranprimer.usip.org/blog/2012/aug/10/tehran-conference-statement-syria> s.e.t.17.12.2021.

"The Rise and Fall of Iran in Arab and Muslim Public Opinion", 10.03.2013, Iran Focus, <https://www.iranfocus.com/en/opinion/iran-in-the-world-press/27199-the-rise-and-fall-of-iran-in-arab-and-muslim-public-opinion/> set.20.12.2021.

The Iran Premier (2020) "Supreme National Security Council of Iran" 15.07.2020, <https://iranprimer.usip.org/blog/2019/apr/01/supreme-national-security-council-iran> s.e.t.18.12.2021.

Tisdall, Simon (2015) "Iran Calls for Concerted International Effort to Beat Isis and End Syrian War" 18.12.2015, <https://www.theguardian.com/world/2015/dec/18/iran-mohammad-zarif-concertedinternational effort-beat-isis-end-syrian-war> s.e.t.08.01.2022.

Tsohatzidis, Savas L. (1994) Foundations of Speech Act Theory: Philosophical and Linguistic Perspectives, Londra, Taylor & Francis Routledge.

Tunç, Ahmet / Atılgan, Ali (2017) "Algı Üzerine Kurulu Yönetsel Bir Anlayış: Algının Yönetimi" İDEA Studies 3 (3), ss.228-238.

Türk, Mehmet Sezai (2012) "Propaganda" <https://www.academia.edu/32530155/propaganda_pdf> s.e.t. 10.06.2021.

Türkçe Sözlük Cilt I (2005) Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Ullman, Richard (1983) "Redefining Security" International Security 8 (1), ss.129-153.

"U.S., Russia, Turkey, and Saudi Meet on Syria War" 29.10.2015, <https:// english.alarabiya.net/News/ middle-east/2015/10/29/Syrian-opposition-rebels-not-invited-to-Vienna-talks> s.e.t.10.01.2022.

Uzun, Özüm Sezin / Ekşi, Muharrem (2017) "Continuities and Changes in Iran's Foreign Policy: Analysis of Syrian Case" ANKASAM Bölgesel Araştırmalar Dergisi 1 (3), ss.205-228.

Uzuner, Yıldız "Niteliksel Araştırma Yaklaşımı" : Bir, Ali Atıf (Editör) (1999) Anadolu Üniversitesi, ss.175-193.

Vuori, Juha (2008) “Illocutionary Logic and Strands of Securitization: Applying the Theory of Securitization to the Study of Non-Democratic Political Orders” European Journal of International Relations 14 (1), ss.65-99.

Waewer, Ole (2008) “Toplumsal Güvenliğin Değişen Gündemi” Uluslararası İlişkiler 5 (18), ss.151-178.

Waever, Ole “Securitization and Desecuritization”: Lipschutz, Ronnie D. (Editor) (1995) On Security, New York, Columbia University Press, ss.46-86.

Waever, Ole “Insecurity, Security, and Asecurity in the West European Non-war Community”: Adler, Emanuel / Barnett, Michael (Editors) (1998) Security Communities, Cambridge University Press, ss.69-118.

Walt, Stephen M. (1991) “The Renaissance of Security Studies”, International Studies Quarterly 35 (2), ss.211-239.

Waltz, Kenneth / Quester, George Uluslararası İlişkiler Kuramı ve Dünya Siyasal Sistemi (Çeviren: Onulduran, Ersin (1982 A. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, s.46.

Watson, Scott (2011) “The ‘Human’ as Referent Object? Humanitarianism as Securitization” Security Dialogue 42 (1), ss.3-20.

Wendt, Alexander (1995) “Constructing International Politics” International Security 20 (1) ss.71-81.

Westermayri, Josef “Realpolitik in Iran: Opportunities and Challenges”: Bagby, Cait (Editor) (2015) IAPSS Political Science Journal, Vol.28, ss.138-161.

“What is Propaganda?” <https://www.britannica.com/topic/propaganda> s.e.t.21.03.2021.

Wike, Richard (2015) “Iran’s Global Image Mostly Negative” 18.06.2015 <https://www.pewresearch.org/global/2015/06/18/irans-global-image-mostly-negative/> s.e.t.20.05.2021.

Williams, Michael (2003) “Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics” International Studies Quarterly 47(4), ss.511-531.

Wyn Jones, Richard (1999) Security, Strategy, and Critical Theory, Boulder, Lynne Rienner Publishers.

Yahe, Idol (2021) “Iran in Syria: From Expansion to Entrenchment” 17.06.2021, <https://dayan.org/ content/iran- syria-expansion-entrenchment> s.e.t.10.01.2022.

Yavaşgel, Emine (2004) Siyasal İletişim: Kavramlar ve Ardındakiler, Ankara, Babil Yayınları.

Yegin, Abdullah (2015) “İran’ın Yumuşak Gücü” SETA, Analiz, Sayı 118, ss.7-17.

Yegin, Abdullah (2017) İran’ın Bölgesel Faaliyetleri ve Güç Unsurları, 1.Baskı, İstanbul, Turkuaz Haberleşme ve Yayıncılık.

Yıldırım, Ali (1999) “Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi” Eğitim ve Bilim 23 (112).

Yılmaz, Adem (2018) “İzlenen Suriye Politikasına Dair İran’da Aykırı Sesler” Suriye Gündemi, Bölgesel Siyaset Günlüğü, 11 Ocak 2018, <https://www.suriyegundemi.com/izlenen-suriye-politikasina-dair-iran-da-aykiri-sesler> s.e.t.23.09.2020.

Yorulmaz, Murat (2014) “Değişen Uluslararası Güvenlik Algılamaları Bağlamında Türkiye-Yunanistan İlişkilerinde Değişmeyen Güvenlik Paradoksu” Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi 3 (1), ss.103-135.

Young Journalists Club (2013) “Rouhani Says US Lacks Legitimacy to Attack Syria” 4.9.2013, <https://www.yjc.news/en/news/2058/rouhani-says-us-lacks-legitimacy-to-attack -syria> s.e.t.18.12.2021.

Zogby, James / Zogby, Elizabeth / Zogby, Sarah Hope (2019) “Arab, Turkish & Iranian Public Opinion 2011–2019” Zogby Research Services <https://static1.squarespace.com/static/52750dd3e4b08c252c723404/t/60a530d6d5bb325fd23d4b72/1621438705711/Book+SBY+Polls+2011-2019.pdf> s.e.t.11.04.2021.